

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4297 NUMARALI MÜNŞEÂT
MECMUASI (1672-1705) İNCELEME-METİN**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Abdülkadir ŞEKER

KOCAELİ-2024

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4297 NUMARALI MÜNŞEÂT
MECMUASI (1672-1705) İNCELEME-METİN**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Abdülkadir ŞEKER

Tez Danışmanı: Doç.Dr. Ersin KIRCA

KOCAELİ 2024

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**NURUOSMANİYE KÜTÜPHANESİ 4297 NUMARALI MÜNŞEÂT
MECMUASI (1672-1705) İNCELEME-METİN**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Abdülkadir ŞEKER

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 28.06.2024 / 22

KOCAELİ 2024

ÖNSÖZ

Münşeât mecmuaları, Türkiye’de Sosyal Bilimler kapsamında genellikle Edebiyat alanındaki çalışmalara konu olmakta olsa da aslında Tarih alanında da kaynak niteliği taşıyabilecek eserlerdir. Bu eserlerin muhtevâsı inşâ suretlerinden, süslü düz yazılardan ve mektuplardan oluşmaktadır ve sanatsal ve süslü bir dille kaleme alınmışlardır. Bu sebeple çoğunlukla Türk Dili ve Edebiyatı alanındaki tez çalışmalarına konu olan münşeâtların içerisindeki mektuplar kaleme alındığı dönemin: diplomatik, siyasal, bürokratik, sosyal, ekonomik ve biyografik birçok bilgisine ulaşmamıza olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de tarih alanında münşeâtları konu alan çalışmaların çoğalmasıyla, yapılacak yeni araştırmalar ve çalışmalarda kaynak görevi görmekle bu ilme katkı sağlayacaktır.

Üzerinde çalıştığımız münşeât mecmuası Nuruosmaniye Kütüphanesi’ne kayıtlı bulunmaktadır ve içerisinde: 1672-1705 tarihleri arasında, Mekke Şerifleri, Kırım Hanları, Osmanlı Devleti’nin bürokratları, Fas Hâkimi, Özbek Padişahı, Acem Şahı, Hârizm Hanı ve Hind Padişahına gönderilen sadrazam mektupları ve nâme-i hümayunları barındırmaktadır. Mektupların içeriği göz önünde bulundurularak eserin Osmanlı Devleti’nin diplomatik ilişkileri, 1672 yılında gerçekleşen Kamanîçe Kuşatması ve 1683 yılında gerçekleşen II. Viyana kuşatması hakkındaki bilgileri ihtiva ettiği söylenilebilir. Bu merkezde eserimizin transkripsiyonunun Osmanlı Devleti’nin iç bürokrasi ve dış diplomasisi konusundaki çalışmalara katkı sağlayabileceğini ümit ediyoruz.

Öncelikle tez yazım sürecinde mütemâdiyen bana destek olan tez danışmanım Doç. Dr. Ersin Kırcı’ya, ardından bana sabırla katlanarak her daim yanımda olan Annem Sema Şeker, Babam Murat Şeker ve sevgili eşim Damla Şeker’e, metindeki Arapça ve Farsça ibarelerin okunması ve tercüme edilmesinde yardımda bulunan Dr. Hasan Asadi ve Dr. Attallah Alrawashdeh’ye, beraber yola çıktığımız yüksek lisans sürecinde desteğini esirgemeyen Seçkin Aksel’e teşekkürlerimi sunarım.

Abdülkadir ŞEKER

Kocaeli 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
GİRİŞ	1
1.İNŞÂ, MÜNŞÎ VE MÜNŞEÂT HAKKINDA	1
1.1.MÜNŞEÂT MECMUALARININ TARİH İLMİ AÇISINDAN ÖNEMİ.....	3
1.2.TARİH ALANINDAKİ ÇALIŞMALARDA KULLANILABİLECEK TÜRKÇE MÜNŞEÂT MECMUASI ÖRNEKLERİ	4
1.2.1. Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası (15.yy.).....	4
1.2.2. Feridun Ahmed Bey / Münşeâtü's-Selâtîn (16.yy.).....	5
1.2.3. Tâcîzâde Sâdî Çelebi / Münşeât-ı Sa'dî Çelebi (16.yy.)	6
1.2.4. Konya Mevlâna Müzesi'nde Kayıtlı Münşeât Mecmuası (16.yy.).....	6
1.2.5. Hoca Sadeddin Efendi / Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultâniye (16.yy.)	7
1.2.6. Sarı Abdullah Efendi / Düstûrî'l-İnşâ (17.yy.)	7
1.2.7. Okçuzâde Mehmed Şâhî / Münşeâtü'l-İnşâ (17.yy.).....	7
1.2.8. Süheylî Ahmed b. Hemdem Kethüda / Münşeât-ı Latîfe (17.yy.).....	8
1.2.9. Vanî Mehmed Efendi / Münşeât (17.yy.)	8
1.2.10. Münşeât-ı Divân-ı Hümayûn (17.yy.)	9
1.2.11. Münşeât-ı Mekâtib (17.yy.)	9
1.2.12. Rami Mehmed Paşa / Münşeât (18.yy.).....	10
1.3.ESERİN AYNI DÖNEMDE YAZILAN DİĞER TÜRKÇE MÜNŞEÂT MECMUALARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM	14
1.ESERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	14
1.1.ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	14
1.2.ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	15
1.2.1. Mekke Şeriflerine ve Seyyidlere Gönderilen Mektuplar.....	16
1.2.2. Kırım Hanlarına, Nureddin ve Kalgay Sultanlara Gönderilen ve Onlardan Gelen Mektuplar.....	16
1.2.3. Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa (1661-1676), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (1676-1683) ve Bayburtlu Kara İbrahim Paşa'dan (1683-1685) Diğer Devlet-i Aliyye Görevlilerine Gönderilen Mektuplar.....	17

1.2.4. Name-i Hümayunlar ve Diğer Mektuplar	18
1.2.5. Eserin İçerisindeki Mektupların Tarihleri	18
1.3.ESERİN DİLİ VE ÜSLUBU	19
1.3.1. Elkâb	19
1.3.2. Kıt'alar (Beyitler)	22
1.3.3. Âyetler	22
1.3.4. Hadîsler	24
İKİNCİ BÖLÜM	25
1.ESERDEKİ MEKTUPLARDA BAHSİ GEÇEN ÖNEMLİ OLAYLAR	25
1.1.MEKKE-İ MÜKERREME'YE DAİR OLAYLAR	25
1.2.KAMANİÇE KUŞATMASI VE 1673 YILI LEHİSTAN SEFERİ	28
1.3.ÇEHRİN KUŞATMASI	31
1.4.II. VİYANA KUŞATMASI	33
1.5.II. VİYANA KUŞATMASI SONRASI	49
1.6.1684-1687 YILLARI ARASINDA KIRIM HANİ SELİM GİRAY'A GÖNDERİLEN MEKTUPLAR	52
1.7.NAME-İ HÜMÂYUNLAR	56
METİN TRANSKRİPSİYONUNDA İZLENEN YOL	59
METİN	61
SONUÇ	245
KAYNAKÇA	247
ÖZGEÇMİŞ	252

ÖZET

Nuruosmaniye Kütüphanesi 4297 numaralı ve “Münşe’ât Ta’lik” başlığı ile kaydedilmiş olan bu eser, 1672-1705 yılları arasında Mekke Şeriflerine, Kırım Hanlarına, İran, Fas, Özbek, Hind ve Hârizm sultanlarına gönderilmiş olan nâme-i hümayun ve sadrazam mektuplarını ihtivâ eden bir münşeât mecmuasıdır. Münşeâtta ayrıca sadrazamlardan şeyhülislamlara, ulemaya, dârüssaade ağası, mirahur ağa gibi devlet görevlilerine yazılan mektuplarda yer alır. Ayrıca yine sadrazamlar tarafından Mısır, Bosna, Uyvar, Budin, Eğri, Tımışvar, Rumeli, Adana, Diyarbekir, Şam gibi ülke genelindeki pek çok eyaletin valilerine yazılmış mektuplar yer almaktadır.

Eserimizi inceleyen okuyucu Mekke şeriflerine gönderilen mektuplarda Mekke ve civarının sükûnu, hacıların gidiş-gelişindeki güvenliğin sağlanması ve Mekke şeriflerinin tebdili gibi konularda Şerif Berekât ve Şerif Ahmed’e yazılan mektuplara erişebilecektir. Kırım hanları Selim Giray, Murad Giray ve II. Hacı Giray’a gönderilen mektuplarda ise hanların Kamanice, ikinci Lehistan seferi ve Çehrin kuşatmasına davet edilmesini, Bahçesaray antlaşmasını, Kırım hanlarının tebdilini ve hanlığın iç işlerine dair çeşitli konularda bilgi bulabilecektir. Eserin içerisinde en çok yer ayrılan mektuplar 1683 yılında gerçekleşen II. Viyana Kuşatması ve kuşatma sonrasında sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’nın yazmış olduğu mektuplardır. Burada okuyucu kuşatma öncesinde, kuşatma sırasında ve sonrasında sadrazamın ortaya koyduğu idarî ve siyasi yönetime tanık olacaktır. Kuşatmalar haricinde eserin son bölümünde Osmanlı Devleti’nin iç ve dış siyasetine ve diplomasisine tanık olabileceğimiz mektuplarda yer almaktadır, bu mektuplar padişah adına yazılan nâme-i hümayunlardır ve 5 ve 6 Numaralı Nâme-i Hümayun Defterlerinde yer almaktadır.

Eserdeki birçok mektup Köprülü Fazıl Ahmed Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Kara İbrahim Paşa ve Sarı Süleyman Paşa gibi 1672-1687 yılları arasında sadrazamlık görevini ifâ eden kişiler tarafından yazılmıştır. Bu dönemde sadrazamlar tarafından yazılan mektuplara dair pek fazla arşiv kaydı yoktur, bu durum incelemiş olduğumuz münşeât mecmuasının tarihî önemini arttırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Münşeât Mecmuası, Mektup, II. Viyana Kuşatması, Kamanice Kuşatması

ABSTRACT

This work, numbered 4297 in Nuruosmaniye Library and recorded under the title "Münşe'ât Ta'lîk", contains the nâme-i hümayun and grand vizier letters sent to the Sheriffs of Mecca, the Khans of Crimea, the sultans of Iran, Morocco, Uzbek, India and Khwarezm between 1672 and 1705. It is a collection of information that contains: Münşeât is also included in the letters written from grand viziers to sheikh-ul-islams, ulema, and state officials such as Dârüssaade Ağası and Mirahur Ağâ. There are also letters written by the grand viziers to the governors of many provinces throughout the country such as Egypt, Bosnia, Uyvar, Budin, Eğri, Tımışvar, Rumelia, Adana, Diyarbekir and Damascus.

The reader who examines our work will be able to access the letters sent to the sheriffs of Mecca, written to Şerif Berekat and Şerif Ahmed, on issues such as the peace of Mecca and its surroundings, ensuring the security of the pilgrims' arrival and departure, and the replacement of the Mecca sheriffs. Crimean khans Selim Giray, Murad Giray and II. Hacı Giray in the letters sent to, one can find information about the invitation of the khans to Kamanıçe, the second Polish campaign and the siege of Çehrin, the Bahçesaray treaty, the transfer of the Crimean khans and various issues regarding the internal affairs of the khanate. The letters that receive the most space in the work are those of Vienna Siege II, which took place in 1683. These are the letters written by Grand Vizier Merzifonlu Kara Mustafa Pasha during the Siege of Vienna and after the siege. Here, the reader will witness the administrative and political management put forward by the grand vizier before, during and after the siege. Apart from the sieges, the last part of the work contains letters in which we can witness the internal and external politics and diplomacy of the Ottoman Empire. Among these letters, the Nâme-i Hümayuns written in the name of the sultan are included in the Nâme-i Hümayun Books No. 5 and 6.

Many letters in the work were written by people who served as grand vizier between 1672 and 1687, such as Köprülü Fazıl Ahmed Pasha, Merzifonlu Kara Mustafa Pasha, Kara İbrahim Pasha and Sarı Süleyman Pasha. There are not many archive records regarding the letters written by the grand viziers during this period,

and this increases the historical importance of the münşeât magazine we have examined.

Keywords: Münşeât Magazine, Letter, Second Siege Of Vienna, Siege Of Kamanıçe

KISALTMALAR LİSTESİ

A.DVNSNMH.d : Divan-ı Hümâyûn Sicilleri Nâme-i Hümâyûn Defterleri

A.E.SMMD.IV. : Ali Emiri Sultan Mehemmed 4

A.MKT. : Bâb-ı Âsafî Mektubî Kalemi

a.g.e. :Adı geçen eser

a.g.m. :Adı geçen makale

a.g.md. :Adı geçen madde

a.g.t. :Adı geçen tez

B. :Receb

BOA :Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi

C. :Cemâziyelaahir

c. :Cilt

Ca. : Cemâziyelevvel

haz. :Hazırlayan

L. :Şevval

M. :Muharrem

N. :Ramazan

R. :Rebiülâhir

Ra. :Rebiülevvel

s. :Sayfa

ss. :Sayfa aralığı

S. :Safer

Ş. :Şa‘bân

TDV :Türkiye Diyanet Vakfı

Z. :Zilhicce

Za. :Zilka‘de

GİRİŞ

1. İNŞÂ, MÜNŞÎ VE MÜNŞEÂT HAKKINDA

“İnşâ” kelimesi sözlük anlamında ilk olarak yapma, yapılma, kurma, vücuda ve meydana getirme, ikinci olarak yazma ve kaleme alma, üçüncü olarak da divan edebiyatı sanatlarına yer veren Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerle dolu güzel yazılmış süslü nesir ve mektup yazma anlamına gelmektedir. “Münşî” ise, inşâ eden ve yapan, yapısı ve üslubu güzel olan, iyi kâtip, bir eser meydana getiren ve inşâ ilminde usta olan yazar anlamına gelmektedir. Münşî’nin süslü düz yazı olan nesirleri ve mektupları bir araya getirmesiyle oluşan mecmuaya da “Münşeât” adı verilmektedir ve münşeâtın, kaleme alınan şeyler, nesir yazılar ve mektuplar anlamları da vardır¹.

Münşeâtlar, daha önceden düşünülüp tasarlanmış amaçlar doğrultusunda, edebî bir üslûpla yazılmış ve derlenmiş eserlerdir. İnşâ metnlerinin bir araya gelmesiyle oluşan münşeât mecmuaları bize farklı alanlarda bilgiler sağlamaktadır. Bu eserleri yazan münşîler, devlet bünyesindeki kalem, divan ve ketebe gibi resmi dairelerde çalışan nişancı, tevkî ya da küttâblardır. Münşeâtları altı ayrı gruba ayırıp incelemek mümkündür: 1. Grupta Ahmed-i Dâî’nin *Teressül* ve Mesîhî’nin *Gül-i Sadberk* isimli eserleri gibi mektup ve yazışma usûllerini öğreten ve bunlara ait temsili örnekleri veya gerçek yazışma metinlerini içeren münşeâtları, 2.Grupta Feridun Ahmed Bey’in *Münşeâtü’s-Selâtîn*, Tâcî-zâde Sâ’dî Çelebi’nin *Münşeât*, ve derleyeni belli olmayan *Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası* isimli eserler gibi sadece resmî mektup ve yazışma metinlerini derleyenleri, 3.Grupta Lâmî Çelebi’nin *Münşeât-ı Mekâtib*, Ali Şîr Nevâî’nin *Münşeât* ve Nergisî’nin *Münşeât-ı Nergisî* isimli eserleri gibi şair ve edebiyatçıların şahsî ve sanat içeren örneklerini bir araya getirenleri, 4.Grupta Refik ve Tevfik Çaylak’ın *Letâif-i İnşâ* isimli eseri gibi bazı edebiyatçıların kendi yazılarına

¹ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 23.Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 2006, s.441,730; Hasan Gültekin, Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihi Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin, (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007), ss.232-238; İbrahim Çetin Derdiyok, “Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği”, Osmanlı, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999, ss.731-733.

da yer vererek derledikleri resmî-hususî, eski-yeni mektup ve yazışmalarla, beğenilen nesirleri içine alan mecmuaları, 5.Grupta Mehmed Fuad'ın *Rehber-i Kitâbet-i Osmâniyye yâhud Mükemmel Münşeât*'ı gibi Tanzimat'tan sonra okullarda okutulan inşâ dersi için oluşturulan her çeşit yazışmayı öğreten ders kitaplarını ve 6.Grupta da Trabzonlu Emin Hilmi Efendi'nin *Divan ve Münşeât* isimli eseri ve Zîver Paşa'nın *Âsâr-ı Zîver Paşa Divan ve Münşeât*'ı gibi çoğu aynı kişinin divanı olmakla beraber başka mektupları da içeren eserleri gösterebiliriz².

Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na göre de münşeât mecmualarını 3 farklı grupta incelemek mümkündür. Kendisi münşeâtları şu şekilde tasnif etmiştir: 1.Grupta bir münşîye nispet edilen veya çeşitli kimselere ait münşeâtları toplayan mecmuaları saymış ve örnek olarak Ganî-zâde Nâdirî ve Osman-zâde Tâib gibi isimlerin münşeâtlarını örnek göstermiştir, 2.Grupta siyasi ve idari içeriği ihtiva eden mektuplardan oluşan münşeâtları sayarak, Feridun Ahmed Bey, Râgıb Paşa ve Kânî gibi isimlerin münşeâtlarını örnek göstermiştir, 3.Grupta da inşâ usulleri ve tekniğini öğretmek amacıyla yazılan deneme ve derlemeleri göstererek, örnek olarak Esad Efendi Kütüphanesi numara 3337'ye *Mecmua* ismiyle kayıtlı ve II. Selim'e *Kava'id-i Tahrirat-ı Münşeât* olarak takdim edilen eseri vermiştir³.

Mektupların ve sanatla süslenmiş düz yazıların bir araya getirilip yazıldığı bu tür, özellikle Türk Edebiyatı ve Tarih ilimleri için kaynak niteliği taşımaktadır. Yukarıda gruplara ayırdığımız ve belirli amaçlar doğrultusunda yazıldığını aktardığımız münşeât mecmualarının ilk örneği Emevî döneminde halife II. Mervan'ın (744-750) kâtibi Abdül-hamîd el-Kâtîb'in *Risale ile'l-küttâb* isimli eseridir. Türkçe yazılan en eski inşâ kitabı ise Ahmed-i Dâî'nin XV. Yüzyılın başlarında telif ettiği *Teressül* isimli eserdir⁴.

² Yahyâ Bin Mehmed el-Kâtib, Menâhicü'l-İnşâ, haz. Fahri Unan, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2014, ss.2-3; Gökhan Alp, "Kurgudan Gerçekliğe: Edebiyatımızda ve Bir Numune Olarak İnşâ Mecmualarında Sebeb-i Teliflere Dair", Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15, (2023), ss. 75-87.; Mustafa İsmet Uzun, "Münşeât", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 32, İstanbul, 2006, ss.18-20.

³ Bekir Kütükoğlu, "Münşeât Mecmualarının Osmânî Diplomatîği Bakımından Ehemmiyeti", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri, İstanbul, 1988, ss.169-171.

⁴ Ersin Kırca, "Münşeât Mecmuâlarının Tarihi Gelişimi ve Râmi Mehmed Paşa'nın "Hulâsa-i İnşâ" İsimli Eseri", Tarih ve Gelecek Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, (2016), ss.86-87; Yahyâ bin Mehmed el-Kâtib, a.g.e., ss.4-5.

1.1.MÜNŞEÂT MECMUALARININ TARİH İLMİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Münşeât mecmuaları, diplomasi, biyografi, tarih, edebiyat, sosyoloji, siyaset ve din alanlarında yapılacak çalışmalara yardımcı olabilecek kaynaklardır. Bunun yanı sıra münşeâtlar: yazıldığı dönemin eğitim tarzını, kullanılan unvanlarını, var olan kültürel değerlerini, kandil ve bayram gibi özel gün ve gecelerini, ekonomik durumunu, savaş ve barış hallerini, devletler arası diplomasiyi, savaş öncesi ve sonrası yapılan törenlerini, resmi protokol merasimlerini, fütuhat sebeplerini, savaşta yaşanan olayların içeriğini, hükümdar, sadrazam, vali, beylerbeyi, şeyhülislam ve vezir gibi devletin ileri gelen görevlilerinin birbirlerine gönderdikleri mektuplarını ihtiva etmektedir⁵.

Resmî mektupları ve olayları içermeyen münşeâtlardaki mektuplar genelde baba-oğul, karı-koca, şeyh-mürid, hoca-talebe arasında gerçekleşen mektuplaşmalardır. Bayram, mevlid, kandil geceleri tebrikleşmeleri, nasihatnameler, göreve atanmadan dolayı gönderilen tebrik-nameler, yazarın şahsî yazım becerisini ve görüşlerini sunduğu ihvâniyatlar⁶, doğum, ölüm, istek ve uyarı, ticari polîçe, senet gibi unsurları içeren şahsî yazışmalardır. Bu münşeâtlar ayrıca yazı yazılırken takip edilecek usul ve kullanılan ifadelerle ilgili kaideler, ibare ve terkipler, örnek beyit ve mısralar verilerek diğer münşîlere ve erbabına inşâ etmeyi öğretmek için metinler halinde yazılmaktadırlar⁷.

Resmi mektupları içeren münşeât mecmualarında ise: fermanlar, nâme-i hümayûnlar, emir-nâmeler, buyrulduklar, tezkireler, arzuhaller, emr-i âlîler, irâde-i seniyyeler, itimâd-nâmeler, temessükler, tahviller, hüccetler, şart-nâmeler, şehadet-nâmeler, sulh-nâmeler, ahid-nâmeler, fezlekeler, beratlar, mülk-nameler, ruk'a, şukka, tarhaniyet-name, menşûr, telhis, takrir, kâime, müzakereler ve arîzalar gibi çeşitli türde yazılar ve bölümler mevcuttur⁸.

⁵ Abdurrahman Daş, "Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 45, Sayı 11, (2004), s. 206.

⁶ Meryem Gürbüz, "Büyük Selçuklular Devrine Ait Münşeât Mecmualarında Yer Alan Bir Belge Türü: "İhvâniyat", Tarih Okulu Dergisi, Yıl 6, Sayı 15, (2013), ss.47-48.

⁷ Abdurrahman Daş, Osmanlılarda Münşeât Geleneği Hoca Sadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeâtı, (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003), ss. 64-65.

⁸ Hasan Gültekin, a.g.t., s.261; Nihal Metin, Viyana Avusturya Kütüphanesi Nr. H.O. 180D'de Kayıtlı Münşeât-ı Divân-ı Hümayûn (Nâme-i Hümayûn Süretleri) (Muharrem 1099- Cemaziyelahir 1108/

Ahmed Rasim'in *İlâveli Hazine-i Mekâtib Yahud Mükemmel Münşeât* isimli eserinde, "muharrerât-ı gayr-ı resmiyye" olarak başlıklandığı bölümde münşeâtlardaki resmi olmayan yazışmalar ve mektuplar için şu şekilde bir sıralama verilmiştir: sene ve bayram tebrikleri, rütbe, nişan ve memuriyet ve sair tebrikleri, taziye-nameler, tesliyet-nameler, teşekkür-nameler, mazeret-nameler, takdir-name ve ta'zir-nameler, tavsiye-nameler, talep mektupları, tezkireler, veda-nameler, senedât, poliçe, çek, muhaberât-ı ticariye, beyanât, ilanât ve saire⁹.

Yine aynı eserin 2.cildinde "muharrerât-ı resmiyye" olarak ele alınan bölümde de resmi yazışmaların başlıklarını şu şekilde vermiştir: fermanlar ve padişaha ait nameler, emir-nameler, buyrulduklar, resmî vesikalar, arz-ı haller ve devletin resmî dairelerinin kullandığı muhtelif yazışma vasıtaları. Bu bölümde ayrıca resmî yazışmalarda hükümet dairelerince kabul edilen usul ve kaidelere uymak gerektiğini bu sebeple bu türdeki yazışmalarda devamlılık ve tecrübe ile bilgi edinmek gerektiğini yazmıştır¹⁰.

1.2.TARİH ALANINDAKİ ÇALIŞMALARDA KULLANILABİLECEK TÜRKÇE MÜNŞEÂT MECMUASI ÖRNEKLERİ

Resmî mektupların bulunduğu ve Osmanlı Devleti'nin diplomasisi, bürokrasisi ve iç ve dış siyaseti hakkında bilgiler içeren münşeât mecmualarını tarihî kaynak olarak nitelendirmek ve bu eserlerden tarih yazımında faydalanmak için Osmanlı Devleti döneminde yazılmış olan münşeât mecmualarını değerlendireceğimiz bu bölümde elimizdeki örnek mecmualar hakkında bilgi aktaracağız.

1.2.1. Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası (15.yy.)

Bu eserde Fatih Sultan Mehmet'in diğer padişahlara gönderdiği mektuplar, şehzadeleri ile haberleşmeleri, şehzadelerin anneleriyle olan yazışmaları, Fatih Sultan Mehmet'in çeşitli seferlere dair fetihnameleri, Uzun Hasan'dan gelen mektuplar, bazı

Kasım 1687-Ocak 1697), (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2014), s.3.

⁹ Ahmed Rasim, *İlâveli Hazine-i Mekâtib Yahud Mükemmel Münşeât*, 6.Tab', İstanbul, Asr Matbaası, 1325, ss.10-11.

¹⁰ Bahar Atay, *Yazılı Anlatıma İlişkin Bir Eser: Ahmet Rasim'in "İlâveli Hazine-i Mekâtib Yahud Mükemmel Münşeât" Adlı Eserinin İncelenmesi ve Metni*, (s.195-415), (Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2014), ss.67-68.

devlet erkânının mektuplarını ve haberleşmelerini ve Fatih Sultan Mehmet'in bazı fermanlarını ihtiva eder¹¹. Eseri Necati Lugal ve Adnan Erzi 1956 yılında birlikte sadeleştirmiş ve yayınlamıştır¹².

1.2.2. Feridun Ahmed Bey / Münşeâtü's-Selâtin (16.yy.)

Münşeât türünün en büyük örneği sayılabilecek bu eserin girişinde Feridun Ahmed Bey eseri niçin kaleme aldığını aktarmaktadır ve belagat, inşâ ve kitabetin öneminden bahsetmektedir. Topladığı Arapça, Farsça ve Türkçe resmî mektuplardan Osmanlı Hanedanına ait olanları her padişah devrine göre derleyip tek cilt haline getirmiştir. Nişancılık makamına terfi ettirilmesinin ardından eserini tamamlayarak Sokullu Mehmed Paşa aracılığıyla Sultan III. Murad'a sunmuştur¹³.

Eserin içeriğinde, Feridun Ahmed Bey eseri neden yazdığına dair “sebeb-i tertib-i Münşeâtü's-Selâtin” isimli bir bölüm oluşturup bilgiler sunmuştur ve ardından elkâb bölümü oluşturarak burada padişahlara, Mekke şeriflerine, Kırım hanlarına, Fas hakimine, sultan çocuklarına, İran şahlarına, veziriazamlara, İstanbul defterdar ve nişancılarına, Fransa, Nemçe, Leh, Macar ve Venedik krallarına verilen lakapları aktarmıştır. Asr-ı saadetten Hulefâ-yi Râşidîn'e kadar Hz. Muhammed'in gönderdiği mektuplardan birkaçının metniyle başladıktan sonra dört halifenin bazı mektuplarına ve bu mektuplara gelen cevaplara yer verilip Osmanlı padişahlarının mektuplarına geçilmiştir. Osman Gazi'den III. Murad'a kadar padişahların gönderdikleri nâme-i hümayûnlara yer verilirken bu nâmelere gönderilen cevaplara da eserin içinde yer verilmiştir. Feridun Ahmed Bey'in eseri sunduğu dönem III. Murad dönemidir ancak eserin bazı yazma nüshalarında ve baskılarında III. Mehmed, I. Ahmed, II. Osman, I. İbrahim I. Mustafa ve II. Ahmed'in de mektupları yer almaktadır¹⁴.

Eser hakkında daha sonra farklı görüşler ortaya atılmıştır. Mükrimin Halil Yinanç, eserde bulunan ilk üç padişah dönemine ait belgelerin gerçekliğini şüpheli

¹¹ Abdülkadir Özcan, Osmanlı'da Tarih Yazımı ve Kaynak Türleri, İstanbul, Kronik Kitap Yayınevi, 2020, s. 26.

¹² N. Lugal-A. Erzi, Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1956.

¹³ Abdülkadir Özcan, “Münşeâtü's-Selâtin” TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 32, İstanbul, 2006, ss. 20-22.

¹⁴ Halil İbrahim Haksever, Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisi'nin Münşeâtı, (Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995), ss. 222-230.; Veysel Öz, Feridun Bey'in Münşeât Mecmuası'nda Bulunan İstimâletnâmeler ve Osmanlı'da İstimâlet Siyaseti, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), ss.14-15.

bulmuştur, Franz Babinger, Sofya'nın zaptına dair belgelerin sahte olduğunu öne sürmüştür, Paul Wittek, Evrenos Bey hakkındaki beratın otantikliğine itiraz etmiştir, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Kanuni'nin Bâlî Bey'e gönderdiği hatt-ı hümayûnun I. Murad tarafından Gazi Evrenos Bey'e gönderilmiş gibi gösterildiğini iddia etmiştir ve Nicoara Beldiceanu, belgelerin gerçekliğine yönelik itirazlara cevap vererek diğer münşeât mecmualarının da incelenmesi gerektiğini söylemiştir¹⁵.

1.2.3. Tâcîzâde Sâdî Çelebi / Münşeât-ı Sa'dî Çelebi (16.yy.)

Abisi Tâcîzâde Cafer Çelebi'nin vefatının ardından saraya çağırılarak, Mısır Sultanı Kansu Gavri'ye bir mektup yazması istenen Sâdî Çelebi bu mektubu yazdıktan sonra mektubu Yavuz Sultan Selim tarafından çok beğenilir ve kendisine 30.000 akçe ihsanda bulunulur. Resmî mektupların yanı sıra abisi Cafer Çelebi'ye yolladığı mektupları da eserinin içerisinde bulunmaktadır¹⁶. Eserin içindeki resmî mektuplara değinecek olursak, II. Bayezid'in Uzun Hasan ve Cem Sultan ile karşılıklı mektupları, II. Bayezid'in Mahmud Paşa'ya, Deşt hükümdarına, Ferruh Yesar'a gönderdiği mektuplar ve Moton ve Koron kalelerinin fetihnâmelerini de içermektedir. Bu eser, Necati Lugal ve Adnan Erzi tarafından 1956 yılında *Tâci-zâde Sa'dî Çelebi Münşeâtı* adıyla yayınlanmıştır¹⁷.

1.2.4. Konya Mevlâna Müzesi'nde Kayıtlı Münşeât Mecmuası (16.yy.)

Bu eserin müellifi belli değildir ve 16. yüzyılın sonlarına doğru derlenmiş bir eserdir. Eserde elkâb, Eğri fetih-nâmesi, tımar, pişkeş, ulufe, taşra teşkilatı, Erdel voyvodasına gönderilen mektup, Mekke şerif'ine gönderilen mektup, Tatar hanına, Fransa kralına yazılan ahid-nâme, Akşehir'e gönderilen adalet-nâme, Çerkes beyine yazılan istimâlet-nâme, Mora sancakbeyine yollanan tahvil-nâme, Suğla sancakbeyine gönderilen siyaset-nâme, mukarrer-nâme, mülk-nâme, vakıflarla ilgili çeşitli meseleler, vergiler gibi birçok konuda yazılmış muhtelif vesikalar vardır¹⁸.

¹⁵ Abdülkadir Özcan, a.g.md., ss.21-22.

¹⁶ İsmail E. Erünsal, "Tâcîzâde Sâdî Çelebi", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 39, İstanbul, 2010, s.356.

¹⁷ Halil İbrahim Haksever, a.g.t., s.234; N. Lugal-A. Erzi, *Tâci-Zâde Sa'dî Çelebi Münşeâtı*, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1956.

¹⁸ Şerife Şule Atasagun, Konya Mevlâna Müzesi İhtisas Kütüphanesi 5278 Numaralı Münşeât Mecmuası (İnceleme-Metin), (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2013), ss.6-10.

1.2.5. Hoca Sadeddin Efendi / Münşeât ve Mükâtabât-ı Sultâniye (16.yy.)

Eser içerisinde Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat'ın Osman Gazi'ye gönderdiği beratın sureti, Yıldırım Bayezid'in Timur'la karşılıklı yazdıkları dörder mektubun nüshaları, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, III. Mehmed ve Sultan I. Ahmed'in, Kırım Hanlarına, İran şahlarına gönderdikleri mektup suretleri, Şehzade Mustafa'nın Kanuni'ye yazdığı mektuplar, Şirvan, Kıbrıs, Tunus, Budin ve Eğri kalesi fetihnâmeleri, Yavuz Sultan Selim ve III. Murad'ın cüluslarına dair emr-i şerifler, sulhnâmeler ve ubudiyetnâmeler gibi çeşitli resmî vesikalar bulunmaktadır¹⁹.

1.2.6. Sarı Abdullah Efendi / Düstûrî'l-İnşâ (17.yy.)

II. Bayezid devrinden Sultan İbrahim zamanına kadar gelen dönemde yazılmış 170 kadar vesikayı bir araya getiren Sarı Abdullah Efendi, *Düstûrî'l-İnşâ* adlı eseri 1643 yılında tertip etmiştir, eserde II. Bayezid'in Molla Cami'ye gönderdiği iki mektup ve Molla Cami'nin cevapnameleri, Sultan Hüseyin Baykara'nın II. Bayezid'e mektupları, Hümayun Şah'ın Kanuni Sultan Süleyman'a mektubu, Osmanlı-Safevi ve Osmanlı-Babürlü arasındaki mektuplaşmalar, serdarlık beratları ve Bağdat fetihnâmesi gibi farklı konularda mektuplar bulunmaktadır²⁰. Bu belgelerin bir kısmını reisülküttaplığı döneminde kendisi kaleme almış, bir kısmını da Cevri²¹'ye yazdırtmıştır²².

1.2.7. Okçuzâde Mehmed Şâhî / Münşeâtü'l-İnşâ (17.yy.)

1629 yılı civarında yazılan eser on ikisi resmî olmak üzere toplam 96 mektuptan oluşmaktadır. Resmî yazışmaların konuları, II. Osman'ın Hotin seferinin ilamnamesi, Mekke şerifine gönderilen mektup, Sultan III. Mehmed'in Şah Abbas'a mektubu yine Şah Abbas'a gönderilen I. Mustafa ve IV. Murad'ın cüluslarına dair mektuplardır²³. Eser Okçuzâde ile ilgili otobiyografik bilgiler de içermektedir. Eserinde dönemin uygulamalarına dair görüşlerini aktarmış ve Hoca-zâde ailesinin

¹⁹ Abdurrahman Daş, a.g.t., ss.150-158.

²⁰ Fatih Bayram, "Sarı Abdullah'ın Düstûrî'l-İnşâ'sındaki Serdarlık Beratları", FSM İlmî Araştırmalar ve Toplum Bilimleri Dergisi, Sayı 15, (2020), ss.5-6.

²¹ Hüseyin Ayan, "Cevri İbrâhim Çelebi", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 7, İstanbul, 1993, ss.460-461.

²² Nihat Azamat, "Sarı Abdullah Efendi", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 36, İstanbul, 2009, s. 147; Özcan, a.g.e., s. 139.

²³ İlknur Özer, Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Münşeâtü'l-İnşâ: Münşe'âtü'l-İnşâ' (İnceleme Metin) (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022) ss.182-193.

siyasi işlere karışmasını da eleştirmiştir, eserin müellif nüshası olarak kabul edilen nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY, nr.3105'te kayıtlıdır²⁴.

1.2.8. Süheyfî Ahmed b. Hemdem Kethüda / Münşeât-ı Latîfe (17.yy.)

Eser II. Mehmed'den I. Ahmed zamanına kadarki yapılan resmî yazışmaları kapsamaktadır. İçerisinde Mısır, Moton, Haleb, Irakeyn, Budin ve Mohaç fetihnameleri bulunmakla birlikte, veziriazam Murad Paşa'nın Acem şahına mektubu, Hâdim Cafer Paşa'nın Şah Abbas'a mektubu, Selamet Giray'ın davet-namesi, Mekke şerifine gönderilen Sultan Süleyman'ın cülusunun ilamı, I. Selim'in Sultan Gavri'ye mektubu, II. Mehmed'in Uzun Hasan'a mektubu, I. Ahmed'in Kayser Matthias'a ve Şah Abbas'a mektubu, Tâci-zâde Cafer Çelebi'nin Sa'dî Çelebi'ye mektûbu, Bostan-zâde Mehmed Efendi'nin kahve fetvası, Fuzûlî'nin Nişancı Paşa'ya mektûbu, Sultan Süleyman'ın Kırım hanına mektûbu bulunmaktadır²⁵.

1.2.9. Vanî Mehmed Efendi / Münşeât (17.yy.)

Bu eser Vanî Mehmed Efendi'nin yazdığı 250 adet mektubu içermektedir, yazdığı mektupların içeriği şu şekilde oluşmaktadır: Rikab-ı Hümayun'a gönderdiği duâ-nâmeler, Nakilbü'l-Eşraf'a yazılan mektuplar, Şeyhülislam'a gönderilen mektuplar, Mekke Şerifi, Sultan IV. Mehmed, Sadrazam Fazıl Ahmed Paşa, Kırım Hanı ve Silahdar Ağa, Rikabdar ağa, Musahib Paşa gibi muhtelif devlet ricaliyle mektuplaşmalar. Eserin içinde kendisinin yazdığı mektuplara karşılık gelen mektuplara da yer verilmiştir ve devlet içerisindeki resmî yazışmalar da bu münşeâtta yer almaktadır²⁶. Ayrıca Vanî Mehmed Efendi mektuplarında yıl olarak tarihler verdiğinden, olayların tarihî seyri bir bütünlük kazanmaktadır ve ordunun sefere çıkması, sefer-i hümayûn yazılması, ordunun muhasaraya başlaması, yer, zaman, sebep ve neticeye dair bilgiler, ordunun ihtiyaçları, sahip olduğu imkanlar ve fetih hareketleri hakkında da bilgi aktardığı için Osmanlı'nın ekonomik ve siyasi gücü hakkında da eser bize fikir vermektedir²⁷.

²⁴ Christine Woodhead, "Okçuzâde Mehmed Şâhî", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 33, İstanbul, 2007, s. 136.

²⁵ Halil İbrahim Haksever, a.g.t., s.234.; Hasan Gültekin, a.g.t., ss.111-112.

²⁶ Hamza Konuk, Vâni Mehmet Efendi'nin Münşe'âtı (Transkripsiyon Tahlil ve Değerlendirme), (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001) ss. 39-54.

²⁷ Hamza Konuk, a.g.t., ss.25-26.

1.2.10. Münşeât-ı Divân-ı Hümâyûn (17.yy.)

Eserin müellifi belli değildir ancak muhtevası bakımından önemli bir eserdir. İlk mektup 1687, son mektup 1697 tarihlidir ve bu zaman aralığını kapsayan içerikler eserde mevcuttur. 1687 yılında Erdel ile yapılan ittifakın maddelerini içeren nâme, Tökeli İmre'ye Erdel krallığı tevcihine dair nâme, Fransa'nın Kudüs'teki rahiplere verilen imtiyazların istikrarı ricası ile 1690 yılında gönderdiği nâme, İngiltere kralına II. Süleyman'ın gönderdiği tebriknâme, Özbek Hanı Subhankulu'nun II. Ahmed'e gönderdiği nâme, Mekke Şerifi, Kırım Hanı, Kalmuk Meliki, Hârizm Hanı ve Acem Şahı'na gönderilen nâme-i hümâyûnlar, hatt-ı hümâyûnlar eserin içeriğini oluşturmaktadır. Belgrad Muhafızı Cafer Paşa ve Bitlis Hanı'na sadrazam tarafından gönderilmiş olan iki mektup dışında kalan 61 mektup dış mercilere gönderilen mektuplardır. 1687-1697 arasındaki tarihî, siyasî, ekonomik ve sosyal durumunu incelemek için kıymetli bir eserdir. Bu amacının dışında eserde “Bu tarz yazılır”, “Bu üslûb üzere yazılır” gibi ifadeler yer aldığından eserin kâtiplere diplomatik yazışmalarda neler yapılması gerektiğini öğretmek amacını taşıdığını da söyleyebiliriz²⁸.

1.2.11. Münşeât-ı Mekâtib (17.yy.)

Bu eserin içerisindeki mektuplar sadaret kaymakamına atfedilmektedir ve eser 1684-1685 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemdeki sadaret kaymakamı Karahasanzade Mustafa Paşa olduğu için mektupların ona ait olduğu düşünülmektedir. Eserin içeriğine değinecek olursak, bu dönemde Macaristan'a serasker olarak atanan Melek İbrahim Paşa ve Abdurrahman Paşa'ya yazılan mektupları içermektedir. II. Viyana kuşatması sonrasında Macaristan bölgesindeki ihtiyaçların giderilmesi ve bölgenin korunmasına yönelik tedbirler mektupların içeriğini oluşturmaktadır. 13 ayrı bölümden oluşan eserde 1684 aralık ayından başlayıp 1685 yılının aralık ayına kadar gönderilen mektuplar bulunmaktadır, mektuplar genel itibarıyla asker aktarımı, iâşe problemleri, Budin ve Uyvar kalelerinin ihtiyaçları gibi konulara değinmektedir²⁹.

²⁸ Erhan Afyonu, Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi, 8.Baskı, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2018, ss.178-179; Nihal Metin, a.g.t., ss.8-9.

²⁹ Ahmet Kırış, Hicrî 1096 (1684-1685) Yılına Dair Bir Münşeât Mecmuası ve Değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), ss. 16-27.

1.2.12. Rami Mehmed Paşa / Münşeât (18.yy.)

Bu eser, 1703-1704 yılları arasında sadrazamlık görevinde bulunan, Râmi Mehmed Paşa, Nişancı Ahmed Paşa ve Damat Hasan Paşa'nın yazdığı mektupların bir araya getirilmesinden oluşmaktadır³⁰. Bu eserdeki 684 mektuptan 574 tanesi Râmi Mehmed Paşa'ya ait olmasından dolayı eser ona atfedilmektedir. Aslında eseri derleyen müellifin ismi belli değildir. Eserde Kırım Hanı Selim Giray'a, Kalgay Sultan ve Nureddin Sultan elkâbıyla hitap edilen Kırım veliahtlarına, Rus Çarı I. Petro'ya, Özi Valisi Yusuf Paşa'ya, Mekke Şerifine, İstanbul Kaymakamına, Kapudan Paşa'ya, Bağdad, Basra ve Mısır valilerine, Erzurum Valisi Hasan Paşa'ya, Adana, Sivas, Halep, Şam, Bosna, Belgrad, Tımışvar gibi eyaletlerin valilerine, sancakbeylerine, kadınlara, Mevlevi şeyhlerine ve sadrazamın iletişimde olduğu birçok yere gönderilen resmî ve özel mektuplar bulunmaktadır. Osmanlı-Kırım ilişkileri, Osmanlı'nın Rusya ve Lehistan siyaseti, Karlofça antlaşması sonrası Rusya, Avusturya ve Venedik ile aralarındaki hudut meseleleri, Venedik ile esir mübadelesi, elçi kabulleri, hac yollarında yaşanan problemler, Anadolu'daki eşkıyalık olayları, Edirne isyanı, ordunun ve donanmanın durumu, Gürcistan seferi, Bağdad ve Basra' da düzenin yeniden sağlanması gibi devletin iç ve dış olaylarına ait meseleleri barındıran bir eserdir³¹.

Burada örneklerini verdiğimiz eserlerin haricinde, Küçük Çelebizâde İsmâ'il Âsım Efendi'nin Münşe'ât-ı Âsım³², Koca Ragıp Paşa'nın Münşeât³³, Zeynîzâde Hüseyin'in Münşe'ât³⁴, Osmanzâde Tâ'ib Ahmed'in Gevher-i Yektâ³⁵, Yahyâ bin

³⁰ Ersin Kırca, "Münşeât Mecmualarının Tarihi Değerinin Tespitinde Arşiv Belgelerinin Rolü: Râmi Mehmed Paşa Münşeâtı Örneği", Tarih ve Gelecek Dergisi, Cilt 7, Sayı 4, (2021), s.848.

³¹ Ersin Kırca, Sadrazamlardan Mektuplar, İstanbul, Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık, 2020, ss. IX-X; Recep Ahışhalı, "Râmi Mehmed Paşa" TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 34, İstanbul, 2007, s.450.

³² Küçük Çelebi-Zâde İsmâ'il Âsım Efendi, Münşe'ât-ı Âsım, haz. Fahri Unan, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2013.

³³ Abdülkadir Özel, Koca Râgıp Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı, (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014).

³⁴ Damla Bostancı, Zeynîzâde Hüseyin Münşe'âtı (Transkripsiyon ve Değerlendirme), (Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018).

³⁵ Gül Yılmaz Çal, Osmanzâde Tâ'ib Ahmed'in Münşeâtı "Gevher-i Yektâ" (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme ve Türkçe Kelime Grupları), (Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016).

Mehmed el-Kâtib'in Menâhicü'l-İnşa³⁶, mürettibi belli olmayan Münşe'ât-ı 'Atîk³⁷ gibi birçok eser tarih yazımında başvurulabilecek kaynaklardır.

1.3.ESERİN AYNI DÖNEMDE YAZILAN DİĞER TÜRKÇE MÜNŞEÂT MECMUALARIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

İncelediğimiz münşeât mecmuasının tarih aralığı 1672-1705 yıllarını kapsamaktadır. Bu tarih aralığında Türkiye'de üzerinde çalışılmış birkaç Türkçe münşeât mecmuası bulunmaktadır. Bu münşeâtlara: Merve Karaçay Türkal'ın Münşeât Mecmuası 1676-1681 isimli eseri³⁸, Hamza Konuk'un Vâni Mehmet Efendi'nin Münşe'âtı isimli tez çalışması³⁹, Nihal Metin'in Viyana Avusturya Kütüphanesi Nr. H.O. 180D'de Kayıtlı Münşeât-ı Divân-ı Hümayûn isimli tez çalışması⁴⁰, Ahmet Kırış'ın Hicrî 1096 (1684-1685) Yılına Dair Bir Münşeât Mecmuası ve Değerlendirmesi isimli tez çalışması⁴¹, Mustafa Öztürk'ün Münşe'ât-ı Nâbî isimli tez çalışması⁴², Osman Oğuz'un Osmanzâde Ahmed Tâib'in Münşeâtı isimli tez çalışması örnek verilebilir⁴³.

Bu münşeâtlardan Merve Karaçay Türkal, Nihal Metin ve Hamza Konuk'un çalışmalarındaki mektuplar ile eserimizdeki mektupları karşılaştırdığımızda benzerlik gösteren mektuplar tespit edilmiştir. Merve Karaçay Türkal'ın eserindeki “[53a] Hâlâ Tatar Hân olan Murad Giray Hân Hazretlerine Mektûb ki ⁴⁴” mektup ile eserimizdeki “(34) Müceddeden Kırım Hânı Olan Murad Giray Hân'a Mektûb” başlıklı mektup, “Ba'de'l-elkâb Hân-ı âlîşâna mektûbdur⁴⁵” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(35) Hân-ı Âlî-şân'a” başlıklı mektup, “[159a] Han Hazretlerine Mektûbdur⁴⁶” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(36) Hân Hazretlerine Yazılmıştır” başlıklı mektup, “[36b]

³⁶ Yahyâ bin Mehmed el-Kâtib, a.g.e.

³⁷ İsa Şevik, Şah Tahmasb (1524-1576) İle Osmanlı Sarayı Arasında Teati Edilen Mektupları İçeren “Münşe'ât-ı 'Atîk”in Edisyon Kritiği ve Değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008).

³⁸ Merve Karaçay Türkal, Münşeât Mecmuası 1676-1681, İstanbul, Çizgi Kitabevi Yayınları, 2023.

³⁹ Konuk, a.g.t.

⁴⁰ Metin, a.g.t.

⁴¹ Kırış, a.g.t.

⁴² Mustafa Öztürk, Münşe'ât-ı Nâbî (İnceleme-Tenkitli Metin) ve Münşe'ât-ı Nâbî'de XVII.Yüzyıl Yansımaları, (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015).

⁴³ Osman Oğuz, Osmanzâde Ahmed Tâib'in Münşeâtı (İnceleme-Metin), (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017).

⁴⁴ Türkal, a.g.e., ss.204-205.

⁴⁵ Türkal, a.g.e., ss.170-171.

⁴⁶ Türkal, a.g.e., ss.472-473.

Ser-asker Vezir-i mükerrer İbrahim Paşa'ya mektûb ki⁴⁷” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(94) Ser-asker Vezîr-i Mükerrer İbrahim Paşa Hazretlerine” başlıklı mektup, “Bosna Vâlîsi Vezîr Ahmed Paşa'ya mektûb ki⁴⁸” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(95) Bosna Vâlîsi Vezîr Ahmed Paşa'ya” başlıklı mektup, “Kamenîçe Muhâfızı Vezîr Ahmed Paşa'ya mektûb ki⁴⁹” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(96) Kamenîçe Muhâfızı Vezîr Ahmed Paşa'ya” başlıklı mektup eşleşmektedir.

Hamza Konuk'un mezkûr tez çalışmasındaki mektuplardan “Ma'zûl olan şeyhü'l-islâma⁵⁰” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(67) Minkârizâde Yahya Efendi Sadr-ı Fetvâdan Ma'zûl Oldukda Yazılmıştır” başlıklı mektup, “Hâlâ Şeyhü'l-islâm olan efendiye⁵¹” başlıklı mektupla eserimizdeki “(68) Yerine Şeyhü'l-İslâm Olan [Ali] Efendi Hazretlerine Yazılmıştır” başlıklı mektup, “Ba'de'l-elkâb sâbikâ Şeyhü'l-İslâm olan Yahyâ Efendi'ye Mektûb⁵²” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(69) Sâbikân Şeyhü'l-İslâm Olan Yahya Efendi'ye Yazılmıştır” başlıklı mektup ve “Ba'de'l-elkâb da'vet-i gazâ için hân-ı âlî-şâna⁵³” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(12) Davet-i Gazâ İçün Kırım Hânı Selim Giray Hân'a Yazılan Mektûbdur” başlıklı mektup eşleşmektedir.

Nihal Metin'in mezkûr tez çalışmasındaki mektuplardan “(2) Sadr-ı a'zam Tarafından Kırım Hânı Selim Giray Han'a Nâme-i Hümâyûn Mûcebince Mektûbdur⁵⁴” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(65) Cûlûs-u Hümâyûn Tebşîriçün Kırım Hân'ına Yazılan Mektûb Sûretidir” başlıklı mektup, “(11) Cûlûs-ı Hümâyûn İ'lâmı İçün Fas Hâkimi Şerîf İsmâ'il'e Nâme-i Hümâyûndur⁵⁵” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(168) Fas Hâkimi Olan Şerîf İsmâ'il el-Hasenî'ye Nâme-i Hümâyûndır” başlıklı mektup ve “(21) [27a] Fermân-fermâ-yı Melik-i Neccâr es-Seyyid Sübhân Kulı Hân Hazretleri'ne Nâme-i Hümâyûndur⁵⁶” başlıklı mektup ile eserimizdeki “(176) Özbek Pâdişâhı Subhân Kulu Hân Tarafından Tebrîk-i Saltanat-ı Aliyye için

⁴⁷ Türkal, a.g.e., s.163.

⁴⁸ Türkal, a.g.e. ss.171-172.

⁴⁹ Türkal, a.g.e., ss.417-418.

⁵⁰ Konuk, a.g.t., ss.110-111.

⁵¹ Konuk, a.g.t. s.111.

⁵² Konuk, a.g.t., s.113.

⁵³ Konuk, a.g.t., s.161-162.

⁵⁴ Metin, a.g.t., ss.92-93.

⁵⁵ Metin, a.g.t., ss.103-104.

⁵⁶ Metin, a.g.t., ss.115-118.

Nâme ve Elçi Gelmekle Tekrâr Taraf-ı Saltanatdan Dahi Sâdır Olan Cevâb-Nâme-i Hümâyûndır” başlıklı mektup eşleşmektedir.

Ahmet Kırış’ın incelediği münşeât mecmuası 1684-1685 yıllarında Melek İbrahim Paşa ve Abdurrahman Paşa’ya gönderilen mektuplardan oluşmaktadır ancak bizim eserimizde bu iki kişiye de gönderilen herhangi bir mektup bulunmamaktadır. Mustafa Öztürk’ün incelediği münşeât-ı Nâbî isimli eserde ise Nâbî’nin muhtelif kişi ve makamlara gönderdiği mektuplar derlenmiş ancak bu makam ve kişilere gönderilen mektuplarla eserimizdeki mektuplar örtüşmemektedir. Osman Oğuz’un incelediği Osmanzâde Ahmed Tâib’in münşeâtında da şahsî mektuplar ve birkaç adet makamlara gönderilen mektuplar bulunsa da bu mektuplar da eserimizde bulunan mektuplarla eşleşmemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ESERİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1.1. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Üzerinde çalıştığımız bu eser Nuruosmaniye Kütüphanesi koleksiyon no. 04297 bibliyografik kayıt no. 178803'e kayıtlı bir yazma eserdir. Eser toplamda 120 varaktan oluşmaktadır, ilk varakta esere başlık olarak “Münşe'ât Ta'lik 27” adı verilmiştir ve eserin yazı türü ta'likdir⁵⁷. Ardından gelen 1a numaralı varakta ise üst tarafta Sultan III. Osman'ın tuğralı vakıf mührü ve altında 7 satırlık bir metnin ardından Evkaf Müfettişi el-Hac İbrahim Hanif'in mührü bulunmaktadır.

Sultan III. Osman'ın tuğrasında A'râf sûresi 43.âyetten bir kesit verilmiştir bu kesit şu şekildedir “ve kalûl hamdulillâhillezî hedânâ lihâzâ vema kunnâ linehtediye levlâ en hedânallâh” bu âyetin anlamı ise “Hamdolsun o Allah'a ki hidayetiyle bizi buna muvaffak kıldı, O bize hidayet etmese idi bizim kendiliğimizden bunun yolunu bulmamıza imkan yoktu.”⁵⁸ şeklindedir.

Eserin telif edeni, telif tarihi veyahut telif sebebine dair bir bilgi eserin içerisinde bulunmamaktadır. İbrahim Hanif'in mührünün ardından mektuplar başlamakta ve son varaka kadar bu şekilde devam etmektedir. Mektup başlıkları kırmızı renkle yazılmışken mektupların içerikleri siyah yazı ile yazılmıştır. Eserin içerisinde 85b numaralı varakın sonu mektup tamamlandıktan sonra ve 86a numaralı varakın tamamı boş bırakılmıştır ve 116b ve 117a numaralı varaklarda bulunan 181. Sıradaki “Serasker Vezir Mustafa Paşa'ya Mektub” başlıklı mektup tamamlanmamıştır. Bunun haricinde eserin içerisinde okunamayan, eksik kalmış ya da tahrip olmuş bir yer yoktur. Her 10 varakta bir varakın sağ üst kısmına kurşun kalemle bulunan varağın sayısı yazılmıştır.

⁵⁷ Mustafa Tayyib Gökbilgin, Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmî, 2.Baskı, İstanbul, Enderun Yayınları, 1992, ss.40-41; Mübahat Kütükoğlu, Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik), 2.Baskı, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 1998, ss.60-61.

⁵⁸ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, haz. Asım Cüneyd Köksal-Murat Kaya, 3.Cilt, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021, s.48.

Eserde toplamda 184 adet mektup bulunmaktadır, her varak genellikle 25 ila 27 sayıları arasında satıra sahiptir. Mektupların birçoğunda elkâb ile başlandığından dolayı çok fazla tamlamalar mevcuttur, genellikle dil olarak Türkçe kullanılsa da bazı bölümlerde Farsça kıtalar ve tamlamalarla, duâ, hadîs ve âyet kısımlarında da Arapça dili ile karşılaşmak mümkündür.

1.2.ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Eserin içerisindeki en erken tarihli mektup 26 Mart 1672 yılında yazılmış olan 12. sıradaki “Davet-i Gaza için Kırım Hanı Selim Giray Han’a yazılan mektuptur” başlıklı mektuptur. Bu mektubun başlığında veya içerisinde herhangi bir tarih belirtilmemiş olsa da dönemin kroniklerinden bu mektubun tarihi saptamak mümkündür⁵⁹. Mektubu gönderen kişi Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa’dır ve Kırım Hanı Selim Giray Han’ı 1672 yılında gerçekleşen Kamanîçe kuşatmasına davet etmektedir.

En son tarihli mektup ise 31 Temmuz 1705 yılında yazılmış olan 184. sıradaki “Fas Hâkimi Olan el-Mevlây Şerîf İsmâ’îl’e yazıldı. Fî 9 Rebî’ü’l-âhir Sene 1117” başlıklı mektuptur. Bu mektubun başlığında hicri takvime göre açık bir şekilde tarihi ve gönderildiği kişi belirtilmiştir ayrıca mektubun sonunda da “Mehmed el-vezirü’l-azam” yazılmış olduğundan mektubu gönderen kişinin de dönemin sadrazamı Baltacı Mehmed Paşa olduğu anlaşılmaktadır.

Mektupların eserin içerisindeki sıralamasında kronolojik bir sıralama bulunmamaktadır ancak mektupların sıralaması göz önünde bulundurulursa burada bir düzen mevcuttur. Bu düzene göre münşeâtın derlenirken tasnifinin gönderilen kişilere ve makamlara göre yapıldığı söylenebilir.

Eserin içerisinde yukarıda da belirttiğimiz gibi 184 adet mektup bulunmaktadır, bunların 12 tanesi Padişah adına yazılmıştır, 166 tanesi sadrazamlar tarafından

⁵⁹ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, Zübde-i Vekayiât Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704), haz.Abdülkadir Özcan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995, s.20; Fahri Çetin Derin, Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi’ nâme’si Tahlil ve Metin Tenkidi, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993), s.317; Nazire Karaçay Türkal, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyli Fezleke (1065-22 Ca.1106 / 1654-7 Şubat 1695), (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2012), s.590

yazılmıştır, 3 tanesi Kırım Hanları tarafından sadrazamlara gönderilmiştir, 3 tanesi de Telhisi Yusuf Ağa ve Kaymakam Paşa tarafından Kırım Hanlarına gönderilmiştir.

184 adet mektubun içerisinde 10 tane name-i hümayun ve 1 tane dibacesi, 1 tane Kamanice fetih-namesi, 1 tane Tımsıvar Beylerbeyisi Hasan Paşa'ya gönderilen tezkire⁶⁰ ve Kırım Hanlarına gönderilen 5 tane kâime⁶¹ ile 1 tane hatt-ı hümayûn bulunmaktadır.

1.2.1. Mekke Şeriflerine ve Seyyidlere Gönderilen Mektuplar

İlk 11 mektup Mekke Şeriflerine ve Mekke-i Mükerreme'de bulunan Seyyidlere gönderilmiştir, 11 mektubun 6 tanesi 1672 yılında Mekke Şerifi olan Şerif III. Berekât'a gönderilmiştir. Bunlardan 5 tanesi sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa tarafından 1 tanesi de Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yazılmıştır. Bir mektup Seyyid Ahmed, Seyyid Hamud ve Seyyid Beşir'e sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa tarafından gönderilmiştir. Kalan 4 mektuptan 1 tanesi Şerif Berekât'ın ardından Mekke Şerifi olan oğlu Şerif Said'e⁶² sadrazam Bayburtlu Kara İbrahim Paşa tarafından gönderilmiştir. Şerif Said'in ardından bu makama tekrar getirilen Şerif Ahmed'e de sadrazam Bayburtlu Kara İbrahim Paşa tarafından bir mektup ve sadrazam Sarı Süleyman Paşa'dan iki mektup gönderilmiştir.

1.2.2. Kırım Hanlarına, Nureddin ve Kalgay Sultanlara Gönderilen ve Onlardan Gelen Mektuplar

Münşeatta 12. Mektuptan 66. Mektuba kadar, toplam 54 mektup, Kırım Hanlarına, Nureddin Sultan ile Kalgay Sultan'a gönderilen ve onlardan gelen mektuplardan oluşmaktadır. Bu mektupların 42 tanesi Kırım Hanı Selim Giray ile alakalıdır, kendisinin ilk hanlık dönemi olan 1671-1677 ve ikinci hanlık dönemi olan 1684-1691 yılları arasında yazılmış mektuplardan oluşur. 42 mektubun içerisinde 1 tane dönemin padişahı Sultan IV. Mehmed tarafından gönderilen hatt-ı hümayûn, 2 tane Selim Giray Han'ın Sadrazam Bayburtlu Kara İbrahim Paşa'ya gönderdiği mektup, 2 tane Telhisî Yusuf Ağa'nın Han'a gönderdiği mektup, 1 tane Kaymakam

⁶⁰ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s.245.

⁶¹ Mübahat Kütükoğlu, a.g.e., s.275.

⁶² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Mekke-i Mükerreme Emirleri, 3.Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2021, ss.90-91.

Paşa'nın hana gönderdiği mektup bulunmaktadır. Kalan 36 mektup, mezkûr yıllar arasında, dönemin sadrazamları olan Köprülü Fazıl Ahmed Paşa, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Bayburtlu Kara İbrahim Paşa, Sarı Süleyman Paşa ve Abaza Siyavuş Paşa tarafından Selim Giray'a gönderilen mektuplardır.

Selim Giray Han'ın ardından hanlık makamına gelen Murad Giray Han'a Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yazılan 4 tane mektup bulunmaktadır. Murad Giray Han'ın ardından hanlığa gelen II. Hacı Giray Han ile alakalı 5 tane mektup bulunmaktadır. Bu 5 mektuptan 1 tanesi Sultan IV. Mehmed'in gönderdiği name-i hümayûn, 1 tanesi hanın sadrazam Bayburtlu Kara İbrahim Paşa'ya gönderdiği mektup, 3 tanesi de sadrazam Bayburtlu Kara İbrahim Paşa tarafından hana yollanan mektuptur. Hanların haricinde 2 tane mektup Selim Giray'ın Kalgay Sultan tayin ettiği Selamet Giray'a sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa tarafından, 1 tane mektupta Kırım Hanı Murad Giray'ın Nureddin Sultan tayin ettiği Saadet Giray'a Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yazılmıştır.

1.2.3. Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa (1661-1676), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (1676-1683) ve Bayburtlu Kara İbrahim Paşa'dan (1683-1685) Diğer Devlet-i Aliyye Görevlilerine Gönderilen Mektuplar

67. Mektuptan 161. mektuba kadar kronolojik bir sıra takip edilmeksizin Devlet-i Aliyye'nin çeşitli yerlerinde muhtelif görevlerinde bulunan: Şeyhülislam, Vali, Darüssaade Ağası, Kaymakam, Beylerbeyi, Kazasker, Şehzade Hocası, Vezir, Silahdar, Mirahur, Hazinedar, Müneccimbaşı ve Nakibüleşraf'a gönderilen mektuplar bulunmaktadır. Bu mektupların 7 tanesi Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'ya, 5 tanesi Bayburtlu Kara İbrahim Paşa'ya ve 83 tanesi de Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya aittir. Bu bölümde en çok Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın mektuplarına yer verilmiştir ve bu mektupların birçoğunun konusu 1683 yılında gerçekleşen II. Viyana Kuşatması sırasında sadrazamın hem devlet işlerini hem de kuşatmayı yönetmesiyle alakalıdır.

1.2.4. Name-i Hümayunlar ve Diğer Mektuplar

162. Mektuptan 184.mektuba kadar sadrazamların diğer devletlere gönderdiği mektuplara, name-i hümayunlara ve Kamanîçe fetih-namesine yer verilmiştir. Bu bölümdeki 9 tane mektup name-i hümayun ve 1 mektup ta name-i hümayun dibacesidir, bunlardan 2 tanesi Sultan IV. Mehmed ve Sultan II. Süleyman'dan Fas Hakimi Şerif İsmail'e; 2 tanesi Sultan II. Süleyman'dan Acem Şahı I. Süleyman'a, 1 tanesi ve dibacesi yine Sultan II. Süleyman'dan Hind Padişahı Evrengzib'e, 1 tanesi Sultan III. Ahmed'den Hârizm Hanı Bahadır Şadbaht Han'a ve 3 tanesi de Özbek Padişahları Abdülaziz Han, Subhan Kulu Han ve onun oğlu I. Ubeydullah'a Sultan II. Süleyman, Sultan II. Ahmed ve Sultan III. Ahmed adına yazılmıştır. Burada Abdülaziz Han'a yazılan mektubun tarihi hicri olarak sene 1099 olarak verilmiştir, miladî olarak 1687'ye tekabül eden bu tarihte Özbek Padişahı Abdülaziz Han değil Subhan Kulu Han'dır, burada bir isim veya tarih hatası yapıldığı düşünülmektedir⁶³.

Name-i hümayunlar dışında yine sadaret makamından yazılan, Acem Şahı I. Süleyman ve Fas Hâkimi el-Mevlay Şerif İsmail'e üçer tane mektup yer almaktadır. Ayrıca mecmuada yine farklı sadrazamlar tarafından Vezir Bekrî Mustafa Paşa'ya, Safevi İtimaddüddevesi Şeyh Ali Han'a, Hârizm Hanı Bahadır Şadbaht Han'a, Özbek Padişahları Abdülaziz, Subhan Kulu ve I. Ubeydullah Hanlara yazılmış birer tane mektup bulunmaktadır.

1.2.5. Eserin İçerisindeki Mektupların Tarihleri

Eserin içerisindeki mektupların 87 tanesinde herhangi bir tarih verilmemiştir. 43 tanesinde “fi gurre-i nun sene 1094” “fi Şevval 22 sene 94” “fi 9 za sene 94” gibi hicri takvime göre gün ay yıl olarak tam tarih verilmiştir. 43 tane mektupta ise hicri takvime göre mektubun sonunda “sene 1094” “sene 1099” gibi yalnızca mektubun yazıldığı seneden bahsedilmiştir. 11 tane mektupta da bir önceki mektubun tarihine atfen “fi t-târîhü'l-mezbûr” ifadesi kullanılmıştır.

⁶³ Halil Ülker, “Osmanlı-Özbekistan Siyasi İlişkileri (1514-1873)” Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 8, Sayı 4, (2019) s.3992.

1.3.ESERİN DİLİ VE ÜSLUBU

Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinden kelimelerin, duâların, hadislerin, âyetlerin, kıtaların ve tamlamaların bolca kullanıldığı bu eserin dili için süslü ve sanatlı bir dile sahiptir demek yanlış olmayacaktır. Devlet-i Aliyye'nin özellikle valileri ve beylerbeyilerine ve diğer devlet görevlilerine sefer ve kuşatma sırasındaki sadrazamlar tarafından gönderilen mektupların birçoğunda elkâba yer verilmezken, “benim saadetli biraderim” “benim izzetli ve celadetli birader-i ekremim” “benim rıf’at mendim” “benim izzetli karındaşım” gibi Türkçe hitaplara yer verilmiştir ve genellikle bu mektupların tamamına yakını da Türkçe kelimeler kullanılarak kaleme alınmış ve süslü kelimelerden uzak bir üslup kullanılmıştır.

Mekke Şerifi, Kırım Hanı ve Acem Şahı’na gönderilecek mektuplardaki gibi eğer dış diplomasi söz konusu olacaksa mektupların birçoğunda Arapça ve Farsça tamlamalara ve uzun uzun elkâba yer verildiğini söylemek mümkündür. Bu tamlamalar ve elkâb için süslü ve ağıdalıdır demek doğru olacaktır.

Eserin son bölümlerinde bulunan name-i hümayunlar ve Özbek Padişahı, Hârizm Hanı, Acem Şahı, Fas Hâkimi ve Hind Padişahına gönderilen mektuplarda çok fazla Kuran-ı Kerim’den âyet metnin içerisine dağıtılmış ve bahsedilen konuyla bağdaşacak şekilde yerinde kullanılmıştır ayrıca birkaç adet hadîste mektupların içerisinde geçmektedir. Bu durum bize münşî’nin derin bir Kur’an-ı Kerim ve hadîs bilgisi olduğunu göstermektedir.

1.3.1. Elkâb

Eserin içerisindeki elkâbla başlayan mektuplarda, kelimelerin son harflerindeki kafiye üzerine kurulan “seci”⁶⁴ sanatını yansıtan birçok örneğe rastlanmaktadır. Bu kafiyelelere şu örnekleri verebiliriz:

Mekke Şeriflerine: Vâlâ-cenâb-ı me‘âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa‘âdet-iktisâb, semere-i şecere-i zekiyye-i hazret-i nebevîye, sülâle-i tâhire-i ırk-ı cenâb-ı Mustafaviyye, zü’n nesebi’t-tâhir ve’l-hasebi’l-fâhir, şerîfü’d-dünyâ ve’l-ukbâ, tırâz-ı kisve-i ille’l-meveddete fi’l-kurba

⁶⁴ Mustafa İsmet Uzun, “Seci”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 36, İstanbul, 2009, ss.275-276.

Âlî-cenâb, vâlâ-nisâb, nesebü's-sülâleti'l-Hâşimiyye, fer'û's-şecereti'z-zekiyyeti'n-nebevîye zü'n-nesebi't-tâhir ve'l-hasebi'l-fâhir

Kırım Hanlarına: Encümen-efrûz-ı dūd-mân-ı **hânî**, mesned-ârâ-yı erîke-i İlhanî,

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, bâlâ-nişîn-i evreng-i **hânî**, vâlâ-nişân-ı mesned-i İlhanî

envâ'-ı ta'zîm ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm birle tuhaf-ı tahiyyât-ı âliyât-ı gâliyât ve tenef-i teslîmât-ı hâlisât-ı sâlihât

cevâhir-i da'vât-ı hâlisât- şemsiyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı sâlihât-ı dürriyyetü'l-fevehât

haşmet-kıbâb, rif'at-me'âb, tarâvet-bahş-ı bâğ-ı **hânî**, serîr-ârâ-yı mülk-i İlhanî

Acem Şahına: Âlî-hazret, sâmi-rütbet, gerdûn-bastet dû-ârâ-dirâyet, sencer-cür'et ve Keykavus-kiyâset, Hüsrev-dūd-ı kisrâ-mâ'delet, serîr-âra-yı evreng-i Cem, dâver-i dâd-âver-i mülk-ü Acem, mesned-nişîn-i iklim-i İran, mâlik-i ser-zemîn-i safâ-hân, fermân-fermâ-yı Fars ve Horasan-ı hısm-ı hıttâ-i Kaşan

Âlî-hazret, sâmi-rütbet, gerdûn-bastet, keyvân-menzilet, müşterî-sa'âdet, hurşîd-izâ'et, nâhîd-sohbet, erdeşîr-savlet, keykubâd-şevket, hüsrev-dûş, sencer-meniş, Feridûn-fer, hümâyûn-eser, şehir-yâr-ı hâver-zemîn, hıdîv-i keyv-temkîn, der-sa'âdet-sadef, Bercîs-i burc-şeref, zî-bende-i taht-ı dâverî, ârâyî-i serîr-i ser-verî, mütesaddır-ı mesned-i cihân-bânî, müstenid ve sâ'id-i devlet-âgîn-i keyânî, uhuvvet-me'âb, fütüvvet-nisâb, sikender-i şükûh ve süreyyâ-cenâb, sa'âdet-nihâd ve me'âlî-nisâb, mâh-ı burc-dâd, sipihr-vedâd, sa'âdet-ber ve sa'd-ekber, ziyâ-ı mihr-enver, ezv-Feridûn-câh ve felek-dest-gâh, cihân-dâr-ı zî-şân-ı Süleyman Şah

Fas Hakimine: Cenâb-ı emâret-me'âb, eyâlet-nisâb, melikiyyü'l-fi'âl, melekiyyü'l-hisâl, hâris-i sugûrû'l-İslâm, fâris-i heycâû'l-i'tisâm

Cenâb-ı emâret-me'âb, sa'âdet-nisâb, siyâdet-intisâb, câlis-i serîrû's-saltanatü'l-âlâ, lâbis-i libâsü'l-adâleti ve't-takvâ, tırâz-ı hil'at-ı ille'l-meveddete fi'l-

kurba⁶⁵, melikiyyü'l-fi'âl, melekiyyü'l-hısâl, kâ'id-i cüyüşü'l-İslâm ve'l-müslimîn, melâzü'l-neferât ve'l-mücâhidîn, mü'essis-i erkân-ı dîn-i mübîn, bi'l-fi'l fermân fermâ-yı memâlik-i Fas ve Mağrib zemîn

Özbek Padişahlarına: Cenâb-ı devlet-me'âb, rif'at-nisâb, hâ'iz-i kemâlât-ı sûrî ve mânevî, câmi'-i sa'âdât-ı dînî ve dünyevî, müstecmi'-i hasâ'il-i hamîde-i müstetbî', şemâ'il-i pesendide-i hâvî âyât-ı nısfet ve dîndarî, müsteclib-i emârât-ı âkıbet-endişî, nîkû-kârü'l-müstağnî

Âlî-cenâb, saltanat-me'âb, şevket-intisâb, übbehet-iktisâb, fihrist-i mekârim-i ahlâk, kânûn-u menâzım-ı âfâk, hâris-i hıttâ-i dîn-i mübîn, kâmi'ü'l-keferetü ve'l-müşrikîn zâhib-i mezheb-i Nu'manî, hâmî-i havza-i vesî'a-i müslimanî hulâsa-i selâtîn-i Hanefiyye, nekâve-i dûdmân-ı havâkîn-i Özbekiyye, nizâmü'd-devletehu ve's-şevketehu vel-übbehetehu ve's-şân

Hind Padişahına: Ol mihr-i sipihr-i bahtiyârî, der-sedef-i lücce-i saltanat-ı dürrî, burc-ı evc-i hilâfet, âlî-hazret, sâmi-rütbet, melek-haslet, sûtûde-menkabet, gerdûn-besâtet, Utârit-fîtrat, hurşîd-irâ'et, neyyir-enâret, Keyhüsrev-cenâb, Nûrşirevân-kıbâb, Dârâ-dirayet, Cemşîd-kiyâset, erîke-nişîn-i şehâmet-müstenid ve sâ'id-i adâlet-i bâsitü'l-emn ve'l-emân, nâşirü'l-adl ve'l-ihsân, hulâsa-i selâtîn-i bâmiknet, nekâve-i esâtîn dîn ü millet, güzîde-i râyân-ı iklim-i Hind, pesendide-i dâverân-ı memâlik-i vesî'a-i Sindü'l-müstağnî, zâtü's-şerîf anî't-târif ve't-tavsîf ve'l-beyân el-mahfûf bi-sunûf-ı avâtıfû'l-Melikü'l-mennân, nizâmü'd-devletehu es-saltanatehu ve's-şevketehu ve'l-übbehetehu ve's-şân, dâver-i mesned-i ikbâl-masîr, Şah Evrengzîb-i Âlem-gîr

Hârizm Hanına: Âlî-tebâr, me'âlî-disâr, memleket-medâr, şecâ'at-şi'âr, melikiyyü'z-zât, melekiyyü's-sıfât, hâris-i sugürü'l-İslâm, fâris-i mızmarü'l-iftihâm, hâmî-i aktârü'l-bilâd, mâhî-âsârü'l-bağy ve'l-fesâdü'l-mahfûf-ı bi-sunûf, avâtıfû'l-melikü'l-mennân, Hârizm Hânı Bâhadır Şadbaht Hân

⁶⁵ Yazır, a.g.e., c.4, s.849; Şura Sûresi 23.Âyet (Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir karşılık istemem)

1.3.2. Kıt‘alar (Beyitler)

Elkâbın haricinde eserde Telhîsî Yusuf Ağa’nın Kırım Hanına gönderdiği mektupta Farsça kelimelerden oluşan iki, Türkçe kelimelerden oluşan bir tane kıta bulunmaktadır, bunlar şu şekildedir:

Şeref neme ez âf-tâb-ı bülend sû-yi zerre-i bî ser ü pâ resid

Ez teşrîf an Mekremet bende ra seri fahr ber-çarh-ı balâ küşid

(Yüce güneşten şeref mektubu şu değersiz zerreye vardı. Bu şereflelendirmeden dolayı, bu bendenin başı feleğe kadar yüceldi.)

Çün şah-ı tefakkud güdayi bikuned ve ez lutf-u nazar bih bi-nüvani bikunand

Ez dost girami bi-niva nayid hiç cüz anki bi sıdk-ı dil du’a-yı bikuned

(Şah bir dilencinin gönlünü alsa, lütuftan bir garibana baksa, gariban dilencinin elinden canı gönülden dua etmekten başka bir şey gelmez.)

Durduğunca yerinde unsur-ı hakk döndüğünce bu çarh-ı bûkalemûn

Bâb-ı devlet-me‘âbını itsün elem-i dehrden hûda me’mûn

1.3.3. Âyetler

Özellikle eserin son bölümünde bulunan mektuplarda çokça âyet bulunmaktadır, bu âyetler metnin içerisine dağıtılmış halde ve anlatılan konuyla ilgili olacak şekilde kullanılmıştır. Bu âyetlere şu örnekleri verebiliriz:

Mâide Sûresi 2.Âyet, “teavenu alel birri vet takva” (İyilik ve takva sahibi olmada yardımlaşın⁶⁶) Bu âyet eserimizin sonundaki nâme-i hümayunlarda sıkça kullanılmış olup, İslamiyet dinine mensup ülkelerin padişahlarına küffara karşı savaşmakta bir olmak ve din uğruna hizmet etmekte beraberliği vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.

Şûrâ Sûresi 23.Âyet, “ille’l meveddete fi’l-kurba” (Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir karşılık istemem⁶⁷.) Bu âyet Mekke Şerifleri ve Fas

⁶⁶ Yazır, a.g.e., c.2, s.508.

⁶⁷ Yazır, a.g.e., c.4, s.849.

Hâkimi Şerif İsmail'e gönderilen mektuplarda kullanılmış olup, elkâbın içerisinde bulunmaktadır ve iki tarafın dostluk ve yakınlığına atıfta bulunmak için kullanılmıştır.

Cum'a Sûresi 4.Âyet, “zalike fadlullahi yu'tihi men yeşau, vallahu zul fadlil azim” (İşte o Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir⁶⁸.) Bu âyet muhtelif yerlerde farklı anlamlarda kullanılmıştır, Kırım Hanlarına gönderilen mektuplarda başarılı olan seferlerin ardından kullanılmış, nâme-i hümayunlarda ise padişahın cülûsunu bildirilmesinde kullanılmıştır.

Sâd Sûresi 26.Âyet, “inna cealnake halifeten fil ard” (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halîfe kıldık⁶⁹) Bu âyet eserimizde nâme-i hümayunlarda yer almaktadır ve Kırım, Özbek, Acem, Hind ve Hârizm Padişahlarına gönderilen namelerde Osmanlı sultanının cülûsunu bildirmekte kullanılmıştır.

A'raf Sûresi 128.Âyet, “innel arda lillahi yurisuha men yeşau min ibadih” (Her hâlde Arz Allah'ındır, ona kullarından dilediğini vâris kılar⁷⁰.) Bu âyet Kamanîçe feth-nâmesinde ve Acem şahına gönderilen mektuplarda geçmektedir ve cülûs ile fethin müyesser olması anlamında kullanılmıştır.

Rûm Sûresi 21.Âyet, “ceale beynekum meveddeten ve rahmeh” (Aranızda bir sevgi ve bir esirgeme yapmış⁷¹.) Bu âyet Fas, Acem ve Hind padişahlarına gönderilen nâme-i hümayunlarda kullanılmıştır ve iki tarafın arasındaki muhabbeti temsil etmesi için bu âyete yer verilmiştir.

Tevbe Sûresi 36.Âyet, “Katilul müşrikîne kâffeten kemâ yukatilunekum kâffeh” (Müşrikler size kâffeten harb ettikleri gibi siz de onlara kâffeten harb edin.⁷²) Özbek ve Hind padişahına gönderilen nâme-i hümayunlarda yer verilen bu âyeti küffar ile harp etmekte olan Osmanlı Devleti'nin durumunu bildirmek için kullanılmıştır.

⁶⁸ Yazır, a.g.e., c.5, s.609.

⁶⁹ Yazır, a.g.e., c.4, s.723.

⁷⁰ Yazır, a.g.e., c.3, s.102.

⁷¹ Yazır, a.g.e., c.4, s.485.

⁷² Yazır, a.g.e., c.3, s.362.

1.3.4.Hadîsler

Tıpkı âyetler gibi mezkûr konu ile ilgili bir hadîs-i şerîf var ise eserimizdeki mektuplarda bu hadîslere yer verilmiştir. Eserin sonunda bulunan nâme-i hümayunlarda yer verilen hadîsler şunlardır:

“R’asü’l-akl-i ba’dâliman-i el teveddüd-ü linnas-i inne’l mütehâbbine fillah-i te’âlâ fî zilli’l-arş” (Allah rızası için birbirini sevenler, Allah’ın arşının altındalardır. Yani Allah’ın gölgesinde olurlar.)

“El-mü'minu li'l-mü'mini ke'l-bünyâni yeşuddu ba'duhû ba'dân” (Mümin mümine karşı birbirine kenetlenmiş binalar gibidir.)

“Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü en u'rafe” (Ben gizli bir hazineydim bilinmek istedim.)

“Küllüküm ra'in ve küllüküm mes'ulün an raiyyetihi” (Hepiniz çobansınız ve raiyyetiniz altındaki insanlardan mesulsünüz.)

“Esra'ü'd-du'â icâbete du'âü'l-gayib-i lilgayib” (Hiç şüphesiz en süratli kabul edilen dua bir müminin bir mümine gıyabında yaptığı duadır.)

İKİNCİ BÖLÜM

1.ESERDEKİ MEKTUPLARDA BAHSİ GEÇEN ÖNEMLİ OLAYLAR

1.1. MEKKE-İ MÜKERREME'YE DAİR OLAYLAR

Eserimizin içindeki mektupların da başlangıç yılı olan 1672 yılında, Mekke-i Mükerreme'de Şerif Sâ'd ve Şerif Ahmed müşterek bir şekilde yönetimdedir. Şerif Sâ'd, bölgedeki refahı ve güvenliği sağlaması gerekirken bunun aksine Mekke şerifliği yetkilerini kötüye kullanarak bölgeye gelen tüccarların mallarına el koymuş, her sene bölgenin ihtiyaçlarına binaen gönderilen parayı zimmetine geçirmiş ve Yemen bölgesinden asker desteği alarak Cidde'yi işgal etmiştir. Cidde'ye saldırısında 1669 yılında bölgeye vali olarak tayin edilen Hasan Paşa ve himayesindeki 200 askeri de öldürtmüştür. Bu durumun üzerine bölgeye Şam Valisi Vezir Sarı Hüseyin Paşa sevk edilmiştir. Hüseyin Paşa, Mekke'ye vardığında Şerif Sâ'd'ı hemen azletmiyerek önce ona hil'at giydirmek istemişse de şerif onunla görüşmekten kaçınmıştır ve muhalefetine devam ederek Yemen'in suyunu kesmiştir⁷³.

Bu olayların yaşanmasının ardından sultana haber getiren Müjdecî Diyarbekirli Hacı İbrahim Çelebi, Şerif Sâ'd'ın Mekke halkına Zeydiyye taifesini ayaklandırmak suretiyle zulmettiğini, Yemen'de gerçekleşen olayları ve haç yolundaki hacıların çöl bedevilerinin saldırılarına uğradığını Sultan IV. Mehmed'e arz edince sultan hemen Yemen üzerine sefer etmek üzere Mısır'da bulunan Süveyş iskelesinde 30 parça kalyon ve 10 parça çektiri yapılması için ferman vermiş, bizzat Arabistan üzerine sefere çıkmak için Bursa'da kışla tedarikine adamlar gönderilip Bursa'ya doğru hareket edilmeye karar verilmiştir ancak bu sıralarda Leh keferesinin sulha aykırı hareketleri haberi gelmesiyle Bursa'ya gitmekten ve Yemen seferinden feragat edilip Edirne'de ikamet edilmiştir. Şam Valisi Vezir Sarı Hüseyin Paşa'ya ferman gönderilerek bu iki şerifin azl edilip yerine Şerif III. Berekat'ın Mekke Şerifliği'ne tevcihi istenmiştir ancak ferman daha ulaşmadan bu iki şerif korkup Mekke'den

⁷³ Evliyâ Çelebi, Seyahatnâme, 9.Cilt, 2.Kitap, haz. Seyit Ali Kahraman, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2011, ss.739-740; Uzunçarşılı, a.g.e., ss.85-86.

kaçmıştır ve bu vesileyle 1672 yılının Nisan ayında Hüseyin Paşa'nın hatt-ı şerifiyle Şerif Berekat Mekke şerifliğine tevcih edilmiştir⁷⁴.

Şerif Sâ'd ve Şerif Ahmed, şeriflikten azledilmelerinin ardından 1675 yılına kadar bölgede kalmışlardır, özellikle Şerif Sâ'd onların yerine şeriflik makamına gelen Şerif Berekât'a muhalefete devam edip dört defa ona saldırmış olsa da başarılı olamamıştır ve bu iki kardeş 1675 yılında Edirne'ye gelmiştir⁷⁵. Edirne'ye geldikleri sırada Sûr-ı Hümâyûn'a denk gelmelerinin de etkisiyle Sultan IV. Mehmed onların kusurlarını affetmiş ve onlara inayetinden Şerif Ahmed'e Kırk Kilise ve Şerif Sâ'd'a da Vize sancağını vermiştir⁷⁶.

Devlet-i Aliyye'nin Mekke Şeriflerinden istediği müslüman hacıların emniyetli bir şekilde Mekke'ye ulaşarak hac vazifelerini gerçekleştirmeleri, Mekke ve Medine halkının sükûnunun ve güvenliğinin sağlanması ve şerifler arasındaki rekabetten dolayı halkın zarar görmemesidir. Bu sebeple Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmed Paşa tarafından Seyyid Ahmed ve Seyyid Hamud'a Şerif Berekât ile barış halinde olup ihtilal ve fesad çıkarmamaları için mektup gönderilmiş⁷⁷ ve Şerif Berekât'ın geçim darlıklarının olduğunu bildirmesi üzerine Mahruse-i Mısır'dan her yıl düzenli gönderilmek üzere Şerif Berekat'a 3 bin altın, 9 ton buğday, 4.5 ton pirinç ve 4.5 ton hububat, Seyyid Hamud ve Seyyid Ahmed'e de biner altın, 3 tona yakın buğday, 1 tona yakın pirinç ve 2 tona yakın hububat verilmiştir⁷⁸. Yine bu bağlamda bölgenin güvenliğini sağlamak adına Şerif Berekât, Medine'deki ihtilaf yanlılarını eski Mısır Valisi Abdurrahman Paşa'ya bir kaime ile bildirmiş ve sadrazam Kara Mustafa Paşa'da kendisine iletilen bu olayla ilgilenmesi için Mısır Valisi Osman Paşa'yı görevlendirmiştir⁷⁹. Şeriflikte geçirdiği 10 yıl boyunca Mekke ve Medine'nin güvenliğini ve refahını sağladığı, hacıların emniyetli bir şekilde gidiş gelişini gerçekleştirdiği ve tüccarların ticaretini sorunsuzca sağlayabildiği için Sultan IV. Mehmed'in takdirini kazanan Şerif Berekat sultan tarafından taltif edilmiş, bir samur

⁷⁴ Defterdar, a.g.e. s.17,24; Derin, a.g.t. s.313,330; Evliyâ Çelebi, a.g.e., ss.782-785; Feridun Emecen, "Berekât", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 5, İstanbul, 1992, s.487; Türkal, a.g.t., s.586,587,600,601; Mektup 1.

⁷⁵ Mektup 2 ve 90.

⁷⁶ Defterdar, a.g.e., s.68; İsâ-zâde Târihi, haz. Ziya Yılmaz, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti, 1996, s.134,144; Uzunçarşılı, a.g.e., s.90.

⁷⁷ Mektup 2 ve 5.

⁷⁸ Mektup 4.

⁷⁹ Mektup 7.

kaplı kürk gönderilmiş ve aradaki sevgi ve muhabbetin daimî olması temenni edilmiştir⁸⁰. 1682 yılının Nisan ayında vefat etmesinin ardından şeriflik makamına oğlu Şerif Said gelmiştir, 1 yıl 7 ay kadar şeriflikte kalan Şerif Said'in şerifliğinin kısa sürmesinin sebebi diğer şeriflerle iyi geçinememesi ve idarî anlamda zayıf kalmasıdır⁸¹.

Şerif Said'in ardından Padişah tarafından Edirne'den Mekke'ye gönderilen Şerif Ahmed 1684 yılının sonlarında ikinci defa ama bu sefer tek başına Mekke Şerifi olmuştur⁸². Kendisiyle mektuplaşan sadrazam Bayburtlu Kara İbrahim Paşa ondan Mekke ve Medine'nin ve hac yolundaki hacıların güvenliğini sağlamasını istenmiştir⁸³. Şerif Ahmed ise sultana ve sadrazama hediyeler göndererek yazılagelen elkâbının değiştirilmesini ve urban şeyhlerine gönderilen paranın 4 bin guruş arttırılmasını talep etmiştir. Bu iki talebede sadrazam olumsuz yanıt vermiştir, sebep olarak da ecdadına yazılagelen elkâbının değişmesinin seyyidliğin şanına ve Hicaz ülkesinin emirliğine karşı kusur olacağını belirtmiş, şeyhlerinde halihazırda gönderilen 11 bin guruş ile bu zamana kadar yetindiği söylenerek bundan sonra da bu miktar ile idare etmeleri gerektiği yazılmıştır⁸⁴.

Sadrazam Sarı Süleyman Paşa döneminde Şerif Ahmed ile ilişkiler iyi tutulmuş ve şerif, sadrazama iki zıbın, iki arakiyye ve şemame kokusu göndermiştir. Kendisinin şerifliği döneminde Devlet-i Aliyye'den bölgesel sıkıntılara dair çözüm isteği olmuştur. Cidde Paşası Ahmed Paşa'nın bir senedir ulufe dağıtmadığını ve Mekke'ye gelen iaşenin eksik geldiğini bildirmiştir. Buna mukabil sadrazamda bölgenin yöneticisi olan Mısır Valisi Hamza Paşa'ya ve Cidde Paşası Ahmed Paşa'ya emr-i şerifler gönderildiğini yazmış ve hac yolunun güvenliği için Anizah urbanına karşı Mir-i Hac Salih Paşa'nın görevlendirildiğini bildirmiştir⁸⁵.

⁸⁰ Mektup 6.

⁸¹ Defterdar, a.g.e., s.131; Uzunçarşılı, a.g.e., s.91.

⁸² Uzunçarşılı, a.g.e., s.90; İsâ-zâde, a.g.e., s.189; Türkal, a.g.t., s.931.

⁸³ Mektup 8.

⁸⁴ Mektup 9.

⁸⁵ Mektup 10-11.

1.2.KAMANİÇE KUŞATMASI VE 1673 YILI LEHİSTAN SEFERİ

Kırım Hanı Selim Giray'a gönderilen birçok mektubun konusu Kamanîçe Kuşatması ve 1673 yılındaki ikinci Lehistan seferi ile ilgilidir. Kamanîçe Kuşatması, 1672 yılında Osmanlı Devleti'nin himayesinde bulunan Kazak Atamanı Doroshenko ve Sarıkamış Kazaklarına Leh ve Potkalı Kazak kuvvetlerinin saldırıları sonucunda ortaya çıkmış bir hadisedir. Bu durumun yaşanmasına sebep ise Lehlilerin sulha aykırı olarak bu saldırıları gerçekleştirmiş olmasıdır. Kırım hanlığı açısından bu olayın önemi ise Kırım Hanı Adil Giray'ın yine bölgede bulunan bir diğer Kazak tairesi olan Potkalıları desteklemesi, Hanenko isimli bir kazağı bu taifenin başına geçirmesi ve Hanenko'nun da Leh kuvvetleriyle iş birliği ederek Ataman Doroshenko'ya saldırmasıdır. Bu durumun Osmanlı Devleti tarafından duyulması sonucunda Adil Giray'ın hanlıktan azledilmesine ve Selim Giray'ın Kırım Hanı olarak atanmasına karar verilmiştir⁸⁶.

Sefer kararı verildikten sonra Leh Kırılına name-i hümayun gönderilmiş⁸⁷ ve Kırım Hanı Selim Giray'da sefere davet edilmiş ve kendisine Kapıcılar Kethüdası Ahmed Ağa ile bir murassa kılıç, iki hil'at ve on beş bin altın gönderilmiştir⁸⁸ ve ardından Siliste Valisi Halil Paşa'yla birlikte Kazak Atamanı Doroshenko'ya yardıma gitmesi istenmiştir⁸⁹. Osmanlı ordusu da Çukur Çayırı'ndan 4 Haziran 1672 tarihi itibarıyla Kamanîçe'yi fethetmek için hareket etmiştir⁹⁰. Bu sefer Sultan IV. Mehmed'in saltanatı dönemindeki katıldığı tek kuşatma olması münasebetiyle önem kazanmaktadır. 70 gün sürecek bir yolculuk yapılırken bir yandan da Köprülü Fazıl Ahmed Paşa Selim Giray'a mektuplar yazmaya devam ederek yolculuk hakkında bilgiler verip, varılan İsakçı, Kekeçağazı, Turla Nehri gibi menzillerden haber vermiş ve Halil Paşa ile müşterek şekilde hareket etmesini istemiştir⁹¹. 15 Ağustos 1672

⁸⁶ Defterdar, a.g.e., s.19; Derin, a.g.t., ss.315-316; Yılmaz, a.g.e., s.112-113; Kahraman Şakul, Kamanîçe Kuşatması, İstanbul, Timaş Yayınları, 2021, s.27; Türkal, a.g.t., ss.587-588.

⁸⁷ Mektup 16.

⁸⁸ Mektup 12.

⁸⁹ Defterdar, a.g.e., s.26; Hacı Ali Efendi, Târih-i Kamanîçe, haz. Ayşe Hande Can, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2007, s.10; Türkal, a.g.t., ss.604-605; Mektup 14,16 ve 18.

⁹⁰ Mektup 18.

⁹¹ Mektup 19,20 ve 21.

tarihinde ordu Kamaniçe'ye 4 saat mesafede olan İzvançe'ye varmıştır, bu sırada ağustos ayının başlarında Selim Giray ve Halil Paşa yanlarına aldıkları Avlonya Sancak Beyi Yusuf Paşa ve kuvvetleriyle beraber Doroshenko'nun yardımına ulaşmış ve Ladjin kalesinde Potkalı Kazakları'nın başı olan Hanenko'yu mağlup etmiştir⁹² ve ardından 15 Ağustos tarihinde Osmanlı ordusuna katılmışlardır⁹³.

17 Ağustos günü Kamaniçe'ye varan Osmanlı ordusu, her kuşatmada olduğu gibi bu kuşatmada da kalenin teslim teklifi yapılması ve reddedilmesinin ardından metrisler açmaya, tabyalar kurmaya başlamıştır. Merkez kuvvetleri Sadrazam Fazıl Ahmed Paşa, sol kol kuvvetlerini Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve sağ kol kuvvetlerini de Musahip Mustafa Paşa yöneterek kaleyi üç taraftan kuşatmışlardır. Balyemez ve kolonborna toplarıyla yoğun bir top atışına maruz kalan kale 10 günün ardından vire vermiş ve kale içerisinden bir grup asker sadrazamın huzuruna gelmiştir. 5 maddelik bir antlaşmanın ardından muhasara sona ermiş ve 27 Ağustos 1672 günü Kamaniçe fetholunmuş ve neticesinde 18 Ekim 1672 günü Lehistan ile Osmanlı Devleti arasında Bucaş Antlaşması imzalanmıştır⁹⁴. Seferin ardından bizzat seferde bulunan Yusuf Nâbî tarafından, Musahip Mustafa Paşa'nın isteği üzerine bu sefere ithafen Fetihnâme-i Kamaniçe isimli bir fetih-name yazılmıştır⁹⁵, bizim incelemesini yaptığımız münşeâtta da Kamaniçe fetih-nâmesi bulunmaktadır ancak Nâbî'nin fetih-namesi ile aynı değildir, sadrazam Fazıl Ahmed Paşa'ya ait bir mektuptur⁹⁶.

Bucaş antlaşmasının imzalanmasının ardından Lehistan anlaşma yükümlülüğüne ödemesi gereken 22 bin altınlık haracı göndermemesi ve ödemeyi reddetmesi üzerine 1 Haziran 1673 tarihinde Lehistan üzerine tekrardan bir sefer düzenlenmesine karar verilmiştir, Lehistan Kralına name-i hümayun gönderilip antlaşma şartlarını yerine getirilmesi istense de Leh kuvvetleri Boğdan Beyi İstefan kuvvetleriyle müttefik olup Hotin kalesine saldırmış ve Vezir Hüseyin Paşa

⁹² Mektup 22.

⁹³ Defterdar, a.g.e., ss.23-28; Hacı Ali Efendi, a.g.e., ss.44-66; Mehmet İnbaşı, Ukrayna'da Osmanlılar, İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2004, ss.136-149; Şakul, a.g.e., ss.40-42; Türköl, a.g.t., ss.595-613; Yılmazer, a.g.e., ss.114-115.

⁹⁴ Defterdar, a.g.e., ss.28-32; Halil İnalıcık, Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar III, 8. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, ss.105-106; İnbaşı, a.g.e., ss.149-178; Mehmet İnbaşı, "Bucaş Antlaşması", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 1, Ankara, 2020, s.211; Türköl, a.g.t. ss.613-626, Şakul, a.g.e., ss.44-85,

⁹⁵ Abdülkadir Karahan, "Nâbî", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 32, İstanbul, 2006, s.260.

⁹⁶ Mektup 162. Bu mektupta Kamaniçe Kalesi'nin durumu, kuşatılması, kuşatma sırasında yaşananlar ve 28 Ağustos günü elde edilen zafer hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Mektubun fethi binaen üç gün üç gece şenlikler verilmesi hakkında emr-i şerif yazılması sebebiyle yazıldığı belirtilmiştir.

kuvvetlerini mağlup etmişlerdir⁹⁷. Yaşanan bu olaylar 1672-1676 yılındaki Osmanlı-Leh savaşlarında ikinci faslın başlangıcı olmuştur.

Hotin üzerine çıkılacak bu sefere Kırım Hanı Selim Giray'da 22 Mart 1674 tarihinde davet edilmiştir. Han, Kamaniçe seferinden dönmesinin ardından ağır bir hastalık geçirmekte ve Azak sınırında Rus kuvvetlerinin saldırılarıyla uğraşmaktaydı, kendisi hasta olduğu için Azak bölgesine Kalgay Sultanı göndermiştir ve bu durumu Sadrazam Fazıl Ahmed Paşa'ya bildirmesi üzerine kendisine sadrazamın maiyetinde bulunan etibbadan hekimler gönderilmiştir⁹⁸. Köprülü Fazıl Ahmed Paşa, Selim Giray'ın Hotin üzerine çıkılacak sefere ordusu ile iştirak etmesini istese de Selim Giray önce Kalgay Sultan'ı göndermişti ancak sadrazamın mektubu ve ısrarı üzerine hasta olmasına rağmen Selim Giray'da Hotin Seferine iştirak etmiştir⁹⁹ ve 8 Temmuz 1674 tarihinde Boğdan sınırında Yagol isimli mahalde Padişah'ın huzuruna çıkarak hil'at, sorguç, kılıç ve at ile taltif edilmiştir¹⁰⁰.

Osmanlı ordusu Boğdan sınırında bir araya gelmesinin ardından ikinci Lehistan seferi boyunca Hotin ve Umman kalesini ve İstine, Konçe ve Ladjin palankalarını tekrar ele geçirmiştir, sefer sırasında Kazak Atamanı Doroshenko'dan Rus kuvvetlerinin kendisine saldırdığı haberi gelince Çehrin üzerine de Kırım kuvvetleri gönderilmiştir ancak Selim Giray ordusuyla beraber Kazaklara yardıma varmazdan evvel Rus kuvvetleri geri çekilmiştir ve Kırım Hanı ve Kazak Atamanı 14 Eylül 1674 tarihinde Ladjin'de ordu-yı hümayuna mülhak olmuşlardır ve ardından Sultan IV. Mehmed'den vilayetlerine geri dönmek için izin isteyip yollanmışlardır. Sultan'da sağlık durumunun iyi olmamasından dolayı Edirne'ye geri dönerek ikinci Lehistan seferi bu şekilde tamamlanmıştır¹⁰¹.

⁹⁷ Defterdar, a.g.e., ss.41-43; Derin, a.g.t, s.362,367; Türkal, a.g.t., ss.648-652

⁹⁸ Defterdar, a.g.e., s.40,45; Derin, a.g.t., s.365,375; Halîm Girây, Gülbün-i Hânân, haz. İbrahim Gültekin, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2019, s.111; Türkal, a.g.t. s.649,657; Mektup 23 ve 30.

⁹⁹ Mektup 27.

¹⁰⁰ Defterdar, a.g.e., s.49; Derin, a.g.t, s.379; Türkal, a.g.t., s.660.

¹⁰¹ Defterdar, a.g.e., ss.49-56; Derin, a.g.t., ss.380-389; Türkal, a.g.t., ss.660-666; Yılmaz, a.g.e. ss.131-134.

1.3.ÇEHRİN KUŞATMASI

1678 yılında gerçekleşen bu kuşatmanın arka planında Osmanlı Devleti'nin desteklediği Doroshenko Ataman'ın 1677 yılında devlete isyan etmesi ve Çehrin kalesini Rus Çarı III. Feodor'a teslim etmesi yatmaktadır. Bu durumun yaşanması üzerine Çehrin kalesini geri almak üzere Selim Giray ve Silistre Valisi Şeytan İbrahim Paşa sefere gönderilmiştir. Bir taraftan da İstanbul'da mahpus bulunan Yorgi İhmilikçi (Georges Chmielnicki) Sarıkamış Kazaklarına Ataman tayin edilmiştir. 1677 yılı haziran ayı sonlarına doğru Çehrin'e varan İbrahim Paşa ve Selim Giray kaleyi kuşatmalarına rağmen ele geçirmeyi başaramamasının ardından Eylül ayı sonlarına doğru Selim Giray Kırım'a İbrahim Paşa'da Bender Kalesi'ne geri dönmüştür¹⁰². Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa bu başarısızlığın ardından meşveret meclisini kurarak Çehrin üzerine sefer edilmesine karar vermiştir ve ayrıca bu olay Kırım Hanlığında tebdile sebep olmuş, Selim Giray Rodos'a nefy edilirken Murad Giray yeni Kırım Hanı olmuştur¹⁰³.

İstanbul'dan çıkıp Davud Paşa sahrasına varan ordu-yu hümâyun burada 30 gün bekleyip ikamet halindeydi, bu sırada Rus elçisi padişahın huzuruna çıkmış ve kralın namesini getirmişti, bu namede Rus Devleti barışın devam etmesini isterken, Sultan IV. Mehmed gönderdiği name-i hümâyunda bizzat kendisinin de katılımıyla Çehrin üzerine sefere çıkılmasının karar verildiğini ve kalenin fethedilmeden de geri dönülmeyeceğini belirtmiştir¹⁰⁴. Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'da durumu bildiren bir mektupla padişahın Çehrin üzerine sefere çıkacağını Kırım Hanı Murad Giray'a¹⁰⁵ ve Bosna Valisi Vezir Ahmed Paşa'ya bildirirken¹⁰⁶ sefere iştirak etmelerini yazmıştır. Bu mektuplaşmaların ardından 30 Nisan 1678 tarihinde Osmanlı ordusu Davud Paşa mahalinden hareket alıp Çehrin'e doğru yola koyulmuştur. Padişah bu

¹⁰² Mektup 94.

¹⁰³ Abdülkadir Özcan, "Çehrin Seferi", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 8, İstanbul, 1993, s.250; BOA, AE. SMMD.IV., 6/630; Defterdar, a.g.e., ss.80-86; Derin, a.g.t., ss.405-411; Filiz Duman, Bir Gazavat-Nâme Türü Olarak Hüseyin Behcetî'nin Mi'râcû'z-Zafer Adlı Zafer-Nâmesi, (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2010), ss.152-155; Halim Girây, a.g.e., s.112,118; Türkal, a.g.t., ss.688-695

¹⁰⁴ Mektup 34.

¹⁰⁵ Mektup 35.

¹⁰⁶ Mektup 95.

sefere katılsada kuşatmaya eşlik etmemiş ve Silistire’de durmaya karar vermiş, sefere serdar olarak Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’yı tayin etmiştir¹⁰⁷.

10 Temmuz 1678 tarihinde Büyük Önkol isimli bölgeye varan ordu-yu hümâyun bir gün ikamet etmiş ve bu sırada Murad Giray ve Tatar ordusu Osmanlı ordusu ile birleşmiştir. 21 Temmuz da başlayan kuşatma metrisler kazmakla ve yoğun top atışlarıyla sürmekteyken 23 Temmuz günü Rus generali Remdanski (Romodanovski) Barabaş Kazakları, Kalmuk Tatarları ve Rus kuvvetleriyle beraber Özi suyuna varmış ve Çehrin kalesine yardıma gelmiştir. Bu kuvvetlerle çarpışması için Kara Mehmed Paşa, Kaplan Mustafa Paşa ve Murad Giray Özi tarafına gönderilmiştir, 20 güne yakın bu bölgede Remdanski kuvvetleriyle çarpışan Osmanlı kuvvetleri, verdiği kayıplardan ve yorgun düşmelerinden dolayı geri çekilmek zorunda kalmıştır, ricat ederken Tasma suyu üzerine kurdukları köprüyü yaktıklarından dolayı Remdanski’nin Çehrin kalesine yardım ulaştırmasında engellemişlerdir. Bu olaylardan sonra Kara Mustafa Paşa bir meşveret meclisi toplamış ve emirlerin fikirlerini sormuştur. Paşalar kuşatmanın sonlandırılmasını teklif etse de Kara Mustafa Paşa kuşatmanın devam etmesini istemiştir, 21 Ağustos sabahı atılan iki lağımla başlayan saldırı kalenin düşmesini sağlamış ve Çehrin kalesi fethedilmiştir¹⁰⁸.

Çehrin fethinin ardından 1679 yılının sonlarına doğru Rus kuvvetleri tekrardan Özi etrafında birleşmeye başlayınca Babadağı’nda kışlamakta olan Kara Mehmed Paşa ve Kırım Hanı Murad Giray’dan Sadrazam Kara Mustafa Paşa’ya mektup gelmiştir ve ardından tekrar sefere niyet edilmiştir, Rus çarı ise seferden haberdar olunca sulh isteğinde bulunmak için Murad Giray’a elçi göndermiştir. Bu durumun ardından antlaşma için Murad Giray’dan temessük verilmesi istenmiş ve antlaşma şartları aktarıldıktan sonra iki tarafta antlaşmayı mühürlemiştir¹⁰⁹. Eserimizdeki mektuplarda da geçmekte olan bu antlaşma için 11 Şubat 1681 tarihinde Sadrazam Kara Mustafa Paşa’nın Rus elçisine temessük vermesiyle ve ardından ahid-nâme ile gönderilmesinin kararlaştırılmasıyla noktalanmıştır. Kayıtlara Bahçesaray Antlaşması olarak geçen bu muahede ilk Türk-Rus barış antlaşması olması bakımından önemli olmasıyla beraber maddeleri şunlardır: 20 yıl süreyle geçerli olmak kaydıyla Özi suyunu sınır kabul

¹⁰⁷ Deftardar, a.g.e., ss.91-92; Derin, a.g.t., s.412; Duman, a.g.t. s.164,170; Türkal, a.g.t. ss.697-699.

¹⁰⁸ Deftardar, a.g.e., ss.93-103; Derin, a.g.t., ss.413-418; Özcan, a.g.md, ss.250-251; Türkal, a.g.t., ss.701-732.

¹⁰⁹ Mektup 36.

ederek Rus Çarının Kırım Hanına yıllık vergi vermeye devam etmesini, buna mukabil Tatarların da Rus bölgelerine akın yapmamasını, Osmanlı sultanı ve Kırım hanının Rus çarının düşmanlarına yardım etmemeleri, Kiev kalesinin Ruslarda kalmasını ve Özi suyunun etrafına iki tarafında kale inşa etmemesidir¹¹⁰.

1.4.II. VİYANA KUŞATMASI

Osmanlı-Avusturya ilişkileri 1663 yılında Osmanlı Devleti'nin Uyvar Kalesi'ni fethetmesinin ardından 1664 yılında imzalanan Vasvar antlaşmasına bağlı olarak 18 yıldır sulh halinde devam etmekteydi ancak bölgesindeki Macarlar ile mücadele halinde olan Avusturya, Orta Macar halkını kendisine tabi hale getirmek için saldırılarda bulunmaktaydı. Orta Macar bölgesi bir tarafı Viyana sınırına, bir tarafı Uyvar, Eğri ve Erdel sınırına dayanan bir bölgeyi kapsamaktaydı, bu bölgede Protestan Macar halkı yaşamaktaydı ve Katolik mezhebine geçmelerini isteyen Avusturya Devleti'ne karşı bir mücadele içerisindeydiler. 1670 yılında Protestan Orta Macar halkının başına babası Dük Kral'ın vefatının ardından Tökeli İmre geçmişti. Avusturya'nın Kaşa, Honod ve Filik'i ele geçirmesiyle halk topraklarını terk etmek durumunda kalıp mülteci konumuna düşmüştü ve kendilerine hamilik edecek bir kuvvet aramaktaydı. Öncelikle 1671 yılında Erdel Hâkimi Apafi Mihaly (Mihaly Apafiy)'e sığındılar, ardından 1673 yılında Yanova Beylerbeyisi Cerrah Kasım Paşa'ya başvuran Tökeli İmre, Kasım Paşa tarafından Osmanlı-Avusturya barışına hâle getirmeye çalıştığı söylenerek reddedildi. 1675 yılında tekrar şansını deneyen Tökeli İmre bu sefer İstanbul'a elçiler gönderip Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'dan destek istese de ikinci Lehistan seferinden dönen sadrazam tekrardan bir sefere çıkmak niyetinde olmadığı için yine muradına eremedi¹¹¹.

1676 yılında Fazıl Ahmed Paşa'nın vefatının ardından sadrazam tayin edilen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Tökeli İmre'ye karşı daha ılımlı bir yaklaşım izlediği görülmektedir, ayrıca Avrupa'da Avusturya'ya karşı mücadele veren Fransa Devleti de Orta Macar ve Erdel kuvvetlerinin Avusturya'ya karşı kuvvetlenmesini

¹¹⁰ Deftardar, a.g.e., s.,110,119; Derin, a.g.t., ss.420-423; Türkal, a.g.t., s.760,764.

¹¹¹ Meryem Kaçan Erdoğan, II. Viyana Kuşatması, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 2001), ss.14-16; Mustafa Tayyib Gökbilgin, "Thököly İmre ve Osmanlı-Avusturya İlişkilerindeki Rolü (1670-1682)", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Macar Kültür Münasebetleri Işığı Altında II. Rakoczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu (31 Mayıs-03 Haziran 1976), İstanbul, 1976, ss.180-191, Türkal, a.g.t., ss.769-770

istemmiş ve maddi açıdan yardımda bulunmuştur. Maddi destekte bulan Tökeli İmre 1680 yılında Avusturya bölgelerine saldırılarına devam etmiş ve ağustos ayında Kesmark kalesini ele geçirmiştir. Fransa ile mücadelesi devam eden Avusturya bu durumu göz önüne alarak Macar asilzadelerini 1681’de toplantıya davet etse de Tökeli İmre toplantıya dahil olmamıştır. Saldırılarına devam eden Orta Macarlara karşı Avusturya çözümü bulamayınca Osmanlı Devleti’ne şikâyet-nâme göndermişti ancak Kara Mustafa Paşa bu mektuplara “kendi memleketini ele geçirmeye çalışan taifeye karışmayız” diye cevap vermiştir¹¹².

1681 yılının şubat ayında Ruslarla antlaşma sağlayan Osmanlı Devleti gözünü tekrardan Macar meselesine çevirmişti ve Osmanlı Devleti’ne tabi olmak isteyen Tökeli İmre kendilerinden alınan Kaşa, Honod ve Filik’i geri almak istediklerini sadrazam Kara Mustafa Paşa’ya gönderdiği elçilerle bildirmekteydi, sadrazam da Budin Beylerbeyi İbrahim Paşa aracılığıyla hizmetlerinin kabul edileceğini iletmişti. Bu aynı zamanda Vasvar Antlaşması ile gerçekleşen sulhun bozulmasına işaretli. Osmanlı tarafından destek bulan Tökeli İmre’de kendisiyle antlaşma yoluna gitmek isteyen Avusturya Devleti’ne ağır şartlar sunup bölgesindeki faaliyetlerini genişletmek istiyordu. Bu kapsamda 1681 yılında Varat Beylerbeyi Hasan Paşa ve Erdel Kralı Apafi Mihai ile Besprim ve Kallo kalelerini ele geçirdiler ve bu kaleler Tökeli İmre’ye teslim edildi ancak daha sonra Apafi Mihai ile Tökeli İmre arasında çıkan anlaşmazlık iki kuvvetin de bölgeyi terk etmesiyle sonuçlanınca Avusturya Devleti tekrar bu bölgeleri ele geçirdi¹¹³.

1682 yılının ocak ayında İstanbul’a tekrar elçiler gönderen Tökeli İmre, Orta Macar Prenslığının kendisine verilmesini, bu vesileyle bütün Macar asil-zâdelerinin kendisine itaat edeceğini ve vergi vereceklerini bildiriyordu. Bu teklife karşılık Kara Mustafa Paşa’da kendisine yardım edileceğini, hizmetlerinin karşılıksız kalmayacağını ve Budin Beylerbeyi İbrahim Paşa’nın serdar olarak atanıp ona tabi olduklarını bildirmekteydi. Kara Mustafa Paşa hem sulha mugayir inşa edilen Besprim ve Kallo kalelerinden dolayı hem de kendilerine tabi olan Orta Macar halkına saldırılarından dolayı Avusturya ile olan barış antlaşmasını ortadan kaldırmıştı ve 1682 yılının temmuz ayında saldırılara başlamıştı. Budin Beylerbeyi İbrahim Paşa ile Tökeli

¹¹² Erdoğan, a.g.t., ss.17-19; Gökbilgin, “Thököly İmre”, ss.191-201; Türkal, a.g.t., s.771.

¹¹³ Defterdar, a.g.e. s.126; Erdoğan, a.g.t. s.19; Gökbilgin, “Thököly İmre”, ss.201-202; Yılmaz, a.g.e. ss.170-171.

İmre'yi müşterek olarak sefere çıkardı¹¹⁴ ve önce Kassa kalesi ardından; Eperjes, Lőcse, Tokaj, Onad ve Putnok mevkileri ele geçirildi ve ağustos ayının sonunda Filik kalesi kuşatıldı ve kısa bir kuşatmadan sonra 10 Eylül tarihinde kale teslim alındı. Filik'in alınmasının ardından İbrahim Paşa Tökeli İmre'ye Sultan IV. Mehmed'in de onayladığı ahid-nâme'yi vererek onu Orta Macar Kralı ilan etti¹¹⁵.

Eserimizde bulunan ve sadrazam Kara Mustafa Paşa tarafından Budin valisi İbrahim Paşa'ya yazılan bir mektupta İbrahim Paşa'nın Tökeli İmre ile birlikte Eğri üzerinden Kaşa'ya hareket edildiğini bildirmesi, Orta Macar Kralı Tökeli İmre'nin rica ettiği ahid-nâme-i hümayunun ihsan olunduğu ve Orta Macar Krallığı inayeti ve tevcihini bildiren berât-ı âli-şânın gönderildiği, krallığın verilirken uygulanması gereken teşrifâtın Erdel Kralı Apafi Mihai ile görüşülmesi gibi konular işlenmiştir¹¹⁶.

Tökeli İmre'de kazandığı başarıların ardından Avusturya Devleti ile antlaşma yoluna gitti ve 19 Kasım 1682 tarihinde bir mütareke imzalanarak Orta Macar halkı dinlerinde özgür bırakılıp, mezheplerini yaşamak hürriyetine ve eski topraklarına kavuştular¹¹⁷.

Sınır boylarında bu olaylar yaşanırken Avusturya Devleti hem Fransa hem de Osmanlı ile savaş halinde bulunmak istemediği için Kont Caprara'yı İstanbul'a elçi olarak gönderip sulhün yenilenmesini istemekteydi ancak Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın sulha hiç niyeti yoktu. 1682 yılının haziran ayında İstanbul'a varan elçi divan-ı hümayunda karşılanıp gerekli teşrifat yapıldıktan sonra getirdiği mektubunu Sultan IV. Mehmed'e sundu, ardından 22 haziranda Yeniçeri Ağası, Reis Efendi ve Çavuşbaşı ile ilk toplantı gerçekleştirildi. Bu görüşmede Avusturya'nın her yıl Osmanlı'ya vergi ödemesi, Orta Macaristan'da ele geçirilen yerlerin Tökeli İmre'ye bırakılması ve Vasvar antlaşmasına aykırı olarak inşa edilen kalelerin yıkılması konuşuldu. Bu toplantılar yapılırken Kara Mustafa Paşa'da sulha engel olmak için sınır boylarındaki komutanlardan sultana feryad-nameler göndertip Avusturya Devleti'nin Osmanlı sınırlarına saldırdığını bildirmelerini istiyor, Yeniçeri Ağası Vezir Bekri

¹¹⁴ Mektup 97.

¹¹⁵ BOA, A.DVNSNMH.d, 5/134.

¹¹⁶ Mektup 98.

¹¹⁷ Defterdar, a.g.e. ss.134-135; Erdoğan, a.g.t., ss.19-21; Gökbilgin, "Thököly İmre", ss.204-209; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi III.Cilt, 2.Kısım, 8.Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2019, ss.73-76; Türkal, a.g.t., ss.780-784; Yılmaz, a.g.e., ss.176-177.

Mustafa Paşa'yı kendi tarafına çekmeye çalışıp yeniçeriye sefere teşvik etmeye çalışıyor ve sulh antlaşması şartlarını zora koşuyordu. 7 Temmuz da yapılan ikinci görüşmede Kont Caprara'dan Yanıkkale'nin (Győr) Osmanlı'ya teslimi istendi ancak kont sadece barışı yenilemek için geldiğini ve herhangi bir toprağın bırakılmasının kararını vermeye yetkisi olmadığını söyledi. Yaptığı görüşmelerden netice alamayan kont durumu ve şartları bildiren bir mektubu Avusturya'ya gönderdi. Üçüncü ve son görüşme 1682 yılının aralık ayında Vezir Bekri Mustafa Paşa ile Kont Caprara arasında gerçekleşti, Mustafa Paşa tekraradan Yanıkkale'nin Osmanlı hakimiyetine bırakılmasının sulhün şartı olduğunu ve eğer bırakılmazsa seferin kaçınılmaz olduğunu bildirdi ancak kont teklifi "kale söz ile değil kılıç ile alınır" diyerek reddetti ve dönemin şeyhülislamı Ali Efendi'den seferin haksız olduğuna dair fetva aldı ancak bu da sonucu değiştirmede ve Osmanlı Devleti Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa serdarlığında Yanıkkale üzerine sefere çıkmak için hazırlıklara başladı¹¹⁸.

Eserimizde Kara Mustafa Paşa tarafından Budin valisi İbrahim Paşa'ya gönderilen bir mektupta, İbrahim Paşa'nın mektubu gelmesiyle Nemçe tarafından sulh isteğinde bulunulduğuna dair bir bilgi geçmektedir ancak sadrazam bu mektuba yanıtında yeniçeri ağasının İstanbul'daki Nemçe elçisiyle görüştüğünü ancak elçinin sulha rağbet etmediğini bildirmektedir, üçüncü görüşmede gerçekleşen mükâlemeyi ve takriri içeren bir mektubu İbrahim Paşa'ya göndermiştir ve İbrahim Paşa'nın bu sulha rağbet edilmesi bilgisini neye dayandırıldığını sormaktadır¹¹⁹. Sadrazamın sefere ne kadar istekli olduğunu ve İbrahim Paşa tarafından bildirilen Nemçe'nin sulh isteğini bu vesileyle de geri çevirdiğini düşünebiliriz.

Silahdar Tarihinde, Kara Mustafa Paşa'nın bu sefere çıkılmadan önce bir rüya gördüğü ve bunu muabbir Hasan Efendi'ye tabir ettirdiği yazılmıştır. Bu rüyaya göre Kara Mustafa Paşa ayağına yeni bir çizme giyer ve yolda giderken karşısına yedi başlı bir ejderha çıkar ve ejderha paşanın üzerine gidip onu sokar. Hasan Efendi bu rüyayı, çizmenin çıkılan sefere delalet ettiğini ve ejderha tarafından sokulmasının da bu seferin hayırlı olmayacağına yorar ve feragat edilmesinin daha hayırlı olacağını söyler.

¹¹⁸ Defterdar, a.g.e. s.135; Erdoğan, a.g.t., ss.22-25; Şuayp Ateş, 17. Yüzyılın İkinci Yarısına Ait Anonim Bir Tarihçe "Vekâyi-i Viyana" (Transkripsiyon ve Değerlendirme) (1075-1099 / 1664-1688), (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015) ss.105-107; Türkal, a.g.t., ss.784-786.

¹¹⁹ Mektup 99.

Ayrıca uzun süredir Budin sınırında görevli olan komutanlara Avusturya üzerine yapılacak bir seferin durumunu soran Mustafa Paşa, onlardan da bu seferin gerçekleşmemesinin daha hayırlı olacağı cevabını alınca onları da kovar. Silahdar, Kara Mustafa Paşa hakkında kibirli, kavga kaşığı, devletin harabını isteyen gibi ifadeler kullanarak onu kötüler. Elbette seferin sonu başarılı olsaydı bu kelimeler çok daha farklı olabilirdi ancak onun da belirttiği gibi Kara Mustafa Paşa'nın ihtiraslarının esiri olup başarısız olacağının belirtildiği bir sefere çıkmasını böyle anlatması normal karşılanabilir¹²⁰.

21 Ocak 1683 tarihinde Edirne'de bulunan sultan ve ordu-yu hümâyun sefer için harekete geçtiler, öncelikle tuğ-ı hümâyun çıkarıldı ardından Rumeli ve Anadolu'da bulunan bütün vezirler ve emirlere kumandasında olan kuvvetlerle mayıs ayında Belgrad sahrasında ordu ile birleşmeleri üzere emirler gönderildi. Alınan karara göre sefere serdar olarak sadrazam Kara Mustafa Paşa tayin edilmişti ve Sultan IV. Mehmed bu sefere iştirak etse de Belgrad'ta ikamet edecekti. Tüm hazırlıklar tamamlandıktan sonra 21 Mart 1683 tarihinde Fransa Kralı XIV. Louis'ye dostluk temennisi içeren bir nâme-i hümâyun gönderildi ve 22 Mart günü gösterişli bir hareketle sefere azimet edildi¹²¹. 1 Nisan tarihinde Kemalçayırından hareket eden ordu mayıs ayının başlarında Belgrad'a vardı, burada Musahib Mustafa Paşa ve Kaimmakam Kara İbrahim Paşa'nın bir miktar asker ile sultanın yanında kalması kararlaştırılırken, Yanık üzerine yapılacak sefere de sadrazam Kara Mustafa Paşa serdar tayin edilerek kendisine sancak-ı şerif verildi ve feth-i şerif okundu. 14 mayısta Orta Macar Kralı Tökeli İmre'ye sefere davet edildiğini bildiren bir mektup ve iki hil'atla birlikte Ali Ağa kulları gönderildi¹²². 24 Mayıs tarihli Kara Mustafa Paşa tarafından Budin valisi İbrahim Paşa'ya ve Yanova valisi Ahmed Paşa'ya gönderilen mektuplarda Ösek'e doğru gidildiği bildirilmiş, Ahmed Paşa'ya süratle Budin'e varıp İbrahim Paşa ile birlikte hareket edilmesi söylenmiş ve İbrahim Paşa'da düşmanın çokça tedarikte

¹²⁰ Ateş, a.g.t., ss.106-107; Kahraman Şakul, II. Viyana Kuşatması Yedi Başlı Ejderin Fendi, İstanbul, Timaş Yayınları, 2021, s.60; Türkal, a.g.t. s.785.

¹²¹ Defterdar, a.g.e. ss.139-140; Mehtap Yılmaz, Vekayi'ne (Vekayi-i Bec) (Metin ve Değerlendirmesi), (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2006) s.2,23,24; Şakul, a.g.e. ss.130-131; Türkal, a.g.t. s.791,795.

¹²² Defterdar, a.g.e. ss.140-141; Şakul, a.g.e., ss.149-152; Türkal, a.g.t. ss.795-805; Yılmaz, a.g.t., ss.36-46, Yılmaz, a.g.e., ss.178-179.

bulunduğunu söylemesi üzerine sadrazam düşmanın çaresizce tedarikçi olması mukarrerdir diye cevap vermiştir¹²³.

Sava nehri üzerinden Zemun'a hareket eden Kara Mustafa Paşa, 2 Haziran günü Ösek (Osijek) sahrasında kurulan otağına vardı, burada Drava nehri üzerine yapılacak köprünün tamamlanmasını bekleyen ordunun nehri geçişi 12 gün sürdü ve bu süre zarfında burada ikamet edildi¹²⁴. Bu bekleme sırasında Uyvar Kalesi'nin Avusturya kuvvetleri tarafından kuşatıldığı haberi gelince¹²⁵ Budin Beylerbeyi İbrahim Paşa, Defterdar Vezir Ahmed Paşa, Bosna Beylerbeyi Hızır Paşa, Eğri Beylerbeyi Şeyhoğlu Ali Paşa, Niğbolu Valisi Abaza Kör Hüseyin Paşa yanındaki kuvvetleriyle Uyvar üzerine yardıma gönderildi. Eserimizde 111 numaralı Kara Mustafa Paşa tarafından Uyvar beylerbeyine gönderilen mektupta Uyvar kalesindeki müdâfaaya yardıma Budin valisi İbrahim Paşa'nın serasker atanıp yanındaki kuvvetlerle ve Kırım hanının da Solnok sınırından yetişmek suretiyle gönderildiği bildirilmekte, 112 numaralı yine sadrazamdan İbrahim Paşa'ya gönderilen 9 Haziran tarihli mektupta da Uyvar'ın Nemçe askeri tarafından muhasara edildiğinden söz edildikten sonra Tımişvar ve Bosna askeriyle Hızır ve Ahmed Paşa, Hersek Valisi, Eğri ve Varad beylerbeyileri ve Tatar askerinin gönderildiğinden bahsedilmiştir¹²⁶.

13 Haziran günü gelen bir haberle Avusturya ordusunun geri çekildiği bildirilince Uyvar'a gönderilen kuvvetler geri çağırıldı. Yine bu ikamet sırasında 7 Haziran tarihinde Avusturya elçisi Kont Caprara ile tekrar görüşen sadrazam elçiden Avusturya-Lehistan ittifakının imzalandığını öğrendi. Bu görüşmenin ardından kont göz hapsinde tutulması için 12 haziranda Budin'e gönderildi. 14 Mayıs'ta sefere davet edilen Tökeli İmre'de 10 Haziran tarihinde sadrazam Ösek'te ikamet halindeyken otağına vardı ve 12 Haziran tarihinde üç saatlik bir görüşmenin ardından ordu-yu hümâyundan sağlanacak asker desteğiyle Pojon (Pozsony) Kalesi'nin fethine görevlendirilerek otaktan ayrıldı¹²⁷. Burada 14 Haziran tarihinde sadrazam Kara Mustafa Paşa'nın şeyhü'l-islâm efendi, dârüssaade ağası ve kaim-makam paşaya

¹²³ Mektup 108 ve 109.

¹²⁴ Mektup 105 ve 106. Ösek'te ikâmet sırasında Kara Mustafa Paşa tarafından Budin Valisi İbrahim Paşa'ya ve Eğri Beylerbeyi'ne gönderilen bu mektuplarda Orta Macar Kralı'nın Ösek'te orduya katılması için Ali Ağa ile mektup gönderildiği ve Budin üzerinden Ösek'teki orduya gelmesi istenmiştir.

¹²⁵ Mektup 110.

¹²⁶ Mektup 111 ve 112.

¹²⁷ Ateş, a.g.t., s.108; Şakul, a.g.e., ss.162-166; Türkal, a.g.t., ss.805-813; Yılmaz, a.g.t. ss.53-63.

gönderdiği mektup eserimizde bulunmaktadır. Bu mektupta Uyvar kalesine saldıran küffarın başarısız olduğu haberinin İbrahim Paşa tarafından gönderildiği ve sadrazamın da Ösek'te köprüden geçmek üzere olduğu görülmektedir¹²⁸.

Ösek sahrasındaki bekleyişin ardından köprünün tamamlanmasıyla Drava nehri geçilip 17 Haziran tarihinde İstolni Belgrad'a (Szekesfehervar) doğru yola çıkıldı. Sırasıyla Mohaç¹²⁹, Seksar, Pakşa, Födvar, Cankurtaran ve Altınoluğu mahalleri geçilip 320 kilometrelik bir yolculuğun ardından 25 Haziran günü İstolni Belgrad'a varıldı¹³⁰.

26 Haziran günü Besprim (Veszprem) kalesinin itaat haberi geldi ve 27 Haziran günü Uyvar üzerine gönderilen İbrahim Paşa ve yanındaki paşalar ve Kırım Hanı Murad Giray İstolni Belgrad'a vardı. Bütün ümeranın bir araya gelmesiyle burada Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, bir meşveret meclisiyle aklındaki fikirleri ve seferin Viyana istikametinde devam etmesi düşüncesini müşavereye sundu. Bu mecliste; Kırım Hanı Murad Giray Han, Şam Beylerbeyisi Vezir Abaza Sarı Hüseyin Paşa, Diyarbekir Beylerbeyisi Vezir Kara Mehmed Paşa, Silistre Beylerbeyisi Vezir Midillili Mustafa Paşa, Rumeli ve Anadolu Beylerbeyileri, Yeniçeri Ağası, Kul Kethüdaları, Bölük Başlıları, Cebeci ve Topçubaşılar ve sınır boylarındaki alaybeyleri bulunmaktaydı, İstolni Belgrad'a ulaşmış olmasına rağmen Budin Beylerbeyi İbrahim Paşa bu meşverete dahil edilmedi¹³¹.

Meşverette ilk sözü alan Kara Mustafa Paşa: "Seferin kastı Yanık ve Komaran kaleleridir, Allahın yardımıyla bu kaleler kolayca alınır ancak bir memleket değil yalnızca kale elde edilir, niyetim Viyana üzerine gitmektir" demiştir. Ardından kimse söze başlamayınca sağında oturan Hüseyin Paşa'ya ithafen "ağzınız bağlı mı niye konuşmazsınız?" demesiyle Hüseyin Paşa'da "ferman sizden hizmet bizden" şeklinde cevap vermesiyle diğer paşalar da bu lafın üzerine başka söz söyleyememiştir. Kırım

¹²⁸ Mektup 70.

¹²⁹ Mektup 82 ve 113. Kara Mustafa Paşa tarafından Dârüssaade Ağası Yusuf Ağa'ya ve Kaim-makam Paşa'ya gönderilen bu mektup padişahın Belgrad'da kışlaması, Kara Mustafa Paşa'nın 19 Haziran'da Mohaç'a varması, İstolni Belgrad'a doğru devam eden yolculuğu ve seferin kuşatma mı yoksa başka bir iş mi olacağına dair konular işlenmiştir. Buradan Kara Mustafa Paşa'nın Viyana üzerine devam edeceğini 19 Haziran tarihinden itibaren kafasına koyduğu çıkarımı yapılabilir.

¹³⁰ Mektup 114. 22 Haziran tarihli sadrazam tarafından Budin valisi İbrahim Paşa'ya gönderilen bu mektupta İstolni Belgrad'a varmak üzere olunduğu, Besprem kalesinin Yanık yolu üzerinde olmasından dolayı ele geçirilmesi gerektiği için İbrahim Paşa'nın gönderildiği anlatılmaktadır.

¹³¹ Defterdar, a.g.e., ss.141-143; Şakul, a.g.e., ss.167-176; Türkal, a.g.t., ss.815-817; Yılmaz, a.g.t. ss.66-67.

Hanı Murad Giray ise: “Bu yıllık Yanık ve Komaran’ı alalım ve düzenli olarak akınlarda bulunalım. Ardından kışı kışlada geçirip bir sonraki baharda Viyana üzerine sefer edelim. Nemçe Çasarı nâmlı çasardır, bütün Hristiyan alemi emrindedir, fermanına bağlıdırlar, o sebeple yardımına gelecekleri aşikardır.” demiştir. Meşveretin dağılmasının ardından Budin Beylerbeyisi Koca Arnavud İbrahim Paşa’ya da fikirlerini soran Mustafa Paşa kendisine Viyana üzerine sefere gidilmesi düşünüldüğü söylenince: “Seferin yolu Komaran ve Yanık kalesi idi neyden sebep değişir?” şeklinde cevap vermiştir. Bu cevaba Mustafa Paşa: “bunca meşakkate rağmen memleket ele gelmedikçe biz buraları harab etmişiz ne faidedir? ama Viyana Kalesi’ni ele geçirirsek bu boy beyleri değil bütün Avusturya halkı devletimizde kul olur, Komaran ve Yanık gibi kalelerle birlikte bütün toprağıyla elimize geçer sahibi oluruz.” şeklinde karşılık vermiştir. Bu cevaba İbrahim Paşa: “bu düşmanı diğerleriyle kıyaslamayasın, eğer ki feryat ederse bütün Frengistan yardımına koşar, yakın olan krallar hazine ve asker ile imdat ederler. Bu yıllık Yanık ve Komaran’ı feth edelim, kış gelince Yanık altında kışlayıp, Tatar ve diğer akıncı tayfasını çapula gönderip Viyana varoşunu yakıp yıkalım. Bu şekilde düşmanda kuvvet kalmaz, o zaman önümüzdeki sene Allah’ın yardımıyla Viyana feth olunur.” demesinin ardından Kanuni Sultan Süleyman örneğini Mustafa Paşa’ya hatırlatmıştır ancak Mustafa Paşa onun bu sözlerine bunadığını ve Viyana üzerine sefere gidilip alınacağını ve bu konuda bir daha sefere gidilmesin diyen olursa amansızca katl edileceğini söylemiştir. Görüldüğü üzere Kara Mustafa Paşa, Murad Giray ve İbrahim Paşa’nın açıkça muhalefetine rağmen seferin güzergâhını Viyana üzerine çevirmeye kesin karardır¹³².

İncelediğimiz eserin içerisinde 2 Receb 1094 tarihli (27 Haziran 1683) Kara Mustafa Paşa tarafından kaim-makam paşa, şeyhü’l-islâm ve dârüssaade ağasına gönderilen mektupta, İstolni Belgrad’da yapılan meşvereti içeren bilgiler bulunmaktadır. Mektupta verilen bilgilere göre meşverette Yanık kalesini ele geçirilmesine mi yoksa Viyana kalesinin fethine mi hareket olunsun diye görüşülmüş ve meşverete katılan Kırım hanı, Budin valisi İbrahim Paşa ve diğer paşalar Yanık kalesinin ele geçirilmesinin iki kılıç arasında olan sınırdaki memleketlerin harap olmasına mâni olmayacağı ancak Viyana kalesi kuşatmaya gidilirse Tuna nehrinin öbür tarafında bulunan Orta Macar taifesinin de Osmanlı Devleti’ne itaat edeceği ve

¹³² Şakul, a.g.e., ss.176-180; Türkal, a.g.t., ss. 818-820

kalenin ele geçirilmesinin din ve devlete uygun ve layık bir hizmet olacağı sonucuna varılmıştır. Bu sonucun akabinde Viyana kalesine hareket edilmesi kararlaştırılmış ve 28 Haziran günü İstolni Belgrad sahrasından hareket edildiği bildirilmiştir¹³³. Bu mektuba göre meşverette Kara Mustafa Paşa herhangi bir muhalefete maruz kalmamıştır ancak yukarıda zikrettiğimiz gibi dönemin ana kaynaklarında Kırım hanı ve İbrahim Paşa'nın bu konuda muhalefetleri olduğu görülmektedir. Buradan Kara Mustafa Paşa'nın padişahın huzurunda bulunan görevlilere bu tartışmaları yansıtmadığı düşüncesi çıkarılabilir.

Meşveretin ardından dört günlük bir yolculukla 1 Temmuz 1683 günü Yanıkkale'nin altına varan ordu-yu hümayun, burada mevzilenip Raba suyu üzerinden Yanık Adası'na geçiş için köprü yapımına başlayacaktı ancak gündüz vakti başlayıp ikindiye kadar süren karşılıklı top ve tüfenk atışlarıyla iki taraf arasında ufak çaplı çatışmalar gerçekleşti, çatışmalar süregelirken bugün orduya Yanova, Lipova, Çanad, Morava, İrşova, Niş ve Manisa birlikleri katıldı. İkindi vaktinden sonra Raba suyu üzerine kurulacak üç köprünün yapılması ve muhafazası için birinci köprüye Bosna ve Silistre Valisi, ikinci köprüye Yeniçeri Ağası, üçüncü köprüye de Yanova Valisi gönderildi. Geceye doğru bitirilen köprülerden Yanık Adası'na toplamda yirmi bine yakın bir kuvvet geçirildi bu duruma bağlı olarak Yanıkkale'de muhafazada bulunan Lothringen Dükü Karl etrafının çevrilmesinden endişe ederek Altenburg'a doğru geri çekildi, bu ricat sırasında akına gönderilen Tatar kuvvetleri sürekli Dük Karl ve kuvvetlerini takip etti¹³⁴.

Yanıkkale altına varılmasının ardından köprüler inşasına başlanmasının yanı sıra civardaki kalelerin ele geçirilmesi içinde hareket edilmişti. İlk haber 2 Temmuz günü, 29 Haziran'da İstolni Belgrad'dan Tata kalesini ele geçirmeye gönderilen Budin Beylerbeyi İbrahim Paşa'dan geldi, ardından 5 Temmuz günü Sarı Hüseyin Paşa'nın kapıcılar kethüdasıyla Papa, Pesprim ve Çobanca ve Raba suyu etrafındaki diğer kalelerin fethi ve teslim olmaları haberleri geldi¹³⁵.

¹³³ Mektup 115.

¹³⁴ Defterdar, a.g.e., ss.144-145; Şakul, a.g.e., ss.190-194; Türkal, a.g.t., ss. 821-823; Yılmaz, a.g.t., ss.69-70.

¹³⁵ Defterdar, a.g.e., ss.148-149; Şakul, a.g.e., ss.196-197; Türkal, a.g.t., ss.824-824, Yılmaz, a.g.t., ss.70-75.

Tarihler 6 temmuzu gösterirken yapılmaya başlanan köprüler tamamlanmıştı ve Kara Mustafa Paşa ordusuyla beraber Raba'dan karşıya geçerken köprülerin ve Yanık kalesinin muhafazasına Budin Beylerbeyi İbrahim Paşa'yı bırakmıştı¹³⁶. 7 Temmuz günü Raba suyu tamamen geçilmiş olup Niğbolu Valisi Abaza Kör Hüseyin Paşa yanında yaklaşık 6 bin kişilik bir kuvvetle, Pojon kalesinin fethi için gönderilen Tökeli İmre'ye destek için gönderildi. 8 Temmuz sabahı Rabca suyunu geçen Kara Mustafa Paşa'nın yeni hedefi Ovar (Altenburg) kalesi idi, burada hazırlıklar yapılırken bir yanda da Telhisî İsmail Ağa ile rikâb-ı hümayuna mektup gönderen sadrazam, Viyana üzerine gidildiğini ve şu ana dek olanları yazmaktaydı. Bu mektup Sultan IV. Mehmed'e vardığında tepkiyle karşılanmıştı ve "seferin hedefi Komaran ve Yanık idi, ne ara paşa saygısızlıkla bu sevdaya düşmüş önceden söyleseydi rıza vermezdim" şeklinde tepki görmüştü¹³⁷.

Eserimizde Kara Mustafa Paşa tarafından şeyhü'l-islâm, kaim-makam ve dârüssaade ağasına gönderilen bir mektupta 1 Temmuz tarihinde Yanık'a yakın bölgede yapılan bu mücadele, Raba suyunu geçmek için yapılan köprüler ve muhafazası, 8 Temmuz günü Raba suyunun geçildiği, Vezir Mehmed Paşa'nın Raba'nın karşısında bulunan varoşları yaktığı, geride kalan menzillerin korunması için Özi valisi Mustafa Paşa, bir miktar Tatar askeri ve bu kuvvetlere ser-asker olarak Budin Muhafızı İbrahim Paşa'nın gönderildiği, Niğbolu sancağı mutasarrıfı Hüseyin Paşa'ya Eğri eyaletinin verilerek Orta Macar Kralı Tökeli İmre ile Estergon tarafına yollandığı ve Raba etrafında bulunan Besprim, Tata ve Papa gibi 21 tane kale ve palankanın ele geçirilip Tökeli İmre'ye itaat ettirildiği ve buralara Orta Macar askerlerinin yerleştirildiği yazılmıştır¹³⁸. Ayrıca şehzade hocası Feyzullah Efendi'ye gönderilen bir mektupta da Yanık altında gerçekleşen mücadele ve seferin Viyana üzerine devam edeceğinin bilgisi verilmiştir¹³⁹. Bu mektuplar aynı zamanda bize Kara Mustafa Paşa'nın düzenli olarak rikâb-ı hümayuna rapor verdiğini göstermektedir.

¹³⁶ Mektup 118. Kara Mustafa Paşa'dan kaim-makam İbrahim Paşa'ya gönderilen 29 Temmuz tarihli bu mektubun giriş kısmında padişahın köprüler muhafazası için bırakılan askerin yeterli olup olmayacağını sorması üzerine sadrazam Yanık kalesi altında ve muhafazada bırakılan askerin müfredat üzere defterinin gönderildiğini bildirmiştir.

¹³⁷ Ateş, a.g.t., s.109; Defterdar, a.g.e. s.149; Şakul, a.g.e., ss.197-202; Türkal, a.g.t., ss.828-829, Yılmaz, a.g.t., ss.76-79.

¹³⁸ Mektup 71.

¹³⁹ Mektup 72.

Murad Giray ve Tatar kuvvetlerinin akınları sonucu geri çekilmeye zorlanan Dük Karl ve ordusu Ovar'ı boşaltmışlardı, bunu bilen Kara Mustafa Paşa'nın da önü açılmış bulunuyordu. Bu güvenceyle sadrazam, 9 Temmuz günü öncü kuvvet olarak Diyarbekir Beylerbeyisi Vezir Kara Mehmed Paşa Ovar kalesine gönderdi, kendisi de 10 Temmuz günü kaleye vardı. Ovar'ın ele geçirilmesinin ardından Hainburg kalesine gönderilen Kara Mehmed Paşa ve Halep Beylerbeyi Deli Bekir Paşa 11 Temmuz günü kaleyi kuşatıp, içinde kalan az bir kuvvetle mücadele ettikten sonra burayı da ele geçirdi. 13 Temmuz günü Viyana'dan önceki son durak olan Eşikel'e (Schwechat) varan Kara Mustafa Paşa artık emeline ulaşmış ve Viyana kapılarına dayanmıştı¹⁴⁰.

14 Temmuz 1683 tarihinde Viyana önlerine varan ordu-yu hümâyun, metris alınacak ve top yerleştirilecek yerleri belirlemek ve otağın kurulacağı yeri tespit etmek için harekete geçti, tabyalar inşa edilmeye ve sıçan yolları açılmaya başlandı¹⁴¹. Yine bugün içerisinde daha önceden itaat-nâme gönderilen Macar Beylerinden Zirin-oğlu, Nadaş-oğlu ve Rakoczi-oğlundan adamlar gelip itaat ettiklerini bildirdiler¹⁴². Ardından her kuşatmada olduğu gibi Viyana kentine de teslim çağrısı yapıldı, teklifin reddedilmesiyle artık resmi olarak da kuşatma başlamış oluyordu. Kara Mustafa Paşa kuşatma düzenini orta kolda; kendisi, Yeniçeri Ağası Bekri Mustafa Paşa, Kul Kethüdası Çelebi İsmail Ağa, Rumeli Beylerbeyi Küçük Hasan Paşa olacak şekilde, sol kolda; Yanova Beylerbeyi Vezir Ahmed Paşa, Sivas Beylerbeyi Halil Paşa, Saksoncubaşı Süleyman Ağa olacak şekilde, sağ kolu; Diyarbakır Beylerbeyi Vezir Kara Mehmed Paşa, Anadolu Beylerbeyi Osman Paşazade Ahmed Paşa, Halep Beylerbeyi Deli Bekir Paşa ve Zağarcıbaşı Mustafa Ağa olacak şekilde kurmuştu. 15-17 Temmuz tarihleri arasında metrislere girilip top atışlarına başlandı, 19 Temmuz günü daha önceden sultana Telhisî İsmail Ağa ile gönderilen mektuba cevaben kuşatmaya izin veren mektup iç hazinedar Musahip Hazinedâr Ali Ağa ile geri geldi¹⁴³.

¹⁴⁰ Defterdar, a.g.e., ss.149-152; Şakul, a.g.e., ss.202-204; Türkal, a.g.t., ss.829-832; Yılmaz, a.g.t., ss.79-82.

¹⁴¹ Mektup 73,74 ve 83. Şehzade Hocası Feyzullah Efendi, Meşâyihdan Dersiâm Efendi, Silahdar Ağa, Çukadar Ağa, Rikabdar Ağa ve Kapu Ağasına gönderilen bu mektuplarda 14 Temmuz tarihinde Beç kalesine varıldığı ve metris faaliyetlerine başlandığı yazılmıştır.

¹⁴² Mektup 117. Bu mektupta Bakanoğlu, Rakoczi oğlu, Nadaş oğlu ve Macar Palantinoşu'nun arz-ı itaat ettiği bildirilmiştir.

¹⁴³ Mektup 116 ve 117. Kara Mustafa Paşa tarafından Hazinedar Ali Ağa eliyle Kaim-Makam İbrahim Paşa'ya gönderilen 116 numaralı mektupta Ovar, Hainburg ve Eşikel'in ele geçirilmesinin ardından Viyana kalesine varılıp keşifte bulunulduğu ve kuşatmaya başlanıldığı bilgisi verilmektedir. 116. Mektubun kenarına yazılmış olan 25 Temmuz tarihli 117 numaralı mektupta da Ali Ağa'nın salimen orduya ulaştığı ve hatt-ı hümâyunu getirdiği yazılmıştır.

Burg ve Löbel burçlarına yaklaşıp hendeğe ulaşmaya çalışan Osmanlı kuvvetleri kaleden atılan top ve humbaralara karşı zor bir mücadele verse de ilerlemeye devam ediyordu¹⁴⁴.

23 Temmuz günü hendek başına yaklaşan ordu lağım faaliyetlerine başlamaya hazırdı. Şaranpoları aşmaya çalışılıp, lağımın atılmasıyla devam eden kuşatma düzeninde karşı saldırılarda top ve humbara atımıyla devam etmekteydi. 27 Temmuz günü el humbarasıyla açılan bir ateşten Vezir Kara Mehmed Paşa ve Cebecibaşı Fazlı Ağa yaralanmıştı, Rumeli Beylerbeyisi Hasan Paşa ve Sadrazam Kethüdası Ahmed Ağa'da vefat etmişti¹⁴⁵. 29 Temmuz günü Pojon kalesine gönderilen Tökeli İmre'den mektup geldi, Leva ve Nitra kalelerinin itaat ettiği, bir miktar daha asker yardımına ihtiyacı olduğunu bildiriyordu. Yardım isteğine mukabil on bin Tatar askeriyle Alp Giray Sultan Pojon'a yardıma gönderildi. 31 Temmuz günü Hazinedâr Ali Ağa, 12 gün boyunca Viyana'nın kuşatılma safhasına tanık olmasının ve metrisleri gezmesinin ardından, bu teftişini bildirmek üzere Kara Mustafa Paşa'nın izniyle Belgrad'a sultanın yanına yollandı¹⁴⁶.

Eserimizde 2 ve 7 Ağustos'a tarihlenen sadrazam Kara Mustafa Paşa tarafından Budin valisi İbrahim Paşa'ya gönderilen iki mektup bulunmaktadır. Bu mektupların 2 Ağustos tarihli olanında sadrazam İbrahim Paşa'dan Yanık altındaki erzak, cephane ve asker ile o bölgeden ve köprüler muhafazasından ayrılarak Viyana'ya gelmesini ve orduya katılmasını istemektedir. Ancak 7 Ağustos tarihli mektupta ise bu isteğinden vazgeçerek İbrahim Paşa'nın yanındaki askerler ile Yanık altında kalması ve köprüleri muhafaza etmeye deva' etmesi istenmektedir. Buna mukabil İbrahim Paşa'da sadrazamın gönderdiği develer ile cephane ve erzağı göndermiştir¹⁴⁷.

Viyana sahrasında bunlar yaşanırken, Pojon'a yardıma gönderilen Eğri beylerbeyi Abaza Kör Hüseyin Paşa'dan kötü haber gelmişti. Yukarıda zikrettiğimiz gibi Tökeli İmre'ye yardıma giden Hüseyin Paşa, Orta Macar Kralı ile birlikte Leva, Nitra ve Sered gibi Komaran Adası etrafındaki birçok kaleyi zaptetti ve en son 27 Temmuz günü Pojon kalesine vardı, kale kumandanını itaate davet ettiyse de olumsuz

¹⁴⁴ Defterdar, a.g.e., ss.152-154; Şakul, a.g.e., ss.234-255; Türkal, a.g.t., ss.835-842; Yılmaz, a.g.t. ss.82-89.

¹⁴⁵ Mektup 118.

¹⁴⁶ Şakul, a.g.e., ss.258-270; Türkal, a.g.t., ss.842-849; Yılmaz, a.g.t., ss.90-96.

¹⁴⁷ Mektup 122 ve 123.

yanıt alınmasının ardından kuşatmaya başlandı. Pojon'un kuşatıldığı haberini alan Dük Karl, ani bir baskın için Pojon'a yönlendi, bu durumu haber alan Tökeli İmre 29 Temmuz sabahı Pojon'a 3 saat mesafede bir düzlüğe geri çekildi. Leh süvarileriyle mücadele eden Hüseyin Paşa'da baskına ve asker sayısının az olmasına bağlı olarak geri çekilmek zorunda kaldı. Yaşanan olayları içeren mektubunu sadrazama gönderen Hüseyin Paşa, takviye olarak onar bin Osmanlı ve Tatar askeri istiyordu¹⁴⁸, bir yandan da Sobieski önderliğinde Lehli kuvvetlerin Viyana'ya doğru gelmekte olduğunu, yine Dük Karl'ın İskender Köprüsü'nü geçerek Viyana'ya doğru hareket edebileceğini bildiriyordu¹⁴⁹.

Eserimizde bulunan 29 Temmuz tarihli ve 120 numaralı Kara Mustafa Paşa tarafından Eğri beylerbeyi Kör Hüseyin Paşa'ya gönderilen mektupta kuşatmaya başlayalı 15 gün olmasına rağmen kendisinden hâlâ Pojon'a vardığına dair bir bilgi gelmediği söylenmektedir ve varır varmaz Tökeli İmre ile müzakere edilip müşterek hareket etmesi istenmektedir¹⁵⁰. Yine 121 numaralı 29 Temmuz tarihli bir mektupta da sadrazam, Kör Hüseyin Paşa'ya Pojon üzerine destek kuvvetleri gönderildiğini bildirmekle kalenin alınması mümkün değil ise Viyana'ya geri gelmelerini söylenmiştir¹⁵¹. 10 Ağustos tarihli sadrazam tarafından Kör Hüseyin Paşa'ya gönderilen bir başka mektupta da alınan sağlam bir bilgiye göre Hüseyin Paşa'nın iddia ettiği gibi 12 bin Lehli ve 35 bin Nemçelinin değil, desteğe gelen Leh kuvvetlerinin 3 bin ve Nemçe kuvvetlerinin de 5-6 binden fazla olmadığını bildirilmiş ve Komaran Adası üzerinden Viyana'ya gelinmesi mümkün ise Tökeli İmre ile haberleşip hareket edilmesi söylenmişti¹⁵². Bu iki mektuptan hareketle kesin bir şekilde Mustafa Paşa'nın Hüseyin Paşa ile Tökeli İmre'den Pojon'dan Komaran Adasına geçmelerini ve oradan da Viyana'ya gelmelerini istediği görülmektedir.

Tekrar Viyana'ya geri dönecek olursak, 11 Ağustos 1683 tarihli Kaimmakam İbrahim Paşa'ya sadrazam tarafından gönderilen mektupta gerçekleşen lağım ve kubur faaliyetleri anlatılarak, hendeğe ulaşılmaya çalışıldığı, kalenin zannedilenden çok daha

¹⁴⁸ Mektup 124. Bu mektubun başında Hüseyin Paşa Siret (Szered) sahrasında ikamet ettiğini bildirmiş ve sadrazam, Hüseyin Paşa'nın istediği on bin askerin Alp Giray Sultan ile gönderildiğini söylemiştir.

¹⁴⁹ Şakul, a.g.e. ss.277-282; Türkal, a.g.t. ss.862-865.

¹⁵⁰ Mektup 120.

¹⁵¹ Mektup 121.

¹⁵² Mektup 124.

sağlam olduğu ve adım adım ilerledikleri aktarılıyordu¹⁵³. 12 Ağustos günü geldiğinde nihayet Burg tabyasına varılmıştı. Tabya'ya varılır varılmaz lağımlar ve püskürtmeler atılmaya başlandı ve serdengeçtileri tabya üzerine gönderildi. Burg tabyası uzun süre yıkılmadan mukavemet etti, 16 Ağustos günü Uyvar Beylerbeyi Arnavud Hasan Paşa ordu-yu hümâyuna çağırıldı ve yanındaki kuvvetlerle Eğri beylerbeyi Hüseyin Paşa ve Orta Macar Kralı Tökeli İmre'nin yanına desteğe gönderildi¹⁵⁴. 20 Ağustos'ta rikâb-ı hümâyundan Ömer Bey ile Darü's-sa'âde Ağası'nın baltacısı Abdülkerim Çelebi görüştüler ve Valide Sultan'ın Edirne'de vefat ettiği ve İstanbul'da yaptırdığı caminin türbesine defnedildiği bildirildi¹⁵⁵. 22 Ağustos günü Erdel Kralı Apafi Mihal sadrazam otağına geldi ve Kara Mustafa Paşa ile kısa bir meşveretten sonra Yanıkkale'ye Köprüler Muhafazasına yollandı¹⁵⁶.

Eserimizde bulunan ve Kara Mustafa Paşa tarafından Budin valisi İbrahim Paşa'ya yollanan iki, Özi valisi Mustafa Paşa'ya gönderilen bir mektupta, İbrahim Paşa'nın köprüler muhafazasına Özi valisi Mustafa Paşa ve Arpalık Hüdavendigar ve Ankara sancağı mutasarrıfları Ali Paşa ve diğer Ali Paşa'yı koyup yanında bulunan dört bölük halkı ve yeniçerilerle birlikte süratle Pojon'dan karşıya geçip önce Orta Macar Kralı Tökeli İmre ve Eğri Beylerbeyi Hüseyin Paşa ile buluşması ardından Viyana kalesine gelmesi istenmiştir, ayrıca Yanık ve yakınındaki köprülerin muhafazasına Erdel Kralı Apafi Mihal'in gönderildiği bildirilmiştir. Bu üç mektubun tarihi verilmesede 22 Ağustos günü Apafi Mihal'in Yanık tarafına gönderildiğini bildiğimiz için bu tarihlerde olduğunu çıkarmak mümkün. Yine gönderilen 7 Ağustos tarihli bir önceki mektupta İbrahim Paşa'nın Yanık altında kalmasına karar verilmişken kuşatma ilerledikçe ve işler sıkıntıya girdikçe civar bölgelere yollanan Hüseyin Paşa, Tökeli İmre ve İbrahim Paşa'nın Viyana altına çağırıldığı görülmektedir¹⁵⁷. Yine eserimizde 19 Ağustos tarihiyle verilen sadrazam tarafından Hüseyin Paşa'ya gönderilen bir mektupta İbrahim Paşa ve yanındaki kuvvetlerin Yanık altından çıkarılıp Hüseyin Paşa'nın yanına gönderildiği bildirilmekte ve gelmesi için gerekli

¹⁵³ Mektup 125.

¹⁵⁴ Mektup 130 ve 131.

¹⁵⁵ Mektup 84 ve 85. Kara Mustafa Paşa tarafından dârüssaade ağası Yusuf Ağa'ya gönderilen 24 Ağustos tarihli bu iki mektupta Valide Sultan'ın vefat haberinin üzüntüyle karşılandığı, hendek ve metris faaliyetlerine devam edilerek tabyanın ele geçirilmeye çalışıldığı ve kethüdası Abdülkerim Çelebi ile gönderilen hediyelerin ulaştığı yazılmıştır.

¹⁵⁶ Defterdar, a.g.e., ss.155-156; Şakul, a.g.e., ss.298-317; Türkal, a.g.t., ss.856-861; Yılmaz, a.g.t., ss.101-108.

¹⁵⁷ Mektup 127,128 ve 129.

hazırlıkların yapılması ve gelenlerin Tuna nehrini geçebilmesi için yeterli miktarda sal, bot ve kayık temin edilmesi istenmiştir. Ayrıca bu mektupta da süratle Viyana altına gelinmesine dikkat çekilmiştir¹⁵⁸.

14 Ağustos günü Viyana karşısına varmak için hareket eden Kör Hüseyin Paşa ve Alp Giray önce Morava'ya vardı ve burayı ele geçirdikten sonra Morava suyundan karşıya geçip önce Tuna Nehri'nin Pojon yakasına ardından da 24 Ağustos günü Tabor'a vardı. Bu sırada Dük Karl'da Tuna ve Morava'nın kontrolünü tekrar sağlamak ve yardıma gelen Leh kuvvetlerinin zora düşmemeleri için yanındaki kuvvetlerle Tabor üzerine hareket etti. Bisamberg mahalinde gerçekleşen mücadelede kazanan taraf Dük Karl oldu ve Kör Hüseyin Paşa boğularak şehit olurken Alp Giray yanında kalan az bir kuvvetle Morava tarafına geri çekildi. Burada Tökeli İmre ile buluşan Alp Giray, geriye kalan Macar ve Tatar kuvvetleriyle Uyvar kalesine gidip durumu sadrazama bildirdi¹⁵⁹.

Tarihler ağustos ayının sonlarına yaklaşırken Osmanlı ordusu hala Löbel ve Burg burcunu ele geçirmek için lağım atmakta ve burçları havaya uçurmaya çalışmaktaydı¹⁶⁰. 27 Ağustos günü ikindi vaktine yakın bir zamanda Rumeli kolunun serdengeçtilerinin olduğu yerde çok kuvvetli bir lağım atıldı ve bu lağım sonrasında Burg tabyasında ağır hasar oluştu. Serdengeçtiler lağımdan sonra hızlıca cenge girişip çokça kelleler aldılar. 29 Ağustos günü Burg tabyası atılan son bir lağımla bütünüyle yıkıldı ve 3 Eylül günü buradaki Avusturya kuvvetlerinin geri çekilmesiyle Burg tabyası Osmanlıların eline geçti. 4 Eylül günü sıradaki hedef Burg burcu ve Löbel burcu idi, Burg burcuna ilk lağım atılarak sağ ucu havaya uçuruldu, ardından cenge başlayan iki taraf arasında çokça kayıplar verildi ancak Burg burcu yine alınamadı. Mezkur tarihte esir alınan bir Avusturyalı tarafından kralın Hristiyan devletlere nameler gönderip yardım istediği ve Leh Kralı Sobieski'nin 35 bin kişilik bir kuvvetle yardıma geldiği, yine kralın topladığı toplam 120 bin kişilik bir orduyla gelip Osmanlı

¹⁵⁸ Mektup 132.

¹⁵⁹ Ateş, a.g.t. ss.111-112; Şakul, a.g.e., ss.318-323; Türkal, a.g.t., ss.865-868; Yılmaz, a.g.t., ss.110-113.

¹⁶⁰ Mektup 75,76,133 ve 134. Şeyhü'l-islâm Efendi, Şehzade Hocası Feyzullah Efendi ve Kaim-Makam İbrahim Paşa'ya yazılan bu mektupların tarihi 24 Ağustos 1683'dür ve tabya'nın ele geçirilmek üzere olduğu belirtilmektedir. İbrahim Paşa'ya yazılan 133 ve 134 numaralı iki mektup daha detaylı tafsilat vermektedir, 133 numaralı mektupta Valide Sultan'ın vefatı, Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa ve Sadrazam Kethüdası Ahmed Ağa'nın şehit olması, Bakanoğlu, Nadaşoğlu ve Rakoczioğlu'nun itaati, İbrahim Paşa'nın Yanık altından ayrılıp Hüseyin Paşa ve Tökeli İmre ile buluşması ve Yanık altında Mustafa Paşa'nın muhafazada bırakılması işlenmiştir.

askerini baskına uğratmak emelinde olduğu öğrenilince, Yanıkkale’de köprüler muhafazasında bırakılan Budin Beylerbeyisi Arnavud İbrahim Paşa, Silistre Valisi Midillili Mustafa Paşa’yı kendi yerine muhafazada bırakıp acele şekilde Viyana’ya gelmesi için sadrazam tarafından ferman gönderildi¹⁶¹.

Tarihler 9 Eylül’ü gösterdiğinde İbrahm Paşa ve Murad Giray Viyana’daki ordugâha ulaşmışlardı ve Murad Giray sadrazama İskender Köprüsü’nü geçen imdat ordusunun yolda olduğu haberini veriyordu. Bunun üzerine imdat ordusunun yolunun kesilmesi için tekrardan bir planlama gerekiyordu, bu planlama için 9 Eylül’de sadrazam bir meşveret meclisi kurdu. Bu mecliste askerin metrisme kalmaya devam edip Löbel ve Burg burcunu ele geçirmek için faaliyetlerine devam etmeleri kararlaştırıldı. Abaza Sarı Hüseyin Paşa, Kara Mehmed Paşa, Sivas Beylerbeyi Halil Paşa ve Deli Bekir Paşa’ya da askerleriyle birlikte metristen çıkıp imdat ordusu üzerine gidilmesi emri verildi. İbrahim Paşa ve Murad Giray ile yapılan toplantıda ise yardıma gelen imdat ordusunun yollarını kesmek için İbrahim Paşa, Kahlenberg tarafından Viyana’ya inen yolu tutmaya, Murad Giray ise görev yeri olan İskender Köprüsü mahaline geri gönderildi. 10 Eylül günü Kara Mehmed Paşa’nın ordugâha gönderdiği ulak ile sadrazam imdat ordusunun 3 saatlik bir mesafeye yaklaştığını öğrendi, artık düşmanla karşılaşmak an meselesiydi ve elindeki kuvvetleri iyi değerlendirmek isteyen sadrazam, Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa’yı da metristen çıkarıp imdat ordusuyla savaşması için Sarı Hüseyin Paşa kuvvetlerinin yanına gönderdi. Sadrazam Kara Mustafa Paşa, imdat ordusunun gelebileceği üç yol olduğunu tahmin ediyordu, bu tahmini daha önceden yaptığı arazi keşfine dayanmaktaydı. Bu tahmine göre birinci yol Tuna nehrine paralel inen yalı yoluydu, bu yolun güzergâhına Kara Mehmed Paşa görevlendirildi. İkinci yol ise yalı yolu ve tepelerin kesiştiği vadilerden inen yoldu ve buraya da İbrahim Paşa görevlendirildi. Üçüncü yolda Krottenbach Deresi ile Gersthof köyü arasından inen yoldu ve buraya da Sarı Hüseyin Paşa görevlendirilmişti¹⁶².

12 Eylül 1683 günü kroniklerimizde Alaman Dağı muharebesi olarak geçen savaşta Osmanlı ordusu Leh Kralı Sobieski ve Dük Karl komutasındaki imdat

¹⁶¹ Ateş, a.g.t., s.113; Defterdar, a.g.e., ss.156-157; Göker İnan, Hasan Esîrî’nin Mi’yârü’l-Düvel ve Misbârü’l-Milel İsimli Tarih ve Coğrafya Eseri (İnceleme-Transkripsiyon), (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2017), ss.1398-1399; Şakul, a.g.e., ss.326-344; Türkal, a.g.t., ss.869-873; Yılmaz, a.g.t., ss.114-118; Mektup 135.

¹⁶² İnan, a.g.t., ss.1399-1401; Şakul, a.g.e. ss.373-392; Türkal, a.g.t., ss.873-877; Yılmaz, a.g.t. ss.117-120.

kuvvetlerine yenildi, tahmin edilen üç yol üzerinden gelen imdat ordusuna karşı başarısız bir savaş verildi. Sırtlardan geriye doğru çekilen orduda ilk önce İbrahim Paşa'nın yönettiği sağ kanat kırıldı. Ardından sağ kanadın kırıldığını gören merkez kuvvetlerde Kara Mustafa Paşa'nın etrafında toplandı ancak Leh kuvvetlerinin sağ cenahtan saldırısını görünce onlar da geri çekilmek zorunda kaldılar. Murad Giray'ın yardımını bekleyen Sarı Hüseyin Paşa ise Tatar kuvvetlerinin desteğe gelmemesi üzerine bozguna uğradı ve geri çekilmek zorunda kaldılar. Viyana kalesi önündeki otağa gelen sadrazam ve yanındaki kuvvetler, üzerlerine gelen Leh ve Nemçe kuvvetleriyle burada da bir miktar çarpışalarda tutunamadılar ve hazine, cephane, toplar ve otağı orada bırakıp Yanık altına doğru azimet ettiler. Raba ve Rabca suları üzerindeki köprülerden geçilerek Yanık'ta bırakılan Silistre Valisi Midillili Mustafa Paşa'nın otağına varıldı. Böylece 14 Temmuz günü Viyana önlerine varan Osmanlı ordusu, ikinci defa Viyana'yı ele geçiremeden 60 günlük bir kuşatmanın ardından geri çekildi¹⁶³.

1.5. II. VİYANA KUŞATMASI SONRASI

Yanık altına varan sadrazam Viyana'nın ardından civardaki bölgelere de saldırıların devam edeceğini düşündüğü için Uyvar Beylerbeyi Ali Paşa'yı acilen Uyvar'a gitmesi için görevlendirdi¹⁶⁴. Eğri Beylerbeyi Ahmed Paşa'yı Besprim Kalesi'ne gönderdi ve kendisi de Budin'e doğru yola koyuldu. 20 Eylül günü Baltacılar Kethüdasını padişahın huzuruna gönderdi, 22 Eylül'de Budin'e vardı¹⁶⁵. 23 Eylül'de Hersek Valisi Mustafa Paşa da Uyvar Kalesi'ni muhafaza etmesi için gönderildi. 26 Eylül'de Niğbolu Valisi Arslan Mehmed Paşa Estergon muhafazasına gönderildi, 28 Eylül'de Silahdar Şahin Ağa eliyle Sultan IV. Mehmed'den hatt-ı hümayun, kılıç, kaftan ve istimâlet fermanı geldi ve sadrazama takdim edildi¹⁶⁶. 30 Eylül günü II. Hacı Giray sadrazam tarafından Budin'deki otağa davet edildi ve kuşatmadaki başarısızlıklarından ötürü Murad Giray azledilip Yanbolu'ya

¹⁶³ İnan, a.g.t., ss.1401-1403; Şakul, a.g.e., ss.396-424; Türkal, a.g.t., ss.878-881; Yılmaz, a.g.t. ss.121-123.

¹⁶⁴ Mektup 139 ve 141. 10 Ekim tarihli ve 141 numaralı bu mektupta Kara Mustafa Paşa Ciğerdelen'de yaşananlardan dolayı Ali Paşa'nın korkuya kapılmaması gerektiğini, Uyvar'da yeterli miktarda asker ve mühimmat bulunduğunu yazmıştır.

¹⁶⁵ Mektup 87,136 ve 140. Bu üç mektupta da sadrazam Kara Mustafa Paşa tarafından Budin'de ikâmet edildiği ve serhad işleriyle ilgilenilip gerekli nizamın verilmesi için çalışıldığı bildirilmektedir.

¹⁶⁶ Mektup 137. 1 Ekim tarihli bu mektupta Kara Mustafa Paşa, Kaim-makam ve Musahip Paşa'ya padişahın hediyelerinin Silahdar ağa eliyle geldiği ve çok mutlu olduğunu yazmıştır.

gönderilirken, II. Hacı Giray Kırım Hanı tayin edildi¹⁶⁷. 2 Ekim günü Silahdar Şahin Ağa Belgrad'a sultanın yanına gönderildi ve yine aynı tarihte ele geçirilen bir Leh askeri, Leh kuvvetlerinin Uyvar üzerine gideceğini itiraf etmesi üzerine, Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa, Uyvar yolu üzerindeki Ciğerdelen Palankası'nın muhafazasına gönderildi¹⁶⁸.

5 Ekim günü ele geçirilen bir başka esirde, Leh ve Nemçe kuvvetlerinin Viyana'dan ayrıldıktan sonra Tuna üzerinden Komaran Adasına ardından Ciğerdelen'e ve Estergon Kalesi üzerine gideceğini itiraf edince Budin Beylerbeyi Kara Mehmed Paşa serasker olarak atanıp yanına Silistre Beylerbeyi Mustafa Paşa, Bosna Beylerbeyi Hızır Paşa, Karaman Beylerbeyi Mehmed Paşa ve Sivas Beylerbeyi Halil Paşa kuvvetleri verilerek Ciğerdelen'e gönderildi. 7 Ekim günü Ciğerdelen'e varan Kral Sobieski ve Dük Karl komutasındaki Leh ve Avusturya kuvvetleri, Kara Mehmed Paşa komutasındaki kuvvetlere karşı yenilgiye uğradı ve geri çekilmek zorunda kaldı. 8 Ekim'de sadrazama ulaşan bu haber memnuniyetle karşılanırken alınan kös ve bayraklar Kapıcılar Kethüdası Ali Ağa ile sultana gönderildi ve Kara Mehmed Paşa'ya takviye olması için Şam Beylerbeyi Sarı Hüseyin Paşa ve Halep Beylerbeyi Deli Bekir Paşa gönderildi ancak bu takviye Ciğerdelen'e varmadan 9 Ekim günü Ciğerdelen'in düştüğü haberi geldi. Kara Mehmed Paşa yanındaki kuvvetlerle Estergon Kalesine çekildi, ardından sadrazam tarafından Budin'e davet edildi. Kara Mehmed Paşa'nın Budin'e varmasıyla 14 Ekim günü yapılan meşveretle Kul Kethüdası Çelebi İsmail Ağa'nın 40 oda yeniçeri ile Budin Kalesi'nde kışlaması uygun görülürken, Estergon muhafazasına Deli Bekir Paşa, Hamid Beylerbeyi Arslan Paşa, Zağarcıbaşı ve Saksoncubaşı Ağalar gönderildi¹⁶⁹. 16 Ekim günü sınır boylarındaki işlerini tamamlayan Kara Mustafa Paşa, 22 günlük oturağın ardından Budin'den ayrıldı ve Ösek'e doğru hareket etti¹⁷⁰.

Eserimizde şeyhü'l-islâm, kaim-makam paşa ve dârüssaade ağasına Kara Mustafa Paşa tarafından gönderilen bir mektupta, alınan esirlerden elde edilen bilgiye göre Leh ve Nemçe askerinin Komaran adasından geçmek suretiyle Uyvar kalesini

¹⁶⁷ Mektup 138.

¹⁶⁸ Şakul, a.g.e., ss.461-475; Türkal, a.g.t., ss.888-893; Yılmaz, a.g.t. ss.128-140.

¹⁶⁹ Mektup 142. Aynı tarihte Tımsıvar Beylerbeyi Hasan Paşa ve Anadolu Beylerbeyi Hasan Paşa'dan düşmanın Tuna üzerine yapmaya çalıştığı köprünün top atışlarıyla engellenmesi istenmiştir.

¹⁷⁰ Ateş, a.g.t. ss.116-117; Defterdar, a.g.e., ss.161-162; Şakul, a.g.e., ss.475-492; Türkal, a.g.t., ss.893-901; Yılmaz, a.g.t., ss.141-147.

muhasara edeceği bu sebeple Estergon köprüsü ve Ciğerdelen palankası muhafazasına Rumeli Beylerbeyi'nin eyaleti askeri ile gönderildiği, ardından takviye kuvvet olarak gönderilen Silistre ve Sivas eyalet askerlerine Budin valisi Mehmed Paşa'nın serasker olarak tayin olunduğu ve oluşturulan bu kuvvetlerin düşmanı yenip on beş binden fazla askeri kılıçtan geçirdiği, çokça kös, tabl ve bayrakların alındığını ve bu alınan eşyaların sultana gönderildiği, yine destek olarak Kırım hanı, Orta Macar kralı, Halep ve Şam valilerinin askerleriyle Budin valisi Mehmed Paşa'nın yanına gönderildiği yazılmıştır¹⁷¹.

Yolda Estergon'a yaklaşan düşman ordusunun haberi gelmekle Eğri Beylerbeyi Ahmed Paşa Estergon'a yönlendirilmişti, Estergon haricinde bölgedeki diğer kalelerin de muhafazası gerekiyordu, bu sebeple Kırım Hanı Hacı Giray ve Rumeli¹⁷², Anadolu, Adana ve Bosna Beylerbeyilerini yanındaki kapı kulları ve eyalet askerleriyle Budin'e ve Estergon'a yollandı¹⁷³. 29 Ekim günü Estergon kalesi düşman tarafından ele geçirildi, kaleyi vire ile teslim eden Bekir Paşa, Arslan Paşa, Zağarcıbaşı ve Saksoncibaşı yanında olan askerle Budin'e hareket etti. 30 Ekim günü Ösek'e varan sadrazam burada Budin Beylerbeyi Kara Mehmed Paşa'dan 1 Kasım günü¹⁷⁴ Estergon kalesinin vire ile teslim edildiğini öğrenince ferman göndererek mezkûr kişilerin idamını istedi ve Kara Mehmed Paşa'da idam edip başlarını orduya gönderdi.

Eserimizde Kara Mustafa Paşa tarafından Dârüssaade Ağası'na ve Kaim-makam Paşa'ya 3 Kasım tarihinde yazılan mektuplarda sınırdaki işlerin halledildikten sonra Budun'dan ayrıldığı ve Ösek'e doğru hareket edildiği, Hırvat ve Nemçe küffarının kendisine tabi Macarlar ile Kanije ve Sigetvar'a saldırmak kastında olduğu ve bu duruma mukâbil Rumeli Beylerbeyinin bu kuvvetlerle mücadele etmeye gönderildiği ve başarılı oldukları, Ösek'e varılacağı sırada Budin Valisi Mehmed Paşa'dan haber gelip Nemçe küffarının Estergon'u muhasara ettiği ve desteğe ihtiyacı

¹⁷¹ Mektup 78.

¹⁷² Mektup 146. Sadrazam tarafından Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa'ya gönderilen 30 Ekim tarihli bu mektupta Budin valisi Kara Mehmed Paşa'dan düşmanın Ciğerdelen'in ardından Estergon'u kuşattığı haberi gelmesi üzerine on bin kişilik Tatar kuvveti gönderildiği ve Hasan Paşa'nın da Estergon'a gitmesinin istendiği görülmektedir.

¹⁷³ Mektup 147.

¹⁷⁴ Mektup 148. Sadrazam tarafından Budin Muhafızı Kara Mehmed Paşa'ya yazılan 1 Kasım tarihli bu mektupta düşmanın Estergon'u kuşattığı ve destek kuvvetlere ihtiyaç olunduğuna mukabil Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa ve Kırım Hanı Hacı Giray'ın Budin'e yollandığı görülmektedir.

olduğu, buna karşılık üç bin Tatar kuvvetinin ve Rumeli Beylerbeyi ile görevli olan paşaların yardımı gönderildiği anlatılmıştır¹⁷⁵.

5 Kasım günü Ösek'ten hareketle Belgrad'a doğru yola çıkıldı¹⁷⁶, 13 günlük bir yolculuğun ardından 18 Kasım günü Belgrad'a varan sadrazam¹⁷⁷ burada Kırım Hanı Hacı Giray'a hil'at giydirdi ve kışlamak üzere Sonbor Kalesine gönderdi¹⁷⁸.

Kara Mustafa Paşa Belgrad'a varmasının ardından bir sonraki baharda sefere çıkabilmek için hazırlıklar yapmaya çalışıyor ve kış için erzak ve zahire hazırlıkları yapıyordu. 1 Aralık günü Sultan IV. Mehmed kışlamak için Filibe'ye gitmekten vazgeçip Edirne'ye doğru yola çıkmış ve 6 Aralık günü Edirne'ye varmıştı. Tarihler 15 Aralığı gösterdiğinde Kara Mustafa Paşa'nın en büyük düşmanları Bayburtlu Kara İbrahim Paşa, Darü's-sa'ade Ağası Yusuf Ağa ve Mirahur Sarı Süleyman Ağa, sadrazamın katlini içeren fermanı sultandan almayı başarmıştı. İdama Kapıcılar Kethüdası Gazzaz-zade Ahmed Ağa, malların müsaderesine de Çavuşbaşı Mehmed Ağa memur kılındı, 25 Aralık günü Belgrad'a varan bu ikili önce Yeniçeri Ağası Bekri Mustafa Paşa'ya serdar tayin edildiğini bildirdi ardından idam fermanı sunulup Kara Mustafa Paşa'dan mühr-i hümayun, sancak-ı şerif ve Kâbe anahtarı teslim alındı ve idam edildi. İdamın ardından sadaret mührü Bayburtlu Kara İbrahim Paşa'ya teslim edildi¹⁷⁹.

1.6.1684-1687 YILLARI ARASINDA KIRIM HANI SELİM GİRAY'A GÖNDERİLEN MEKTUPLAR

1684 yılı haziran ayının başlarında Kırım Hanlığının ileri gelen beyleri tarafından II. Hacı Giray'ın azli ve Selim Giray'ın müceddeden hanlığı talep edilmesi üzerine Özi Muhafızı Sarı Süleyman Paşa durumu padişaha iletmişti. Halbuki Kırım Hanı Hacı Giray hânlık makamına gelmesinin ardından Tuna yalılarında bulunan

¹⁷⁵ Mektup 89 ve 151.

¹⁷⁶ Mektup 145. Kara Mustafa Paşa tarafından Mısır Valisi Hamza Paşa'ya gönderilen 22 Ekim tarihli bu mektupta Lehlilerin aradaki sulha aykırı şekilde Nemçelilere yardıma gelmesi sonucunda Viyana altından geri çekildiği, Budin'de bir süre ikamet edildikten sonra kışlamak için Belgrad'a doğru yola çıkılacağından bahsedilmiştir.

¹⁷⁷ Mektup 152. Sadrazam tarafından Musahip Paşa'ya yazılan bu mektupta Belgrad'a varıldığı ve bir sonraki sene çıkılacak seferin hazırlıklarına başlandığı yazılmıştır.

¹⁷⁸ Defterdar, a.g.e., ss.162-164; Şakul, a.g.e., ss.493-504; Türkal, a.g.t., ss.901-907; Yılmaz, a.g.t., ss.147-162.

¹⁷⁹ Ateş, a.g.t., s.118; Defterdar, a.g.e., ss.163-167; Şakul, a.g.e., ss.508-516; Türkal, a.g.t., ss.913-919; Yılmaz, a.g.e., ss.164-170; Yılmaz, a.g.e., ss.181-184.

kasabalara saldıran kefereyi yenmiş ve bu galibiyetin ardından padişah tarafından 5 bin altın ile taltif edilmiştir¹⁸⁰. Ayrıca yine Akkırman ve Boğdan üzerine saldıran Leh ve Kazak birliklerine karşı zafer kazanmış¹⁸¹ ardından Nureddin Devlet Giray'ı Bucak'da Tatar kuvvetleriyle kışlatıp kendisi de tahtgâhı olan Kırım'a yönelmiştir¹⁸². Sadrazam'a Bahadır Ağa vesatetiyle yolladığı mektuplarda bunlardan bahsetmekteydi ancak Bahadır Ağa'da padişaha Kırım beylerinin Hacı Giray'ı istemediklerini bildirmekteydi. Başarılı olmasına rağmen hanlıktan azledilmesi Selim Giray ve Kırım beylerinin müşterek gerçekleştirdiği bir işti. 6 Haziran tarihinde hatt-ı hümayun yollanarak Rodos'ta bulunan Selim Giray'ın tekrardan Kırım Hanı olmasına karar verildi ve Mirahur Recep Ağa gönderilerek Selim Giray'ı Edirne'ye getirdi ve 5 Temmuz 1684 tarihinde tekrardan Kırım hânı oldu.

Eserimizde 42 numaralı ve hicrî 29 Rebiü'l-evvel 1095 (16 Mart 1684) tarihli mektupta sadrazam Bayburtlu Kara İbrahim Paşa'nın Macaristan üzerine çıkacağı sefere Kırım Hânı II. Hacı Giray'ı da davet ettiği görülmektedir¹⁸³. Ayrıca hicrî 18 Cemâziye'l-âhir 1095 (2 Haziran 1684) yılına tarihlenen 43 numaralı mektupta Kırım Hanı Hacı Giray'ın Sultan IV. Mehmed'e hediye olarak gönderdiği doğan cinsi kuşlar olduğu tespit edilmektedir ancak bu hediye de onun azledilmesine mâni olmamıştır¹⁸⁴. Son olarak 6 Haziran tarihinde sadrazam İbrahim Paşa tarafından II. Hacı Giray'ın azli sonrası Selim Giray'a gönderilen hanlığın tevcihi içerikli mektup incelediğimiz eserde de bulunmaktadır¹⁸⁵.

Hanlığın tevcihinin ardından Edirne'ye gelen Selim Giray, Sultan IV. Mehmed'in inayet ve hediyelerini aldıktan sonra hemen Özi Muhafızı Sarı Süleyman Paşa'nın yanına yollanmıştı ve kendisinden Macaristan seferine gönderilen Tatar askerinin tekrardan düzene konulması, firar edenlerin bulunması ve cezalandırılması istenmiştir¹⁸⁶. Leh Kralı Sobieski'nin Krakov'da asker toplayıp Kamaniçe üzerine sefer edeceği haberi geldiği için Selim Giray hızlı bir şekilde İsakçı'ya geçip Süleyman

¹⁸⁰ Mektup 39 (Bu mektup nâme-i hümayundur ve arşiv kayıtlarında bulunmamaktadır.) ve mektup 41.

¹⁸¹ Mektup 40.

¹⁸² Mektup 41.

¹⁸³ Mektup 42.

¹⁸⁴ Mektup 43.

¹⁸⁵ Defterdar, a.g.e., ss.175-176; Girây, a.g.e., s.120; Türkal, a.g.t., ss.926-927; Uğur Demir, Târîh-i Mehmed Giray (Değerlendirme-Çeviri Metin), (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2006), ss.12-15; Yılmaz, a.g.e., s.187; Mektup 44.

¹⁸⁶ Mektup 45.

Paşa ile görüştü ardından tahtgâhı olan Bahçesaray'a vardı. Tatar emirlerinin ona biat etmesinin ardından harekete geçti ve Bucak'a doğru ordusuyla hareket ederken saldırı altında olan Budin Kalesine de Nureddin Azamet Giray'ı yolladı. Bucak'a varmasının ardından Kalgay Devlet Giray Sultan'ı yanına verdiği 30 bin kişilik bir Tatar kuvvetiyle Hotin'e doğru yolladı. Bu sırada Sobieski'de Hotin Kalesi'nin karşısında bulunan İzvança'ya (Zhvanets) varmış ve Turla (Dinyester) nehri üzerinde köprü yapımına başlamıştı. Eylül ayının ortalarına doğru Selim Giray Hotin Kalesi'ne varmıştı, Süleyman Paşa'da 17 Eylül günü İsakçı'dan yanında Bozoklu Mustafa Paşa, Özi Beylerbeyi Tokatlı Mahmud Paşa¹⁸⁷, Bolu Sancak Beyi Kabakulak Ahmed Paşa ve Hüdavendigâr Sancak Beyi Ahmed Paşa ile harekete geçmişti. Etrafının sarılma tehlikesinin farkında olan Sobieski, Süleyman Paşa ve yanındaki kuvvetlerin geldiğini haber alınca İzvança'dan geri çekilmek durumunda kaldı, Kalgay Devlet Giray Sultan takibe yollanıp bir miktar Leh askeri öldürüldü. Ekim sonuna doğru Selim Giray Kırım'a Süleyman Paşa'da İsakçı'ya dönerken Leh Kralı Sobieski'de başarısız bir Kamaniche Kuşatması ile şimdilik ricat etmiş bulunuyordu. Bu seferin neticesini bildiren mektubu Süleyman Paşa Kapıcılar Kethüdası İbrahim Ağa ile sultana gönderdi ve 5 Kasım günü der-i devlete ulaşan İbrahim Ağa mektubu sultana sunmasının ardından Kapıcı Başı Doğancı Musa Ağa ile Selim Giray'a samur kürk, iltifatlarla dolu bir hatt-ı hümayun, kılıç ve kaftan gönderildi¹⁸⁸. Eserimizde bu hatt-ı hümayuna ve gönderilen hediyelere dair iki mektup ve Selim Giray'ın gönderilen hediyelere mukâbil sadrazam İbrahim Paşa'ya gönderdiği teşekkür-nâmesine yer verilmiştir¹⁸⁹. Ayrıca Kalgay Sultan'ın sefer sonrasında Kili ve Akkirman tarafında kışlamasına ferman verildiği ve kendisine seferdeki başarısından dolayı iki bin altın, samur kaplı bir kürk ile hil'at gönderildiği belirtilmiştir¹⁹⁰.

1685 yılının temmuz ayında Leh Kralı Sobieski'nin Avusturya, Litva Kazakları, Boğdan eşkiyası, Özi Kazakları, İsveç askerleri ve Leh kuvvetlerinden oluşan bir orduyla önce Eflak ve Boğdan daha sonra da Kamaniche üzerine sefer niyetinde olduğu öğrenilince Lehler üzerine yapılacak sefere serdar atanan 3. Vezir Sarı Süleyman Paşa Babadağı Kışlası'ndan çıkıp İsakçı'ya varmak üzere temmuz

¹⁸⁷ Mektup 158.

¹⁸⁸ Defterdar, a.g.e., ss.189-190; Türkal, a.g.t., ss.980-983; Yilmazer, a.g.e., ss.184-188.

¹⁸⁹ Mektup 46,47 ve 49.

¹⁹⁰ Mektup 48.

ayının başında hareket etti. Bir yandan da Selim Giray'a mektup yazıp sefere davet edildi¹⁹¹. 30 Eylül günü Prut nehri kenarındaki düşmanın üzerine giden Selim Giray ve Süleyman Paşa muvaffak oldular ve 3 gün süren mücadelelerin ardından Sobieski komutasındaki kuvvetler geri çekilmek zorunda kaldı. Durumu bildiren mektubunu Ediren'ye yollayan Süleyman Paşa 25 Ekim günü Sorika Kalesi menziline hareket edip kışlamak için İsakçı'ya döndü, Selim Giray'da Kırım'a hareket etti. 6 Kasım 1685 tarihinde Edirne'ye varan mektup sevinçle karşılandıktan sonra hem Süleyman Paşa'ya hem de Selim Giray'a iltifat içeren hatt-ı hümayunlar, seraseli kürkler, kılıç ve kaftanlar, hil'atler ve para yollandı. Bu seferin ardından Kalgay Devlet Giray Sultan ve Süleyman Paşa'nın Kethüdası Mehmed Ağa Temürova Kalesi üzerine gönderilmişti¹⁹², hava şartlarından dolayı kale ele geçirelemesede kalenin etrafındaki köyler ve kale yağmalanıp çapul yapılmıştı ve ardından Mehmed Ağa İsakçı'ya Devlet Giray'da Kırım'a geri dönmüştü. Bu harekâtın sonucunda çokça ganimet ve esir elde edilmişti, Selim Giray'ın 25 Kasım günü olayları içeren mektubu Edirne'ye vardığında sevinçle karşılandı ve hana iltifat içeren hatt-ı hümayun, seraseli kürk ve kılıç gönderildi¹⁹³.

1686 yılının mart ayında sadrazam Sarı Süleyman Paşa, 1683 yılında başarısız olan Viyana kuşatmasından beri düzelmeyen Macaristan ve sınır bölgeleri problemlerini nihayete erdirmek için Macaristan üzerine sefere çıkma kararı almıştı¹⁹⁴, bu sefere yardım etmesi için Selim Giray'a da 22 Mart tarihinde bir mektup gönderilmişti. 40 bin altın, kılıç ve hil'at hediyeleriyle Kırım'a yollanan Kapıcı Başı Mustafa Ağa'nın eliyle gönderilen mektupta sadrazam, Selim Giray'dan Kırım sınırında bulunan Or sahrasında hazır beklemesini isterken, Kalgay Devlet Giray Sultan'ı yanına ve Azamet Giray'ı da Leh seferine gönderilen Özi Muhafızı Bozoklu Mustafa Paşa'nın yanına göndermesini istiyordu¹⁹⁵. Kırım Hanı Selim Giray bu sefere bizzat katılmadı çünkü Bahçesaray'da halk açlıktan vefat etmekteydi ve Rus saldırısı olması ihtimali vardı bu sebeple tahtgâhında kalırken onu temsilen Kalgay Devlet Giray Sultan Tatar askeriyle bu seferde bulundu¹⁹⁶. Aynı yılın 14 Nisan tarihinde Rus

¹⁹¹ Mektup 51 ve 52.

¹⁹² Mektup 54 ve 55.

¹⁹³ Türkal, a.g.t., ss.1000-1006; Yılmaz, a.g.e., ss.193-194.

¹⁹⁴ Mektup 61.

¹⁹⁵ Mektup 59 ve 63.

¹⁹⁶ Demir, a.g.t., s.17; Türkal, a.g.t., ss.1032-1033; Mektup 64.

elçisi gelip Sultan IV. Mehmed ile görüşmüş ve barışın devamlılığı için bazı şartları öne sürmüştü, bu şartlar arasında Tatar taifesinin zapt olunup sınırlara saldırmaması, tüccarların sâlimen gidip gelmesi ve Kırım sınırındaki Tuzla'nın Rusların eline bırakılması gibi maddeler vardı. Sultan elbette Tuzla'nın Rusların eline bırakılmasını reddetti ancak kalan şartlar kabul edilip sulh devam ettirildi¹⁹⁷. Bu konu hakkında eserimizde Selim Giray'a sadrazam Sarı Süleyman Paşa tarafından yazılmış bir mektup bulunmaktadır¹⁹⁸.

Eserimizin içerisinde Kırım Hanı Selim Giray'a gönderilen son mektup sadrazam Siyavuş Paşa tarafından 15 Kasım 1687 tarihinde yollanan Sultan II. Süleyman'ın cülûsunu haber veren mektuptur. 16 aralıkta da Kapıcı Başı Ahmed Ağa ile cülûsiyye olarak Selim Giray'a kırk bin altın, seraseli samur kürk, kılıç ve hatt-ı hümayun gönderilmiştir¹⁹⁹.

1.7.NAME-İ HÜMÂYUNLAR

Eserin son bölümünde Acem, Fas, Hind, Özbek ve Hârizm hükümdarlarına gönderilen name-i hümayun ve sadaret mektuplarına yer verilmiştir. Mektuplarda II. Süleyman, II. Ahmed, II. Mustafa ve III.Ahmed'in cülûsunu bildiren bir içerikle beraber bir yandan da iki devlet arasındaki barışın, ticaretin ve yardımlaşmanın devam etmesi gibi konular işlenmiştir. Bu bölümde Osmanlı arşivi üzerinden tespit edebildiğimiz namelerin yanı sıra arşivde bulunmayan nameler de tespit edilmiştir.

İncelediğimiz eserde Fas Hâkimi Şerif İsmail'e yazılan iki adet name-i hümayun bulunmaktadır, bunlar: 164 numaralı "Fas Padişahı Olan Şerif İsmail'in Atebe-i Aliyye'ye Nâmesi Gelmekle Taraf-ı Saltanat-ı Aliyye'den Yazılan Cevab-Nâme-i Hümayundur" ve 168 numaralı "Fas Hâkimi Olan Şerif İsmail el-Hüseyni'ye Name-i Hümayundur" başlıklı mektuptur. 164 numaralı mektubun sonunda hicrî olarak fî evâsıt-ı c. Sene 93 tarihi verilmektedir, bu tarih miladî olarak 1682 yılı haziran ayına tekâbül etmektedir, Osmanlı arşivi kayıtlarında Fas Hakimine gönderilen ilk name ise hicrî 1099 yılında gözükmemektedir, bu sebeple bu name arşivde bulunmamaktadır. 168 numaralı mektup ise arşiv ile birebir eşleşmektedir, bu

¹⁹⁷ Türkal, a.g.t., ss.1034-1035.

¹⁹⁸ Mektup 58.

¹⁹⁹ BOA, A.DVNSNMH.d, 5/2; Türkal, a.g.t, s.1094,1109; Mektup 65.

mektupta Şerif İsmail'in mektuplarının Abdülmelik el-Eyyübî'nin vesatetiyle ulaştığı ve Sultan II. Süleyman'ın bu muhabbet-nâmeden hoşnutluk duyduğu, huzurundan el-Hac Halil Ağa ile bir name-i hümayun gönderileceğinden bahsedilip dostluğun ve muhabbetin devamlılığı temenni edilmiştir²⁰⁰. Bu namelerin haricinde sadaretten de Fas Hakimine yazılan üç adet mektup bulunmaktadır, 165, 169 ve 184 numaralı bu üç mektupta da takva, muhabbet ve İslam bayrağı altında hizmet etmenin, dostluk ve iyiliğin önemi vurgulanarak iki taraf arasındaki ilişkiler için iyi dilekler sunulmuştur.

Eserimizde Acem Şahına gönderilen iki adet name-i hümayun bulunmaktadır, bu iki mektup: 167 numaralı ve 170 numaralı “Şah-ı Acem’e Name-i Hümayundur” başlıklı mektuplardır. 167 numaralı mektupta herhangi bir tarih verilmemekle beraber İslam bayrağı altında cihad için bir araya gelmesi gerektiği ve Moskov keferesi üzerine çıkılacak sefer hakkında bilgiler verilmektedir. Osmanlı arşivi name-i hümayun defterlerinde eserimizdeki mektupla eşleşme bulunmamaktadır. 170 numaralı mektup ise arşivde name-i hümayun defterindeki kayıtlarda çıkmaktadır. 27 Eylül 1688 gününe tarihlenen bu mektupta Sultan II. Süleyman'ın cülûsunu, Leh, Moskov ve Nemçe keferesi üzerine seferde olunduğu ve İslam için gaza edildiği anlatılırken din, kardeşlik, muhabbet, dostluk ve takvada birlik olunması gerektiği yazılmıştır²⁰¹. Bu iki mektubun haricinde sadaretten yazılan dört adet mektup bulunmaktadır, 163 numaralı mektup sadaretten Acem itimadü'd-devlesi Şeyh Ali Han'a yazılmış ve Rumîye Hâkimi Mehmed Ali Han Afşar'ın ihtilal çıkarması sonrasında af istemesine değinilmiştir ve mektubun tarihi verilmemiştir. 171 ve 172 numaralı mektuplar Acem şahına gönderilmiştir ve Sultan II. Süleyman'ın cülûsu bildirilip dostluk ve muhabbetin devamlılığı vurgulanmıştır. Sultan II. Süleyman'ın tahta geçtiği tarihlerde (1687-1688) gerçekleşen bu mektuplaşmalarda Şah-ı Acem I. Süleyman'dır. 178 numaralı mektupta ise Sultan Süleyman'ın vefat etmeden önce Kelb Ali Bey eliyle gönderilen namelerinin ve hediyelerinin kabul buyurulduğu ve sultan tarafından muhabbetle karşılandığı yazılırken iki devlet arasında dostluk ve muhabbetin devamlılığı istenmiştir.

Eserimizde Özbek Hanlarına gönderilen üç adet name-i hümayun bulunmaktadır, 175 numaralı mektup Abdülaziz Han'a 176 ve 179 numaralı mektupta

²⁰⁰ BOA, A.DVNSNMH.d, 5/17

²⁰¹ BOA A.DVNSNMH.d, 5/29.

Subhan Kulu Han'a gönderilmiştir, bu üç mektupta Osmanlı arşivindeki kayıtlarda bulunmaktadır ancak gönderilen kişiler ile ilgili yanlışlık mevcuttur. 175 numaralı mektup Abdülaziz Han'a gönderilmiş ve tarih olarak 15 Ekim 1688 verilmiştir ancak 1680 yılında Abdülaziz Han vefat etmiş ve tahta Subhan Kulu Han geçmiştir. Mektubun içeriğinde Sultan II. Süleyman'ın tahta çıkışı, Hristiyan kafir devletleri ile mücadele edildiği, dostluk ve muhabbetin devamlılığı gibi konular işlenmiştir²⁰². 176 numaralı mektubun tarihi 23 Nisan 1692'dir. Bu mektup Subhan Kulu Han'ın II. Ahmed'in cülûsunu bildiren name-i hümayununa karşılık tebrik-namesinin Abdülmü'min Bey eliyle gelmesinin ardından yazılan cevap-nâmedir, mektubun içeriğinde her iki tarafın küffar ile cihad ederken muzaffer olması temenni edilmiş, islamı yaymak ve islam memleketlerini güvende tutmanın önemi vurgulanmıştır²⁰³. Subhan Kulu Han bu mektubun ardından tekrar 1703 yılında Sultan II. Mustafa'ya Korucu Başı Hacı Ali Bey ile cülûsunu tebrik eden ve dostluk ve muhabbet temenni eden bir mektup gönderir ancak 22 Ağustos 1703 tarihinde tahta III. Ahmed cülûs ettiğinden bu mektuba mukabil eserimizde 179 numaralı mektup olan Sultan III. Ahmed'in cülûsunu bildiren nâme-i hümayun Ali Bey ile tekrardan Subhan Kulu'na gönderilir²⁰⁴. Özbek Hanlarına sadarettten de üç adet mektup yollanmıştır, 166 numaralı mektupta Mezid Bey eliyle gönderilen mektubun vasıl olduğu, dostluk ve muhabbetin artması temenni edilmiştir. 177 numaralı mektup sadrazam Köprülü Fazıl Mustafa Paşa tarafından Subhan Kulu Han'a 1691 yılı mayıs ayı başlarında Abdülmü'min Bey eliyle gönderilmiştir, bu mektupta küffarın üzerine çıkılan seferden bahsedilip Allah'tan İslam askerine kuvvet ve muvaffakiyet niyaz edilmiştir. 180 numaralı mektupta 1703 yılında Sultan III. Ahmed'in cülûsunu tebrik eden mektubun Korucu Başı Hacı Ali ağa vesatetiyle geldiği ve sultana tebliğ olunduğu, elçiye gerektiği gibi teşrifât yapıldığı ve takva ve İslam sancağı altında birlik ve beraberliğin artması temennisiyle geri gönderilmiştir. Her iki tarafta sünnî müslümân olduğu için sürekli İslam bayrağı altında toplanmak, küffar ile mücadele etmek gibi konular Özbek hanlarına gönderilen bu mektuplarda gözlemlenmektedir.

²⁰² Abdülkerim Özyayın, "Canoğulları" TDV İslam Ansiklopedisi, cilt 7, İstanbul, 1993, s.155; BOA, A.DVNSNMH.d, 5/28; Uzunçarşılı, Osmanlı, s.258

²⁰³ BOA, A.DVNSNMH.d, 5/55; Özyayın, aynı yer; Uzunçarşılı, a.g.e., s.259; Ülker, a.g.m., ss.3992-3993.

²⁰⁴ BOA, A.DVNSNMH.d, 6/27; Ülker, a.g.m., s.3993.

Eserimizde Hind Padişahı Evrengzîb'e gönderilen bir tane name-i hümayun bulunmaktadır, bu name 1688 sonu 1689 yılı başlarında gönderilmiştir ve Osmanlı arşivinde de kaydı bulunmaktadır. 173 numaralı bu mektubun içeriğinde Sultan II. Süleyman'ın cülûsu bildirilmiş, Hristiyan keferesi üzerine sefere çıkıldığı bildirilip seferin muzafferiyeti için duâ istenmiş, muhabbet ve dostluğun devamlılığı temenni edilerek mektubun içerisinde Kur'an-ı Kerim'den çokça âyet kullanılmıştır²⁰⁵.

Eserimizdeki son name-i hümayun Hârizm Hanı Bahadır Şadbaht Han'a gönderilen 182 numaralı mektuptur. Bu mektup hicrî 1116 miladî 1704 tarihi ile verilmiştir, içeriğinde Bahadır Han'ın elçisi Mehmed Rıza Bey'in yediyle namesinin geldiği ve Sultan III. Ahmed'in cülûsunu tebliğ eden name ile geri gönderildiği, dostluk ve muhabbetin devamlılığı ve artmasının temenni edildiği bildirilmiştir. Bu mektubun da Osmanlı arşivinde kaydı bulunmakta ve erişim sağlanabilmektedir²⁰⁶. Yine Bahadır Han'a sadrazam Kavanoz Ahmed Paşa tarafından gönderilen 183 numaralı mektupta da aynı konu işlenmiş, Sultan III. Ahmed'in cülûsunun tebriğini içeren namenin Mehmed Rıza Bey eliyle geldiği söylenerek iki devlet arasındaki muhabbet ve dostluğun devamlılığı istenmiştir.

METİN TRANSKRİPSİYONUNDA İZLENEN YOL

Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde elif, vav ve ye harfleri ile yapılan uzatmalar â, î, û şeklinde yazılmıştır, uzatılan kaf ve gayın harfleri kâ, gâ, kû, gî şeklinde yazılmıştır. Ayın harfleri (‘) işareti ile gösterilmiştir. Kelimenin başına gelen ayın harflerinde “Osmân, asker, vb.” bu işaret kullanılmamıştır. Hemze harfleri ise (‘) işaretle gösterilmiştir. “Gelüb, gidüb” gibi b harfi ile biten Türkçe kelimeler olduğu gibi b harfi ile yazılmıştır. Âyet, hadîs ve beyit gibi Arapça ve Farsça ibarelerin okunduğu şekli metinde yazılmış, dipnotta Türkçe anlamları ve âyetlerin geçtiği sûreler verilmiştir. Metin içerisinde boşluk bırakılmış yerlerde “()” ibaresi kullanılmış, eksik kalan yerler ise “[]” ibaresi ile tamamlanmıştır. Kelimelerin ekleri “-” işareti ile ayrılırken, tamlamalardaki bağlaçlar bitişik yazılmıştır. Mektup sonlarında verilen tarihler rakamla verildiği surette rakamla verilmiş, yazıyla verildiği zaman da günümüz Türkçesi ile verilmiştir, yine metnin içerisinde geçen sayılar okunuşuna bağlı

²⁰⁵ BOA, A.DVNSNMH.d, 5/27; Uzunçarşılı, a.g.e., s.268.

²⁰⁶ BOA, A.DVNSNMH.d, 6/38.

olarak verilmiştir. Mektupların içerisinde hicrî aylarda kısaltma kullanılmış ise kısaltma değiştirilmemiş, “za”, “nun” “ca” gibi ifadelerle verilmiş, eğer kısaltma kullanılmamışsa Arapça yazımına uygun şekilde “Ramazan”, “Şevvâl” “Rebî’u’l-âhir” şeklinde verilmiştir.

METİN

[1a] Münşe'ât Ta'lik 27

Sultan III. Osman'ın Tuğrası: Ve kalûl hamdulillâhillezî hedânâ lihâzâ vemâ kunnâ linehtediye levlâ en hedânallâh²⁰⁷. Osman Hân bin Mustafa Hân el-muzaffer dâ'imâ.

Vakf-ı bedri'l-büdûrî'l-Tâmmât fî bedî'ü'l-hilâfeti'l-makâmât es-Sultân ibnû's-Sultân ebû.. irşâd Osman Hân ibnû's-Sultân Mustafa Hân ce'âlallahü birruhu tebsiratü'l-edbâr ve'l-encâb ve ihsânühu tezkirete'l-cem'î'l-me'ârif ve zevi'l-elbâb ve ena Ed-dâ'î lidevletih-i el-Hâcc İbrahim Hânîf el-Müfettiş Bi-evkafı Haremeynü'l-Muhteremeyn gufire lehu. İbrahim Hânîf'in Tuğrası.

[1b] (1) Şerâfet-i Mekke-i Mükerrreme Şerîf Berekât'a Tevcîh Olundukda

Yazılmıştır

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, semere-i şecere-i zekiyye-i hazret-i nebevîye, sülâle-i tâhire-i ırk-ı cenâb-ı Mustafavîyye, zü'n nesebi't-tâhir ve'l-hasebi'l-fâhir, Mekke-i Mükerrreme Şerîfi olan izzetlü ve sa'âdetlü ve rif'atlü Şerîf Berekât dâme sa'dühu hazretlerinin meclis-i şerîf-i irem-sîmâ, mahfil-i münîf-i firdevs-âsâlarına bârân-ı bahâri gibi sebeb-i tarâvet-i besatîn mihr-ü muhabbet ve nesîm-i seher-i mânend-i nezâret-i çemen-zâr-ı rez u ülfet olan bedâyi'-i tahiyyât-ı tayyibât-ı muhabbet-fezâ ve sanâyi-i tekrîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-nümâ ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i mihr-ü incilâya inhâ-yı muhlis sâfîü'l vâlâ budur ki:

İştirâken Mekke-i Mükerrreme Şerîfi olan es-Seyyid Sa'd ve es-Seyyid Ahmed nasb olundukları zamândan ilâ-hüzâl-ân hareket-i nâ-şâyesteleriyle Haremeyn-i Şerîfeyn'den emn u emân-ı mürtefi' olub mücâvirîn ve züvvâra cevri ü ızrârları hadd-i güzâr idüb salâh-ı hâlleri mümteni'ü'l-ihitimâl olmağla cenâb-ı şerâfet-me'âb ve siyâdet-nisâbınıza eşrâf-ı izâmın erşed ve akdemî ve sâdât-ı kirâmın emced ve ekremî siz hakkınızda yümn-i bî-girân-ı avâtıf-ı husrevânî ve bahr-i zehhâr-ı mekârim-i sultânî mevc-efgen-i ihsân olub hükûmet ve şerâfet-i Mekke-i Mükerrreme ve emâret-i hıttâ-i Mekke-i mu'azzama berât-ı şerîf-i âlî-şân yarlığı belîğ-i sa'âdet-unvân ile size tevcîh ve taklîd olunub, âbâ vü ecdâd-ı sadâkat i'tiyâdınız gibi meslek-i adl u insâfa sülûk ile kıstas-ı şer'-i kavîm ve mikyâs-ı kânûn-ı müstakîm üzere icrâ-yı hükûmet idüb, taht-ı

²⁰⁷ Yazır, a.g.e. c.3, s.48; A'râf Sûresi 43.Âyet (Hamdolsun o Allah'a ki hidayetiyle bizi buna muvaffak kıldı, O bize hidayet etmese idi bizim kendiliğimizden bunun yolunu bulmamıza imkan yoktu.)

eyâletinizde olan emâkin-i şerîfenin hıfz u hırâseti ve sükkân ve ahâlîsinin ve zehâb ve iyâb iden hüccâc-ı züvvârın himâyet ve sıyâneti umûrıyla kemâ-yenbagî takayyüd eylemek üzere fermân-ı cihân-mutâ‘-i tâc-dârî sadır olmuştur. [2a] Ber-mûceb-i fermân-ı âlî hareket ve amel ve tahsîl-i rızâ-yı yümn- iktizâ-yı şehir-yârîye tevcîh-i emel buyurub, zât-ı sûtûde sıfâtlarından melhûz olan harekât-ı şâyeste ve âmâl-i bâ-yeste i‘mâline salâh-ı niyyet ve sıdk-ı azîmet ile sa’y u himmetleri me’mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü rif‘at ve hengâm-ı hükûmet ve şerâfet dâ‘im bâd

(2) Mekke-i Mükerreme Şerîfî Şerîf Berekât’a Yazılmıştır

Halîfe-i enâm, gıyâsü’l-İslâm, şevketlü ve azametlü ve kerâmetlü efendimiz pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin, hem-vâre himmet-i hümayûn-ı mülûkâne-i azîmet-i sâdika-i husrevâneleri belde-i harâm sanhâllahi te‘âlâ an-havâdisü’l eyyâmın mefsedet ve mekkârından himâyet ve sıyânetine masrûf olub ol mevâtın-ı mutahharada zuhûr iden fesâd ve ihtilâl ve Seyyid Sa’d’ın mukaddemâ hacc mevsiminde ve hâlâ ahâlî-i Medîne-i münevverenin tazyîk ve ızrârında irtikâb itdüğü şekâvet ve fesâd ve ol mazhar-ı füyûzât-ı rahmet olan, emâkin-i müteberrikede ehl-i İslâma terettüb iden zucret ve zahmet atebe-i aliyye-i hâkânî ve südde-i seniyye-i cihân-bânîye ma‘rûz olub müşârün-ileyhin azli lâzım geldikte murâd-ı hümayûn-ı cihân-dârî üzere ol arâzî-i mukaddeseden hiyel-i nizâ‘ ve ihtilâlin eyâdî-i hass u âmmdan intizâ‘ ve mevâdd-ı fesâd ve şikâkın inkıtâ‘ içün salâhiyet-i hâl ve salâbet-i İslâm ile icrâ-yı hükûmet ve şerâfete eşrâf-ı kirâm ve sâdât-ı zevî’l-ihtirâmdan sizi ihtiyâr buyurub silsile-i celîle-i nübüvvet-intisâbdan, cenâb-ı siyâdet-nisâbınızı intihâb ile bu maslahat-ı uzmâyâ elyak ve ahrâ görüb hâlâ ol mesned-i âlî-temkîne nasb u ta’yîn buyurdular.

Hazret-i Rabbü’l âlemîn yümn ü sa‘âdete karîn idüb sizi melhûz-u hümayûn-ı şehir-yârî üzere ve hilâfet ve şikâk ve mevâdd-ı fesâd def‘ine muvaffak idüb zamân-ı hükûmetinizde havâlî-i beyt-i harâmdan zalâm-ı ihtilâl indifâ‘ bula. Dergâh-ı saltanat ve bâr-gâh-ı hilâfetten akrânınız beyninden imtiyâz ile size olan hüsn-i i‘tikâd ve i‘timâd kemâ hüve’l-murâd sâbit munsarif ola. İnşâ‘allâhu te‘âlâ sizden me’mûl ve melhûz olduğu üzere bu maslahata salâh-ı niyyet ve sıdk-ı azîmet ile şedd-i nitâk-ı himmet ve hamîyyet buyurub aksâ-yı murâd ki, silsile-i neseb-i [2b] vâlâ-hasebinize dâhil olan sâdât-ı kirâm beyninde ihtilâl ve nizâ‘ inkıtâ‘ bulmağla hilâf u şikâk hüsn-ü vifâka mübeddel olub arâzî-i mukaddeseye emn ü emân terettüb itmekle ahâlî-i Haremeyn-i şerîfeynin karîn-i refâhiyet ve itmînânı olub hüccâc-ı müslimînin emn ü

râhat ile zehâb u iyâbıdır. Bu masâlih-i sâlihaya lâzım olan hareket ve amel ne ise anı icrâya bezl-i makderet buyurursuz.

Hâlâ eşrâf-ı kirâm beyinde meşhûr ve müte‘ârif olan Seyyid Hamud ile Seyyid Ahmed el-Hârise sizin ile hüsn-ü sülûk üzere muvâfakat maslahatı için muhlisînz tarafından birer mektûb yazılmak nâfi‘ ve münâsib mülâhaza olunmağla tahrîr ve irsâl olunmuşdur ve mazmûnunda taraf-ı saltanattan âmâl-i sâl-nâmelerinden afv ve tecâvüz olduğu iş‘âr olunub ba‘de’l-yevm her biri şikâk ve hilâfdan ferâğ ile mutma’inü’l-bâl Mekke-i mûkerreme de sükûn ve ârâm ve sizin ile hüsn-ü vifâk üzere olmaları sipâriş ve tavsiye olunmuştur ve kendilerinin cihet-i ma‘îşetleri tedârikine biz müte‘ahhit ve zâmin olmak üzere ri‘âyet-i hâtır olunmuşdur. İnşâ‘allâhu te‘âlâ siz her birinin hâtırın te’lif ve istimâlet ile mâbeyninde hüsn-ü vifâk ve meveddet tertîbine cehd idüp cümlesi ile dâfi‘-i şikâk u hilâf olan bünyân-ı muzâfât ve ittifâk-ahkâmına sa’y u ihtimâm buyurursuz.

Hâliyâ Cidde-i mâmûre hükûmeti ile şeyhü’l-haremlige dahi ümerâ-i Mısırdan fermân-ı hümayûn-u sultânî ile ta’yîn olunan Mehmed Beğ zümre-i ahyâr ve ebrârdan salâh ve sedâd ile ma‘rûf ve mevsûf bir eminü’l-nefs âdemdir. İnşâ‘allâhu te‘âlâ mukârenet ve muvâfakatinden mahzûz olursuz. Hemân zât-ı kirâmî-sıfâtınızdan me’mûl ve melhûz olan vech üzere hareket buyurub ol mevâtın-ı mukaddeseyi sa’y-ı hayrınız ile küdürret-i hilâf ve ihtilâlden tahlîye ve tathîr ve ziyâ-yı emn ü emân ile tenvîre himmet buyurasuz. Bârî te‘âlâ te’yîd ve inâyetin karîn-i hâl idüb cenâb-ı saltanattan ta’alluk iden hüsn-ü ümnîyede mütesâdif ve murâd olan amel-i hayra muvaffak eyleye. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u sa‘âdet der-mesned-i hükûmet ve şerâfet dâ’im bâd. [3a]

(3) Hâcc-ı Şerîf Müjdecisi ile Mu‘tâd Üzere Şerîf Hazretlerine Yazılan Mektûbdur

Vâlâ-cenâb-ı me‘âlî-nisâb, siyâdet-intisâb, sa‘âdet-iktisâb, şerîfü’l-d-dünyâ ve’l-ukbâ-tırâz, kisveü’l illel meveddete fi’l kurba²⁰⁸ hâlâ Mekke-i mûkerreme şerîfi olan izzetlü ve rif’atlü ve siyâdetlü ve sa‘âdetlü Şerîf Berekât dâme ulüvvuhu hazretlerinin, meclis-i şerîf-i bâhirü’t-takdîs ve mahfil-i münîf-i şerâfet-enîsleri savbına, mezîd-i

²⁰⁸ Yazır, a.g.e., c.4, s.849; Şûrâ Sûresi 23.âyet (Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir karşılık istemem)

ta'zîm ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle, tuhaf-ı tahiyyât-ı tayyibât-ı muhabbet-nümûn, nitâk-ı teslîmât-ı selîmât-ı meveddet-füzûn, ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-i leme'ân ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-i fûrûzâne inhâ-yı muhlisâne oldur ki:

Hâlâ hüccâc-ı sa'âdet minhâc müjdecisi el-Hâcc İbrahim bendeleri ol taraf-ı bâhirü's-şerefe müteveccih ve revâne olmağın, tahrîk-i silsile-i vedâd-ı te'kîd mebânî-i muhabbet ve ittihâd için mektûb-ı muhlisî silk-i tahrîre keşîde kılındı. Hûda-yı müte'âl, cümleye tevfik ve inâyetin karîn-i hâl idüb uhde-i himmet-i aliyyelerinde olan nizâm-ı bilâd-ı mukaddeseyi ber-vefk-i merâm hâsıl ve hem-vâre cânib-i vâlâlarına rızâ-yı hümayûn-ı hudâvendigârî ve enzâr-ı inâyet-i şehr-yârî-âsârların mütevâsıl eyleye. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa'âdet ve hengâm-ı hükûmet ve hilâfet dâ'im-bâd bi Rabbi i'bâd.

(4) Bu Dahi Şerîf Hazretlerine Yazılmıştır

Budur ki hândân-ı azîmü's-şân şerâfetin dıyk-ı ma'âş ve usret-i hâlleri, şevketlü ve inâyetlü ve kerâmetlü efendimiz pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin pişkâh-ı husrevânîlerine ma'rûz olmağla, avâtıf-ı aliyye-i hâkânî ve avârif-i seniyye-i cihân-bânîlerinden cenâb-ı şerâfet-nisâb ve eyâlet-intisâblarına her sene mu'in ve muvazzaf olmak üzere mahrûse-i Mısır'dan üç bin altın ve bin erdeb hinta ve beş yüz erdeb pirinç ve beş yüz erdeb hubûbât ve zîver-i dûd-mân-ı şerâfet olan vücûd-ı sâdât-ı kirâm-ihvânlarından es-Seyyid Hamud'a bin altın ve üç yüz erdeb hinta ve yüz erdeb pirinç ve iki yüz erdeb hubûbât ve Es-Seyyid Ahmed bin Hâris bin altın ve üç yüz erdeb hinta ve yüz erdeb pirinç ve iki yüz erdeb hubûbât inâyet ve ihsân olunub zikr olunan surre ve gallenin cümlesi vech-i meşrûh üzere her sâl mahrûse-i Mısır'dan irsâl ve îsâl olunmak üzere ta'yîn ve tavzif [3b] olunmuştur. İnşâ'allâhu te'âlâ minvâl-i meşrûh üzere mu'ayyen olan atıyye-i husrevânî mâye-i ma'âş kılınub ferâğ-ı bâl ve refâh-ı hâl ile devâm-ı-ömr-i devlet-i şehr-yârî da'vâtına iştigâl buyurulub maşrık-ı neyyir-i İslâm olan belde-i harâmı hem-vâre mekare şedâ'id-i fesâd ve ihtilâlden mahfûz ve masûn tutmağa hüsn-i tedbîr ve ihtimâmların der-kâr buyurub, âsâr-ı hükûmet-i hakîmâneleriyle sükkân ve züvvâr karîn-i emn ü emân ve âsûde hâl ve itmînân olmak üzere sa'y ve himmet-i vâlâ-nehmetleri me'mûldür.

Müşârün-ileyhim sâdât-ı marzîyyeü's-şîyem-i sadâkat-kârlarına dahi taraf-ı muhlisîden mekâtib-i nesâyih karîn-i tahrîr olunub, cenâb-ı vâlâ-nisâblarına meslek-i

sadâkatte hüsn-i hullet ve musafât üzere muvâfakat ve kemâ-yenbagî teheyyüc ihlâs ve ittihâdda muhâdenet ve musâdakat üzere olmaların tavsiye olunmuştur. Zât-ı me‘âlî-simâtları dahi lâıyk ve münâsib olan harekât-ı makbûle ile hüsn-ü sülûke sâ‘î olub kusvâ-yı merâtible ol mehbit-füyûz-ı rahman olan beyt-i harâmı gubâr-ı küdürret ve fetretten mahmî tutup hâmî-yi şerî‘at-ı seyyidü’l-enâm olan şevketlü ve azametlü ve kudretlü efendimiz Halîfe-i İslâm hazretlerinin hüsâm-ı hükm-i hümayûn-ı cihân-mûta‘larının ta‘alluk eyledüğü ahvâl ve evzâ‘ hasebü’z-zamân icrâ ile hem-vâre celb-i rızâ-yı yümn-iktizâlarına ihtirâm buyurulmaktır. Netîce-i hayr u sa‘âdet olan mukaddemât-ı makbûleye kıyâs ile savâb-dîd-i re‘y-i sedîdleri muktezâyası üzere lâıyk-ı hâl fehmi olunan harekât ve â‘mal-i muvâfıkayı â‘mal buyururlar. Anda vâye-i salâh ve ihlâs ile mütehallî şeyh () efendi muhlisleri ki dâ‘imâ senâ-yı sâdikâneleleriyle ratbû’l-lisân-ı sıddık hâlisü’l-cenânlarıdır. Mukaddemâ bu tarafa zehâb u iyâbında Devlet-i aliyye ahvâline tahsîl-i vukûf idüb sâdikü’l-kavl ve sâfi-meşreb-i dâ‘ileridir. Ol tarafta muhtâc-ı istişâre olan umûr-u ahvâlde anınla dahi müzâkere ve müşâvere buyurub lisân-ı sıdk ile ilkâ eyledüğü kavl-i hafî ısgâ buyururlar. Bârî müte‘âl hemîşe tevîk ve tesrîrin bedreka-i tarîk idüb her umûr ve ahvâllerinde te‘yîd ve inâyet-i ezeliyyesin karîn eyleye. Bâkî hem-vâre [4a]

(5) Şürefâ-yı Mekke-i Mükerreme'den Seyyid Hamud'a ve Seyyid Ahmed'e ve Seyyid Beşir'e Başka Başka Yazılmışdır.

Fer‘-i şecere-i tâhire-i nübüvvet, netîce-i sülâle-i celîle-i risâlet, izzetlü ve sa‘âdetlü Seyyid Hamud dâme mehâmmiduhu hazretlerinin huzûr-ı şerîflerine mezîd-i i‘zâz ve ikrâm ile tahiyyât-ı tayyibât-ı muhabbet-âyât ve teslimât-ı sâfiyyât-i meveddet-gâyât ithâfından sonra, zamîr-i münîr-i mihr-ziyâlarına münhâ-yı muhlisî budur ki:

Sizin vech-i ma‘âş da usret ve müzâyakanız mahzar-ı hümayûn-i şehr-yârî ve mevkif-i refî‘-i tâc-dârîye ma‘rûz olmağla sadakât-i hasene-i husrevânîden mahrûse-i Mısır’dan her sene mu‘ayyen ve muvazzaf olmak üzere size bin altın ve üç yüz erdeb hinta ve yüz erdeb pirinç ve iki yüz erdeb hubûbât ta‘yîn ve ihsân olunmuştur. İnşâ‘allâhu te‘âlâ vech-i meşrûh üzere atâyâ-yı celîle-i sultânîden size mu‘ayyen ve muvazzaf olan surre ve gılâle mutasarrıf olub, ferâğ-ı bâl ve refâh-ı hâl ile du‘â-yı devâm-ı ömr-ü devlet-i pâdişâhiye iştigâl idüb, hâlâ fermân-ı cihân-mutâ‘-ı şehr-yârî ile hükûmet ve emâret-i Mekke-i mükerreme de mesned-nişîn-i istiklâl olan şerâfet-

nisâb, eyâlet-intisâb Şerîf Berekât hazretlerinin bu hâlde kavî ve re'yine muvâfakat ve hükümüne kemâ-yenbagî mutâ'va'at ve mütâba'at idüb şerîf-i müşârün-ileyh hazretlerine fermân-ı hümayûn-ı şeh-r-yârî ile hâkim-i nâfizü'l-hükm şerâfetdir. Ana teba'îyyet ve inkıyâdı dâ'imâ rızâsı üzere hâreket-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı tâc-dârî tahsîline mahz-ı vesîle bilip kendüsi ile hüsn-i vifâk ve muhâleset ve kemâl-i ittihâd ve musâdakat üzere olub icrâ-yı hükûmet-i şerâfetde vâki' olan umûr ve ahvâlde ana mu'âvenet ve müzâheret ile hemîşe makâm-ı ihlâs ve merkez-i ihtisâsta tesebbüt-ü fu'âd üzere hüsn-i zindegânî eylemeniz me'mûldür. Bâkî hemîşe.

(6) Şerîf-i Mekke-i Mükerrreme'ye Kürk İrsâlin Mutazammındır.

Budur ki cenâb-ı me'âlî-menâb ve şerâfet-nisâblarına emâret ve hükûmet-i Mekke-i mükerrreme tevcih ve inâyet olunalıdan berü hıfz-ı bilâd ve terfih-i ibâdda kemâ-yenbagî sa'y u himmet ve ol diyâr-ı mukaddesede uhde-i ihtimâmlarına lâzım ve lâyük olduğu [4b] üzere hüsn-i sülûk üzere hareketleri şevketlü ve azametlü ve kerâmetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm ve Halîfe-i enâm hullidallâhu te'âlâ hilâfete hû ilâ yevmi'l-kıyâm hazretlerinin huzûr-ı hümayûn-ı hudâvendigârîlerinde ma'rûz ve mezkûr olmağla, haklarında bahr-ı zehhâr-ı mekârim-i husrevânî mevc-endâz ve şânlarında envâr-ı âf-tâb-ı iltifât-ı sultânî cılve-perdâz olub cenâb-ı şerâfet-intisâblarına tekrîm ve i'zâz için nâm-ı hümayûn-ı şevket-makrûna mashûb hil'a-i hâssa-i mülûkâneden bir sevb sedefe kaplı semmûr-ı fâ'izü's-sürûr inâyet ve ihsân buyurulub irsâl olunmuşdur. İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-vusûl tevfir-i tevkîr ile merâsim-i istikbâl icrâ ve mezîd-i tefâhür ve mübâhât ile iktisâ buyurub, nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn mazmûnunda sudûr bulan fermân-ı hümayûn-ı husrevânî muktezâsı üzere yine ba'de'l-yevm dahi hıfz u himâyet-i bilâd ve def' ü ref'-i bâgî u fesâd ile sa'y ve ictihâd buyurub hem-vâre ol diyâr-ı rahmet-medârda sükkân ve züvvâr âsûde hâl olmak üzere kemâ-yenbagî takayyüd ve ihtimâm buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe.

(7) Mekke-i Mükerrreme Şerîfine Mektûb Ki

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, siyâdet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, şerîfü'd-dünyâ ve'l-ukbâ, tırâz-ı kisve-i ille'l meveddete fi'l-kurba²⁰⁹ hâlâ Mekke-i mükerrreme şerîfi olan

²⁰⁹ Yazır, a.g.e., c.4, s.849; Şûrâ Sûresi 23.âyet (Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir karşılık istemem)

izzetlü ve sa'âdetlü ve rif'atlı Şerîf Berekât dâme uluvvuhu hazretlerinin meclis-i şerîf-i bâhirü't-takdîs ve mahfil-i münîf-i şerâfet-enîsleri savbına mezîd-i ta'zîm ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle tuhaf-ı tahıyyât-ı tayyibât-ı muhabbet-fezâ ve nitâk-ı teslîmât-ı selîmât-ı meveddet-nümâ ithâfindan sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-ziyâ ve hâtır-ı âtır-ı mihr-incilâya inhâ-i muhlisâne budur ki:

Bundan akdem Medîne-i münevvere de mürtekib-i fesâd olan kimesneler için sâbıkâ vâlî-i Mısır olan vezîr-i mükerrerem izzetlü Abdurrahman Paşa hazretlerine yazdığınız kâ'ime mûcibince Medîne-yi Münevvere'den nefy ü iclâ için hâlâ vâlî-i Mısır vezîr-i mükerrerem Osman Paşa hazretlerine emr-i şerîf-i âlî-şân ısdâr ve irsâl olunmuşdur. Taraf-ı şerîflerinden iltimâs buyurulduğu üzere ol fesâd ve şekâvete cesâret idenlere tertîb-i cezâ olunub, Devlet-i aliyye-i şehr-yârîde cenâb-ı siyâdet-şi'ârlarının zerre kadar ırz ve nâmûs-ı şerâfet [5a] ve kadr-i şân-ı hükûmetlerine hâlel verir evzâ' u etvâra rızâ-yı hümâyûn-ı tâc-dârî yokdur. Her hâl ile cenâb-ı sadâkat-me'âbları enzâr-ı aliyye-i pâdişâhî de manzûr-ı nazar-ı inâyet ve sâye-i mekârim-i şehn-şâhîde mazhar-ı himâyet-i atûfettir. Öyle değildir ki sizin uğur-ı dîn ü Devlet-i aliyye'de dâmen-i der-miyân-ı himmet olub hüccâc-ı müslimînin emn ü refâhiyetinde vücûda gelen hıdemât-ı celîlenizin kadri bilinmeye. Ol emâkin-i müteberreke ve mevâtın-ı mukaddese de vücûda gelen hıdemât-ı mebrûre ve mesâ'î-i meşkûreniz hep şevketlü ve azametlü ve kudretlü ve inâyetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm ve Halîfe-i enâm hullidallâhu te'âlâ hilâfete hu ilâ-yevmi'l-kıyâm hazretlerinin huzûr-ı hümâyûn-ı cihân-dârîlerinde makbûl ve mu'teber ve her hâl ile nazar-ı hümâyûn-ı şehr-yârîlerinde avâtıf-ı celîle ve mekârim-i cezîlelerine mazharsız.

Hemân yine sâlik ve azîm olduğunuz hüsn-i sülûk ile hıdemât-ı lâzîme edâsına müştâgil ve mülâzım olub ol mazâhir-i rahmet ve mağfiret-i bârî olan emâkin ve diyâr-ı mukaddesü'l-âsârda ikâmet ve güzâr iden sükkân ve züvvârı himâyet ve sıyânet ve sene-i sâbıkâ da vücûda gelen himmet-i vâlâ-nehmetleri üzere tarîk-i Hâcc-ı şerîfde hüccâc-ı müslimîni mashûb-ı rakb-ı selâmet hıfz u hırâset bâbında lâzîme-i hâl olan himem-i celîle ve hıdemât-ı cezîlelerin kemâ-fi'l-evvel bi'l-ezyed ve ekmel-i icrâ ve edâya sa'y ve ikdâmları der-kâr buyurulmak me'mûldür. Tahsîl-i rızâ-yı hümâyûn-ı şehr-yârî de yevmen fe-yevmen sa'y u ikdâmların mebzûl buyurmağla iz'âf-ı muzâ'af-ı iltifât ve avâtıf-ı cihân-bânîlerine neyl ve ihrâz ile mahsûd-u emâsil ve eslâf olmaları bî-rayb u hilâfdır. Bâkî hemîşe.

(8) Hâcc-ı Şerîf Müjdecisi ile Mu'tâd Üzere Şerîf Hazretlerine Yazılan Mektûbdur

Budur ki hüccâc-ı sa'âdet-minhâcın müjdecisi el-Hâcc İbrahim ol taraf-ı bâhirü's-şerefe müteveccih ve revâne olmağın tahrîk-i silsile-i vedâd ve te'kîd-i muhabbet ve ittihâd için mektûb-ı muhlisî tahrîr olundu. İnşâ'allâhu te'âlâ uhdenize lâzım olduğu üzere ahâlî-i haremeyn-i şerîfeynin refâhiyet ve itmînân-ı hüccâc ve züvvârın emn u selâmet ile zehâb u iyâbı umûruna takayyüd ve ihtimâm [5b] idüb hem hâlde vefk-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı şehr-yârî üzere harekete sa'y ve himmetleri me'mûldür. Fî sene 1095

(9) Şerîf Hazretlerine Yazılmıştır

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, siyâdet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, şerefü'd-dünyâ ve'l-ukbâ, tırâz-ı kisve-i illel meveddete fi'l-kurba²¹⁰ hâlâ Mekke-i mükerreme şerîfi olan izzetlü ve sa'âdetlü ve rif'atlü Şerîf Ahmed dâme sa'dühu hazretlerinin meclis-i şerîf-i bâhirü't-takdîs ve mahfil-i münîf-i şerâfet-enîsleri savb-ı sa'âdet evbine envâ'-ı ta'zîm ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm birle tuhaf-ı tahiyyât-ı sâfiyât-ı muhabbet-sıfât ve tenef-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-simât, ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-ziyâ ve hâtır-ı âtır-ı mihr-incilâ-ya inhâ-i muhlis-i sâfiü'l-velâ budur ki:

Eymen-i evkât ve atyeb-i sâ'âtde el-Hâcc Abdurrahman yedi ile şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve inâyetlü efendimiz Halîfe-i enâm ve şehr-yârî-i vâlâ-makâm ebbedâllahü te'âlâ ilâ-yevmi'l kıyâm hazretlerinin, rikâb-ı kâm-yâb-ı cihân-dârîlerine irsâl buyurulan nâmeleri ve bu muhlis-i hâlisü'l-vâlâya gönderilen mektûb-ı mergûb-ı muhâlesât-iştimâlleri vusûl bulub, sene-i sâbıkâda Hâcc-ı ekber olmak takrîbi ile mu'tâd-ı kadîm üzere gıyâsü'l-İslâm ve'l-müslimîn zıllullâhi fi'l-arzîn şevketlü ve azametlü efendimiz sultân-ı havâkîn-i rû-yi zemîn hazretlerine gönderilen kisve-i mübâreke şerâ'it-i ta'zîm ve ikrâm ve levâzım-ı tevkîr ve ihtirâm ile harem-i sarây-ı şehr-yârîye irsâl ve huzûr-ı hümayûn-ı şevket-makrûn-ı tâc-dârîye îsâl kılınub, feyz-i safâ-yı hâtır ile du'â-yı hayr-ı serî'atü't-te'sîr-i mülûkânelerine mazhar olduklarından gayrı, nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-makrûnlarına mashûb semmûr-ı fâ'izü's-sürûra

²¹⁰ Yazır, a.g.e., c.4, s.849; Şûrâ Sûresi 23.âyet (Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir karşılık istemem)

kaplu bir sevb hil‘at-i mûrisü’l-behcet ihsân ve irsâliyle cenâb-ı me‘âlî-nisâbların nevâziş ve ikrâm buyurdılar. Hemîşe mazhar-ı inâyet ve iltifât-ı husrevânî ve manzar-ı enzâr-ı mekârim-i hâkânî olmakdan hâlî olmayalar.

Bu muhlislerine ihdâ kılınan kisve-i mübâreke-i makâm-ı hazret-i İbrahim-i alâ-nebiyyinâ ve aleyhi’t-teslîm dahi şeref-bahşâ-yı vusûl olub envâ‘-ı iclâl ve ikbâl ile istikbâl ve takbîl ve nihâde-i [6a] tâk-çe-i bâlâ-hâna tebcîl kılınub mezîd-i inbisât ve inşirâh-ı derûn ile hüsn-i kabûle makrûn oldu. Hem-vâre mesned-nişîn-i şerâfet ve meyve-çîn-i dûde-yi âfiyet ve sa‘âdet olalar. İnşâ‘allâhu te‘âlâ ol belde-i tayyibede sizden me‘mûl ve melhûz olan harekât-ı şâyeste ve âmâl-i bâyeste i‘mâline salâh-ı niyyet ve sıdk-ı azîmet ile şedd-i nitâk-ı himmet ve hamîyyet buyurub aksâ-yı murâd ki ol mazhar-ı füyûzât-ı rahmet olan emâkin-i mutahhara ve arâzî-yi mukaddese dâ‘imâ rehn-i emn ü emân ve ahâlî-i Haremeyn-i şerîfeyn karîn-i refâhiyet ve itmînân olub, hemîşe hüccâc ve züvvârın emn ve râhat ile zehâb u iyâbıdır. Bu masâlih-i sâlihaya lâzım olan harekât ve âmâline ise bi-fazlillâhi te‘âlâ anı icrâya sarf-ı nakdîne-i sa’y ve ikdâm eyleyeler. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ bizi hüsn-i ümnîyemizde musaddak ve cenâb-ı me‘âlî-nisâbların hem-vâre câlib-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı hudâvendigârî olur hareket ve himmete muvaffak eyleye.

Mektûb-ı şerîflerinde tağyîr-i elkâb husûsu iltimâs buyurulmuş, zamîr-i mihr-tenvîrlere hafî ve setîr buyurulmaya ki kadîmü’l-eyyâmdan bu ana dek şecere-i zekîyye-i nebevîye i‘zâmen ve ikrâmen âbâ vü ecdâd-ı sa‘âdet-nihâdlarına taraf-ı saltanat-ı alîyye’dan yazıla gelen elkâbı tağyîr ve tebdîl eylemek şân-ı ırk-ı tâhir-i siyâdete ve hükûmet ve emâret-i hıttâ-i Hicaz’a nakîsa olduğu mukarrerdir. Hicaz hudûdı ihâta eylediği vilâyetin bi’l-cümle hâl ve akd-ı umûru ki, taraf-ı eşref-i pâdişâhîden müfevvaz ve müsellemler yed-i müeyyedleridir, âbâ vü ecdâd-ı izâmlarına ola gelen ruhsat ve ikrâm-ı sultânî cenâb-ı sa‘âdet-intisâbları hakkında dahi fevka’l-‘âde mer’î ve şâmil idüğü müstağnî-i ani’l-ifâdedir. Hemân İnşâ‘allâhu te‘âlâ eslâf-ı sadâkat-insâfları sâlik oldukları meslek-i adl u insâfı meslûk-i kâdem-i himem kılub, devâm-ı ömr-i devlet-i pâdişâhî du‘âsında olalar ve meşâyih-i urbâna ta’yîn olunan surreleri kifâyet etmezden deyu dört bin guruş dahi zam olunması tahrîr buyurulmuş. Bundan akdem on bir bin guruş zam ve izdiyâd olunub birkaç seneden beru anınla iktifâ ideyorlar ba‘de’l-yevm dahi cenâb-ı sa‘âdet-me‘âbları yine anınla iktifâ itdirmeğe [6b] takayyüd ve ihtimâm ve bu husûsda ve sâ’irde eslâflarından ziyâde sa’y

u ikdâm buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa'âdet der-mesned-i hükûmet ve şerâfet dâ'im-bâd fî sene 1096.

(10) Mekke-i Mükەرreme Şerîfi Şerîf Ahmed Hazretlerine Yazılan Mektûbdur

Âlî-cenâb, vâlâ-nisâb, nesebü's-sülâleti'l-Hâşimiyye, fer'ü's-şecereti'z-zekiyyeti'n-nebevîye zü'n-nesebi't-tâhir ve'l-hasebi'l-fâhir, Mekke-i mükەرreme şerîfi olan, izzetlü ve sa'âdetlü ve rif'atlü Şerîf Ahmed dâme sa'dühu bî-hürmete men-lâ-nebiyyâ ba'dehû hazretlerinin meclis-i şerîf-i irem-sîmâ ve mahfil-i münîf-i firdevs-âsâlarına envâ'-ı ta'zîm ve ikrâm ve iz'âf-ı esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm-birle, şerâif-i tahiyât-ı tayyibât-ı muhâlesât-şî'âr ve letâ'if-i teslimât-ı selîmât-ı musâdakât-disâr ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i âf-tâb-izâ'atlarına sûret-i sıdk ve hulûs-ı muhlisî bu vechle irâdet olunur ki, mizâc-ı sa'âdet-ımtizâcları tefakkud ve su'âl olunur. Hemîşe mir'ât-ı tab'-ı pâkize-fıtratları karîn-i sâfvet-i sıhhat ve âfiyet ve zât-ı melekîyyü's-sıfâtları mesned-ârâ-yı şerâfet ve sa'âdet olmakdan hâlî olmuya.

Bu taraf ahvâlınden istifsâr-ı havâlî güzâr-ı hâtır-ı âtır-ı feyz-âsârları olur ise bu muhlis-i sadâkat-me'âlleri bundan akdem taraf-ı saltanat-ı aliyye'den Leh seferine hıdmet-i ser-askerî ile ba's ve irsâl ve iki sene mütevâlîyen a'dâ-yı dîn ve küffâr-ı dūzah-karîn ile ceng ü cidâl ve harb u kıtâl ile iştigâl olunub, Hamdenillahi te'âlâ iki defa da dahi tasarruf ve inâyet ve nusret-i rabbü'l-izzet ile mansûr ve muzaffer ve a'dâ-yı bed-nihâd makhûr ve müdemmer olub, mu'tâd üzere meştâyâ avdet esnâsında taraf-ı eşref-i husrevânîden dârü's-saltanatı'l-kadîme mahmiyye-i Edirne'ye gelmemiz fermân ve karihâ-i fesîha-i pâdişâhîden mesned-i sadâret-i uzmâ ve merkez-i vekâlet-i kübrâ bu muhlis-i sâfiü'l-cenânlarına ihsân buyurulmağla, tevîk ve te'yîd-i rabbü'l-âlemîne istinâd ve kemâl-i hulûs ve sıdk-ı nihâd ile hasebi'l-me'mûr tensîk-i umûr-u devlet-i ulyâ ve tanzîm-i ahvâl-i memleket ve re'âyâyâ bezl-i maktûr üzereyiz. Hakk sübhânehu ve te'âlâ her umûr-ı sa'âbımıza karîn-i teshîl ve teysîr idüb Devlet-i aliyyeye ve umûmen ibâdu'llâha nâfi' ve hayurlu âmâl-i hasene ve etvâr-ı müstahseneye muvaffak ve mazhar eyleye.

Benim sa'âdet-mendim hazretleri, eğerçi avn u [7a] inâyet-i melik-i mennân ile Leh melâ'îni mazhar-ı kahr u hizlân ve üftâde-i decl-i haybet ve hüsrân oldu, ancak etrâf-ı Devlet-i İslâmiyye'de olan e'âdî-i dūzah-me'âdın lede'l-hisâmî Engürüs menhûs-ı küffâr-ı li'âmı iki üç senedir ki, ser-hadd ve sugûr-ı mansûreye îsâl-i hasâret

u gezend kasd-ı yediyle ser-cünbân-ı mu‘âdât ve fesâd olub gayret-i İslâmiyye muktezâsınca i‘lâ-yı kelime-i dîn ve icrâ-yı ahkâm-ı şer‘-i mübîn için cell-i metîn-i avn-ı ilâhî tevessülû ile bu muhlisleri İnşâ‘allâhu te‘âlâ evvel bahâr-ı huçeste-âsârda cümle asâkir-i mansûre ile ikâmet-i merâsim-i gazâyâ me‘mûr olub bi-te‘yîdillahi te‘âlâ iş bu sene-i müteyemmine Recebû‘l-müreccebine karîb-i ezminede ol tarafa doğru hareket ve azîmete karâr verilmiştir. Hazret-i vâhibü‘l-atâyâ ve‘l-âmâl dergâhından kemâl-i tazarru‘ ve ibtihâl ile istid‘â olunur ki me‘mûl olan fevz u nusret cilve-perdâz-ı sâha-i teysîr olmağla, cümle ehl-i İslâmı mesrûr ve müşâhede-i telâfi-i mâfât ile vâsıl-ı sürûr-u nâ-mahsûr eyleye.

Cenâb-ı mekremet-nisâblarından dahi mercû ve mes‘ûldür ki mehbîti hazret-i cibrîl-emin dahi ve tenzîl-i Cenâb-ı rabbü‘l âlemîn olan ol emâkin-i latîfe ve mevâtın-ı nazîfede ve havâlî-i beyt-i mükerreme ve vesâ‘ir mazınne-i icâbet olan evkât-ı müteberrekede cümle sulehâ-yı mücâvirîn ve züvvâr ve etkıyâ ve fukarâ-yı ebrâr ile gazâda olan asâkir-i İslâm için mahsûs du‘â ve husûl-i feth u nusret için eyâdî-i tazarru‘ ve niyâzı berdâste-i dergâh-ı kibriyâ kılmağa sa‘y ve himmetlerin der-kâr buyurular. Hâmil-i varaka-i vedâd Mustafa Ağa bendeleri ol hıdmet-i muhlisî de olub sonra bi-hasebi‘l-iktizâ birkaç eyyâm merhûm Şerîf Berekât‘a hıdmet ve ba‘dehû yine bu tarafa avdet idüb, hâlâ kemâ-fi‘l-evvel hıdmetimizde olmağla taraf-ı karînü‘l-ferdû‘ş-şereflerine irsâl olundu. İnşâ‘allâhu te‘âlâ vusûlünde çok eylendirmeyüb zât-ı sûtûde-sıfâtlarının ahbâr-ı sârre-i âfiyetlerin ve ol taraf-ı bâhirü‘ş-şerefîn ahvâl-ı sâ‘ire-i sahîhasın müş‘ir mektûb-ı sa‘âdet mashûblarıyla yine âcilen i‘âde ve irsâl buyurmaları me‘mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa‘âdet ve şerâfet dâ‘im bâd fi evâil-i Sâfer sene 97. [7b]

(11) Şerîf Hazretlerine Kıbel-i Âsafîden Yazılmıştır

Eymen-i evkâtta iki kıt‘a mektûb-ı sa‘âdet-mashûbları vusûl bulub, mefhûm-ı muhâlesât-karînî ma‘lûm-ı muhlisî oldu. Sadâret-i muhlisî tebrîki ile tahrîk-i silsile-i muvâlât-ı kadîme ve takrî‘-i bâb-ı muzâfât-ı kavîme buyurulmuş. Müstedâm-ı mesned-i sa‘âdet ve âfiyet olalar. Du‘â-yı hayr ve hüsn-i muhabbetleriyle eğerçi elhamdülillahi te‘âlâ bu makâm-ı aliyyeye vusûl-u müyesser ve tahrîr ve işâret buyurdıkları üzere mukaddemâ olan tebşîr-i isâbet-pezîrleri hayr-ı zuhûrda cilve-ger oldu ancak bi-hikmetillahi te‘âlâ bir vakte müsâdefe etti ki Devlet-i aliyye’nin her taraftan e‘âdîsi ser-cünbân-ı tuğyân olub, şerâre-i şer ü fesâdları müdâfa‘ası hayret-

efzâ-yı ukûl olacak mertebelere müretteb olmuş. Hemân bu bâbda yine mahz-ı tevîk ve te'yîd-i hakktan istid'â-yı avn u inâyet ve hayr-hâhân-ı dîn-ü devlet olan ecille-i müslimîn ve sâ'ir sulehâ ve müttakînden husûsân cenâb-ı sa'âdet-karînden ecnâd-ı du'â-ı hayır ile imdâd ve i'ânet olunmağla İnşâ'allâhu te'âlâ hazret-i habîb-i ekrem salla'llâhu te'âlâ aleyhi ve sellem hürmetine asâkir-i İslâm mansûr ve muzaffer ve a'dâ-yı li'âm makhûr ve müdemmer olmak ni'am-ı celîlesi zuhûruna sıdk-ı ümîd ile nevîd-i beşâret-i fevz u nusrete tevcîh-i sâmi'a-i intizâr etmişizdir. Hakk te'âlâ fazl u keremi ile ebvâb-ı tevîk ve nusreti rû-yı teveccüh-i asâkir-i İslâma meftûh ve bu azîmet-i sâdika-yı karîn-i feth ü fütûh eyleye.

Ahâlî-yi Haremeyn-i muhteremeynin cânib-i Mısır'dan mu'ayyen olan gılâl-i şa'îr ve şîr? ile mahlût olduğundan mâ'adâ gelen gılâl dahi bî-vakit gelmekle bir mîkdârı garîk-i bahr olub sükkân-ı Haremeyn-i şerîfeyne kemâl-i müzâyaka ve ıztırâr tertîbini müştemil mukaddemâ gönderdikleri arz ve mahzar-ı ahvâlî ve Cidde Paşa'sı Ahmed Paşa dahi bender-i Cidde'den muvazzaf olan ulûfelerin bir seneden berü vermedüğü husûsu i'lâm buyurulmuş. Bundan akdem bu vech üzere i'lâmları vârid olmağla taraf-ı Devlet-i aliyyeden gerek vâlî-i Mısır vezîr-i mükerrerem izzetlü Hamza Paşa hazretlerine ve gerek Cidde Paşa'sına gılâl ve vezâ'if husûsunda evâmir-i şerîfe ile mü'ekked ve müşedded mektûblar yazulub gereği gibi tenbîh ve te'kîd olunduğu taraf-ı bâhirü's-şereflerine dahi tahrîr ve i'lâm [8a] olunmuş idi. İnşâ'allâhu te'âlâ ba'de'l-yevm eğer Mısır tarafından ve eğer Cidde cânibinden ahâlî-i Haremeyn-i muhterem ahvâlinde bir vechle tekâsül olunmayub cümlesi sâye-i avâtîf-ı aliyye-i husrevânî de müsterîh ve âsûde olurlar. Anizah ve Benî Sahr-ı urbânının avâ'id ve rûsûmı ahvâl-i işâret buyurulmuş, mekârim-i seniyye-i sultânîden anlara mu'tâd ve mu'ayyen olan surreleri tamâmen teslîm olunmak husûsu bundan akdem Acem hüccâcı ahvâlinde cenâb-ı vâlâ-nisâblarına sâdır olan nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûnda derc olunmuş idi. İnşallâhu te'âlâ muktezâ-yı fermân-ı hümâyûn-ı cihân-dârî üzere anların dahi nizâm-ı hâline takayyüd buyurub uhde-i himmetlerine lâzım olduğu üzere hüccâc-ı müslimîn ve sâ'ir züvvâr ve cümle mücâvirînin selâmet ve itminânına sa'y ve himmet buyuralar. Tarîk-i hâccda olan Anizah urbânının ittifâkı dört mahallde idüğü i'lâm ve Mîr-i Hâcc Sâlih Paşa'nın bu husûsta re'yi gayrı müstahsen olduğu ifhâm buyurulmuş. Bu bâbda paşa-yı mûmâ-ileyhe mektûb yazılub herhâlde re'y-i rezîniniz üzere hareket eylemesi tenbîh olunmuştur. Selâmet-i tarîk-i Hâcca enseb ve hüccâc-ı sa'âdet-minhâca ehven ve enfa' olan hareket ve amel ne ise cenâb-ı

me‘âlî-nisâbları anı âmâl buyurub hüccâc-ı müslimînin refâhiyet ve selâmet üzere zehâb u iyâbı umûruna ihtimâm ile tahsîl-i rızâ-yı sa‘âdet-iktizâ-yı şehir-yârîye sa’y ve ikdâm buyurular. Kisve-i mübârekeden dûhte-i irsâl ve ihdâ buyurdıkları iki zıbın ve iki arakiyye vusûl bulub, cihân cihân mahzûz olduk. İnşâ‘allâhu te‘âlâ işâretleri üzere vakt-i iktizâda iktisâ olunur ve ta‘tîr-i meclis-i hubb u velâ için gönderdikleri iki şemâme-i anber dahi gelüb istîfâ-i hazz olundu. Hâlâ bu muhlisîniz dahi cümle asâkir-i İslâm ile intihâ-i ser-hadd-i mansûreye gelmişizdir. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ cünûd-ı müslimîne te’yîd ve nusretin karîn-i fîmâ-ba‘d dahi asâkir-i nusret-intimâyı ve bu muhlis-i sâfiü’l-velâ-yı du‘â-yı hayr-ı icâbet-nümâ ile tezekkür ve yâd buyurmaları mercûdur. Bâkî hemîşe. [8b]

(12) Davet-i Gazâ İçün Kırım Hânı Selim Giray Hân’a Yazılan Mektûbdur

Vâlâ-cenâb-ı me‘âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa‘âdet-iktisâb, bâlâ-nişîn-i evreng-i hânî, vâlâ-nişân-ı mesned-i İlhanî, devletlü ve sa‘âdetlü ve semâhatlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin matla‘-ı envâr-ı sa‘âdet ve ikbâl ve mazhar-ı âsâr-ı fer u iclâl olan meclis-i refiü’l-menâlleri savbına envâ‘-ı ta‘zîm ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm birle tuhaf-ı tahiyyât-ı âliyât-ı gâliyyât ve tenef-i teslîmât-ı hâlisât-ı sâlihât ki revnak-efzâ-yı serîr-i vedâd mesned-ârâ-yı çâr-bâliş-i ittihâddır ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra zihn-i sâf-ı safâ-ittisâf tab‘-ı pâk-i mûşikâflarına inhâ-i muhlis-i seniyye-i sâf budur ki:

Hâlâ azametlü ve şecâ‘atlü ve mehâbetlü efendimiz şehir-yâr-ı iskender-nazîr ve cihân-dârî-i âlem-teshîr hazretlerinin Leh keferesi üzerine musammem ve mukarrer olan sefer-i hümayûn-u meymenet-makrûnlarıyla bi’z-zât hareket-i nusret-âyînlerine nişâne olan mâh-çe-i tûğ-ı zafer-fürûğ-ı sultânî kudûm-i mevsim-i gazâ-yı garrâ ile gurre-i eyd-i sâ‘id-mânendi tulû‘ idüb, resm ve âyîn-i devlet-i kâhire üzere bundan sonra otak-ı gerdûn-nitâk-ı husrevânî sahrâ-yı Varna da ta‘ne-zen-i sâye-bân-ı çarh-ı berîn ve der-akab pâdişâh-ı âlem ve hâkân-ı a‘zam hazretlerinin mukdim-i hümayûn-ı mülûkânesi ile karîn-i sa‘âdet-temkîn olub İnşâ‘allâhu’l-melikü’l-mu‘în bir ân-ı meymenet-karîn de hareket-i hümayûn-ı bülend-kevkebe ile serîr-i İslâmiyye savb-ı gazâyâ sevk-i metâyâ-yı azîmet eylemek üzere, hâlâ âsâr-ı cünbiş-i hareket-i sâhib-kırânî der-kâr olmağla cenâb-ı celâdet-me‘âbları âyîn ve berîn ve mu‘tâd-pîşîn üzere arsa-i cihâdda mukârenet-i mahzar-ı hümayûn ve mülâzemet-i rikâb-ı zafer-makrûn ile şeref-yâb olmak üzere davet-i gazâ-yı müş‘ir nâme-i hümayûn-ı inâyet-makrûnları

sâdır olub ve muhibb-i i'zâz ve ikrâm ve nevazânededen nesîm-i inâyet-i husrevâneleri vezân olub, size bir kabza-i şemşîr-i murassa' gılâf-ı düşman-tedmir ve iki sevb hil'at-ı fâhire-i müfâharet-pezir ile on beş bin altun ihsân buyurulub Anadolu eyâleti pâyesi ile rikâb-ı kâm-yâb-ı hudâvendigârî de kapucular kethûdalığı hıdmetinde olan izzetlü Ahmed Ağa ile irsâl kılındı.

İnşâ'allâhü'l[9a] melikü'l-müte'âl lede'l-şerefü'l-vusûl kemâ-yenbagî ta'zîm ve iclâl ile merâsim-i istikbâl icrâ ve kemâl-i iftihâr ile şemşîr-i zafer-te'sîr-i bend-miyân-ı gazâ ve hil'a-i fâhire-yi iktisâ buyurub, atiyye-i şâhânededen in'âm ve ihdâ kılınan altunı dahi nihâde-i ceyb-i kabûl buyururlar. Hakk-sübhânehu te'âlâ zât-ı me'âlî-simâtların hem-vâre nazar-ı inâyet-i hudâvendigârîye mazhar ve kâşâne-i hâl u şânların dâ'imâ envâr-ı iltifât-ı şehir-yârî ile münevver eyleye.

Mazmûn-ı nâme-i hümayûn lâyiha-i tab'-ı safâ-makrûnları oldukda zât-ı nigûsıfâtlarından melhûz ve me'mûl-u mülûkâne olan şîme-i sadâkat-kârî ve lâzîme-i hıdmet-güzârî üzere imtîsâl-i fermân-ı cihân-gîrâneye ne vechle mübâderet ve müsâra'at ve muktezâ-yı rızâ-yı husrevânî üzere edâ-yı hıdmet-i me'mûreye ne mertebe ber-zede-i dâmen-i himmet olmak lâzım idüğü mir'ât-ı tab'-ı kâr-danelerinde ayândır. İnşâ'allâhu'l-melikü'l-müte'âl hemân fu'âd-ı celâdet-nihâd ve sadâkat-i'tiyâdlarında muzmer olan âsâr-ı hamîyyet ve himmet-i kâmileyi der-kâr buyurub me'mûr oldukları hıdmet-i aliyyede bî-kem ü kâsid vefk-i rızâ-yı şehir-yârî üzere mevcûd bulunmağa bezl-i iktidâr buyurmaları lâzımdır. Cenâb-ı hakk hayır ve sa'âdet ile müyesser ve muvaffak eyleye. Bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr-i devlet-i hânî ve hengâm-ı izz u sa'âdet ve kâm-rânî dâ'im bâd.

(13) Bu Dahi Hân Hazretlerine Yazılmıştır

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, encümen-efrûz, devlet-i dûd-mân-ı hânî, ilm-efrâz-ı arsa-yı fermân-rânî, sa'âdetlü ve devletlü ve rif'atlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin meclis-i refî'ü's-şân-ı hânî ve mahfil-i âlî-mekân-ı İlhanîleri savb-ı sa'âdet evbine envâ'-ı ta'zîm ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm birle cevâhir-i da'vât-ı hâlisât-ı dürriyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı sâfiyât-ı virdiyyetü'l-fevehât ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i mihr-fürûzan ve hâtır-ı hurşîd-rahşâna inhâ-i muhlisâne budur ki:

Bir vakt-i meymenet-şümûlde mektûb-ı mergûb-ı dil-güşâları ferah-bahşâ-yı vusûl olub, her ne ki tahrîr ve iş'âr buyurulmuş ise bi-tamâmihâ ma'lûm-ı muhlis-i sadâkat-kârları oldu. Cenâb-ı Allâh celle şânühu hem-vâre nâsiye-i [9b] hâl u şânların envâr-ı hayr ve sa'âdet ile tâbân ve dirahşân ve hemîşe ol nûr-ı meserret-nümûnu kurre-i uyûn-ı rû-sitân eyleye.

Hâlâ muktezâ-yı rızâ-yı yümn-iktizâ-yı hudâvendigârî ve mûcib-i fermân-ı cihân-mutâ'-ı tâc-dârî üzere hareket ve devlet ve sa'âdet ile avdet ve ric'at olunduğı i'lâm buyurulmuş. Bu haber-i ferhûnde-eserden muhlis-i sadâkat-nihâdları kemâl-mertebe mesrûr ve dil-şâd ve mutmainnû'l-fu'âd olub gayret ve hamîyyet-i sadâkat-iktizâsı ile dağdağa-i hâtır veren kayd-ı gam-hârîden âzâde-i ser olduk. Elhamdülillahi te'âlâ cümle hayr-hâh-ı devletlerü olan ehîbbâ ve asdikâ çeşm-güşâ-yı sürûr olub vefk-i dil-hâh üzere bir haber-i hayrdan iğtinâm olunmuşdur ve sühân-güzâr güft ü şinîd olan a'dâ-yı maktû'ü'l-lisân olub her-hâl ile kîl u kâli faysal bulmuşdur. Bârî te'âlâ devletlü ve sa'âdetlü ve celâdetlü karındaşımı dâ'imâ ayn-ı inâyet-i husrevânî ve çeşm-i tahsîn-i cihân-bânîde manzûr-ı nazar-ı istihsân ve mazhar-ı rağbet ve iltifât-ı bî-pâyân ile me'mûr oldukları sefer-i hümâyûn-ı zafer-makrûna cünbüş ve azîmet üzere âmâde oldukları işâret buyurulmuş. Bundan akdem taraf-ı bâhirü's-şereflerine mekârim ve nüvâziş-i husrevâne ile sâdır olan nâme-i hümâyûn-ı inâyet-makrûn nâtık olduğu fermân-ı cihân-mutâ'-ı vâcibü'l-kabûl muktezâsı üzere hareket idüb kemâ-hüve'l-lâzım ki me'mûr oldukları hıdmet-i aliyyede mevcûd bulunmağa vakt u zamânı ile cünbüş ve azîmete sarf-ı himmet-i âlî buyururlar.

Hâlâ mu'tâd-ı dîrîne üzere dârû's-saltanadan otağ-ı hümâyûn ve ordu-yı meymenet-makrûn çıkup sahrâ-yı Edirne muhayyem-i surâdıkât-ı câh u celâl olmuştur. Fer ü iclâl-i şâhâne ve şevket ve ikbâl-i husrevâne ile azametlü ve kudretlü ve mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı rub'-meskûn hazretleri dahi şehir-i Muharremü'l-harâmın onuncu günü otağ-ı hümâyûna teşrîf buyurub, der-akab savb-ı gazâyâ hareket-i hümâyûn-ı zafer-fezâları mukarrerdir mektûb-ı muhlisî vusûlünde ol tarafın keyfiyyet-i hâlini gereği gibi tahrîr ve işâret buyurub bi'l-cümle ordu-yı cihân-pû-yı hâkânî tayy-ı menâzil ile ol taraflara meymenet-bahş-ı teşrîf oluncaya dek hareket-i hümâyûna karşı ser-hadd-i mansûrenin lâzımü'l-inhâ olan ahvâlini pey der-pey i'lâm buyurmaları lâzımdır. Bâkî hemîşe. [10a]

(14) Bu Dahi Kâ'imedir

Benim devletlü ve sa'âdetlü ve celâdetlü karındaşım, âdemimiz el-Hâcc Ali Ağa kullarının takrîri üzere inşâ'allâhu te'âlâ cenâb-ı me'âlî-nisâbları bu ana dek makarr-ı hükûmetlerine teşrîf buyurmuşlardır. Devlet ve sa'âdet ile hükûmet-gâhlarına vusûlleriniz bu tarafa i'lâm buyursalar azametlü ve inâyetlü ve âtîfetlü pâdişâhımız hazretlerinin isticlâb-ı rızâ-yı âlîleriyle du'â-yı hayr-ı meymenet-eserlerine mazhar olurlar.

Tahrîr-i mektûb-ı muhlisî mahallinde Kazak Hatmanı Doraşenko mektûbu gelüb üzerine Leh keferesinin asker-i hezîmet-eseri hücum eyledüğün i'lâm eylemiş. Her ne tarîk ile olur ise ucâleten taraf-ı şerîflerinden hatman-ı mezbûra imdâd yetiştirilüb düşman istîlâsı ile pâ-mâl olmamak üzere himmet buyurulub bu bâbda sıyânet-i nâmûs-ı dîn-ü devlet ile hüsn-ü himmet-i hânî ve gayret ve hamîyyet-i İlhânîleri der-kâr buyurulmak lâzımdır. Ve's-selâm bi'l-izzî ve'l-ikrâm.

(15) Bu Dahi Hân-ı Müşârün-İleyhe Yazılmıştır

Eymen-i eyyâmda mektûb-ı mergûb-ı kirâmî-sıfâtları vürûd ve vusûl bulub, pîrâye-i silk-i tahrîr olan mazmûn-ı dil-peziîri bi-tamâmiha ma'lûm-ı muhlis-i sâfi-zamîrleri oldu. Devlet ve sa'âdetle hükûmet-gâhlarına dâhil ve vâsıl olub me'mûr oldukları gazâ-yı garrâya hâzır u müheyyâ oldukları ve hareket-i sefer-i zafer-eser için sudûr-u fermân-ı hümâyûna müterakkıb ve nigerân idikleri i'lâm ve ifhâm buyurulmuş.

Mukaddemâ taraf-ı eşref-i tâc-dârîden nevâziş ve iltifât-ı husrevânîye makrûn sâdır olan nâme-i hümâyûn-ı inâyet-meşhûn mazmûnundan her ahvâl ma'lûmları olmuşdur. Hâlâ şevketlü ve azametlü ve mehâbetlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı enâm ve şehn-şâh-ı vâlâ-makâm hullidallahü te'âlâ hilâfetühü ilâ-yevmi'l-kıyâm hazretleri şevket ve iclâl-i şâhâne ile dârü's-saltanadan cünbüş ve hareket ve sahrâ-yı Edirne'de otak-ı mu'allâ-ı tâk-ı husrevâneye teşrîf buyurmuşlardır ve der-akab yümn-u sa'âdet ve ikbâl ile savb-ı gazâyâ nehzât ve azîmet-i hümâyûnları mukarrerdir. Cenâb-ı celâdet-me'âb ve şecâ'at-nisâbları dahi me'mûr oldukları gibi mahallinde rikâb-ı [10b] zafer-intisâb-ı hudâvendigârî mukâreneti ile şeref-yâb olmak üzere vakti ile hareket ve nâme-i hümâyûn ile sâdır olan fermân-ı âli-nâtık olduğu vech üzere

mahallinde mevkib-i hümayûn-ı bülend-kevkebeye mülâkî olmak üzere himmet buyururlar. Bâkî hemîşe.

(16) Hân Hazretlerine Mektûb-ı Diğerdir

Benim sa‘âdetlü ve devletlü karındaşım, bundan akdem hudûd-u düşmana süvâr-semend-i celâdet olmaları husûsu savâb-dîd-i re’y-i rezînlerine ta‘lîk ile mektûb-ı muhlisî silk-i tahrîre keşîde ve taraf-ı bâhirü’ş-şereflerine firistâde kılınmışıdi. El-hâletü hâzihi Kazak Hatmanı Doraşenko’dan mektûb vürûd bulub ve mukaddemâ Leh kralına nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn ile giden çavuş dahi nâme-i hümayûn cevâbı ile gelüb, düşman-ı bed-hâlin Kazak hudûduna hücum ve istîlâ kasdında olması ahvâlî zuhûr itmekle, şevket ve iclâl ile hareket-i hümayûn-ı husrevânî ol tarafları teşrîf idünceye dek cenâb-ı celâdet-me‘âb ve şecâ‘at-nisâbları vezîr-i mükerrem izzetlü Hâlil Paşa devlet-hâhları bi’l-cümle yanında müctemi‘ olan asâkir-i mansûre ile ma‘iyyet ve ittifâk üzere cünbüş ve hareket ve ordu-yı hümayûn ol taraflara şeref-bahş-ı meymenet oluncaya dek hatman-ı mezbûru ve memleketini himâyet ve sıyânet eylemek üzere bu hıdmet-i aliyyeye süvâr-semend-i azîmet olmaları bâbında karihâ-i hümayûn-ı cihân-bânîden hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn sâdır olub, vezîr-i müşârûn-ileyh senâ-hânlarına dahi bu vech üzere emr-i şerîf-i âlî-şân sâdır olmuştur. İnşâ‘allâhu te‘âlâ lede’l-vusûl muktezâ-yı fermân-ı hümayûn üzere hareket ve azîmet buyurub ol taraflar mukdim-i zafer-tev’em-i husrevânî ile müşerref oluncaya dek ma‘iyyet ve ittifâk ile Hatman-ı mezbûru ve memleketini keyd ü mazarrat-ı a‘dâdan himâyet ve hükûmetine müte‘âllik olub düşman tarafında bulunan Kazak tâ’ifesini geri kendüye tâbi‘yyet itdirmek üzere bu hıdmet-i aliyyeye dâmen-i der-miyân-ı himmet olub, İnşâ‘allâhu te‘âlâ fermân-ı hümayûn-ı hûdavendigârî muktezâsını icrâ ile sebep-i tahsîn ve pesend olmak üzere edâ-yı [11a] hıdmet ve rızâ-yı yümn-iktizâ-yı cihân-dârî tahsîli ile ihrâz-ı sa‘âdete sarf-ı himmet buyururlar. Hakk-sübhânehu te‘âlâ her hâlde te’yîd ve tevfikin karîn ü rehîn eyleye. Bâkî hemîşe

(17) Bu Dahi Hân-ı Müşârûn-İleyhedir

Eymen-i ahyânda mektûb-ı mergûb-ı musâdakat-şümûlleri vürûd bulub, pîrâye-i silk-i tahrîr olan mazmûn-ı dil-pezi bi-tâmamiha ma‘lûm-ı muhlis-i sâfi-zamîrleri oldu. Devlet ve sa‘âdet ile hükûmet-gâhlarına avdet buyurub bundan akdem taraf-ı eşref-i tâc-dârîden firistâde kılınan hil‘a-i fâhire ve atıyye-i behîyye-i şâhâneye

mashûb nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn ile Kırım'a karîb yerde müşrif olduktan sonra sür'at u şitâb ile hükûmet-gâhların teşrif buyurdukları haber-i behcet-eseri i'lâm buyurulmuş. Bârî te'âlâ hem-vâre rızâ-yı yümn-iktizâ-yı şehr-yârîye münâsib hıdemât-ı celîleye muvaffak eyleye.

Tahrîr-i mektûb-ı muhlisîden mukaddem savb-ı gazâyâ süvâr-semend-i azîmet olmalarını müş'ir yine nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn sudûr bulmuştur. Me'mûr oldukları üzere hareket ve icrâ-yı levâzım-ı himmet buyurmağa bezl-i nakdîne-i sa'y u dikkat buyurmaları me'mûldür.

(18) Hân Hazretlerine Mektûbdur

Benim sa'âdetlü ve celâdetlü karındaşım, mektûb-ı şerîfleri vürûd bulub me'mûr oldukları sefer-i hümayûna hâzır u âmâde olub fermân-ı hümayûn-ı cihân-bânî-ye müterakkıb ve nigerân idikleri i'lâm buyurulmuş. Cenâb-ı celâdet-me'âbları Silistire vâlîsi vezîr-i mükerrem izzetlü Hâlîl Paşa hazretleri senâ-kârları ile hareket buyurub mevkib-i hümayûn-ı husrevânî ol tarafları teşrif idünceye dek Kazak memleketine himâyet içün bundan akdem taraf-ı bâhirü's-şerîflerine hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn sudûr bulub bu vech üzere me'mûr oldukları şimdiye dek ma'lûmları olmuştur.

İnşâ'allâhu te'âlâ me'mûr oldukları üzere hareket ve icrâ-yı levâzım-ı hamîyyet ve celâdet ile bu hıdmet-i aliyyeye dâmen-i der-miyân-ı himmet olurlar. Hükûmet-gâhlarına avdetlerinden [11b] mukaddem Kazak imdâdına me'mûr olan Nûreddîn sultân devlet-hâhları dahi mahall-i me'mûra müteveccih ve revâne olduğu i'lâm buyurulmuş. Akkirman tarafından ma'îyyet üzere müşârün-ileyh ile azîmete me'mûr olan asâkir-i mansûre müteveccih ve revâne oldukları haberine der-i devlete arz olunalı hayli müddet oldı. Ma'lûm-ı sa'âdetlüleridir ki yalnız anların varması münâsib-i hâl değildir. Oldu ki Nûreddîn Sultân oğlumuz şimdiye dek ol taraflara varmış ola. Bu bâbda takayyüd ve ihtimâmları der-kâr buyurulub cenâb-ı me'âlî-nisâbları dahi me'mûr oldukları üzere cünbüş ve hareket-i fermân-ı hümayûn-ı cihân-bânî muktezâsı olan hıdmet-i aliyye de dâmen-i der-miyân himmet olurlar.

Hâlâ azametlü ve şevketlü ve mehâbetlü efendimiz şehr-yâr-ı gerdûn-vakâr hazretleri şehr-i sâferü'l-hayrın sekizinci günü sahrâ-yı Edirne'den fer ü şevket-i husrevânî ile hareket buyurub ol tar[afa] teveccüh ve azîmet olunmuştur. İnşâ'allâhu

te‘âlâ ol taraflardan i‘lâmı lâzım olan ahvâli hareket-i hümayûna karşı i‘lâm buyurmadan hâlî olmayalar. Bâkî hemîşe.

(19) Hân-ı Âlî-şân Hazretlerine

Benim sa‘âdetlü ve celâdetlü karındaşım, es‘ad-ı ahyânda mektûb-ı mergûb-ı celîlü’l-unvânları vusûl bulub, mazmûn-ı mektûb ve kâ‘ime-i muhâleset-üslûbunda rakam-zede-i i‘lâm olan ahvâl bi’t-tamâm ma‘lûm-ı muhlisî oldu. Yümn ü sa‘âdet ile me‘mûr oldukları hıdmet-i aliyyeye süvâr-semend-i himmet olub teveccüh ve azîmet buyurmuşlar. Bârî te‘âlâ tevfiğ ve te‘yîdîn rehber-i tarîk idüb rızâ-yı yümn-iktizâ-yı husrevâneyi câlib-i hareket ve hıdemât-ı şâyesteye muvaffak eyleye. İnşâ‘allâhu te‘âlâ me‘mûr oldukları üzere bir sâ‘at evvel hudûd-ı düşmana sâye-efgen-i celâdet olmağa kemâ-yenbagî müsâra‘at ve ikdâm ile cünbüş ve hareket buyururlar.

Hâlâ hareket-i hümayûn-ı cihân-dârî tahrîr-i mektûb-ı muhlisî mahallinde şeref-bahş-ı sa‘âdet oldukları menzilden İsakçı’ya beş menzil yer kalub bir yerde tevakkuf u ârâm olunmamak üzere kat‘-ı menâzil olmaktadır. İsakçı’da dahi anda olan cisrden güzâr için kadar-ı [12a] zarûriden ziyâde meks ve ârâm olunmayub şevketlü ve azametlü ve mehâbetlü efendimiz şehir-yâr-i cihân-gîr hazretleri der-akab ser-hadd-i mansûreye sâye-endâz fer u zafer olmaları mukarrerdir. Cenâb-ı celâdet-me‘âbları dahi bunu muhakkak bilüb, gayrı gûne efvâh sözüne tevcîh-i sâmi‘a buyurmayub ol ser-hadd-i mansûreye mukdim-i zafer-tev‘em-i husrevânîden mukaddem me‘mûr oldukları hıdmet-i aliyyede mevcûd bulunmağa sarf-ı himmet ve ikdâm buyurmaları lâzımdır. Cenâb-ı rabbi’l-âlemîn tevfiğ ve te‘yîdini karîn eyleye. Bâkî hemîşe.

(20) Bu Dahi Hân-ı Âlî-şâna Tahrîr Olunmuşdur

Vâlâ-cenâb-ı me‘âlî-nisâb, rif‘at-ı kıbâb, devlet-intisâb, tırâzende-i serîr-i hânî, firâzende-i livâ-yı İlhanî, izzetlü ve sa‘âdetlü ve devletlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin mevkıf-i refî‘ü’ş-şân ve mahfil-i menî‘-i şâmi hü’l-erkânları savbına mezîd-i i‘zâz ve ikrâm ve fart-ı tevkîr ve ihtirâm birle, cevâhir-i da‘vât-ı hâlisât-şemsiyyetü’l-leme‘ât ve zevâhir-i teslîmât-ı sâlihât-ı dürriyyetü’l-fevehât muthef ve mühdâ kılındıktan sonra, zamîr-i münîr-i mihr-incilâyâ münhâ-yı muhlisâne budur ki:

Benim sa‘âdetlü ve celâdetlü karındaşım hazretleri, iş bu şehir-i Rebî‘ü’l-evvelinin yedinci günü şevketlü ve azametlü ve kudretlü efendimiz şehir-yâr-i cihân-gîr ve şehn-şâh-ı âlem-teshîr hazretleri, şevket ve ikbâl-i husrevânî ile İsakçı’da binâ

olunan cîsr-i mâmûra sâye-endâz-ı sa'âdet ve iclâl olub mahall-i mezbûre asâkir-i encüm-şümâr ve edevât-ı cenk-i peykâr ile güzâr içün lâzım gelen müddet-i kalîleden ziyâde meks ve ârâm olunmamak üzere Boğdan hudûdu yolundan alâ-cenâhi'l isti'câl satvet-i fâhire-i saltanat ile Leh memleketi üzerine teveccüh ve azîmet olunmuşdur ve hâlâ muktezâ-yı vakit üzere vezîr-i muhterem izzetli Hâlil Paşa senâ-kârları bi'l-cümle Bucak Tatarı bâkîyyesin sürüb ve üzerlerine bir mirzâyı baş ve buğ idüb Kazak imdâdında olan asâkir-i mansûre yanuna gönderüb kendüsi yanında olan sâ'ir Rumili sancakları asâkiri ile ordu-yı hümâyûna mülâkî olmak üzere me'mûr olmuşdur.

Cenâb-ı me'âlî-me'âb, celâdet-nisâbları dahi, her ne mahallde bulunurlar ise [12b] mu'accelen hareket ve mülâzemet-i rikâb-ı zafer-intisâb-ı hudâvendigârîye sür'at ve şitâb ile azîmet buyurub, inşâ'allâhu te'âlâ yolların Kazak üzerine uğratub anda olan Nûreddîn Sultân ve devlet-hâhları Rumili askeri ve Bucak Tatarı ve bi'l-cümle Kazak tâ'ifesin Hatmanlarıyla bile kaldırub getürmek üzere fermân-ı cihân-mutâ'-ı husrevânî sudur bulmuşdur. İnşâ'allâhu te'âlâ me'mûr oldukları üzere mülâzemet-i rikâb-ı hümâyûn-ı zafer-makrûna kemâl-i mertebe müsâra'at ve şitâb ve mezîd-i hüsn-ü hamîyyet ile hareket buyurub ola ki hüsn-ü himmet-i âlîleriyle bu hıdmet-i aliyyeyi dahi icrâ buyurular bir mahallde zât-ı sûtûde-sıfâtlarından me'mûl ve melhûz-ı tab'-ı hümâyûn olan hıdmet-i mühimme anda olan Kazak tâ'ifesinin ve asker-i İslâmı bile kaldurub eslâflarının cihâd ve gazâsında olduğu gibi ke'l-evvel bir defa Kazak tâ'ifesi hıdmet-i murâfakatlarında mevcûd bulunmak üzere himmet buyurmalarıdır.

Bâ-husûs ki cenâb-ı celâdet-nisâbları bu taraflara tevcîh-i inân-ı azîmet buyurduktan sonra düşman ağzında kalub Leh melâ'îni galebe ve istîlâ ile kendilerine tâbi'yyet itdürmelerinden ihtirâz olunur. Bunları vech-i me'mûl üzere cem'îyyet-i İlhanîlerinde mevcûd buyurmaları câlib-i rızâ-yı yümn-ı iktizâ-yı husrevânî ve münâsib-i uluvv-i şân-ı hânîleridir. İnşâ'allâhu te'âlâ me'mûr oldukları üzere vaktiyle rikâb-ı kâm-yâb-ı şehir-yârî mülâzemetinde mevcûd bulunmak üzere himmet-i vâlâ-yı müşkil-güşâları bu maslahata dahi kâr-fermâ-yı ihtimâm olması gâyet maksûd ve merâmdır. Himmet-i âlî-nehmetleriyle bu maslahatı mühim idünüb ol tarafların iktizâsı üzere sûret-nümâ-yı imkân olan vech üzere hareket buyurub me'mûr oldukları üzere bir sâ'at evvel mevkib-i hümâyûn-ı saltanat-ı aliyyede mevcûd bulunmağa sa'y ve himmet buyururlar. Bârî te'âlâ her hâlde te'yîd ve tevfikin karîn ve rehîn eyleye.

Azametlü ve şevketlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri ki kevkebe-i saltanat-ı kâhire ile bi'z-zât düşman memleketine sâye-endâz-ı satvet-i kahramânî ola. Hudûd-u düşmana vaz'-ı kâdem olunduğu [13a] gibi cenâb-ı celâdet-nisâbları de'b-i dîrîn-i eslâf-ı kirâmları üzere rikâb-ı kâm-yâb-ı hâkânîde mevcûd bulunmamak necâbet-i zât-ı me'âlî-simât ve uluvv-u şân-ı sadâkat-sıfâtlarına lââyık ve sezâ değil idüğü mir'ât-zamîr-i hakâ'ik-nümâlarında rûşen ve hüveydadır. İnşâ'allâhu te'âlâ bu bâbda şân-ı me'âlî-nişânlarına lââyık ve münâsib olduğu gibi tekâmül-i nâmûs-ı hamîyyet ve zât-ı âlîlerinden me'mûl ve melhûz olan vech üzere icrâ-yı merâsim-i sadâkate sarf-ı himmet buyururlar. Bâkî hemîşe.

(21) Bu Dahi Hân-ı Müşârün-İleyh Hazretlerinedir

Benim sa'âdetlü ve rif'atlı karındaşım, eymen-i evkâtde mektûb-ı mergûb-ı muhâleset-ayâtı vürûd bulub mazmûn-ı sadâkat-makrûnunda münderic olan hakikat-i hâl ve bizim Hüseyin Ağa kulları ve taraf-ı vâlâlarından gelen Bâhadır Ağa bendeleri takrîr ve ihbâr ettikleri ahvâl bi'l-cümle ma'lûm ve münfehim oldu. Me'mûr oldukları üzere süvâr-semend-i gazâ olub yümn u sa'âdet ile Kazak tarafına müteveccih ve revâne olmuşlar. Bârî te'âlâ tevfiğ ve te'yîdîn rehber-i tarîk eyleye.

Hâlâ şevketlü ve salâbetlü ve kudretlü efendimiz şehir-yâr-i gerdûn-vakâr hazretleri asâkir-i encûm-şümâr ile iş bu mah-ı Rebî'ü'l-evvelinin yirminci günü Boğdan hududundan Kekeçağzı sahrâsına surâdıkât-ı câh u celâl ile sâye-endâz-ı şevket ve ikbâl olmuşlardır. İnşâ'allâhu te'âlâ an-karîb Yaş etrâfına varulub bilâ-tevakkuf ve ârâm nehr-i Turla'dan güzâr olunub, mevkib-i hümayûn-ı saltanat ile düşman memleketine sâye-küster-i satvet-i kâhire olurlar.

İmdi cenâb-ı celâdet-nisâbları dahi me'mûr oldukları üzere sür'at u şitâb ile Kazak hudûduna vardıkları gibi Kazak tâ'ifesin kaldırub ke'l-evvel hamîyyet-i İlhanîlerinde asker idüb gürûh-u enbûh-ı hânîleriyle ber-vech-i müsâra'at bu tarafa azîmet idüb, İnşâ'allâhu te'âlâ nehr-i Turla'nın öte cânibinde mevkib-i hümayûn-ı hâkânîye mülâkî olub rikâb-ı kâm-yâb-ı husrevânî mülâzemetinde mevcûd bulunmağa ziyâdesi ile sa'y ve ikdâm üzere hareket ve himmetleri lâzımdır. Cenâb-ı hakk tevfiğ ve inâyetin karîn eyleye.

Kırım taraflarına ahvâlî i'lâm buyurulmuş [13b] ve muhâfaza için beş yüz nefer mîkdârı asker irsâlinin lüzûmu işâret olunmuş. Hâlâ ucâletü'l-vakit ordu-yı

hümâyûndan altı yüz nefer dergâh-ı âlî yeniçerileri ifrâz olunub Akkirman'dan gemilerle gitmek üzere irsâl olunmuşdur. Ol tarafda olan ser-hadd-ı mansûrenin ahvâline kemâ-yenbagî takayyüd ve ihtimâm olunur. Cenâb-ı Bârî avn u inâyetin karîn hâl eyleye. Hemân inşâ' allâhu te'âlâ hâlâ muktezâ-yı vakit olan hıdmet-i dîn-i mübîne himmet-i vâlâ temkînlerin der-kâr kılub mezîd-i sa'y ve müsâra'at ile hareket buyurub mevkib-i hümâyûn-ı husrevânî nehr-i Turla'yı ubûrdan sonra mülâzım-ı rikâb-ı kâmyâb-ı hudâvendigârî olmak üzere vakti ile yetişmeğe ve bilâ-te'hîr bu hıdmet-i aliyye de mevcûd olmağla şân-ı me'âlî-nişân-ı hânîlerin tekmîle kemâl-i cidd ü ihtimâmları der-kâr buyurulmak me'mûldür.

(22) Bu Dahi Hân-ı Müşârün-İleyhedir

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, encümen-efrûz-ı dûdmân-ı hânî, alem-efrâz-ı arsa-i fermân-rânî, devletlü ve rif'atlı karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin meclis-i ref'îü's-şân-ı hânî mahfil-i âlî-mekân-ı İlhanîleri savb-ı sa'âdet evbine, mezîd-i ta'zîm ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle cevâhir-i da'vât-ı sâfiyât-ı dürriyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslimât-ı vâfiyât-ı virdiyyetü'l-fevehât ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i fûrûzân ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-dırahşâna inhâ-ı muhlisâne budur ki:

Benim sa'âdetlü ve celâdetlü karındaşım, ferhûnde-dem-i ferah-bahşâda mektûb-ı mergûb-ı dil-güşâları vürûd bulub, pîrâye-i sâfha-i tahrîr olan ahabâr-ı sârre ve ahvâl-i sâ'ire bi-tamâmihâ ma'lûm oldu. Cenâb-ı hakk celle şânühu hem-vâre bârîka-i seyf-i İslâmı aktâr ve âfâkdan lâmi'ü'l-işrâk eyleye âmîn.

Gürûh-u müşrikînden Hânenko mel'ûn ile tecemmü' iden a'dâ-yı dîn bi-inâyetillahi'l-melikü'l-mu'în inhizâm bulub, cünûd-ı İslâm vefk-i merâm üzere kâmyâb-ı fevz ü nusret olmuşlar. Feli'llahil-hamd ve'l-minne şevketlü ve kudretlü ve azametlü efendimiz şehr-yâr-ı iskender-nazîr ve cihân-dâr-ı gerdûn-serîr hazretlerinin huzûr-u hümâyûn-ı hudâvendigârîlerinde bu hıdmet-i güzîdeleri [14a] makbûl ve meşkûr olub, inbisât-ı tab'-ı hümâyûn ile hadden-efzûn ve du'â-ı hayr-ı mülûkânelerine mazhar olmuşlardır. Hûda-yı müte'âl dâ'imâ devletlü ve sa'âdetlü karındaşım bu gûne hıdemât-ı celîle ile ayn-ı rızâ-yı şehr-yârîde manzûr-ı nazar-ı i'tibâr ve karîn-i tahsîn-i bî-şümâr eyleye.

Şehr-i Rebî'ü'l-âhirin dokuzuncu günü mevkib-i hümayûn-ı husrevânî nehr-i Turla kenarına sâye-endâz-ı şevket ve ikbâl olub ve hâlâ köprü yapulub İnşâ'allâhu te'âlâ geçmek üzeredir. Azametlü ve salâbetlü efendimiz pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerin hemân karşuda bilüb cenâb-ı me'âlî-nisâbları me'mûr oldukları üzere rikâb-ı kâm-yâb-ı husrevânîleri mülâzemetîne şitâb buyurmaları lâzımdır. İnşâ'allâhu te'âlâ ba'de'l-yevm tevakkuf buyurulmayub hemân sür'at ve şitâb üzere teveccüh ve azîmet buyurub, fermân-ı hümayûn mücebi üzere bi'l-cümle Kazak tâ'ifesi ile bir sâ'at evvel mevkib-i hümayûna mülâkî olmağa sa'y ve himmetleri me'mûldür. İnşâ'allâhu te'âlâ mülâzemet-i rikâb-ı hümayûn ile kâm-yâb olduklarında her ahvâl bi'l-müşâfehe müzâkere ve mükâleme olunur.

Doraşenko Hatman dahi Kazak tâ'ifesiyle böyle cem'iyyet-i İlhanîlerinde mevcûd olub ma'iyyet üzere gelmeğe me'mûrdur. Şimdilik memleketi muhâfazası için asker kalmasın ister ise cenâb-ı me'âlî-nisâbları lüzûmu mertebesin görüb kifâyet mîkdârı Tatar askeri alıkomaları bâbında fermân-ı hümayûn sâdır olmuştur. Şimdilik bu bâbda minvâl-i meşrûh üzere amel buyurub bu tarafa kudûm-ü meymenet-lüzûmlarında yine iktizâsı nice ise söyleşilüb görölüb, Bâkî hemîşe mâh-ı cihân-tâb-ı devletleri incilâda ve sitâre-i sa'âdetleri burc-ı ikbâle i'lâda olmadan hâlî olmaya.

(23) Hân Hazretlerine

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, encümen-efrûz-ı dûdmân-ı hânî, alem-efrâz-ı arsa-i fermân-rânî, sa'âdetlü ve devletlü ve rif'atlı karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin sâha-i refî'ü'l-mekân-ı hânî ve bâha-i şâmihü'l bünyân-ı İlhanîleri savb-ı sa'âdet evbine, mezîd-i ta'zîm ve ikrâm fart-ı tevkîr ve ihtirâm birle letâ'if-i tahiyyât-ı tayyibât-ı [14b] muhâlesât-sıfât ve şerâif-i teslîmât-ı selîmât-ı musâdakat-simât ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr ve hâtır-ı âtır-ı müştêrî tedbîrlerine inhâ-i muhlis-i sadâkat-pezîr oldur ki:

Benim sa'âdetlü ve devletlü birâder-i ekremim eymen-i evkâtde mektûb-ı mergûb-ı muhâleset-ayâtı vürûd-u vusûl bulub, pîrâye-i silk-i iş'âr olan mezâmîn-i hakâ'ik-şi'âr bi-tamâmihâ ma'lûm-ı muhlis-i sadâkat-kârî oldu. Nemîka-resân-ı ihlâs olan bende-i bâhirü'l-ihtisâsları lisânından dahi hâl u şân-ı me'âlî-nişânları isti'lâm olunub vücûd-u behbudlarına hadşe-i ıztırâb viren ba'zı avâriz ve eskâm keyfiyyeti dahi ma'lûm oldu. Hazâkat-şi'âr, re'îsü'l-etibbâ efendi senâ-kârlarının tahkîk ve

tedkîk-i anik ile ıslâh mevcûd olmak üzere tercîh etdüğü tabîb-i hazâkat-irtisâm irsâl olundu. Ola ki amel-i mülâyim ve muvâfık ile def'i âsâr-ı ilele sâz-kâr ola mâbeyn de cây-gîr olan levâzım-ı ittihâd ve yegâneğî ve me'âlîm-i fu'âd ve dil-bestegî muktezâsı üzere bu makûle avârız-ı dil-hırâş ile âzv de hâl olmaları bu muhlislerine elem ve infi'âl verdi. Hûda-yı müte'âl dârü's-şifâ-yı inâyet-i lâ-yezâlîsinden feyz-resân-ı ifâkat ve âfiyet ve safâ-bahş-ı sıhhat ve selâmet ola.

Benim celâdetlü ve bülend-himmetlü birâder-i âlî-kadrim hazretleri best-i hiyâm-ı harâsete me'mûr oldukları Azak ser-haddinde henüz düşman-ı dînin istîlâsı zuhûr itmemekle imdâda ta'yîn buyurdıkları Kalgây Sultân devlet-cûylarının kâbil-i mektûben meks ve ârâm bir mahall-i karîbde tevakkufu münâsib görülib me'mûr oldukları üzere her cihet ile ol tarafa dîde-güşâ-yı basîret ve hırâset oldukları ifâde ve i'lâm buyurulmuş ve mülâzemet-i rikâb-ı kâm-yâb-ı hudâvendigârîye reh-girâ-yı azîmet olduklarında ri'âyet-i kâide-i ihtiyât muktezâsı üzere ol tarafların imdâdında tekeffül-endâz asker bulunmak mülâhazası ile bin nefer kul vazîfesi der-i Devlet-i aliyyeden tertîb ve ta'yîn olunmak üzere arz ve i'lâm buyurulmuş. Hazret-i rabbü'l-enâm umûr-ı hıttâ-i İslâma te'yîd ve inâyetin her cihet ile kâr-fermâ-yı nizâm eyleye.

Eğerçi iş'âr-ı dayyık-şî'ârları üzere bu husûsun lüzûmu melhuzdur. Fe-emmâ [15a] ilm-i şerîf-i hânîlerine hafî değildir ki bu makûle maslahata müsâ'ade-i hâl der-i Devlet-i aliyye'nin refâhiyet ve ârâmı mahallinde olub bu vaktin hükmi üzere ki taraf-ı Devlet-i aliyye'den müceddeden hadd ve mu'tâddan ziyâde tavâ'if-i asker beder-gâh ve techîz olundu. Bu tarafda müsâ'ade-i hâl olduğu ma'lûm-ı şerîfleri oldukda ol tarafın tedârik-i umûru için himmet ve hamîyyet-i vâlâ-rütbetleri lâzım geldiği üzere hüsn-ü tedbîr ve himem-i isâbet-pezîrlerin kâr-perdâz buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe Bârî te'âlâ her cihet ile tevîk ve inâyeti karîn-i hâl eyleye.

(24) Hân Hazretlerine

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, encümen-efrûz-ı dûd-mân-ı hânî, âlem-efrâz-ı arsa-i fermân-rânî, sa'âdetlü ve devletlü ve rif'atlı karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin meclis-i refî'ü's-şân-ı hânî ve mahfil-i âlî-mekân-ı İlhanîleri savb-ı sa'âdet evbine, mezîd-i ta'zîm ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle cevâhir-i da'vât-ı hâlisât-ı dürriyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı

sâdıkât-ı virdiyyetü'l-fevehât ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-fürûzân hâtır-ı âtır-ı hurşîd ve dırahşâna inhâ-i muhlisâne budur ki:

Benim sa'âdetlü ve âlî-himmetlü birâderim hazretleri, Kamanîçe ser-haddinden haber gelüb düşman-ı dîn kasd-ı fâsidleriyle tecemmü' idüb nehr-i Turla'nın yukarı cânibinden ubûr itmek üzere olub Hatvan'da (Hotin) olan asâkir-i mansûre üzerine kasd-ı bedleri mütehakkık olmağla, ucâleten anda olan asâkir-i İslâma ordu-yı hümayûndan asker-i zafer-şî'âr ifrâz ve irsâl kılınub cenâb-ı me'âlî-nisâbları ki mir'ât-ı mizâc-ı pâkizelerinden tahlîye-i anbâr-ı tegayyür ile henüz sûret-nümâ-yı hareket olmamışlardır.

Mu'accelen asâkir-i Tatar-ı düşman-şikâr ile Kalgây Sultân sadâkat-kârları serdâr-ı semend-ılgâr olub imdâda yetişmek üzere fermân-ı hümayûn sâdır olub ve müşârûn-ileyh devlet-hâhlarına bu bâbda fermân-ı hümayûnu müş'ir mektûb-ı muhlisî firistâde kılındı. Muktezâ-yı hâl ma'lûm-ı sa'âdetleri oldukda mu'accelen leşker-i Tatar-ı [15b] adüvv-şikâr ile müşârûn-ileyh sadâkat-kârlerin ta'yîn ve irsâl ve bir sâ'at evvel Hatvan'da olan asâkir-i mansûre imdâdına yetiştirilmek üzere icrâ-yı hamîyyet ve i'ânet ile kemâl-i mertebe sa'y ve himmetleri me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr-ü devlet-i hânî der-mesned-i hükûmet ve fermân-rânî dâim bâd.

(25) Kalgây Sultân'a Dahi Yazılmıştır

Halefû's-selâtinü'l-izâm, şerefü'l-havâkînü'l-kirâm, hâlâ Kalgây olan izzetlü ve rif'atlü oğlum Selâmet Giray Sultân hazretlerinin huzûr-ı izzet-mevfûrları savbına, tahîyyât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-leme'âna inhâ-i muhlisâne budur ki:

Benim izzetlü oğlum hâlâ Kamanîçe ser-haddinden haber gelüb düşman-ı dîn kasd-ı fâsid ile cem'iyyet idüb nehr-i Turla'nın yukarı cânibinden ubûr itmek üzere Hatvan'da olan asker-i İslâm üzerine gelmek kasdında olduğu mütehakkık olmağla, ordu-yı hümayûndan ucâletü'l-vakt anda olan asker-i İslâma imdâd için asâkir-i mansûre ifrâz ve irsâl olunmağla, mu'accelen cümle Tatar-ı adüvv-şikâr askeri ile sınır atlanub Hatvan'da olan asâkir-i mansûre imdâdına yetişmek üzere fermân-ı hümayûn-ı husrevânî sâdır olmuştur ve bu husûs için sa'âdetlü ve devletlü hân-ı âlî-şân karındaşımız hazretlerine mektûb yazılıb i'lâm olunmuştur. İmdi mektûbumuz size vusûl bulduğu gibi serî'an ve âcilen hân hazretleriyle haberleşub ve cümle Tatar-ı sâbâ-

reftâr askeri ile atlanub benderden geçüb mu‘accelen Hatvan’da olan asâkir-i mansûre yanına gelüb imdâdlarında bulunasız. Me’mûr olduğunuz üzere bu bâbda te’hîr ve müsâmaha olunmamak üzere kemâl-i himmet ve hamîyyet ile cünbiş-i merdâneniz me’mûldür. Bâkî hemîşe izz ü rif‘at dâ’im bâd.

(26) Hân Hazretlerine

Vâlâ-cenâb-ı me‘âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa‘âdet-iktisâb, encümen-efrûz-ı dûd-mân-ı hânî, mesned-ârâ-yı erîke-i İlhanî, sa‘âdetlü ve devletlü ve şecâ‘atlü karındaşım Hân-ı âlî-şân hazretlerinin sâha-i refî‘ü’l-mekân-ı hânî [16a] ve bâha-i celîlü’ş-şân-ı İlhanîleri savb-ı sa‘âdet evbine, envâ‘-ı ta‘zîm ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm birle cevâhir-i da‘vât-ı sâfiyât-ı şemsiyyetü’l-leme‘ât ve zevâhir-i teslîmât-ı vâfiyât-ı virdiyyetü’n-nefehât ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i mihr-incilâ ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-ziyâya inhâ-i muhlisî bî-riyâ oldur ki benim sa‘âdetlü ve devletlü birâder-i âlî-kadrim eymen-i evkâtde mektûb-ı mergûb-ı muhâleset-mashûbları vürûd bulub mefhûm-ı sa‘âdet-lüzûmı ma‘lûm-ı muhlisî oldı. İlâ âhirahu

(27) Hân Hazretlerine

Benim sa‘âdetlü, mürüvvetlü birâder-i âlî-güherim, eymen-i eyyâmıda mülattıfa-i celîle-i kirâmîleri letâfet-bahş-ı vusûl olub, derc-i mazmûn-ı me‘âlî-meşhûnunda münderic olan ferâ‘id-i me‘ânî pür-nûr yegân yegân keşîde-i rişte-i şu‘ûr kılınub, pîrâye-i girân mâye-i gerdûn-sürûr olmuşdır.

Hasebü’l-me’mûr Kalgây Sultân devlet-hâhlarıyla ile leşker-i Tatar-ı sebük-reftârı âlâ-cenâhi’l-isti‘câl irsâl buyurdukların iş‘âr buyurmuşlar. Mu‘accelen müşârün-ileyh sadâkat-şî‘ârlarına isti‘câl-i kudûm içün mektûb-ı muhlisî irsâl kılındı. Ola ki reh-neverd-i menâzil ve bir sâ‘at evvel vâsıl ola. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ sa‘âdetlü ve âlî-menziletlü birâder-i âlî-kadrimin hemîşe himem-i bâlâ-dest ve hamîyyet-peyvestlerin uğur-ı dîn-i Devlet-i aliyye’de kâr-perdâz-ı hıdmet eyleye. Karîne-i vakit ve hâl olan hıdmet-i celîle de bi-nefsihî teşrîf-i kîne cihâda mizâc-ı sa‘âdet-nihâdları müsâ‘id olmadığından te’essüf ve tahassürlerin iş‘âr buyurmuşlar. Hûda-yı müte‘âl hemân vücûd-ı behbudların feyz-yâb-ı safâ-yı hâl eyleye. Tevfîk ve inâyet-i lâ-yezâlîden ümîd-vârız ki imtidâd-ı ömr-ü devlet ile nice bunun gibi hıdemât-ı celîle de bi’z-zât süvâr-semend-i hıdmet ve himmet olmağla telâfi-i hâlât müyesser ola. Bu uğurda ki azîmet-i cazîmelerine böyle ârızâ-i himmet-gîr ve kavî-i dest-i

tezâhüme idüb mekîn-i pister-i haste-gî oldukları hâlde yine böyle silsile-i cünbân-ı himmet olmaları kabûl-ü tahsîne sezâ-vâr-ı hıdmet-i sâz-kârdır. Cenâb-ı Hakk herhâlde ihrâz-ı rızâ-yı yümn-ü iktizâ-yı hudâvendigârîye muvaffak [16b] eyleye. Bâkî hemîşe.

(28) Kalgây Sultân'a Yazılmıştır

Hâlefü's-selâtinü'l-izâm, şerefü'l-havâkînü'l-kirâm, hâlâ Kalgây olan izzetlü ve rif'atlü oğlum Selâmet Giray Sultân Hazretlerinin huzûr-u izzet-mevfûrları savbına tahıyyât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfindan sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-leme'âna inhâ-ı muhlisâne budur ki:

Benim izzetlü oğlum, me'mûr olduğunuz üzere leşker-i Tatar-ı düşman-şikâr ile bu tarafa hareket ve azîmetînizi sa'âdetlü ve celâdetlü hân-ı âlî-şân karındaşımız hazretleri i'lâm buyurmuşlar. İmdi İnşâ'allâhu te'âlâ mektûbumuz vusûlünde her ne mahallde bulunursanız bilâ-tevakkuf hareket ve azîmet idüb bir sâ'at evvel me'mûr olduğunuz üzere bu tarafa vusûle bezl-i himmet idüb kemâl-i sür'at ve isti'câl ile gelmeğe ziyâdesiyle sa'y ve ikdâm eylesiniz. Bâkî izz u rif'at dâ'im bâd

(29) Hân-ı Âlî-şân Hazretlerine

Bir sâ'at-i sa'îde de nemîka-i celîle-i muhâleset-neşîdeleri vusûl bulub, levhâ-ı pîrâye-i mazmûn olan nukûş-ı me'ânî-i mihr-efzûn bi-tamâmihî manzûr-u dîde-i derûn oldu. Dergâh-ı mu'allâdan fermân-ı hümayûn-ı inâyet-makrûn ile giden Kapucu Başî Ömer Ağa bendeleri varub vâsıl olub güher-i cihân-efrûz-ı fermân-ı hümayûn-u zîb-binâ-güş-ı sâmi'aları olduğu gibi mesâha-i imtisâlde berzede-i dâmen-i ikbâl-i hıdmet ve inân-cünbân-ı müsâra'at-ı himmet oldukları i'lâm buyurulub ancak devâb ve sûtûr-u asker-i dendânınız icrâ olacak mertebe giyâh ile sahrâların sebze-pûşîş olmasına intizâr olunduğu iş'âr buyurulmuş. Elhamdülillahi te'âlâ hâlâ cevher-i hevâ-geh mâye-gîr-i i'tidâl olub bu cihetle feyz-nümâyân oldu. Bu mektûb-ı muhlisî vusûlü hengâmına dek ta'lîk-i nazar-ı merâm buyurdukları üzere kâmet-i sahrâ ser-â-ser hulle-pûş-ı perniyân-ı hadrâ olması mukarrer olub, cünbiş ve hareket-i me'mûreye müsâ'ade-i zemîn ve zamân el verir. Hemân muktezâ-yı [17a] vakt u hâl üzere zimmet ve himmet-i vâlâlarına lâzım gelen himmet ve hamîyyet-i âcile ile müsâra'at-ı harekete berzede-i dâmân-ı ikdâm olub bundan evvel mektûb-ı muhlisîde nümûde-i hâme-i i'lâm-ı hâl olan minvâl üzere âgâh-ı muktezîyât-ı sefer ile beher-hâl sür'âte bezl-i levâzım-ı hamîyyet ve kemâ-yenbagî gûşîş-i-bî-fütûr ile istikâmet-i rızâ-yı hümayûna

bezl-i nakdîne himmet buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa'âdet-i hânî.

(30) Hân Hazretlerine Mektûb

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, fâris-i meydân-ı şecâ'at ve ceng-engîz ve hâris-i büldân-ı vilâyet-i Cengîzî izzetlü ve sa'âdetlü ve devletlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin sâha-i refî'ü'l-mekân-ı hânî ve bâha-i âlîü's-şân-ı İlhanîleri savb-ı sa'âdet evbine, envâ'-ı ta'zîm ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm birle cevâhir-i da'vât-ı sâfiyât-ı şemsiyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı vâfiyât-ı virdiyyetü'l-fevehât ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i mihr-leme'ân hâtır-ı âtır-ı hurşîd-fürûzâna inhâ-i muhlisâne budur ki:

Bundan akdem nemîka-resân-ı muhabbet-pâyende Abdülkerîm Çelebi bendeleri gerdûn-ı hıdmetine tahmîl buyurulan maslahat ile ki vücûd-ı behbudlarının tedâbir-i umûr-ı mu'âlecesine müte'âllik eğer etibbâ-yı hâssadan iktizâ iden istinsâh-ı risâle ve eğer bu taraftan tedârik ve tâbiyyesi lâzım olan edviyedir. Kemâ-hüve'l-murâd tedârik ve a'dâd ile istishâb idüb taraf-ı bâhirü's-şereflerine müteveccih ve revâne olmuştur. İrsâl olunan edevât-ı mu'âleceyi cenâb-ı perverdigâr vücûd-ı şerîflerine muvâfık ve sâz-kâr idüb an-karîb manzara-i şifâ-hâne-i inâyet-i bârîden nümâyîş-i dîdâr-ı âfiyet eyleye. Nûr-pâş-ı uyûn-ı dostâne ve güşâyîş-bahş-ı hâtır-ı hullân olalar. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa'âdet-i hânî der-mesned-i hükûmet ve fermân-rânî dâim bâd bi-Rabbi i'bâd.

Temmet [17b]

(31) Bu Dahi Hân Hazretlerine Yazılmıştır

Benim sa'âdetlü ve mürüvvetlü birâder-i ekremim, mukaddemâ fazîletlü Vanî Efendi hazretlerinin huzûr-ı hümayûn-ı şehir-yârîde medârisine ulûm esnâsında havâs-ı ahcâra müte'âllik müzâkeresi olub, vilâyet-i Türkistana müte'âlik bir nev'-i hacet-i câlibü'l-matar olmak üzere tezekkür idüb leyse'l-haberu ke'l-ıyan²¹¹ mefhûmı üzere tab'-ı hümayûn-ı husrevânî ta'lîk-i nazar ile tahkîk-i müdde'âya rağbet ve meyelân edüb sefer-i hümayûna cem'iiyeti esnâsında mevkib-i İlhanîlerinden mâtde-i mezbûreye vâkıf âdem taleb olundukda, Ali Mirza nâmında bir şahıs Subhan Gazi

²¹¹ Görmek duymak gibi değildir.

Mirza bendelerine koşulub ve fazîletlü Vanî Efendi Hazretlerine gönderilüb ol dahi şahs-ı mezbûrdan isti‘lâm-ı hâl itdükde ol hâcer-i hâssa-vâr yanımızda hâzır değil diyârimızda bulunur lâkin andan gayri celb-i matarda mücerreb bir giyâh vardır ki ba‘zı ed’iyye-i mahsûsa ile i‘mâl olunur deyu takrîr idüb giyâh ve du‘âdan numûne virüb lâkin ol mahallde tecrübeye müsâ‘ade-i vakit olmadığından nâ-küşûde kalub bu ma‘nî nâ-küşûde kalub hâlâ bu mâtde de zebân-zed olan seng ve giyâh ile Ali Mirzâ’yı hâmil-i mektûb bendelerine koşub göndermeleri bâbında fermân-ı hümayûn-ı husrevânî sâdır olmuşdur. Hacer-i mezbûr her nerede bulunur ise beher-hâl buldurılıb ol nebât-ı garîbeden dahi tedârik itdirülib hâmil-i mektûbe mashûb müşârün-ileyh Ali Mirzâ ile mu‘accelen irsâl buyurub mâtde-i mezbûrede sonra mâye-i illet olacak bir şeyi kalmamak üzere şahs-ı mezbûra her tedâriki istîfâ ve istisvâb itdirilmek husûsunda takayyüd ü ihtimâmları me’mûldür. Bâkî hemîşe.

(32) Hân Hazretlerine Mektûb-ı Fıkra

Budur ki irsâl buyurulan mektûb-ı muhâleŖet-üslûb ve kâ’ime-i musâdakat-mashûblarında derc buyurulan me‘ânî-i muhabbet-âsâr bi’t-tamâm ma‘lûm-ı muhlis-i ihlâs-şî‘âr olmuşdur. İlâ-ahirahu [18a]

(33) Dîbâce-i Mektûb-ı Hân-ı Âlî-şân

Cenâb-ı me‘âlî-nisâb, haşmet-kıbâb, rif‘at-me‘âb, tarâvet-başı-ı bâğ-ı hânî, serîr-ârâ-yı mülk-i İlhanî, semâhatlü ve devletlü ve rif‘atlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin meclis-i makarr-ı âlî-i sa‘âdet-nakş ve izz u huzûr-ı hakikat-başları savbına, envâ‘-ı tevkîr-i tevfir ve esnâf-ı tekrîm-i teksîr ile tuhaf-ı tahiyyât-ı âliyât-ı gâliyât-ı le‘âlî-nişân ve taraf-ı teslîmât-ı hâlisât-ı sâlihât-i cevâhir-nişân ki revnak-fezâ-yı serîr-i vedâd ve mesned-ârâ-yı çâr-bâliş-i ittihâddır ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra zamîr-i münîr-i mihr-ıncilâ ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-ziyâyı inhâ-i muhlisâne budur ki:

Benim sa‘âdetlü ve celâdetlü birâder-i ekremim eymen-i ezmânda mektûb-ı mergûb-ı hakâ’ik-üslûbları vürûd bulub mefhûm-ı muhâleŖet-mersûmunda mûnderic olan ahvâl ve âsâr-ı seferiyye bi-tamâmihâ ma‘lûm oldı. İlâ-ahirahu.

(34) Müceddeden Kırım Hânı Olan Murâd Giray Hân’a Mektûb

Benim sa‘âdetlü ve devletlü birâder-i âli-kadrim hazretleri, cenâb-ı sa‘âdet-nisâbların rû-be-râh azîmet ve pâ-der-rikâb-ı semend-i himmet olduklarından sonra, Leh elçisi olan bî-dîn hüsn-ü takayyüd ve ihtimâmları semeresi ile yine şürût-ı sâbıkâ üzere hablü’l-metîn sulh u salâha tesebbüte rağbet gösterüb, cû-bâ-yı sulh ve emân ve der-havâset-i inâyet ve ihsân ile yine birkaç gün âvâre-i akdâh recâ ve niyâza ser-âgâza başladı. Nihâyet la‘în-i bî-dîn mütelevvin ve bir sözde sebât ve karâr-ı mütebeyyin olmadığı birkaç defa zâhir ve mübeyyin olmağla, mürüvvetlü, sa‘âdetlü birâder-i ekremim hazretlerinin, taraf-ı karînü’ş-şereflerine bundan akdem firistâde kılınan mektûb-ı muhâleset-nişân da kat‘i bir cevâb yazılmayub ancak, cânib-i İlhanîlerinden Leh tarafına gönderilmesi tasvîb olunan bendeleri Yalı Ağası kullarının yanında meks itdirilüb Âsîâne-i devlet-âşiyâne tarafından her ne yüzden haber gider ise mûmâ-ileyh kulları anınla amel eylemesi için tenbîh ve te’kîd buyurmaları derc olunmuşdı.

El-hâletü hâzihî elçi-i mezbûr şürût ve kuyûd-ı sâbıkâ üzere akd-i sulh ü peymân ile esâs-ı [18b] mu‘âhedeyi te’kîd idüb kat‘-ı temessük virmekle hakk-ı himmet-i bî-hemtâları birâderane ve ikdâm-ı sâbitü’l-akdâm teveccüh-i sâdıkâne ile ber-karâr-ı sâbık ahid-nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn tahrîr olunub, mâ-beynde olan ser-rişte-i nizâ‘-ı lafzîye faysal virilmiştir. Bu husûs mutlak cenâb-ı İlhanîlerinin hulûs-ı derûn ile temşiyet-i umûr-ı mu‘azzama-ı dîn ü devlete kemer-beste-i hıdmet ve teşmîr-i bâzû-yı himmet olduklarının âsârı idüğü zâhir ve hüveydadır. Eyne henüz ez-netâyic-i seher-est ²¹² inşâ‘allâhu te‘âlâ fî-mâ-bâd dahi yed-i mü’eyyed-i hânîlerinden nice nakş-ı sahîfe-i rûzgâr olacak azvât-ı celîletü’l-âsâr zuhûrıyla mazhar-ı nevâziş ve iltifât-ı pâdişâh-ı gerdûn-vakâr olmaları me’mûldür.

Benim devletlü ve sa‘âdetlü karındaşım hazretleri elhamdülillahi te‘âlâ ta‘addüd-ü matlab-ı kayd ber-taraf kılınub uhde-i vâhideyi tevcihe veche-i âmâl kılınmak inşâllahi’l-meliki’l-müte‘âl bir fâl-i hayr-ı meymenet-me’âldir. Şimdiden sonra Leh tarafına gönderilecek bendeleri te’hîr kılınub ittihâd-ı kulûb ile Moskov keferesinden ahz-ı intikâma teveccüh-i tâm ve neheng-i şemşîr-i guzât ile arsa-i heycâ ser-nekbet-i eşerrlerine teng u târ kılınmakla, izhâr-ı şevket-i İslâma bezl-i ikdâm-ı mâ-lâ-kelâm buyurulub pey der-pey gûş u zed-i savma‘a-sâ-i sâmi‘aları olan ahvâl ve âsâr-

²¹² Sabah böyle olursa akşama nasıl olur

ı a‘dâ-yı bed-girdârı tahrîr [ve] iş‘âra himmet ve fî-mâ-bâd pertev-endâz-ı hâtır-ı feyz-me‘âsirleri olan mukaddemât-ı tedâbir-i isâbet-pezîrleri dahi her ne ise serî‘an ve âcilen tahrîr ve i‘lâm husûsunda tahrîk-i enâmîl-i himmet buyurmaları me‘mûl-i muhlis-i bâhirü’l-hulletdir.

(35) Hân-ı Âlî-şân’a

Benim sa‘âdetlü ve devletlü birâder-i ekremim, hâlâ bi-avnillahi te‘âlâ şevketlü ve mehâbetlü ve azametlü efendimiz pâdişâh-ı rû-yî-i zemîn ve şehn-şâh-ı iskender-temkîn, hullidallâhu te‘âlâ hilâfete hû ilâ yevmi’d-dîn hazretleri Çehrin kal‘ası üzere müstevlî olan a‘dâ-yı dîn üzerine bi’z-zât şevket ve ikbâl ve haşmet ve iclâl ile İnşâ‘allâhu te‘âlâ ol bahâr-ı meymenet-iştîmâlde sefer-i zafer-makrûn ve nehzât-ı nusret-nümûnları karâr-dâde-i tab‘-ı hümâyûn olup, mu‘tâd üzere Rumili ve Anadolu’dan techîz-i asâkir-i bî-şümâr için neşr-i ahkâm-ı celîleti’l [19a] -mıkdâr olunmuştur. İnşâ‘allâhu te‘âlâ cenâb-ı me‘âlî-nisâbları dahi mu‘tâd üzere mevâkib-i bülend-kevkibe-i hânîleriyle refâkat-i sefer-i hümâyûna me‘mûrlar olup, hasebü’l-âde daveti mutazammın fermân-ı hümâyûn-ı tâc-dârî vakti ile firistâde kılınır. Şimdiden ma‘lûm-ı âlîleri olup tedârik ve i‘tidâd üzere bulunmaları için iş‘âr olundu. Hakk sübhânehu te‘âlâ tevîkin ve te’yîd ve avn u inâyetin karîn-i hâl idüb, mahz-ı te’yîd ve nusreti ile bu nehzât-ı hümâyûna azîmet-i sa‘âdet-makrûnda cümlemizi câlib-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı tâc-dârî olur hareket ve himmete muvaffak eyleye.

İnşâ‘allâhu te‘âlâ o tarafa azîmet-i hümâyûn-ı cihân-dârî ma‘lûm-ı âlîleri oldukları cenâb-ı celâdet-me‘âbları dahi ana göre bu sefer-i hümâyûna müte‘âllık hıdemât ve umûr da i‘mâl-i tedâbir-i sâ’ibe ile silsile-i cünbân-ı himmet ve hamîyyet-i hânî olup a‘dâ-yı dîn tarafından pey der-pey dil almağla keyfiyyet-i hâl-i a‘dâdan kemâhî haber-dâr olup eğer ahvâl-i a‘dâ haberlerin eğer umûr-ı seferiyeye müte‘âllık-ı aks-endâz-ı mir’ât-ı tab‘-ı bâ-safâları olan tedâbir-i sâ’ibelerin ale’t-tevâlî bu tarafa i‘lâm ile âgâh buyurub, bu sene-i mübâreke de mevkib-i zafer-makrûnları ile sâ’ir senelerden ber-ter ve efzûn olmak üzere eğer Tatar-ı bî-şümâr ile vifâkda sefer-i hümâyûnda âmâde-i inân-ı himmet ve hamîyyet-i İlhanî olmaları me‘mûldür.

İnşâ‘allâhu te‘âlâ ol bahârda musammem olan nehzât-ı hümâyûn-ı zafer-makrûn için memâlik-i mahrûseden techîz-i asâkir-i tâze-zûr iktizâsı ile seferden avdet iden ba‘zı eyâletler tebdîl olunub ve vilâyetleri karîb olan ba‘zı eyâlet askerleri

vilâyetlerinde kışlamağa ruhsat virilüb ser-asker izzetlü vezîr-i mükerrerem İbrahim Paşa muhlisleri ancak yanında olan kapu-kulu ve Mısır kulu ve iki eyâlet askeri ile muhâfaza-i ser-hadd için bu kış Tuna sevâhilinde kışlamağa me'mûr oldu. Ser-asker muhlislerinin yanında killet-i asker ciheti ile müdâfa'a-i düşmanda acz ve zarûret hâli ma'lûm-ı hânîleridir. İyâzen billahi te'âlâ a'dâ-yı dîn bu kış içinde ol hudûddan bir mahalle kasd-ı mazarrat ile hareket iderler ise [19b] müdâfa'a makâmında karâr edecek yine Bucak Tatarıdır. Civârlarında olan istîlâ-yı a'dâ müdâfa'ası anların üzerine lâzım-ı hıdmet olmağla bu maslahata uhde-i vâlâ-nehmet-i hânîlerine müfevvazdır. Yalı Ağası bendelerine bu emirde muhkem tenbîh ve te'kîd ile ol hudûdda Tatar askerin hıdmet-i müdâfa'aya hâzır ve müheyyâ tutmak üzere hüsn-i himmet-i hânîleri der-kâr buyurulması me'mûldür. Bâkî hemîşe.

(36) Hân hazretlerine yazılmıştır.

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, encümen-efrûz-ı dûd-mân-ı hânî, alem-efrâz-ı arsa-i fermân-rânî, devletlü ve sa'âdetlü ve rif'atlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin sâha-yı refi'ü'l-mekân-ı hânî ve bahâ-i şâmihü'l-erkân-ı İlhanîleri savb-ı sa'âdet evbine, mezîd-i ta'zîm ü ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle letâ'if-i tahiyyât-ı hâlisât-ı muhabbet-sıfât ve şerâif-i teslîmât-ı sâfîyât-ı meveddet-simât ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-tenvîr ve hâtır-ı âtır-ı müşteri-tedbîrlerine inhâ-i muhlisâne ve inbâ-i sâdıkâne budur ki:

Mektûb-ı me'âlî-mashûbları gelib mefhûmu ma'lûm-ı muhlisî oldu. Moskov elçileriyle karâr-dâde olan mükâleme üzere temessükleri alunub mûcibince Devlet-i aliyye tarafından temessûke tâlib oldukları i'lâm ve anların temessûki irsâl buyurulmuş. Temessük-i mezbûr tercümeden sonra rikâb-ı hümayûn-ı şehr-yârîye arz ve mûcibince mu'tâd üzere fermân-ı hümayûn-ı tâc-dârî ile taraf-ı muhlisîden mâdde temessüğü tahrîr olunub ve mühürlenüb hâlâ elçilerin temessûkü ile ma'an cenâb-ı me'âlî-nisâblarına irsâl olındı. Elçilerin temessûkü henüz mühürlenmemiş temessüklerin kendülere mühürlendüb alub ve bu taraftan gönderilen memhûr temessûkü kendülere virüb anların memhûr temessüğün bu tarafa irsâl buyurursuz. Bundan sonra Moskovun mu'tâd üzere büyük elçisi çıkıp der-i Devlet-i aliyye'ye gelüb temessük mûcibince ahid-nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn almalıdır. Ma'lûm-ı âlîleridir ki Devlet-i aliyye'nin nice masâlihi var, bunların büyük elçisi bir gün evvel çıkıp gelüb bu maslahata faydalı olmak için intizâr olunub ana binâ'en anda olan [20a]

elçiler ucâleten Moskov’a adam gönderüb büyük elçileri çıkınca kendüleri ol tarafta tevkîf olunmağa münâsibdir. Nice münâsib ve mümkün ise ana göre amel buyurub bir gün evvel büyük elçileri çıkıb der-i Devlet-i aliyye’ye gelmeğe sa’y ve ikdâmları der-kâr buyurulmak lâzımdır. Bâkî hemîşe.

(37) Hân Hazretlerine yazılmıştır

Budur ki Kabil Ağa kullarıyla irsâl buyurulan mektûb-ı muhabbet-üslûbları Ösek sahrâsında vusûl bulub, mürüvvetlü birâder-i âlî-kadrim hazretlerinin Erdel hudûduna vusûlünü ve İnşâ’allâhu te’âlâ birkaç güne değin müşâhede-i dîdâr-ı meserret-âsârlarının husûlünü muhbir olmağa, esnâf-ı sürûr-ı mevfûr-ı bâdî olmuştur. Cenâb-ı Bârî hüsn-i ma’iyyet ve ittifâk ile envâ’-ı fütûhât-ı cemîle-âsârı peydâ ve a’dâ-yı dînin umûmen ser-nigûn-ı câh-ı hizlân olmasın hüveydâ eyleye âmîn. Benim izzetlü ve celâdetlü birâder-i celîlü’l-kadrim [ilâ] ahiruhu.

(38) Nûreddin Sultâna Yazılmıştır.

Hâlefü’s-selâtînü’l-izâm, şerefü’l havâkînü’l-kirâm, hâlâ Nûreddîn olan izzetlü ve rif’atlü oğlum Azamet Giray Sultân hazretlerinin huzûr-ı izzet-mevfûrlarına da’vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-leme’âna inhâ-i muhlisâne budur ki:

Kışla ta’yîni içün gönderdiğimiz âdemimiz gelüb Sonbor nâhiyesi ahâlîsi Tatar tâ’ifesinin ba’zı mertebe ta’addî ve tecâvüzünden şikâyet eylemişler. Hâlâ beynlerin görüb ahvâllerine faysal virmek içün ağalarımızdan () ağa gönderilmüştür. Benim izzetlü oğlum cenâbınız anda iken Tatar tâ’ifesinin bu makûle ziyâde-i teklif ile ta’addisinden ahâlî-i vilâyet müte’ezzî ve müteşekkî olmak münâsib olmayub Tatar tâ’ifesinin dahi bî-zâd u zahîre kalması dahi ma’kûl değildir. İmdi tâ’ife-i mezbûre ahâlî-i vilâyet beynin görüb bir tarafa zarar olmamak üzere ahvâllerine faysal virmeğe ziyâde ihtimâm eyleyesiz. Bâkî izz ü rif’at dâ’im-bâd. [20b]

(39) Taraf-ı Hümâyûndan Kırım Hânı Hacı Giray Hân’a Yazılan Nâme-i Hümâyûndur.

Merci’-i selâtîn-i izâm-ı cihân ve melâz-ı havâkîn-i devrân olan atebe-i aliyye-i gerdûn-vakâr ve südde-i seniyye-i devlet-medârımıza ağalığınız hıdmetinde olan iftihârü’l-emâcid ve’l-a’yân Bahadır Ağa dâme mecdühu ile irsâl olunan ubûdiyyet-

nâmeniz vusûl bulub, mefhûm-ı meserret-meşhûnunda bundan akdem taraf-ı Devlet-i aliyye ve cânib-i saltanat-ı seniyyemizden irsâl olunan nâme-i hümâyûn-ı meymenet-makrûnumuz üzere memâlik-i mahrûsemizden Tuna yalılılarında olan kasabât ve kurâdâ sâkin ibâdu'llâh üzerine kasd-ı mazarrat ile müstevlî ve müctemi' olan küffâr-ı dûzah-karârın üzerine gayret-i dîn-i mübîn ve hamîyyet-i şecâ'at-karîniniz muktezâsınca bir mîkdâr asker-i Tatar-ı düşman-şikâr ile varılub, bi-inâyetillahi te'âlâ ve nusretihî tabur-ı menhûsun dağıdub ekserî tu'me-i şemşîr-i ebrâr ve bakîyyetü's-süyûf olanlar silsile-bend ve esîr ve giriftâr oldukların i'lâm eylemişsiz. Elhâmduli'llâh sümme elhamdi'llâh, zâlike fadlullâhi yû'tîhi men yeşâu, va'llâhu zû'l fadli'l azîm²¹³ ber-hûrdâr-ı ömr-ü devlet olasız. Hıdmetiniz izz-i huzûr-ı fâ'izü'n-nûr-ı pâdişâhânemde meşkûr ve sa'yınız mebrûr olub, nevâziş ve iltifât-ı hıdîvâne ve du'â-yı hayr-ı icâbet-eser-i husrevânîmize mazhar olmuşsızdır. Dâ'imâ kılıcınız düşman-ı dîn ve a'dâ-yı bed-âyîn üzerinden eksik olmayub kefare-i fecere-i dûzah-mekîn hemîşe makhûr ve münhezim ve ecnâd-ı muvahhidîn mansûr ve muğtenim olmakdan hâlî olmaya. Hâlâ vücûda gelen hıdmetiniz mukâbelesinde hakkınızda bihâr-ı atûfet-i şehryârî mevc-zen ve hurşîd-i âlem-tab'-ı tâc-dârîmiz pertev-efgen olub, inâyât-ı aliyye-i seniyyemizden cenâb-ı emâret-me'âblarına beş bin altun atıye olunub nâme-i hümâyûn-ı mülâtafet-meşhûnumuz tahrîr ve teblîğ hıdmetiyle ağa-yı mûmâ-ileyh irsâl olunmuşdır.

İnşâ'allâhu te'âlâ şeref vusûlünde gerekdir ki inâyet ve ihsânımız olan altunu alıb dahi cibilliyetinizde mermûz ve tıynetinizde merkûz olan vûfûr-ı sadâkat ve ihlâs ve fart-ı necâbet ve ihtisâsınız muktezâsınca rızâ-yı yümn-iktizâ-yı husrevânîmiz üzere hareket sebeb-i feth ve nusret ve bâ'is-i izz u rif'at idüğün mülâhaza idüb ol ser-haddlerin umûr-ı cumhûrî cenâb-ı devlet- [21a] me'âblarının gerden-i himmetlerine havâle olunmağla def'-i mazarrat-ı a'dâ-yı bed-re'yde gereği gibi dâmen-i der-miyân idüb eslâf-ı sadâkat-ittisâfınızdan ziyâde dîn ü devlet ve ırz-ı nâmûs-ı saltanatımızın hıdemât-ı mûrisü's-sa'âdâtında bezl-i tâb u tüvân eyleyesiz ve a'dâ-yı bed-re'y dîn ü devlet-i ser-hadd-ı İslâmiyyenin her tarafında hareket ve hamîyyet-i bî-bereket üzere olmalarıyla cenâb-ı sa'âdet-me'âbları dahi gâfil ve keyd ü mazarratlarından zâhil olmayub hemîşe teyakkuz ve intibâh üzere olub dahi taraf-ı düşmandan zuhûr iden

²¹³ Yazır, a.g.e., c.5, s.609; Cum'a Süresi 4.Âyet (İşte o Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir)

âsâr ve ahvâli arz ve i'lâmdan hâli olmayasız. Tahrîran fî gurre-i sâferü'l-hayr sene hamse ve tis'in ve elf.

(40) Hân-ı Âlî-şâna Vezîr-i A'zam Tarafından Yazılan Mektûbdur.

Budur ki hâlâ Lehlü melâ'îni Kazak-ı âk ile vifâk ve Boğdan vilâyetine îsâl-i keyd u mazarrata şedd-i nitâk-ı ittifâk ve Boğdan voyvodası gâfilen ahz ü giriftâr ve bend ve istirkâk eylediği haberi kar'-ı sem'-i hazret-i sultân-âfâk eylemeğle, İnşâ'allâhu te'âlâ cenâb-ı sa'âdet-me'âbları gayret-i dîn-perver-i hânî ve hamîyyet-i şîr-i himmet-küster-i İlhanîleri muktezâsınca ma'kûl ve münâsib gördükleri vech üzere kifâyet mıkdarı Tatar-ı sâbâ-reftâr-ı adüvv-şikâr ta'yîn ve irsâl ve lütf-ı hakk ile cem'iyet-i pür-denîlerin nebâtü'n-na'-ş-âsâ tefrîk ve şemllerin teşdîd ve temzîk itmeğe teşmîr-i sâ'id-himmet buyurub, bi'l-cümle bu husûs vüfur-u gayret ve celâdet ve fart-ı hamîyyet ve şecâ'atlerine tefvîz olunmağla mektûb-ı muhâleset üslûb keşîde-i silk-i tahrîr ve irsâl mahfil-i hâtır-i lâzımü'l tevkîrleri kılındı. Lede's-şerefü'l-vusûl memâlik-i mahrûse-i şehr-yârîyi pâ-mâl-i sem-i semend-i hâzele-i müşrikîn-i nuhûset-karîn olmakdan sıyânet ve vilâyet-i tâc-dârîye hücum-gerâzane-i rezîle-i bed-âyînden himâyet içün ol tarafa kifâyet mıkdarı yağma-ger Tatarı ılgâr ve lâyıık ve muvâfık gördükleri vech üzere tenbîh ve te'kîdleri iksâr ve bi-fazlillahi te'âlâ ve nusretihi şâyeste-i dîn ü devlet olur. Nice hıdemât-ı celîletü'l-âsâr izhârı ile rızâ-yı yümn-iktizâ-yı pâdişâh-ı gerdûn-vakâr tahsîline bezl-i nakdîne-yi iktidâr buyurmaları mütevakkı' ve me'mûldür.

Benim sa'âdetlü oğlum hân-ı âlî-şân hazretleri hâliyâ müntehâ-yı ser-hadd-i mansûre-i [21b] İslâmiyye olan Kamanîçe kal'ası muhâfazasına me'mûr olanların müzâyakaların def' içün mevâciblerinden avâtıf-ı aliyye-i cihân-bânîden ihsân buyurulan akçe Özi muhâfızı vezîr Mahmûd Paşa ile ol tarafa gönderilmekle, Özi muhâfazasında olan vezîr-i mükerrerem izzetlü Mustafa Paşa senâ-hânlarıyla haberleşüb meblağ-ı mezbûrı bir gün evvel İnşâ'allâhu te'âlâ emniyet ve selâmet ile mahalline îsâl ve Kamanîçe muhâfızı vezîr-ı mükerrerem Abdurrahman Paşa senâ-kârlarına teslîme himmet-i hânîleri mebzûl buyurulmak me'mûldür. İla ahirihu

**(41) Kırım Hânı Hacı Giray Hân Tarafından Sâhib-i Devlete Gelen Mektûbdur
ki Nakl Olundu**

Mevkîf-ı refî'-i âliü's-şân-ı vezâret ve kâm-rânî ve mahfil-i menî'-i şâfi'ü'l-erkân-ı sadâret-i fermân-rânî, lâ-zâle-âliyâ bi'l-avni's-samedânî savb-ı devlet evbine, mezîd-i i'zâz ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle du'â-yı bekâ-yı ömr ü devlet ve senâ-yı sebât izz u rif'atları takdîmi ile zamîr-i münîr-i mihr-firûzân ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-dırahşâna münhâ-yı muhlis-i bî-riyâ ve nümûde-i devlet-cû-yı hâlisü'l-velâ budur ki:

Şeref-terîn-i evân ve mübârek-terîn-i ahyânda bizim Bâhadır Ağa bendeleri vesâteti ile atıyye-i aliyye-i şehir-yârî ve avâtıf-ı celîle-i cihân-dârîyi mashûb nâme-i hümâyûn-ı mülâtafet-makrûn-ı tâc-dârî ve cenâb-ı vâlâ-nisâblarının dahi nevâziş-i nâme-i nâmî ve mülâtefe-i kirâmîleri şeref-bahşâ-yı vürûd ve behcet-efzâ-yı vüfûd olub mezâmîn-i şerîfe-i dil-güşâ ve me'ânî-i latîfe-i ferah-bahşâsı nakş-ı sahîfe-i cinân ve zîver-i levha-i dil u cân olub inâyet ve ihsân-ı pâdişâhî olan altun dahi vâsıl olmağla, kelime-küşâ-ı mübâhât ve iftihârımız süreyyâya mûmâsil ve muâdil oldı. Hazret-i Hakk ve feyyâz-ı mutlâk şevketlü ve azametlü ve inâyetlü pâdişâhımız pâdişâh-ı cem-cenâb hazretlerin ilâ-nihâyeti'd-deverân pîrâye-i tâc ü taht ve zîver-i erîke-i saltanat idüb cenâb-ı ni'amü'l-me'âbların dahi kemâl-i devlet ve ikbâl ile hemîşe sadr-ârâ-yı dîvân-ı sadâret eyleye âmîn.

Bâ-mücibü's-sâ'ilîn bu taraflarda olan sügür-ı İslâmiyyenin keyd ü mazarrat-ı [22a] a'dâdan hıfz u hırâseti ve bi'l-cümle umûr-ı cumhûrî ki cânib-i hümâyûn-ı men-lehü'l-emrden ihâle-i uhde-i muhlisî buyurulmuş. İnşâ'allâhü'l-meliki'l-müste'ân icrâ-yı merâsim-i dîn ve ihyâ-yı sünen-i seyyidü'l-mürselîn ve tahsîl-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı şehir-yârî rû-yi zemîn için bezl-tab' u tûvân ve sarf-ı himmet-i bî-pâyân olunduğu kalb-i şerîflerine rûşen ve ayândır. Elhamdulillahi'l-meliki'l-mennân ki mukaddemâ tahrîk-i hatve-i fesâd ile bu ser-haddlere ba'zan-ı istîlâ olan a'dâ-yı bed-nihâdlığına hodde-i hüsrân ve üftâde-i vartât-ı kahr u hizlân oldı. İnşâ'allâhu'r-rahmân bu kış içinde ve böyle şiddet-i şitâ hengâmında Leh ve Kazak keferesi mecd ü evreng ve cem'iyet ile ser-cünbân-ı muâ'dât olamayub memâlik-i mahrûse keyd ü gezend-i a'dâdan me'mûnü's-sâha olması karîn-i hâlimiz olan meyâmin-i nusret ve inâyet-i rabbü'l-izzete nazar ile karîn-i cezm ü ikândır ve asâkir-i Tatar-ı gazâ-girdâr da dahi şimdiki hâlde kuvvet ve kudret yok ki kış içlerinde Leh ve Kazak keferesi vilâyetlerine

doğru süvâr-semend-i gazâ olub sû-be-sû âteş-zen-i memâlik-i a'dâ olalar. Kamanîçe seferinden gelen guzât bendeleri ne mertebe mihnet-dîde ve bî-mecâl olduğu muhtâc-ı beyân değildir.

Bucak tarafında olan zu'afâ-yı ehl-i İslâm ise istîlâ-yı düşman-ı bed-fi'âl hengâmında fetret ve ihtilâl ile perîşân-ı hâl olub gâret-horde-i a'dâ olduklarından gayri karyelerin bir mertebe pâ-mâl eylemişler ki ma'an evvelâ fer-âlâ askerîmizle muhlisleri iktizâen birkaç gün misâfîretimizde otluk ve saman bile bulamadık. Bahâra dek Bucak'da oturulsa memleket harâb ve re'âyâ perâkende ve perîşân olmak hüveydâ olub ve bahârda bir tarafa sefer iktizâ ider ise sefer çekmiş veya vilâyetde kıışlamış zebûn ve âlât-ı harb kalmamış tedâriksiz asker ile gidilmek müte'assir olmağla, e'âdî-i dûzah-mekân hâlâ istîlâ-yı ceyş-i müsennâ ile pâ-beste-i hizlân iken biz dahi Kırım'a varub bahâr için techîz-i asker ve tehiyye-i levâzım-ı sefer ile kâr-güzâr-ı maslahat olmamız ve Moskov ve Barabaş taraflarından te'sîs-i binâ-yı sulh u salâh husûsu ve sâ'ir-i masâlih-i dîn u [22b] devlet ne ise kayırılmak ve Bucak havâlîsinde dahi muhâfaza-i hudûd-ı İslâmiyye için ihtimâma bir sultân alıkonulmak münâsib-i hâl fehm olunmağla muhlisleri Kırım tarafına müteveccih olub oğlumuz Devlet Giray Sultân bendelerini Bucak tarafında alıkomuşuzdur.

Mukaddemâ ol havâlîye düşman istîlâsı haberi Kırım'a vardıkda dört beş bin kadar asker çıkub hâlâ Bucağa dâhil olmalarıyla Kırım'dan gelen güzîde asker umûm üzere alıkonulub ve ba'zı kâr-azmûde ve nâm-âver kulları dahi alıkonulmuşdur. Ve sa'âdetlü ve rif'atlü vezîr-i mükerrerem Mustafa Paşa hazretlerinin savâb-dîd-i re'y-i sedîdleri üzere amel ve hareket eylemeleri bâbında tenbîh ve tavsiye olunmuşdur. İnşâ'allâhu te'âlâ paşa-yı müşârün-ileyh hazretlerinin işâret-i aliyyeleri üzere iktizâ iden hıdemât-ı aliyye de bezl-i ihtimâm-ı tâm iderler. Allâhü te'âlâ cümlemizi dîn ü devlete lâıyk ve sûd-mend olur a'mâl-i haseneye muvaffak eyleye. Bâkî hemîşe âf-tâb-ı ömr ü devlet ve mâh-tâb-ı kadr ü rif'at dırahşân ve tâbende-bâd bi Rabbi i'bâd.

(42) Hân Hazretlerine Kıyâm-ı Gazâ İçün Yazılan Mektûbdur.

Budur ki Leh kralı olan bed-ahd ve dalâlet-me'âl bundan akdem, atebe-i aliyye-i tâc-dârî ve südde-i seniyye-i cihân-dârî ile olan sulh u salâh-ı müstevcibü'l-felâhın hilâfına izhâr-ı fesâd ve şikâk ile nakz-ı ahd u mîsâk ve Nemçe Çasar-ı bed-girdârî ile ittihâd ve ittifâk idüb ser-hadd-ı mansûre-i İslâmiyyeye îsâl-i mazarrat ve gezend

kasdında olmalarıyla, şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve mehâbetlü efendimiz şehir-yârî-i gerdûn-vakâr ve cihând-dârî-i bülend-iktidâr hullidallâhu te‘âlâ hilâfetûhu ilâyevmi’l-karâr hazretlerinin nîrân-ı gayret ve hamîyyet-i husrevânîleri fûrûzan olub Engürüs ser-haddinde olan memâlik-i mahrûse ve hudûd-ı mansûrenin bi-fazlillahite‘âlâ keyd ü mazarrat-ı a‘dâ-yı li‘âmdan hıfz u hırâset ve himâyet ve sıyâneti için tertîb-i mukaddemât-ı sefer-i nusret-âsâr ve ol ser-hadd-i mansûreye techîz ve irsâl-i leşker-i cerrâra himmet-i bî-hemtâ-yı mülûkâneleri [23a] masrûf buyurulmağla ol savba me’mûr olan vüzerâ-yı izâm ve mîr-i mîran-ı kirâm ve ümerâ ve sâ’ir tavâ’if-i asâkir-i zafer-intimâyâ Haleb vâlîsi vezîr-i mûkerrem izzetlü Mustafa Paşa hazretleri ser-asger nasb olunub ol cânibin hâl ve akd-i umûrî vezîr-i müşârûn-ileyhin re’y-i rezîn-i isâbet-karînlerine havâle olunmuşdır. İlâ-âhirihi fî ra 29 Sene 95.

(43) Kırım Hânı Hacı Giray Hân’dan Rikâb-ı Hümâyûn’a Hediye Sungur Kuşları Geldikde Yazılmıştır.

Benim sa‘âdetlü ve devletü ve celâdetlü oğlum hazretleri eymen-i evkâtde mektûb-ı mergûb-ı sa‘âdet-mashûbları vâsıl olub, pîrâye-i silk-i tahrîr kılınan dürer-i me‘ânî-i muhabbet-nişân bi-tamâmîhi keşîde-i rişte-i nazar-ı im‘ân kılındı. Şevketlü ve kudretlü ve inâyetlü efendimiz şehir-yârî-i iskender-âsâr hazretlerinin rikâb-ı kâmyâb-ı husrevânîlerine irsâl buyurulan iki cenâh sungur resânide-i pişkâh-ı nazar-ı hümâyûn ve feyz-safâ-yı hâtır-ı mülûkâneye melâbis ve makrûn olub, bu muhlisî-seniyye-i sâflarına ihdâ buyurulan dahi nihâde-i sa‘îd-i i‘tibâr ve bâ’is-i ıstıyâd-ı inşirâh-ı tab‘-ı ihlâs-şî‘âr oldı. Hem-vâre tîhû-yı fevz u nusret-i şâh-bâz-ı şikâr-endâz baht u ikbâllerine ârâyış-i çengâl ve a‘dâ-yı hüsrân-me’âl hemîşe pâ-mâl-i sitem-i semend-i iclâl olmakdan hâlî olmaya. Ferzend-i ercümendleri şecâ‘atlü Devlet Giray Sultân oğlumuz hakkında ser-zede-i hâme-i iltimâsları olan husûsa müsâ‘ade-i celîle-i tâc-dârî mebzul buyuruldı. Fî-mâ-bâd dahi vâki‘ olan ahvâl ve âsârı tahrîr ve i‘lâma tahrîk-i enâmîl-i himmet buyurmaları me’mûl. Bâkî hemîşe fî 18 C. sene 95.

**(44) Kırım Hân'ı Hâcî Giray Hân Azl Olunub Sâbıkâ Hân Olub Rodos'da Olan
Selim Giray Hâna Yine Hânlık Tevcîh ve Davet Olundukda Yazılmıştır. Mu'tâd
üzere Hânlara Yazıla Gelen Elkâb Yazılmıştır**

[23b] Budur ki benim sa'âdetlü karındaşım şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve mehâbetlü ve atûfetlü efendimiz pâdişâh-ı bahr u berr ve fermân-revâ-yı heft-kışver hazretlerinin bihâr-ı avâtîf ve mekârim-i e'âlî-perverleri cenâb-ı me'âlî-nisâbları hakkında mevc-endâz-ı inâyet-i bî-girân olub hâlâ Kırım Hânlığını size ihsân buyurdular. Hakk sübhânehu ve te'âlâ mübârek ve meymûn ve envâ'-ı hayr u sa'âdete melâbis ve makrûn idüb te'yîd ve tevfiğ ve inâyeti ile müstelzim-i sa'âdet-i dünyâ ve âhiret ve muvâfık-ı nâmûs-ı dîn u devlet olur âmâl ve himmete muvaffak eyleye. Sâdır olan hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûnları İnşâ'allâhu te'âlâ şeref-bahşâ-yı vusûl olduğu sâ'at kat'ân tevakkuf ve ârâm buyurmayub hemân ucâleten irsâl olunan kadırgaya süvâr ve kemâl-i şitâb ile bâl-güşâ-yı isti'câl olub İnşâ'allâhu'r-rahman bilâ-tevakkuf rikâb-ı kâm-yâb-ı cihân-dârîye gelüb vâsıl olmağa müsâra'at ve ikdâm buyuralar. El-hâletü hâzihî ol tarafda olan ehl ü iyâllerinin nakli kaydında olmayalar, İnşâ'allâhu te'âlâ anlar da vakti ile nakl olunurlar. Hemân bizzât cenâb-ı sa'âdetleri alâ-cenâhi'l-isti'câl bu tarafa vusûle bezl-i himmet ve sarf-ı vakit buyuralar ki mu'accelen kudûm-u meymenet-lüzûmlarına şevketlü ve inâyetlü efendimizin intizâr-ı hümayûnları mukarrerdir. Ana göre muktezâ-yı hâl üzere kemâl-i sür'at ve isti'câl ile hareket buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u sa'âdet ve kâm-rânî ber-devâm-bâd fî sene 95 C. 22

**(45) Hân-ı Müşârün-İleyh Gelüb Rikâb-ı Hümayûna Rû-Mâl ve Tekrâr İhrâz-ı
Şeref-i Hânî ile Me'mûren Özi'de Ser-Asker Olan Vezîr-i Mükerrerrem-i Teslîmât
Süleyman Paşa Cânibine Revâne Oldukda Kendüye Yazılmışdır.**

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, güzîde-neseb-i Cengîzî, yektâ-süvâr-ı arsa-yı ceng-engîzî, bâlâ-nişîn-i evreng-i hânî, serîr-ârâ-yı müttekâ-yı İlhanî, izzetlü ve rif'atlı ve sa'âdetlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin mevkîf-ı refî'ü's-şân-ı sa'âdet-karâr ve mahfil-i âlî-mekân-ı celâdet-şî'ârları savbına mezîd-i i'zâz ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle cevâhir-i da'vât-ı [24a] sâfiyât-ı dürriyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı vâfiyât-ı virdiyyetü'l-fevehât ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-i leme'ândan ve hâtır-ı âtır-ı mihr-i firûzâna inhâ-i muhlisâne ve inbâ-i sâdikâne budur ki:

Engürüs tarafına me'mûr olan asâkir-i Tatardan miyân-ı sıdk Tatarı firâr ve hudûd-ı Eflaka dâhil olduklarında envâ'-ı şenâ'at-ı âşikâr itdükleri Eflak Voyvodası bendeleri i'lâm eylemiştir. Benim sa'âdetlü ve celâdetlü birâder-i âlî-kadrim hazretleri bu vakitte küllî hıdmet me'mûl olunan Tatar askerinden böyle bî-vakit avdet ve firâr zuhûr itdikden sonra ol tarafda olan sâ'ir asâkir-i mansûreye ne mertebe za'f-ı kalb belki iyâzen billahi te'âlâ dahi nice mekkâre zuhûruna bâ'is olması mukarrer idüğü ma'lûm-ı İlhanîleridir. Cibilliyet-i hamiyet-karîninizde merkûz olan gayret ve şecâ'at-ı İlhanî muktezâsınca bu vakitte firâr ile izhâr-ı hıyânet idenlere ber-vech-i sezâ tertîb-i cezâ buyurulub ve İnşâ'allâhu te'âlâ gayret-i dîn-perverî muktezâsınca izzetlü Nüreddîn Sultân oğullarına gidecek asâkir-i Tatarı müstevfî bir gün ve bir sâ'at evvel irsâl ve îsâle takayyüd ve himmet-i hânîleri der-kâr buyurulmak me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa'âdet-i hânî der-mesned-i hükûmet ve fermân-rânî dâ'im-bâd, sene 95.

**(46) Bin Doksan Beş Senesinde Bi-Avnillahi Te'âlâ Leh Taburu Münhezim
Oldukda Kırım Hânı Selim Giray Hân Hazretlerine Taraf-ı Hümâyûndan Kılıç
Kaftan İle İrsâl Buyurulan Hatt-ı Hümâyûn Sûretidir ki Ketb Olundu.**

Budur ki hâlâ irsâl eylediğiniz mektûbunuz vârid olub derûn-ı sadâkat-meşhûnunda cüyûş-ı sürûş-ı te'yîdat-ı ilâhî ve mahz-ı feyz ve inâyet-i nâ-mütenâhîden beşâret, nasrun minallahi ve fethun karîb ve beşşiril mu'minin²¹⁴ mefhûmunu mutazammın olmağla, cenâb-ı hudâvendigâr ve perverdigâr-ı lâ-yezâl celle şânühû ani'-ş-şebîh ve emsâlûhu hezerân-ı hezâr şükr ü sipâs-ı bî-şümâr olunmuşdur. Zalike fadlillahi yu'tihi men [24b] yeşau vallahü zül fadlil azîm²¹⁵ cenâb-ı şecâ'at-me'âbınız hâssa-i çırağ-ı efruhte ve nasb-gerde-i nevâhtemiz olub, mecbûl-ı tab'-ı celâdet-mevsûlunuz olan gayret ve hamiyet ve vüfur-ı şecâ'at u şehâmetiniz muktezâsınca hıdemât-ı aliyye-i dîn-i mübînden vücûda getürdüğünüz mesâ'î-i cemîle-i celîletü'l-âsârınız izz-i huzûr-ı fâ'izü'n-nûr-ı hıdîvânemizde meşkûr olmağla, tahsîl-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı mülûkâne ve mazhar-ı du'â-yı hayr-ı pâdişâhânem olmuşsıdır. Berhûrdâr olasız. Nî'am-ı celîle-i husrevânem size ve sizinle râh-ı gazâda cân u

²¹⁴ Yazır, a.g.e., c.5, s.598; Saf Sûresi 13.Âyet (Allah'tan nusret ve yakın bir fetih, hem mü'minleri müjdele)

²¹⁵ Yazır, a.g.e., c.5, s.609; Cum'a Sûresi 4.Âyet. (İşte o Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir)

başlarını fedâ eyleyen bi'l-cümle ümerâ-yı şecâ'at-şî'âr ve mirzâyân-ı nusret-medâra helâl ve hemîşe düşman-ı dîn üzerine kılıcınız berrâk olsun.

Sizden me'mûl ve melhûz-ı pâdişâhânem olan bu makûle hıdemât-ı celîle vücûda getürmek idi. Hâlâ hakkınızda âf-tâb-ı âlem-tâb-ı ref'et-i şehin-şâhânem pertev-efgen ve kulzüm-i bî-girân avâtıf-ı tâc-dârânem mevc-zen olub, hâssa-i hil'a-i fâhire-i mülûkânemden iki sevb kürklü ve kürksüz hil'at-ı mûrisü'l-behcet-i sultânî esyâf-ı fâtihatü'l-eknâfımdan murassa' gılâf bir kabza şemşîr-i adüvv-tedmir-i hâkânî ve bir murassa' sorguç ve hazîne-i âmiremnden on bin zer-i meskûk inâyet ve ihsânımız olub () ile gönderilmiştir. Vusûlünde gerekdir ki şerâ'it-i ta'zîm ve tekrîm ve merâsim-i tevkîr ve tefhîmi ri'âyet ile istikbâl ve hil'at-ı fâhireleri dûş-u mefâhirine iktisâ ve kılıcı miyân-ı gayret-nişânınıza bend eyleyüb beyne'l-milel izhâr-ı mübâhât etdükdün sonra südde-i seniyye-i sa'âdet-unvân ve atebe-i aliyye-i rasînü'l-bünyânımıza olan kemâl-i sadâkat ve ihlâs ve nihâyet-i meveddet ve ihtisâsınız müsted'âsınca fî-mâ-bâd dahi lâyıık-ı ırz u devlet ve muvâfık-ı nâmûs-ı saltanat olur hıdemât-ı celîle vücûda getirmeğe bezl-i tab' u tuvan ve sarf-ı cidd ü cehd-i firâvân eyleyesiz.

(47) Hân-ı Âlî-şân Hazretlerine Hatt-ı Hümâyûn ile Giden Mektûbdur.

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, bâlâ-nişîn-i evreng-i hânî, serîr-ârâ-yı müttekâ-yı İlhanî, yektâ-süvâr-ı mızmâr-ı şecâ'at, âlem-efrâz-ı arsa-yı şehâmet, izzetlü ve rif'atlı ve celâdetlü karındaşım hân-ı [25a] âlî-şân hazretlerinin meclis-i refi'ü's-şân-ı sa'âdet-karîn ve mahfil-i âlîü'l-mekân-ı devlet-rehînleri savb-ı bülend evbine, mezîd-i ta'zîm ve ikrâm ve fart-ı tevkîr ve izâm birle cevâhir-i da'vât-ı sâfiyât-ı dürrîyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı vâfiyât-ı virdiyyetü'l-fevehât ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i mihr-firûzân ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-dırahşâna inhâ-i muhlisâne budur ki:

Benim sa'âdetlü ve celâdetlü âlî-menziletlü birâder-i ekremim hazretleri taraf-ı bâhirü's şeref-i hânîlerinden nevîd-i behcet-i bedîd-nümûd ve zafer-vürûduna dîdegüşâ-yı terakkub ve intizâr iken ey-men-i evkât-i müteberriketü'l-âsârda mektûb-ı mergûb-ı beşâret-mashûbları safâ-bahşâ-yı vusûl olub keşîde-i silk-i sûtûr buyurılan le'âlî-i me'âlî-i pûr-nûr yegân yegân manzûr-ı dîde-i şu'ûr kılınıb avn u inâyet-i rabbânî ve te'yîd ve tevfiik-i samedânî ile cîlve-nümâ-yı sâha-i zuhûr olan âsâr-ı

himem-i celîle-i hânî ve mâyeü'l iftihâr-ı rûzgâr olan gazâ-yı nusret-fezâ-yı âdemü'l-kırânîleri, şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve mehâbetlü efendimiz şeh-r-yârî-i iskender-âyîn ve cihân-dârî-i dârâ-temkîn hazretlerinin huzûr-u fâ'izü'n-nûr-u husrevânîlerinde lâzıme-i muhlis-i sadâkat-şî'âr olduğı vech üzere ta'bîr-i dil-pezîr ile takrîr olunduk da vücûda gelen hıdemât-ı güzîdeleri envâ'-ı tahsîn ve i'tibâr-ı bî-şümâr ile makbul ve meşkûr-ı hudâvendigârîleri olub her vecîhle fâ'iz-i rızâ-yı sa'âdet iktizâ-yı tâc-dârî ve mazhar-ı du'â-yı arş-peymâ-yı şeh-r-yârî olduklarından mâ'adâ, neyyir-i nevâziş ve ikrâm-ı hıdîvâneleri cenâb-ı me'âlî-nisâblarının kâşâne-i hâl u şânlarına ziyâ-resân-ı iltifât ve ihsân ve pertev-endâz-ı inâyet-i bî-girân olub hâssa-i hil'a-i fâhire-i mülûkânelerinden bir sevb sâde ve bir sevb semmûr-ı fâ'izü's-sürûra dûhte hil'at-ı mûrisü'l-behcet-i sultânî ve esyâf-ı fâtihatü'l eknâf-ı sâhib-kırânîlerinden bir kabza samsâm-ı mücevher niyâm-ı hüsrevânî ve bir murassa' sorguç-ı hoş-manzar ile on bin aded zer-i meskûk safâ-küster inâyet ve erzânî buyurulub sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ve nâme-i hümâyûn-nümûnlarına mashûb irsâli izz-i huzûr-ı sa'âdet-mevfûr-ı İlhanîleri kılındı.

İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-şerefü'l [25b] -vusûl merâsim-i ta'zîm ve iclâl ve levâzım-ı tebcîl ve ikbâl ile istikbâlden sonra hil'a-i fâhire-yi envâ'-ı mübâhât ile zîver-i dûş-ı müfâharet ve şemşîr-i adüvv-tedmîri bend-miyân-ı himmet buyurub sorguç-u safâ-perveri ârâyiş-efser-i sa'âdet-şümûl ve atıyye-i şâhâneyi dahi pîrâye-i ceyb-i kabûl buyururlar fe-hamden sümme hamden²¹⁶ ki zât-ı sa'âdet-âyâtlarında merkûz olan gayret ve şecâ'at-i velâ-verâne ve yümn-ü himmet ve azîmet-i sâdikâne muktezâsınca nakş-ı sahîfe-i rûzgâr olacak böyle bir gazâ-yı zafer-şî'âra muvaffak oldular. Hakk sübhânehu ve te'âlâ hemîşe sa'âdetlü ve celâdetlü birâder-i ekremimi dîn ü Devlet-i aliyye'ye nâfi' dahi nice nice âmâl-i şâyesteye mazhar itmekle huzûr-u hümâyûn-ı cihân-bânîde kadr ve i'tibârların dahi ziyâde ber-ter ve efzûn ve hem-vâre esnâf-ı ikrâm ve ihsân-ı husrevâneye makrûn idüb eslâf-ı sadâkat-ittisâflarından mümtâz ve ilâ-yevmi'l-kıyâm nîk-nâm ile ser-efrâz eyleye. Benim sa'âdetlü birâder-i âlî-şânım savâb-dîd-i re'y-i sedîdleri üzere Nemyrive'ye hâkim nasb itdikleri Kazak Hatmanı husûsunda müsâ'ade-i hüsrevânî mebzûl buyuruldu. Hemân yine herhalde ol tarafta dîde-güşâ-yı basîret olub şâyân-ı nâmûs-ı Devlet-i aliyye olan vech üzere re'y-

²¹⁶ Hamd üstüne hamd olsun, sonsuz şükürler olsun.

i rezîn-i isâbet-karînleri ile istisvâb buyurulan umûr u husûsda kâr-fermâ-yı takayyüd ve himmet olmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe Sene 95.

(48) Kenar Mektûba Tahşiye Olunmuşdur

Benim sa'âdetlü ve sadâkatlü birâder-i ekremim hazretleri, veled-i necîbleri izzetlü Kalgây Sultân oğlumuz hüsn-i teveccühleriyle böyle bir hıdmet-i gazâda bulunub ve mürâ'ât-ı şerâ'it-i ihtiyât için Kili ve Akkirman taraflarında kışlaması fermân buyurulmağla, cenâb-ı sa'âdetlerin ikrâm ve tevkîr için taraf-ı hümayûn-ı inâyet-makrûn-ı pâdişâhîden anlara da iki bin altun ile semmûre kaplı bir sevb hil'at-ı fâhire ihsân olunmuşdur. Benim sa'âdetlü birâder-i âlî-şânım gerçi melâ'înin ikdâm ikdâm üzere kıyâmları gayr-ı mutasavver görünüyor lâkin hazm ve ihtiyât için anlar ol taraflarda kışlamaları fermân [26a] buyurıldı. Mümkün olduğu mertebe zahîreleri husûsunda dahi kendileri müsâ'ade olunmuşdur. Hemân cenâb-ı Hakk te'yîd ve nusretin karîn eyleyüb âmâl-i hasene zuhûruna cümlemizi muvaffak eyleye ve iltimâs-ı aliyyeleri üzere Bucak'da olan Tatarın bedel-i öşri ve Taman adasında olan yeniçerilerin ref'leri ve irsâl buyurulan arzlar ve dirlikler husûsunda müsâ'ade-i celile-i cihân-banî mebzûl buyurulmağla Mehmed Baki Ağa bendeleri yine taraf-ı bâhirü's-şeref-i hânîlerine avdet itdirilmişdir ve sâbıkâ Kilercibaşı olan Ali Ağa bendelerine işâret-i aliyye-i hânîleri üzere selefleri gibi ulûfe ta'yîni ile muhassilü'l merâm kılınmıştır.

(49) Kırım Hânı Selim Giray Hânın Kılıç Kaftan ve Atâyâ-yı Şehr-yârî Teşekkürü İçün Sadr-ı A'zam Hazretlerine Gönderdiği Mektûb Sûretidir

Mevkıf-ı refî'-i âlü's-şân-ı vezâret ve kâm-rânî ve mahfil-i menî'-i şâmi hü'l-erkân-ı sadâret ve fermân-rânî, lâ-zâle-âliyâ bi'l-avnü's-samedânî savb-ı sa'âdet-evbine, mezîd-i ta'zîm ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle cevâhir-i da'vât-ı zâkiyyât-ı muhâlesât-simât ve zevâhir-i tahiyyât-ı vâfiyât-ı musâdakât-gâyât ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-fürûzân ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-leme'âna minhâ-yı muhlis-i hâlisü'l-bâl ve nümûde-i devlet-cû-yı sâdikü'l-makâl budur ki:

Benim sa'âdetlü ve devletlü ve mekremetlü birâder-i vâlâ-kerem hazretleri yümn-ü terbiye-i cemîle ve semere-i kelime-i tayyibeleriyle hakkımızda mehebb-nevâziş ve iltifât-ı şehr-yârîden nesîm-i anber-şemîm inâyet-i aliyye-i cihân-dârî-vezân ve matla'-ı merâhim ve mekârim-i tâc-dârîden hurşîd-i cihân-tâb-ı atûfet-i husrevânî

dırahşân olub, dergâh-ı sidre-sîmâ kapucıbaşlarından izzetlü Musa Ağa bendeleri ile ihsân ve irsâl buyurulan teşrîfât-ı aliyye-i pâdişâhî ve hatt-ı hümayûn-ı mülâtafet-meşhûn-ı şehn-şâhî bir vakt-i bihbud ve sa'âdet-mev'ûdda şeref-bahşâ-ı vürûd ve behcet-efzâ-yı vüfûd olub, takdîm-i merâsim-i ta'zîm ve istikbâl ve tetmîm-i levâzım-ı tebcîl ü tefhîm ve iclâlden sonra ihsân-ı pâdişâhî olan kürk ve hil'at-ı mûrisü'l-behceci pîrâye-i dûş-ı iftihâr itmekle [26b] reşk-fermâ-yı cild-pûşân ravza-ı rıdvân ve şemşîr-i bî-nazîr-i âlem-gîr bend-i kemer ve sorguç-ı zîver-efser fahr itmekle mağbut-ı ekâsire-i eyvân-ı keyvâna ve sâ'ir atâyâ-ı bî-gâyâ-yı mülûkâne ile mâlik-i gencîne-i herd ü cihân olduğundan mâ'adâ, mazmûn-ı hatt-ı hümayûn-ı kerâmet-makrûna kemâl-ı huzû' ve huşû' birle tevcîh-i sâmi'a-ı ikrâm ve ikbâl olunub hakkımda feyezân olan deryâ-yı nevâziş ve iltifât-ı şâhâne ile serîrde-i evc-i ibtihâc oldum.

Muhât-ı ilm-i âlem-ârâlarıdır ki sa'âdetlü ve devletlü ve âlî-himmetlü birâder-i mekârim-perverim hazretlerine intisâb-ı karâbetle muhlislerinin muhâlesât-ı resmî-i resîde-i sâmi'a-yı hümayûn olalıdan berü müddetü'l-ömr-ü mekârim ve iltifât-ı tâcdârî ile fâ'ikü'l-akrân ve in'âmât-ı bî-gâyât-ı şehn-şâhî ile müşârün-bi'l-benân olub sevâbık ve levâhık-ı ni'am-ı nâ-mütenâhî-yi hıdîvânî üzerine bu def'a dahi yine mukârenet-i hüsn-i terbiye-yi âsâfileriyle şân-ı sadâkat-unvân-ı muhlisîde teveccüh iden li-hâzâ-i bahr-i bî-girân-mevâdd-ı ihsân ve inâyât-ı husrevânî şükrün edâ ne mümkindür ancak, te'kîd-gâh-ı âlemde ve dest-yârî-i himmet-i cenâb-ı vâlâ-nisâb ve envâr-ı hüsn-i enzâr-ı pâdişâh-ı süleyman-cenâb ile efruchte-çerâğları olmağla leyl ü nehâr tahsîl-i rızâ-yı sa'âdet-irtizâları içün sıdk-ı derûn ile şükrâne-i ni'am uğur-ı hümayûnlarında fedâ-yı cân ve sere azîm ve devâm-ı ömr ü devlet ve kıyâm-ı kadr ü menziletleri da'vâtına müdâvim-i muhlis-i hulûs-ittisâfları olduğum İnşâ'allâhu te'âlâ ebniye-yi dest-i ilhâm olan kalb-i şerîflerine âyândır. Hemân hazret-i kâdiyyü'l-hâcât şevketlü ve azametlü ve inâyetlü pâdişâhımız pâdişâh-ı deryâ-nevâl hazretlerin ilâ inkırâzi'd-devrân pîrâye-i evreng-i saltanat ve cenâb-ı me'âlî-nisâbların dâ'imâ kemâl-i behcet ve safâ ile serîr-ârâ-yı dîvân-ı sadâret eyleyüb kâffe-i i'bâd-ı sadâkat-i tiyâdların hususen bu devlet-hâh-ı mütchâssısların meyâmîn-i himem-i sâdıkalrı ile uğur-ı dîn ü devletde hıdemât-i güzîde ve harekât-ı pesendîdeye muvaffak itmekle dâ'imâ zıll-i zalîl-i inâyet ve atûfet-i hüsrevânîyi üzerimizden eksik itmeye. [27a] Bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr ü devlet ve kâm-rânî memdûd ve lâ-yezâl ibâd.

(50) Taraf-ı Âsafiden Hân Hazretlerine

Vâlâ-cenâb-ı me‘âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa‘âdet-iktisâb, fâris-i meydân-ı şecâ‘at ve ceng-engîzî, fâris-i büldân-ı vilâyet-i cengîzîdir, der-sıdk-ı kâm-kârî zer‘î-i evc-i burc-ı bahtiyârî, izzetlü ve sa‘âdetlü ve celâdetlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin matla‘-ı envâr-ı sa‘âdet ve ikbâl ve mazhar-ı âsâr-ı câh ü celâl olan nâdî-i refî‘-i âlîü’ş-şân-ı hânî vedâdî-i menba‘-ı şâmihü’l bünyân-ı İlhanîleri savb-ı bülend evbine, envâ‘-ı tevfir-i tevkîr ve esnâf-ı tekrim-i teksîr birle tuhaf-ı tahiyyât-ı gâliyât-ı âliyât, le‘âlî-nişân ve taraf-ı teslîmât-ı hâlisât-ı sâlihât-ı cevâhir-feşân ki revnak-efzâyı serîr-vedâd ve mesned-ârâ-yı çâr-bâliš-i ittihâddır ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-ziyâ ve hâtır-ı âtır-ı mihr-incilâya inhâ-yı muhlis-i sadâkat-intimâ budur ki:

Merâsim-i su‘âl-i mizâc-ı sa‘âdet-imtizâc ve levâzım-ı tefakkud-ı hâl-i bâhirü’l-ibtihâcları takdîm olunur. Hemîşe hâmîşân-ı hâl ü şânları pezîriş-i ebr-i atûfet-i mülk-ü kâdir ile tarâvet-pezîr olub gülbün-i bâğ-ı şâd-mânî ve rehberde-i evc-i kâmrânî olmakdan hâlî olmayalar. Benim celâdetlü ve şehâmetlü birâderim e‘azz u ekremim hazretleri eymen-i evkât-i müteberrikü’l-âbârdan nâme-i nâmî-i muhabbet-şî‘ârları ferah-bahşâ-yı vusûl ve terâh-zevâ-yı hâtır-ı sadâkat-şümûl olub ol sahîfe-i nazîfe-i kâfur-ı iltibâsın ki miyâne-i dîl-cû-yı sûtûrî sahn-ı benefşe-zâr-ı ibâretde câbe-câ nehr-i şîr-i safâ-nihâddır vesâtet-i hâme-i vâsıt-nejâd birle feşânde-i sûde-i anber-midâd ile mâsadakü’n-nûr-ı fî’s-sevâd olan hurûf-ı hullet-zurûfundan bârika-yı subh-ı sâdık-vedâd pertev-efgen, kasr-ı zücâcî-yi bâsıra oldukda şibhâ-yı ba‘de’l-sûrîde gunûde-i genc-i derûn olan şahs-ı muhabbet-i rûz-efzûn fezâ-yı anberin çemen-i mektûb-ı hakâ’ik-meknûnlarına dîde-güşâ-yı temâşâ-yı sürûr-gûn-â gûn olduğundan mâ‘adâ, fehvâ-yı meveddet-ihtivâsında hâssa-i şiyem-i marziyyeleri olan şîve-i hâtır-sâzî ve dîl-nevâzîden nâşî âb-ı nâb-ı musâdakat [27b] ve mülâtafet birle hadîka-i dil-i bî-gılda nâbit ve sâbit olan nihâl-i ta‘alluk ve dil-dâde ki nümâ-pezîr-i ziyâde-gî olmuşlar.

Hemîşe riyâz-ı âmâl ve emânîlerinde nesâ‘im-i eltâf hafîyye-i sübhânî-vezân ve ezhâr-ı makâsıd-ı rû-cihânîleri şükûfte ve hândân olub hem-vâre uğur-ı dîn-i mübînde lâzıme-i tab‘-ı celâdet-makrûn-ı hânîleri olan himmet-i celîle-i kâr-güzâr-ı İlhanîleri mâye-i ibtisâm-ı sügür-ı İslâm ve bâ‘is-i inhizâm-ı a‘dâ-yı li‘âm olmağla, her an mukârin-i ikrâm ve iltifât-ı sâhib-kırânî ve mesned-ârâ-yı sa‘âdet ve vakârânî

olalar. Fîmâ-ba'd dahi bu muhlis-i vâlâ-cû-yı vefâ-gû-yı hâtır-ı âtır-ı feyz-mukâtırlarından ferâmuş itmeyüb muktezâ-yı musâdakât ve nîk-sâzî olan mülattıfâ-i kirâmî-i hakikat-perdâzîleri irsâliyle muharrik-i silsile-i mihr ü vedâd ve du'â-yı hayr-ı icâbet-eserleriyle bâd-âver-i muhabbet-i sadâkat-i'tiyâd olmaları iltimâs olunur. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa'âdet ve kâm-rânî der-mesned-i mekremet ve fermân-rânî dâ'im-bâd, sene 96.

(51) Hân-ı Müşârün-İleyhe Kâ'ime-dir

Benim sa'âdetlü ve şehâmetlü birâder-i es'ad-âhterim hazretleri, kâ'ime-i hikmet-âsârlarının mazmûn-ı sadâkat-meşhûnunda cumhûr-ı asâkir-i mansûre bir tarafa sefer itmekle istihkâm-ı ittifâk-ı e'âdiye sebep ve fırsat buldukları taraftan iyâzen billahi te'âlâ bir büyük fesâd itmeleri zâhir olduğun tahrîr ve muktezâ-yı vakt ü hâl ile her cânibde hudûd-u mansûr-ı İslâmiyyenin hıfz u hırâseti kaydı görölüb me'mûr olan tavâ'if-i asker vakt-i fırsatı fevt itmemek üzere sarf-ı makdûr olunmağası münâsib idüğü iş'âr ve bu tarafın tedbîr-i karâr-dâdesi istifsâr buyurmuşuz.

Mektûb ve kâ'imeniz şevketlü ve kudretlü ve mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı âlem-penâh eyyedâllahü vekuvvahû hazretlerinin manzûr-ı nazar-ı şeh-n-şâhî ve melhûz-ı hâtır-ı ilhâm-ı mezâhir-i pâdişâhîleri oldukda, re'y-i savâb-dîd ve tedbîr-i sedîdiniz huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı hıdîvânelerinde matbû' ve makbûl olub İnşâ'allâhu te'âlâ müstea'inen billahil mu'în bu sene-i amîmetü'l-meymene de devlet ve ikbâl [28a] ve sa'âdet ve iclâl ile dârü'n-nasr-ı Edirne'de karâr ve sene-i sâbıkâda Engürüs ve Leh ve deryâ taraflarına me'mûr olan asâkir-i zafer-me'sûr yine kel-evvel me'mûr ve iktizâ iden mehâmm-ı sefer ve levâzım-ı asker-i şehir-yârî ile bu taraftan gereği gibi görölüb iktizâsına göre her tarafa pey-der-pey irsâl ve kusûrları tekmi line ihtimâm olunmak bâbında fermân-ı hümayûn-ı itâ'at-makrûn-ı şehir-yârî sudûr bulmağla, inşa'allâhu te'âlâ fermân-ı itâ'at-iktirân-ı cihân-bânîleri üzere her tarafda olan guzât-ı müslimîn ve kûmât-ı muvahhidînin iktizâ iden umûr-ı lâzıme ve mühimmeleri tedârik ve tekmi line makdûr-ı beşer olan mertebelere teşmîr-i sa'id-ihtimâm olunmuşdur.

Ola ki avn-ı Hakk ile bu sene-i meymenede himmet-i İlhanîleri ve mukârenet-i takdîr-i yezdânî birle ol taraflar me'mûn-ü'l-gâ'ile ve hüsn-i ihtimâmları nizâm bulub def'-i gâ'ile-i hâ'ile ile ibâdullah gûşe-nişîn-i itmînân olmak müyesser ola. Cenâb-ı Hakk tedâbir-i hayr-hâhâne-i devlet ü dîni takdîr-i lâ-yezâlîsine muvâfık ve her umûrda

sa'y ve ihtimâmların irâde-i aliyye-i ilâhîyyesine mutâbık idüb kâffe-i enâma husûsan ehl-i İslâma nice hıdemât-ı mahmûdü'l-avâkıba muvaffak eyleye.

(52) Kâ'ime-i Diğer

Benim sa'âdetlü ve sadâkatlü ve celâdetlü karındaşım azîzim hazretleri, emr-i Hakk ile böyle umûr-ı mühimme-i azîmenin kesreti ve her taraftan gavâ'il ve meşâgilin vefreti vaktinde cenâb-ı vâlâ-nisâb-ı hânîleri ve bu hâlis-i İlhanîleri işin içinde bulunduk. Beher-takdîr kendümüze hâb u râhat harâm ve indallâhi'l-ve'n-nâs dâmen-i âlûde-i işgâl müsâhele olmayacak mertebe sa'y idüb dîn ü devlete nâfi' ve umûmen ibâdu'llâha hayurlu işlerde bulunmamıza takayyüd eylemelüyiz. Cenâb-ı Hakk hayır ile müyesser eyleye.

İrsâl olunan kâ'imemiz şevketlü ve kudretlü ve kerâmetlü ve azametlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretlerinin fermân-ı hümayûnlarıyla tahrîr ve manzûr-ı mülûkâneleri olduktan sonra firistâde-i meclis-i refi'ü's-şân-ı hânîleri kılınmıştır. Lâkin iyâzen billahi te'âlâ Nemçe melâ'îni vefret ve kesret ve kuvvet ciheti ile seraskere tasallut ve [28b] galebe itmek ihtimâli olursa deyu bu muhlisleri hâzır bulunmak tahminindeyiz ama ne'üzü billahi te'âlâ bu hâli müsmirü'l-melâl zuhûriyle bu hayr-endîşleri hareket itmek iktizâ ider ise siz birâder-i ekremimizin hemîşe efkâr ve enzâr ve ittifâk-âsârları bu muhlisleriyle bulunmak hulâsâ-i hıdemât-ı dîn ve hayr-endîşi olduğu cây-ı iştibâh değildir. Bu bâbda mülâhaza ve fikr-i hânîleri ne ise taraf-ı hâlisü'l-bâllerine i'lâm buyurmaları me'mûldür ve İnşâ'allâhu te'âlâ bu sene-i mübârekede Nûreddîn Sultân senâ-kârları yanına müceddeden müstevfî asâkir-i Tatar-ı tâze-zûr irsâline dahi himmet buyuralar. Fî't-târîhi'l-mezbûr.

(53) Hân Hazretlerinden Sâhib-i Devlet Hazretlerine

Mevkîf-i refi'ü's-şân-ı vezâret ve kâm-rânî ve mahfil-i menî'-i şâmihü'l-erkân-ı sadâret ve fermân-rânî, lâ-zâle-âliyâ bi'l-avnü's-sâmedânî savb-ı sa'âdet evbine. Envâ'-ı ta'zîm ve ikrâm ve esnâf-ı tevkîr ve ihtirâm birle dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhâlesât-âyât, miskiyyetü'n-nesîmât ve gurer-i tahiyyât-ı vâfiyât-ı anberîyyeti'l-fevâhât ki lahlaha-i meşâmm-ı kudsiyân sîm-i erâik ola. Kavâfil-i nûr-dân ve revâhil-i müsebbihân birle muhâda'at-ı siyâkında zamîr-i münîr-i mihr-fürûzân ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-dırâhşâna münhâ-yı muhlisâne ve inbâ-i sâdikâne budur ki:

Benim sa‘âdetlü ve devletlü birâder-i vâlâ-güherim hazretleri eymen-i âvân ve eşref-i ezmânda nâme-i nâmî ve mülâtıfe-i kirâmîleri şeref-bahşâ-yı vürüd ve behcet-efzâ-yı vüfûd olub matla‘-ı felâk-ı meserret-bahş fâtihâsından mukatta‘ şâfâk-ı mülâtafet-nakş-ı hâtimesine varınca mütâla‘a ve iz‘ân ve derc-i mazmûn-ı sa‘âdet-meşhûnunda münderic olan le‘âlî-i me‘ânî-yi telattuf ve mürüvvet ve cevâhir-i girân-kadr-i nevâziş ve mekremet-pîrâye-i gerdûn-dil ü cân ve rehîn-i safâ-yı cinân olub imtidâd-ı ömr-ü devlet ve izdiyâd-ı kadr ü rif‘atları da‘vât-ı icâbet-âyâtı tekrâr ve tezkâr kılınmışdır ve kâ‘ime-i şerîfelerinde pîrâye-i silk-iş‘âr kılınan ahvâl ve âsâr dahi ma‘lûm-ı muhlisî oldu.

Bu sene-i amîmetü’l-meymenede inşâ‘allâhu [29a] te‘âlâ her tarafa irsâl-i asker ile muhâfaza-yı hudûda kâr-fermâ-yı intikâl olmak üzere karâr virildiği iş‘âr buyurulmuş. Hazret-i Hakk ve feyyâz-ı mutlak semere-i zamîr-i ilhâm-pezîrleri olan suver-i tedâbir-i sâ‘ibelerin mazhar-ı âyîne-i takdîr idüb feyz-yâfte-i selsebîl-i dîn-i mübîn olan gülşen-i şâdâb-ı memâlik-i İslâmı cûy-bâr-ı himâyet-i lâ-yezâlisinde âb-hurde-i emn ü emân ve dâr u diyâr-ı küffârı tünd-bâd-ı kahr-ı zü’l-celâlîsi ile berbâd ve vîrân eyleyüb eltâf-ı bi-gâyelerinden mes’ûldür ki beri taraflara dahi eğer tevfir-i asker ve eğer sâ‘ir mühimmât-ı kâr-zâra bezl-i himem-i aliyye buyurulub fîmâ-ba’d dahi ahvâl-i sârrelerin müş‘ir fıkra-i kerîmeleriyle bu muhlis-i senâ-pîşelerin mesrûr buyurmaktan hâlî olmayalar. Bâkî hemîşe âf-tâb-ı ömr ü devlet ve mâh-tâb-ı kadr u rif‘at-ı dîrahşân ve tâbân-bâd bi-Rabbi i‘bâd

(54) Hân-ı Âlî-şâna Yazılmıştır

Benim sa‘âdetlü ve celâdetlü birâder-i ekremim hazretleri eymen-i evkâtde mektûb-ı mergûb-ı beşâret-âyâtları vusûl bulub pîrâye-i silk-i tahrîr buyurulan ahvâl ve âsâr bi-tamâmihâ ma‘lûm-ı muhlis-i sadâkat-kâr oldu. Savâb-dîd-i re‘y-i sedîdleri üzere tâht-ı suht-kişver-i a‘dâ için izzetlü Kalgây Sultân oğullarıyla gâret-girân-ı leşker-i Tatar-ı adüvv-şikâra ıtlâk-ı zimâm-ı ruhsat ve cenâb-ı vâlâ-nisâbları dahi mevkib-i İlhanîleriyle Temürova tarafına imâle-i licâm-ı nehzât buyurub fazl u te‘yîd-i rabbânî ve yümn-ü himem-i celîle-i hânîleriyle asker-i sâbâ-reftâr her tarafa şerâre-pâş-ı kahr u hâsâr ve zâmîle-i reh-vâr-ı âmâl-ı mütehâmmil olmayacak ganâ‘im-i bî-şümâr ile girân-bâr oldukları iş‘âr buyurulmuş.

Hamdullahi te‘âlâ bu sene-i amîmetü’l-meymenede sûret-nümâ-yı mücellâ-yı zuhûr olan âsâr-ı himmet-i kâmileleri nakş-ı sahîfe-i rûzgâr ve zîb-i kitâbe-i eyvân-ı iştihârları olub bâ‘is-i sa‘âdet ve kâm-rânî-yi dü-cihânî ve aksâü’l-gâye ictilâb-ı hüsn ü teveccüh ve mekârim-i husrevânîye vesîle-yi câvidânî idüğü bî-reyb u murâddır. Hakk-sübhânehu ve te‘âlâ hem-vâre pîşânî-i hâl u şânların envâr-ı sa‘âdet ve nusret ile tâbân ve dirahşân ve ol nûr-ı sürûr-ı kurre-i uyûn-ı dostâne idüb [29b] nice bunun emsâli gazâvât-ı zafer-âyât ile câlib-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı cihân-banî olur âmâl ve harekât-ı şâyesteye muvaffak eyleye. Sene 97

(55) Kalgây Sultâna Dahi Yazılmıştır

Benim izzetlü oğlum leşker-i Tatar-ı düşman-şikâr ile memâlik-i a‘dâya kemâ-yenbagî îsâl-i gâret ü hasâret idüb elhamdülliahi te‘âlâ ganâ’im ve nusret-i vâfiye ile mashûbü’l-âfiye avdet ve ric‘at etdiğinizi sa‘âdetlü hân-ı âlî-şân hazretleri i‘lâm buyurmuşlar. Hem-vâre izzet ve rif‘at ile berhûrdâr ve dâ’imâ bu gûne cünbiş-i dilâverâne ve hareket-i muzafferâne ile ni‘am-ı nusret ve eltâf-ı ilâhîden vâye-gîr ve behre-dâr olasız. Fî’t-târîhü’l-mezbûr

(56) Telhîsî Yusuf Ağa Tarafından Hân-ı Âlî-şâna Yazılmıştır

Devletlü ve merhametlü ve mürüvvetlü ve şevketlü pâdişâhım hazretlerinin hem-vâre pîş-gâh-ı bülend-dest-gâhları terâküm-ü bahâdırân-ı neberd-azmâ-yân-ı gazâ pîş-gâh ile azîz-i müş‘irân-ı düşman-şikâr ve bâr-gâh-ı rif‘at-penâhları tezâhüm-ü tîğ ü rimâh-ı cân-sitân ile medâr-ı emn-ü İslâmîyân ve ömr-fersâ-yı udvân-ı bed-tebâr olub, hemîşe âyet-i savn ve himâyet-i rabbi’l-izzet-i zîb-i kitâbe-yi eyvân vâlâ-rütbetleri ve nasr-ı te’yîd-i melik-i mecîd nakş-ı tîğ-ı zafer-nişânları olmak du‘âları siyâkında rûşenâyî-i kurra-yı uyûn-u bendegân-ı sâfiü’l-fu‘âd ve remed-âver-i dîde-i kör-dilân-ı a‘dâ-yı bed-nihâd olan gubâr-ı sitem-semendâr-ı himem-nejâdlarına çehre-sâ-yı darâ‘at ve ibtihâl ve cebhe-fersâ-yı ubûdiyyet-i hulûs-iştîmâl bu resme arz ve inbâ olunur ki:

Âf-tâb-ı lûtf u kerem-i hıdîv-i a‘zam bu bende-i efgendenin zerre-i vücûd-ı ubûdiyyet-nümûduna pertev-efgen-i iltifât olub envâ‘-ı mülâtafet ve mu‘âtefet-makrûn inâyet-nâme-i hümayûn ile bende-i nâçiz-i devlet-hâhândelerin taltîf ve teşrîf buyurmuşlar. **Kita** şeref neme ez âf-tâb-ı bülend () su-yi zerre-i bî ser ü pâ resid ()

ez teşrîf an mekremet bende ra () seri fâhr ber-çarh-ı balâ küşid²¹⁷ () ol kerem-nâme-i âdemü'l-medâyinde mânend-i mâ'il-hayât-ı câvidânî olan zülâl-i makâl-i bende-nevâzî cân [30a] u dil-i bî-gille mâye-i zindeganî-erzânî buyurub kişt-zâr-ı emânî ve âmâlî ser-sebz ü reyyân ve tarâvet ve nezâreten sad-çendân itmişdir. Hakka ki bi-sâbıkâ-i istihkâk bu nevâziş-i dil-rubâ-yı hûdavendigârî ve telattuf-ı feyz-nümâyı kerem-kârîden vâsıl olan mervârid-i girân-bahâ-yı behcet ve şâd-mânî bir zamân da dâhil-i hazîne-i seniyye-i çâker-i bî-tâb belki gavvâs-ı hüner-ver evhâm-ı iltikâtına reh-yâb olmamışdır. **Kıta** Çün şah-i tefakkud güdayi bikuned () Ve ez lutf-u nazar bih bi-nüvani bikunand ez dost girami bi-niva nayid hiç () Cüz anki bi sıdk-ı dil du'a-yi bikuned²¹⁸ cenâb-ı bârî dıraht-bih-i saht-ı şevket ve ikbâllerin rîşe-i ferd-bürde-i zemîn-pây-dârî ve nihân-ı şâh der-şâh fer u iclâllerin aktâr-ı âleme sârî itsun ve tığ-i zafer-efgârları hem-vâre ser-şiken-i ser-keşân-ı dalâlet-nümûn ve ru'b-efgen-i dil-i düşmanân-ı rub'-ı meskûn olub hemîşe nusret ve inâyet-i hudâ-dâdîne-yi hâfız-ı bilâd ve mahfûz-ı rabbi ibâd olmakdan olmayalar. Hâlî bi'l-benî ve âlîhi'l-âlî **Kıta** durduğunca yerinde unsur-ı hakk () döndüğünce bu çarh-ı bûkalemûn bâb-ı devlet-me'âbını itsün elem-i dehrden hûda me'mûn () bende-i Yusuf telhîsî.

(57) Bu Dahi Mûmâ-İleyh Tarafından Hân-ı Müşârün-İleyhe

Eyyühe'l-ardu ? yed men fâka kadran e'âzimu'l-âfâk ²¹⁹tıynet-i tantana-i şevket ve ikbâlî dehşet-efzâ-yı sâmi'a-i sâkinân rû-yi zemîn ve debdebe-i kûs-ı fer u iclâlî hirâsan-endâz-ı kulûb-ı e'âdî-i dîn olan şevketlü ve şehâmetlü ve devletlü ve inâyetlü pâdişâhım hazretlerinin hem-vâre kâse-i meksûr-i bezm-i rezm-i nerîmân-efgenleri miğfer-i fağfûr-u cem'-i cenâb ve sifâl-i kemterîn-i sek bâb-ı devlet-me'âbları efser-efser esbâb olmak du'âları takdimiyle, kühlû'l-cevâhir-i dîde-i bendegân-ı gâşiye-keşâni-i hulûs-endîşân olan hâk-pây-i kimyâ-ayârlarına rû-mâl olunduğı bu resme ma'rûz-u pişkâh-ı ikbâl kılınır ki:

Neyyir-i a'zam lutf u kerem-i hudâyigân-ı [30b] mu'azzam bu bende-i kemîne-i dîrîneye pertev-endâz-ı inâyet ve iltifât olub nevâziş-i nâme-i hümayûn ile kelle-kûşe-yi iftîhârım beraber çarh-ı gerdûn ve kadr u i'tibârımı menzil-gâh-ı ferkadândan

²¹⁷ Yüce güneşten şeref mektubu, şu değersiz zerreye vardı. Bu şereflelendirmeden dolayı, bu bendenin başı feleğe kadar yüceldi.

²¹⁸ Şah bir dilencinin gönlünü alsa, lütuftan bir garibana baksın, gariban dilencinin elinden canı gönülden dua etmekten başka bir şey gelmez.

²¹⁹ Onun kudreti yüce ufukları aştı.

ber-ter ve efzûn buyurub sâhil-i enzâr-ı deryâ-bâr tab'-ı mekremet-âsârları olan şeb-i çerâğ-ı tâb-nâk lutf u mürüvvetlüyle mâdûn-ı rütbe-i hazef olan vücûd-u zerre-nümûd ve mâye-i şeref-i der-necef-i erzânî buyurdular ve râtibe-i sâz-hâm-ı samsâm-ı düşman-iltikâmları olan ganâ'im-i cihâddan bir re's-i gulâm-ı hoş-endâm ihsânıyla bu bende-i efgendelerin dahi dâhil-i sihâm-ı iğtinâm buyurmuşlar. Hakk sübhânehu ve te'âlâ hem-vâre () dağına nâsiye-i ser-keşân-ı tığ-zen târek-i leşker-keşân () olan şevketlü ve inâyetlü pâdişâhımın zîver-i erîke-i ikbâl ve merkez-i dâ'ire-i câh u celâl olan vücûd-ı mes'ûd-ı inâyet-nümûdların kurre-i uyûn-ı İslâmiyân ve leme'ât-ı bârîkay-ı seyfi sülûk-fezâların hemîşe bâsıra-sûz-ı dîde-i düşmanân idüb nice ser-i nahvet-eser-i kayâsıra-i devrânî çevgân-pây-ı semend-iclâllerine galtân ve su'bân-ı âteş-feşân-ı şemşîr-i cihân-gîrlerin gencîne-i şâyeğân-ı memâlik-i İslâma nigeş-bân eyleye âmin. Bâkî () matar-ı bi-rake deşne-i mazar-est sine-i düşman-ı tev-kânûn-bâd

(58) Hân azretlerine Yazılmıştır

Benim sa'âdetlü ve celâdetlü ve sadâkatlü birâder-i âlî-şânım hazretleri, ey men-i ezminede mektûb-ı sa'âdet-mashûb ve kâ'ime-i muhâleset-üslûbları vusûl bulub mefhûm-ı izzet-mevhûmunda teferrûs-i ahvâl-i a'dâ için her tarafa dîde-güşây-ı basîret olub henüz etrâfın bir gûne hareket-i fâsidesi nümâyân olduğu i'lâm ve mukaddemâ, Moskov Kralından taraf-ı bâhirü's-şereflerine vârid olan nâmesine istikrâr-ı sulh u salâha dâ'ir ve Ten kazağının zabt u rabt ve müdâfa'a-i mefâsid-i ahvâlini müş'ir cevâb-ı bâ-savâb tahrîr buyurulmak üzere idüğü işâret ve ifhâm buyurulmuş.

Ol tarafların umûr-u cumhûr bi'l-cümle re'y-i rezîn-i hânî ve hüsn-ü [31a] tedbîr-i isâbet-pezîr-i İlhanîlerine müfevvaz ve müsellemler olunmağla, inşâ'allâhu te'âlâ savâb-dîd-i re'y-i sedîdleri üzere gerek Moskov tarafıyla olan kavâ'id-i mu'âhede ve musâlaha istihkâmı ve gerek Ten kazağının def'-i mazarrat ve gezendi husûsunda lâzime-i zimmet-i himmet-i hânîleri olduğu üzere i'mâl-i tedâbir-i sâ'ibe ile bi-fazlillahi te'âlâ sedd-i mevârid-i fitne vü fesâda himem-i vâlâ-şiyem-i hânîleri der-kâr buyurulmak me'mûldür. Hakk sübhânehu ve te'âlâ tevfiğ ve inâyet-i lâ-yezâlisini karîn idüb memâlik-i İslâmiyye'yi vikâyeti'l-hıfz-ı samedânî ile mahfûz u masûn ve kasd-ı mazarrat iden melâ'in-i bî-dîni hem-vâre haybet ve ha[z]elâna makrûn eyleye. Sene 97 ahlâsü'l-fu'âd-süleyman.

(59) Kâ'imedir

Benim sa'âdetlü ve semâhatlü birâder-i âlî-güherim hazretleri, ol etrâf u enhâda olan a'dâ-yı bed-re'yden kat'-ı nazarla melâ'îni ne mertebe hasm-ı kavî idüğünde işhâd ve müşâhede-i muhlisî ile asker-i Tatar-ı adüvv-şikârın tefrika ve ifrâzı husûsunda âdem-i istihsânları i'lâm buyurulmuş. Nefsü'l-emrde Leh tâ'ifesi hûk-nişân-ı küffârın ebvâb-ı mekâyid ve hiyelde cümleden ziyâde mütefennin ve bed-kârî idüğü mukarrer ve asker-i Tatarın tefrik ve teştîti gayr-ı müstahsen olduğu izhârdır ancak ilm-i âlem-ârâ-yı hânîlerine hafî ve setîr değildir ki etrâf-ı Devlet-i aliyye'de olan e'âdî-i sercünbân-ı muâ'dât ve fesâd olub asker-i Tatar-ı adüvv-şikârın Engürüs tarafına ifrâz ve irsâli muktezâ-yı zarûret-i vakt ü hâl olmağla, her ahvâl bundan akdem Abdurrahman Ağa kullarıyla giden mektûb-ı muhlisîde mufassalan tahrîr ve i'lâm olunmuş idi.

Benim sa'âdetlü karındaşım el-hâletü-hâzihî bu muhlis-i vâlâ-cûyları Engürüs tarafına me'mûr olmağla, mukaddemâ tahrîr ve iş'âr olunduğı üzere İnşâ'allâhu te'âlâ izzetlü Kalgây Sultân ve Nûreddîn Sultân ile ta'yîn ve irsâle himmet buyururlar. Yoksa bi'z-zât cenâb-ı me'âlî-nisâbları irtikâb-ı külfet ile murâfakat ve mukârenet buyururlar. Bu vücûh-ı lâzımeden kangısını istisvâb buyururlar ise re'y-i âlîlerine râzıyız. Karâr [31b] -dâde-i tab'-ı hânîleri olan vech-i vecîh ne ise yine mu'accelen i'lâm ve iş'âr buyurular ki ana göre nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn ısdâr ve irsâl oluna. Hemân cenâb-ı Rabbü'l-izzet tevfik ve inâyetin karîn hâl idüb muvâfık-ı nâmûs-u Devlet-i aliyye olur a'mâl-i nâfi'aya muvaffak eyleye.

(60) Hân-ı Âlî-şâna Taraf-ı Âsafiden Yazılmıştır

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, yektâ-süvâr-i mızmâr-ı şecâ'at, alem-efrâz-ı arsa-i şehâmet, dürr-i şâh-vâr-ı sade-i hânî, gevher-i tâb-dâr-ı İlhanî, sa'âdetlü ve rif'atlı ve celâdetlü karındaşım han-ı âlî-şân hazretlerinin şâyeste-i şân-ı me'âlî-nişân ve pâ-beste-i kadr ü rütbet-i celîlü'l-unvânları olur cevâhir-i da'vât-ı sâfiyât-ı şemsîyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı vâfiyât-ı anberîyyetü'l-fevehât, berîd-i sabâ-yı safâ-engîz ile tuhfe-i meclis-i sâmi ve hediye-i mahfil-i kirâmîleri kılınıktan sonra, zihn-i sâf-ı safâ-ittisâf ve tab'-ı pâk-ı müşîkâflarına inhâ-i muhlis-i seniyye-i sâf oldur ki:

Benim sa'âdetlü ve mürüvvetlü birâder-i e'azz ü ekremim hazretleri, eymen-i evkâtde mektûb-ı mergûb-ı kirâmî-sıfâtları vusûl bulub pîrâye-i silk-i mazmûn olan

mervârid-i girân-bahâ-yı me‘ânî-yi mihr ü velâ keşîde-i nüvişte-i sıdk u safâ ve zîver ve şâhü’s-sadr-ı nev-arûs vedd ü vefâ kılındı. Şevketlü ve azametlü ve inâyetlü pâdişâhımız hazretlerinin rikâb-ı kâm-yâb-ı husrevânîlerine ihdâ ve irsâl kılınan iki cenâh sungur-resânide-i pişkâh-ı nazar-ı hümayûn ve şeref-i rağbet ve pezîrîş-i hıdvâne ile feyz-i safâ-yı hâtır-ı mülûkâneye makrûn olmuştur ve hevâ-yı mihr ü vedâdda sayd-ı hamâme-i yemâme-i dil-i hulûs-ı i‘tiyâd için cins-i ma‘hûddan cânib-i riyâ-mücânib-i sadâkat-kârîye itâre buyurulan şâh-bâz-ı bülend-pervâza dahi beftere-endâz-ı nazar-ı hüsn-ü kabûl olub, bâliğ-nisâb-ı huzûz ve inbisât-ı bî-hesâb olduk ve şâyeste-i şikâr-ı hümayûn-ı hûdavendigârî olmağla ol fer-i huceste-fâlî dahi firistâde-i rikâb-ı zafer-intisâb-ı cihân-dârî kılındık ancak cenâb-ı sa‘âdet-me‘âblarıyla olan mu‘âmele-i mücâmele-i [32a] bî-teklîfâne ve vedd ü ülfet-i sâdıkânenen nâşî inşâ‘allâhu te‘âlâ sefer-i hümayûna hareket ve azîmetimiz âvânında berîn dahi irsâl buyursalar gâh ü bî-gâh esnâ-yı râhda def‘-i küdüret-i hâtır ve inşirâh-ı tab‘-ı sadâkat me‘âsir için sayd u şikâra meyelân ve tîhû-yı dil-keş gıdâ-yı neşât ile pûr-sâz-ı tehî-gâh-ı cenân olurduk. Hemân hemîşe zât-ı sûtûde-hısâllerin mesned-i vâlâ-yı hânîde kâr-fermâ ve tâ‘ir-i baht ve iclâlleri hevâ-gîr-i evc-i îtilâ olmaktan hâlî olmayub, hem-vâre mukârenet ve iltifât ve kerem-i şeh-r-yârî-i gerdûn-vakâr ve müsâ‘ade-i sa‘âdet ve ikbâl-i bî-şümâr ile nâ-mezen-dâdî-i kâm-rânî ve karîn-i behcet ve şâd-mânî ola. Bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr ü devlet-i hânî der-mesned-i hükûmet ve fermân-rânî dâ‘im ve lâ-yezâl-bâd, sene 97.

(61) Hân Hazretlerine

Eşref-i ezmân ve es‘ad-ı ahyânda mektûb-ı mergûb-ı muhâleset-nişânları vusûl bulub, mazmûn-ı hakâ‘ik-pezîrî ve Abdurrahman Ağa bendelerinin takrîri bi-tamâmihâ ma‘lûm-ı muhlis-i sâfi-zâmîr oldu. Sadâret-i muhlisî tebrîki ile silsile-i muvâlât-ı kadîme-i tahrîk buyurmuşlar, müstedâm-ı ömr ü devlet ve ber-devâm-ı izz ü sa‘âdet olalar. Eğerçi bi-takdîrillahi te‘âlâ du‘â-ı hayr-ı sâdıkâne ve hüsn-ü teveccüh-i hayr-hâhâneleri berekâtıyla mesned-i sadâret-i uzmâ bize ihsân buyuruldu ve zimâm-ı hâl u akd umûr-ı enâm yed-i tasarruf-ı sadâkat-kârîye virildi ancak bu bâr-girân-ı emânet-i kübrâyı tahammülde ve her tarafından tehâcüm-ü seylâb-ı fiten iktizâsıyla eğer sedd-i mevârid-i fesâd ve eğer nâzım-ı umûr-ı bilâd ve ibâd şuglüne tevaggulde tahsîs-i cenâb-ı sa‘âdet-me‘âblarının dahi tahkîm ve te‘âvünü âle‘l-birre imdâd ve i‘ânet-i kâr-perdâzî ve himmet ve hamîyyet-i felâh-sâzîleri inzimâmına muhtâc

idiğimiz ma'lûm-ı tab'-ı bâhirü'l-ibtihâclarıdır. Cenâb-ı hazret-i vehhâb her umûr-ı müşkile ve sa'bımızda tevfik ve teysîr-i samedânîsin karîn idüb, ittihâd-ı derûn ve ittifâk-ı salâh-makrûn ile uğur-u dîn ü devlette vefk-i rızâ-yı hümâyûn üzere hıdemât-ı şâyeste ve hareket-i bâyesteyi [32b] muvaffak eyleye.

Benim sa'âdetlü ve celâdetlü birâder-i e'azz ü ekremim hazretleri, cünûd-ı Tatar-ı adüvv-şikârın Engürüs tarafından teneffürü ve ol cânibin seferi bu taraflara benzemeyüb mesâfe-i ba'îde olduğundan nâşî vech-i ta'assür-ü beyân buyurulmuş. Fi'l-hakîka buyurdukları gibidir, lâkin ma'lûm-ı âlîleridir ki Devlet-i aliyye'nin her tarafında a'dâ-yı dînin ikdâm-ı hâsâret ve fesâd üzere kıyâmı ve birbirleriyle ittifâk ve ittihâdı yüzünden îsâl-i gezend ve mazarrata cesâret ve ikdâmı gayrı zamânlara kıyâs olunmayub husûsan Nemçe melâ'îni sâ'ir ecnâs-ı küffârdan eşeddü'l-a'dâve ve serhadd-i mansûreye bast-ı yed-i istîlâda cümleden ziyâde eleddü'n-nikâre olduğundan iki tarafda olan serdârlara lüzûmu mertebe asker-i zafer-mu'tâd ile imdâd olunub takdîm-i ehemm-iktizâsı üzere mütevekkilen alellahi te'âlâ muhlisîiniz Engürüs tarafına me'mûr olduk. Muktezâ-yı vakt ü hâl ile ikâmet-i farîza-i gazâ ki efrâd-ı ehl-i İslâma bi-esrîhim lâzîme-i hamîyyet ve diyânetdir, inşâ'allâhu te'âlâ yümn-ü himmet-i celîle-i hânîleriyle asker-i encüm-şümâr-ı Tatar dahi bu gazâ-yı mesûbât-fizâra muhlisîiniz ile murâfakatdan inân-ı pîç-i azîmet olmayub, fermân-ı cihân-mûta'-ı pâdişâhî üzere âmel ve hareket iderler.

Bâ-husûs esâtîn-gürûh-u pür-şükûh-u cengîz-yân olan selâtîn ve mirzâ-yân-ı şecâ'at-şî'âr ve sâ'ir vücûh-ı a'yân-ı leşker-i düşman-şikârına bundan akdem cenâb-ı me'âlî-nisâblarıyla murâfakat ve mukarenetimizde bile olub cümlesi dostumuz ve sefer yoldaşımızdır. Dîn-i mübîn hıdmetinde mukaddemâ nice yoldaşlık itdiler ise kendilerden me'mûlümüz budur ki gayret-i dîniyyeleri muktezâsınca bu defa dahi ma'îyyet eyleyeler. Hemân hudâ-yı mennân sa'âdetlü ve devletlü karındaşımı mesned-i sa'âdet ve kâm-rânîde ber-devâm idüb, câlib-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı cihân-dârî olur hareket ve himmete muvaffak eyleye. Moskov tarafından arz-ı sadâkat ve hulûs ile elçi çıkdığı i'lâm buyurulmuş. Henüz der-i devlete gelüb vâsıl olmadı, İnşâ'allâhu te'âlâ geldikde nâmesinde sebt ve tahrîr itdüğü merdâne iş yine cenâb-ı âlîleriyle haberleşilüb iktizâsı üzere cevâbı yazılır. Barabaş Hatmanının ricâsı [33a] işâret buyurulmuş, ana dahi inşâ'allâhu te'âlâ vaktiyle istisvâbınız üzere müsâ'ade olunur. Boğdan esîri husûsunda i'lâmları üzere her tarafa mü'ekked-i emr-i şerîfe gönderilüb İstanbul'a

dahi tenbîh olunmuşdur. Bu bâbda cenâb-ı sa‘âdet-intisâbları dahi takayyüd ve himmet buyurmaları me’mûldür. Sene 97 ahlâsü’l-fu‘âd-ı süleyman

(62) Bu Dahi Kâ’imdir

Benim sa‘âdetlü ve sadâkatlü birâder-i âlî-şânım, kâ’ime-i kerîmelerinde işâret ve iltimâs buyurulan mevâdd rikâb-ı hümayûn-u şeh-r-yârîye arz olunub cümlesine müsâ‘ade-i aliyye-i cihân-dârî-erzânî buyurulmağla, evâmir-i şerîfesi firistâde-i huzûr-ı sa‘âdet-mevfûr-ı hânîleri kılındı. Şevketlü ve azametlü ve inâyetlü pâdişâhımız hazretlerinin mekârim-i celîle-i husrevânîleri sa‘âdetlü birâder-i âlî-kadrim hakkında her vechle şâmil ve bî-dirîğdir. Cenâb-ı Hakk hem-vâre zât-ı sûtûde-sıfâtların mukârenet-i rızâ-yı hümayûn-ı tâc-dârî ile kâm-bîn ve hemîşe iltifât ve ikrâm-ı hudâvendigârîye karîn eyleye.

(63) Hân Hazretlerine Kıyâm-ı Gazâ İçün Yazılmıştır

Hâlâ şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı iskender- âsâr ve şeh-n-şâh-ı bülend-iktidâr hullidallâhu te‘âlâ hilâfete-hû ilâ yevmi’l-karâr hazretleri berren ve bahren ilm-efrâste-i gazâ u cihâd olan asâkir-i zafer-i ‘tiyâdlarına imdâd ve i‘ânete himmet-i düşman-güzâr-ı hıdîvânelerin havâle için dârü’s-saltanatü’l-aliyye-i mahmiyye-i Konstantiniyye’ye yümn ü ikbâl ve sa‘âdet ü iclâl ile nehzât ve hareket-i hümayûnları karâr-dâde olub, müsta’înen-billahi’l-kerîm ve mütevekkilen ale’l-hayyi’l-kadîm bu kulların Engürüs seferine me’mûr olan asâkir-i mansûreye serdâr ve sipeh-sâlâr ta’yîn buyurmalarıyla, ân-karîb teveccüh ve azîmete fermân-ı itâ‘at-iktirân-ı husrevânîleri şeref-sudûr bulmuşdur.

Cenâb-ı me‘âlî-nisâb-ı hânîlerin dahi asker-i Tatar-ı sabâ-reftâr ile ol savb-ı zafer-evbe ma‘an ta’yîn buyurmak murâd-ı hümayûn-ı sa‘âdet-makrûn-ı cihân-bânîleri [33b] olub, lâkin Leh melâ‘îni yine cem‘iyyet-i hezîmet-me‘âlleriyle serhadd-i memâlik-i şimâliyyeye kasd-ı mazarrat üzere olduklarından zât-ı âlîlerinin ol taraflarda bulunmaları münâsib görülmekle, inşâ‘allâhu te‘âlâ müstevfî asker-i Tatar-ı düşman-şikâr ile izzetlü Kalgây Sultân oğulların bu muhlis-i velâ-cûylarıyla ma‘an Engürüs seferine ta’yîn ve irsâl buyurub ve izzetli Nûreddîn Sultânı lüzûmu mertebesi asker ile Leh seferine gönderüb cenâb-ı sa‘âdet-me‘âb-ı devlet-intisâbları dahi şevket-bülend-i kevkebe-i hânîleriyle Or sahrâsında tevakkuf ve bi-fazlillahi te‘âlâ def‘-i mazarrat-ı a‘dâ için iktizâsına göre cünbiş ve hareket eylemelerin fermân buyurub ve

zât-ı me‘âlî-simâtları hakkında neyyir-i âlem-gîr-i avâtıf-ı aliyye-i hüsvânîleri pertev-endâz-ı nevâzîş ve iltifât olub, hâssa-i hil‘a-i fâhire-i mülûkânelerinden kâmet-i bâhirü’l-istikâmet-i ilhânîlerine çesbân bir sevb sâde ve bir sevb semmûr-ı fâ‘izü’s-sürûra dûhte hil‘at-ı mûrisü’l-behcet-i sultânî ve esyâf-ı fâtihatü’l-eknâf-ı sâhib-kırânîlerinden bir kabza samsâm murassa‘ niyâm-ı hâkânî ve berây-ı harc-ı râh-ı sefer yirmi bin aded zer-i meskûk-ı safâ-küster ve sekbân akçesi ve masârif-i sâ‘ire içün dahi yüz kise akçe inâyet ve ihsânı ile sultânân-ı müşârün-ileyhimâya dahi birer sevb kürklü hil‘at-ı fâhire-erzânî buyurub ol bâbda sâdır olan nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-makrûnlarına mashûb dergâh-ı mekârim-penâh kapucubaşlarından kıdvetü’l-emâcid ve’l-a‘yân () ağa ile irsâl-i fermân buyurulmağın, taraf-ı muhlisîden dahi varaka-yı velâ-keşîde-i silk-i imlâ kılındı.

İnşâ‘allâhu te‘âlâ lede’l-vusûl inâyet ve ihsân buyurulan hil‘a-i fâhireyi kemâl-i ta‘zîm ve iclâl ile istikbâl ve iktisâ ve şemşîr-i adüvv-tedmîri bend-miyân-ı gazâ ve atıyye-i hüsvânededen in‘âm ve ihdâ kılınan altını dahi nihâde-i ceyb-i sadâkat-intimâ buyurub, izhâr-ı müfâharet ve mübâhât-ı lâ-yuhsâdan sonra mazmûn-ı nâme-i hümayûn olan fermân-ı itâ‘at-nümûn-ı pâdişâhî ve muktezâ-yı tab‘-ı safâ-makrûn-ı cihân-penâhî üzere amel ü hareket ile inşâ‘allâhu te‘âlâ [34a] sultânân-ı müşârün-ileyhimânın iktizâ iden mü’ennes ve levâzım-ı seferiyyelerin re’y-i âlîleri üzere gereği gibi tekmiîl itdirüb Kalgây Sultân oğulların güzîde ve müstevfî asker-i Tatar ile Engürüs tarafına ta‘yîn ve irsâl ve vakt ü zamânıyla bu muhlisleriyle ma‘an hıdemât-ı aliyyede mevcûd eyleyüb ve Nûreddîn Sultânı lüzûm-ı mertebe asker ile Leh tarafına gönderüb, cenâb-ı sa‘âdet-intisâbları dahi me’mûr oldukları üzere Or sahrâsında darb-ı hıyâm-ı tevakkuf ve ârâm ve her tarafa dîde-güşâ-yı basîret ve ihtimâm olub, iktizâsı üzere amel ü hareket ile İnşâ‘allâhu te‘âlâ uğur-ı hümayûn-ı meymenet-karîn-i şehn-şâhîde lâyıf-ı tahsîn ve i’tibâr-ı pâdişâhî olur. Hıdemât-ı aliyye vücûda getürmeğe himmet ve hamıyyet-i hânîleri der-kâr buyurulmak me’mûldür. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ tevfiğ ve inâyetin karîn idüb muvâfık-ı nâmûs-ı saltanat-ı aliyye nice hıdemât-ı celîleye muvaffak eyleye âmin, sene 97.

(64) Hân Hazretlerine Yazılmıştır

Mektûb-ı sa‘âdet-mashûbları vusûl bulub, mefhûm-ı sadâkat-mersûmı ma‘lûm-ı muhlisî oldı. Moskov ahvâlinde mukaddemâ zuhûr bulan haberden gayri henüz bir gûne haber vukû‘ bulmadığı i‘lâm buyurulmuş. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ

a‘dâ-yı dînin vifâk ve tedâbir-i fâsîdelerin hem-vâre şikâk ve perîşâneye mübeddel idüb dâ‘imâ kasd-ı bedlerini yine kendülere â‘id eyleye. Ümîddir ki mukaddemâ taraf-ı âlîlerine vârid olan haber-i mü‘ellimin dahi sıhhati zuhûr itmeyub mücerred-i teksîr-i dağdağa-i hâtır-ı İslâmiyân içün ba‘z-ı bed-hâhân-ı dînin amel-i fâsîdi ola. Herhâlde cenâb-ı Rabbü‘l âlemînden tevfik ve nusret recâsındayız. A‘dâ-yı bed-âyîn her ne kadar îsâl-i gezend kasdın iderse de () el hakku yâ‘lû²²⁰ vefkınca dîn-i mübîn yine i‘tilâda olub, inşâ‘allâhu te‘âlâ düşmanân-ı bed-fi‘âl karîben galebe-i şevket-i İslâm ile pâ-y-mâl olması sıdk-ı ümîd ile me‘mûlümüzdür. Ba‘de‘l-yevm dahi bu bâbda gûş-güzâr-ı hânîleri olan ahbâr [34b] ve âsârı yine tahrîr ve iş‘âr buyuralar.

Mektûb-ı şerîfleri vürûdundan birkaç gün evvel Budin‘den haber gelüb Nemçe melâ‘îni mâh-ı Recebin yirmi altıncı günü kal‘a-i Budin‘i muhâsara eyledüğün i‘lâm ve yine feryâd-nâmeleri gelüb kemâl-i sür‘at ve isti‘câl ile irişmemizi recâ eylemişler. Bu haber-i raht-güzâr vürûdundan sonra bir yerde meks ve ârâma mecâl kalmayub mevcûd olan asâkir-i mânsure ile hemân bir sâ‘at evvel irişmeğe ziyâde sür‘at ü şitâb ile gitmek üzereyiz. İzzetlü Kalgây Sultân oğulları dahi semere-yi hüsn-ü himmet-i hânîleriyle Bucakdan hareket ideli tahrîr-i mektûb-ı muhlisî gününe gelince on üç gün olduğu haberi geldi. Böyle keremiyet-i himmet ile hareketleri iktizâsınca inşâ‘allâhu te‘âlâ sultân-ı müşârün-ileyh oğulları dahi çok eğlenmeyüb muhlisleri Belgrad‘a vardığımızda bize mülâkî olalar idi zîrâ iktizâ-yı hâl üzere Belgrad‘da dahi kadar-ı zarûriden ziyâde mekse imkân olmayub hemân mütevekkilen alellahi te‘âlâ savb-ı a‘dâya doğru gidilmelidir. Cenâb-ı Hakk her umûrumûzda tevfik ve te‘yîd-i rabbânîsin karîn idüb cünûd-u muvahhidînî envâ‘-ı fevz ü nusret ile mansûr ve mesrûr ve a‘dâ-yı dînî hemîşe kahr u tedmîr-i zû‘l-celâlisi ile münhezim ve makhûr eyleye âmîn.

Sâbıkâ kilercibaşı Ali Ağa hakkında olan hâhîş-i ilhânîleri rikâb-ı kâm-yâb-ı cihân-dârîye arz olundu. İnşâ‘allâhu murâd-ı âlîleri üzere mûmâ-ileyhin makziyyü‘l-merâm olmasına takayyüd ve ihtimâm olunur. Hemân hudâ-yı müte‘âl sa‘âdetlü birâder-i âlî-şânımı mesned-i sa‘âdet ve âfiyette ber-devâm idüb ittifâk ve ittihâd ile uğur-u dîn ü devletde cümlemizi rızâ-yı hümayûna hıdemât-ı güzîdeye muvaffak eyleye. Bundan böyle dahi bu muhlis-i sâfi-nihâdlerin hâtır-ı âtırlarından ib‘âd buyurmayub ol etrâfın ahvâlini ve sâ‘ir lâzımü‘l-inhâ-yı pey der-pey tahrîr ve i‘lâm

²²⁰ Hakk yücedir.

buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr ü devlet-i hânî der-mesned-i hükûmet ve fermân-rânî dâ'im-bâd. Sene 97, Ahlâsü'l-fu'ad-süleyman [35a]

(65) Cülûs-u Hümâyûn Tebşîriçün Kırım Hân'ına Yazılan Mektûb Sûretidir

Vâlâ-cenâb-ı me'âlî-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, dürr-i-sedef-i kâm-kârî, mihr-i sipîhr-i bahtiyârî, encümen-efrûz-ı dûdmân-ı hânî, alem-efrâz-ı arsa-i fermân-rânî, sa'âdetlü ve devletlü ve celâdetlü ve rif'atlü karındaşım hân-ı âlî-şân hazretlerinin meclis-i sâmi-i sa'âdet-nakş-ı hânî ve mahfil-i kirâmî-i hakikat-bahş-ı İlhanîleri savb-ı sa'âdet evbine mezîd-i ta'zîm ü ikrâm ve fart-ı tevkîr ü ihtirâm birle cevâhir-i da'vât-ı hâlisât-ı dürriyyetü'l-leme'ât ve zevâhir-i teslîmât-ı sâdikat-ı virdiyyetü'l-fevehât ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-i dirâhşân ve hâtır-ı âtır-ı mihr-i firûzâna inhâ-yı muhlisâne vü inbâ-yı sâdıkâne budur ki:

Hazret-i hûda-yı müte'âl celle ani's-şebîh ve'l-mesâlik, tevfiik ve te'yîd-i lâ-yezâlîsi ile iş bu bin doksan dokuz senesi mâh-ı Muharremü'l-harâmının ikinci sebt günü serîr-i saltanat-ı Osmanî ve evreng-i bâ-şevket-i cihân-bânî a'zam-ı selâtîn-i zamân ve ekrem-i havâkîn-i devrân olan şevketlü ve azametlü ve kerâmetlü ve sa'âdetlü pâdişâhımız Sultân Süleyman eyyedallâhu te'âlâ bünyâne devletehu bi'l-adli ve'l-ihsân ve şeyyede erkâne saltanatühu bi'n-nasr ve't-te'yîdi ilâ-nihâyeti'z-zamân hazretlerinin, cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı husrevânîleriyle müftehir ü mübâhî ve hutbe ve sikke nâm-ı nâmî ve ism-i sâmilere intisâb ile karîn-i fer ü beher olub dîvân-ı azîmü's-şân meşîyyet-i ezeliyyeden hall ü akd-i umûr-ı enâm ve kabz u bast-ı masâlih-i hâlis ü âmm-ı menşûr-ı lâmi'ü'n-nûr, innâ cealnâke halîfeten fi'l-arz²²¹ ile yed-i mü'eyyed-i mülûkânelerine müselleme ü müfevvaz olmağla, bu mevhîbe-i celîle-i ilâhîyyenin cümle memâlik-i mahrûse-i mevrûselerine i'lân u i'lâmı husûsan evliyâ-yı devlet-i ulyâ ve hayr-hâhân-ı saltanat-ı uzmâlarına iş'âr ü ifhâmı lâzım ve mühimm olmağın, cenâb-ı me'âlî-nisâb-ı sa'âdet-intisâbları hakkında neyyir-i rahşân inâyet ü ihsân-ı husrevânîleri pertev-endâz-ı iltifât ve ikrâm olub, hâssa-i hil'a-i fâhire-i mülûkânelerinden semmûre dûhte bir sevb-i hil'at-ı mûrisü'l-behçet-i sultânî [35b] inâyet ve erzânî buyurulub, ol bâbda şeref-sudûr bulan nâme-i hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnlarına mashûb ırsâlî fermân olunmağın, taraf-ı muhlisiden dahi mektûb-ı

²²¹ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halife kıldık)

sadâkat-üslûb silk-i tahrîre keşîde ve izz-i huzûr-ı devlet-mevfûr-ı hânîlerine firistâde kılındı.

İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-şerefü'l-vusûl avâtıf ve izâm-ı hıdvâneneden ihsân ve irsâl buyurulan hil'at-ı bâhirü'l-behçeti envâ'-ı tevkîr ve ikrâm ve esnâf-ı ta'zîm ve ihtirâm ile istikbâl ve iktisâ buyurub, mazmûn-ı nâme-i hümayûn lâyiha-i tab'-ı safâ-makrûnları oldukda, zât-ı sa'âdet-âyâtlarında merkûz olan hulûs ve sadâkat-ı rûz-efzûn muktezasınca, bu cülûs-ı hümayûn-ı meymenet-makrûn vukû'unı i'lâm ve iş'âr için zîr-i nigîn-i hükûmet-i hânîlerinde olan kal'alarda toplan atdırub, izhâr-ı envâ'-i sürûr u şâd-mânî buyurmaları me'mûldür. Hakk sübhânehu ve te'âlâ şevketlü ve şehâmetlü ve kerâmetlü pâdişâhımızın mukaddem-i sa'âdet-tev'em-i hümayûnların âmme-i âleme mübârek u meymûn ve leme'ât-ı bârika-i seyf-i sâlibü'l-hayfların ziyâ-resân-ı rub'-ı meskûn idüb, sa'âdetlü ve sadâkatlü birâder-i celîlü'l-kadrimi dahi mesned-i sa'âdet ve kâm-rânîde muvâfakat-ı rızâ-yı hümayûn-ı şehir-yârîleriyle ber-devâm ve hem-vâre mukârenet-i iltifât u ikrâm-ı cihân-dârîleriyle şâd-kâm eyleye âmîn. Bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr ü devlet-i hânî der-mesned-i hükûmet ve fermân-rânî dâ'im-bâd. Sene 99.

(66) Kâ'im-Makâm Paşa Tarafından Hân Hazretlerine Yazılmıştır.

Âlî-hazret, sâmi-rütbet, sipihr-menzilet, hurşîd-incilâ, cemşîd-i'tilâ, fâris-i meydân-ı şecâ'at ve ceng-engîzî, hâris-i büldân-ı vilâyet-i cengîzî, der-derc-i sürûrî ve nâm-dârî, bedr-i burc-ı izzet ve bahtiyârî, tarâvet-bahş-ı bâğ-ı hânî, serîr-ârâ-yı mülk-i İlhanî, lâ-zâle âlîyâ bi'l-avnü'l-rabbânî hazretlerinin matla'-ı envâr-ı sa'âdet ve ikbâl ve mazhar-ı âsâr-ı câh ü celâl olan mahfil-i refî'-i âlîü's-şân ve nâdî-i menî'-yi şâmihi'l-erkânları [36a] savb-ı sa'âdet evbine. Hayta-i tahrîr-i benân-ı hâme ve yera'âdan bîrûn ve harîta-i takrîr ve beyân-nâme-i efzûn ed'iyye-i sâfiye-i müterâdîfe-i verdiyyetü'n-nefâhât ve ev'iyye-i vâfiye-i mütezâ'ife felekiyyetü's-şerefât ihdâsı siyâkında, mir'ât-ı zamîr-i enver ve mücellâ-yı tab'-ı safâ-küsterlerinde sûr-ı sadâkat-perveri bu resme cilve-ger kılınur ki:

Bir vakt-i hurrem ve zamân-ı sa'âdet-tev'emde mektûb-ı mergûb-ı mükerremleri şeref-bahş-ı vusûl ve husûl-ı inbisât ve irtibâh-ı nâ-mahsûra mevsûl olub, mehbit-i hubb-ı mekremet-şi'ârlarından tenessüm iden nesîm-i dil-nevâziden çemen-zâr-ı dil-i bî-gılda sad-hezâr-ı esrâr-ı muhabbet-remîde ve indillâh rûh-ı revâne

revâ-yih-i bahâr-ı sürûr ve selvet-i resîde olmuştur. Hemîşe riyâz-ı âmal ve emânîlerinden nesâyim-i eltâf, hufye-i sübhânî-vezân ve gonca-i makâsîd-ı vedd-i cihânîleri şükûfte ve hândân olub, hem-vâre leme‘ât-ı bârika-i seyf-i meslûl-ü gazâları sügûr-ı İslâmiyyede sâti‘ü’n-nûr-ı zuhûr olmağla, rûşenâyî-fezâ-yı uyûn-ı ehl-i İslâm ve bâsıra-sûz dîde-i düşman-ı li‘âm olmakdan hâlî olmaya. Fîmâ-ba’d dahi nihâd-ı hulûs-ı i‘tiyâd-ı senâ-kârîde ma‘kûd-ı veted lâ-intisâmın lehâ olan silsile-i nevvâr-ı muharrik bu gûnâ merâsim-i şîve-i hâtır-sâzî ve mehâsin-i şîme-i dil-nevâzî mürâ‘ât ve icrâ buyurilub, bu merbût () muhabbet ve vedâd olan devlet-cûy-ı sâfi‘ü’l-fu‘âdların du‘â-yı hayr-icâbet-i i‘tisâdlarıyla yâd ve ihyâ-i nâ-mekârim nâme-i ferah-mezâdlarıyla ez-zemîn-i tâ-çarh-ı berîn memnûn ve dil-şâd buyurmaları der-havâsetdir. Bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr ü devlet-i hânî ve hengâm-ı fer u haşmet-i İlhanî, dâ‘im ve lâ-yezâl-bâd bi-Rabbi ibâd.

(67) Minkârizâde Yahya Efendi Sadr-ı Fetvâdan Ma‘zûl Oldukda Yazılmıştır

İzzetlü ve sa‘âdetlü ve fazîletlü efendim () efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i akdes ve übbehâ ve mahfil-i münîf-i eşref ve a‘lâları savbına, gayet-i ta‘zîm ve ikrâm ve nihâyet-i tevkîr ve ihtirâm birle, tuhaf-ı tahiyât-ı hâlisât-ı muhabbet-sıfât ve tenef-ü teslîmât-ı selimât-ı meveddet-simât ithâf ve [36b] ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i mihr-incilâya münhâ-yı muhlisâne budur ki:

Mazhar-ı fezâ‘il olan tab‘-ı bî-mümâsilleri tefahhus ve su‘âl olunur. Hudâ-yı müte‘âl hemîşe inâyet-i lâ-yezâl ile hoş-hâl idüb safâ-yâb-ı sıhhat ve âfiyât ve cilve-nümâ-yı sâha-i selâmet ve râhat olalar. Muktezâ-yı inhilâl-i akd-ı mizâc ile ki bu ârızâ-i elîmeleri böyle mütemâdî olub mu‘âlece-i illet ile müdâfa‘a-i rahmet içün âsûde-i visâde-i istirâhat olmak iktizâları nümâyân oldu. Şevketlü ve azametlü ve kerâmetlü pâdişâhımız hazretleri makâm-ı fetvâ-hıdmetin veled-i manevîleri fazîletlü Ali Efendi muhlislerine tevcîh ve tefvîz buyurub, cenâb-ı celîlü’l-me‘âbları hakkında neyyir-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı husrevânîleri leme‘ân ile devâm-ı ömr ü devlet-i tâc-dârîleri du‘âsında olmaların fermân buyurdılar. Bunun menşe‘î zât-ı bi-adlleri hakkında tab‘-ı hümâyûn-ı cihân-dârîde hüsn-ü i‘timâd ve safâ-yı nihâde zerre kadar tezelzül ve taraf-ı şerîflerine nisbet-i ser-i mû bir tekeddür olmak mülâhazasında olmayalar.

Hoşnûdî-i tab‘-ı hümâyûn-ı tâc-dârî kemâ-fi‘l-evvel karîn-i hâlleridir, muktezâ-yı takdîr nâ-girizdir ki bu gûnâ ârızâ-i mü‘ellîme kuvvet-i maske-i hıdmet-i

lâzıme-yi ta'tıl idüb silm-i ömr-i azîzde dahi terakkî-i merâtib-i seniyye ile maksûd-ı bi'z-zât-ı hayât olan sa'âdet-i âhîret-iktisâbına seccâde-küster ibâdet-i dâ'ime olacak mertebeye sâye-i avâtıf-ı celîle-i şehîr-yârî ber-karâr-ı sâbık şâmil-i hâl-ı safâ-me'âlleri olub emr-i ma'îşetlerinde gays-ı midrâr-ı inâyet-i tâc-dârî dâ'imü'l-evrâddır. Hâlâ mutazammın-ı ihsân-ı husrevânî olan evâmîr-i şerîfe müta'âkiben meclis-i âlîlerine vâsıl olur. Hemân hüsn-i sâman-ı hâl ve safâ-yı bâl ile âsâyış-güzîn mesned-i râhat olub, huzûr-u kalb ve sâfvet-i hâtır ile kerâmetlü ve inâyetlü pâdişâhımızın du'â-yı devâm-ı ömr-ü Devlet-i aliyyelerine müdâvemet buyurub, cümle hullân-ı sadâkat-nihâdların dahi du'â-yı hayr ile tezekkür ve yâd buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u fazîlet der-mesned [37a] -i sa'âdet ve âfiyet dâ'im-bâd bi-Rabbi ibâd.

(68) Yerine Şeyhü'l-İslâm Olan [Ali] Efendi Hazretlerine Yazılmıştır

İzzetlü ve fazîletlü ve sa'âdetlü efendi () hazretlerinin meclis-i şerîf-i fezâ'il-karâr ve mahfil-i münîf-i hakâ'ik-şî'ârları savbına şerâ'if-i tahiyyât-ı sâfiyât-ı ihlâs-füzûn ve letâ'if-i teslîmât-ı vâfiyât-ı ihtisâs-nümûn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hakâ'ik-nümâlarına münhâ-yı muhlisî-i bî-riyâ budur ki:

Eymen-i evkâtde mektûb-ı mergûb-ı beşâret-mashûbları vusûl bulub mefhûm-ı meserret-lüzûmı ma'lûm-ı muhlisî oldı. Şevketlü ve kerâmetlü ve inâyetlü pâdişâhımızın avâtıf-ı celîle-i e'âlî-perverlerine mazhar olub, sa'âdet ile mesned-i mu'allâ pâye-i meşîhat-ı İslâmiyyeyi teşrîf buyurmuşlar. Nevîd-i fâ'izü's-sürûrları safâ-bahş-ı cenân ve rûşenâyî-i fezâ-yı dîde-i dil u cân olub, hudâ-yı müte'âl karîn-i yümn ü ikbâl idüb hemîşe câlib-i mehâsin-i hayr ü sa'âdet olan mehâmid-i şiyem ve celâ'il-i himem ile revnak-efzâ-yı mesned-i âlâ-yı fazîlet olalar. Seleflerinin emr-i ma'îşeti husûsu işâret buyurulmuş, anların her cihet ile ri'âyet-i hâl ve tatyîb-i hâtırlarına inâyetlü, kerâmetlü pâdişâhımızın inâyet-i cezîle-i husrevânîlerinden murahhasız. İnşâ'allâhu te'âlâ hüsn-ü hâl ve safâ-yı bâl ile mâye-i âsâyış-i hâtır olacak vech üzere terfih-i ahvâllerine kemâ-hüve'l-merâm sarf-ı takayyüd ve ihtimâm olunur. Bâkî hemîşe.

(69) Sâbıkân Şeyhü'l-İslâm Olan Yahya Efendi'ye yazılmıştır.

Budur ki hâl ü hâtır-ı sa'âdet-me'âsirleri tefahhus ve su'âl olunur. Hemîşe sıhhat ve âfiyet ve sâfvet-i tâbi'at ile hürrem ve hoş-hâl olalar. Eymen-i eyyâmda meveddet-nâme-i kirâmîleri vusûl bulub, mefhûm-ı muhâleset-mersûmu ma'lûm-ı

muhlisî olub muharrik-i silsile-i mihr ü vedâd ve mâye-i izdiyâd-ı incizâb-ı fu'âd olmuşdır. Hem-vâre samîm-i kalb-i pâk-ı sadâkat-i'tiyâdlarından ib'âd buyurmayub du'â-yı hayr-ı ihlâs-nihâdlarıyla tezekkür ve yâd-ı muhabbet-nâme-i nâmîleriyle dil-şâd buyurmaları mültemisdir. Kerâmetlü ve [37b] azametlü ve şevketlü pâdişâhımız hazretlerinin rikâb-ı hümayûn-ı zafer-intisâblarına firistâde buyurılan du'â-nâmeleri pişkâh-ı a'lâya arz olunub mevzû'-ı derc-i mazmûn olan mervârid-i du'â ve senâ-yı sâdikâneleri keşîde-i silk-i nazar-ı hümayûn ve feyz-i safâ-yı hâtır-ı mülûkâneye mûlabis ve makrûn olmuşdur. Hemîşe du'â-yı câvidânî devlet-i rûz-efzûnların vird-i zebân ve zikr-i cenân buyurmağla istî'âb-ı evkât-ı zindegânî buyurmaları me'mûldür. Bâkî hem-vâre.

(70) Tekrâr Şeyhü'l-İslâm Efendi'ye Yazılan Mektûbdur

İzzetlü ve sa'âdetlü ve fazîletlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i fazîlet-şi'âr ve mahfil-i münîf-i sa'âdet-âsârları savbına, mezîd-i ta'zîm ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle tahiyât-ı zâkiyyât-ı muhabbet-nümâ ve teslimât-ı sâlihât-ı meveddet-intimâ ithâf ve ihdâ ve merâsim-i pürsiş-i hâtırları mü'eddî kılındıktan sonra, zamîr-i münîr-i hurşîd-isâbetlerine sûver-i sıdk u velâ bu vechle irâ'ât olunur ki:

Benim sa'âdetlü fezâ'il-mendim efendi hazretleri, bundan akdem tahrîr ve i'lâm olunduğı üzere Uyvar kal'asına müstevlî olan melâ'in-i hâsirîn hâlâ binâyetillahi te'âlâ asâkir-i İslâmın taraf-ı hücum-ı tâkat-şikenlerine tâb u tüvân getüremeyüb, kal'a-i mezbûre muhâsarasından ferâgat ve mukaddemâ işâret olunduğı üzere yine Komaran adasına girizân oldukların Budin muhafızı izzetlü İbrahim Paşa hazretleri i'lâm eylediler. Hazret-i hudâ-yı müste'ân dâ'imâ a'dâ-yı sekâr-mekânı vartâ-i helâke karîn ve envâ'-ı idbâr-ı hüsrâna rehîn eyleye.

İnşâ'allâhu te'âlâ bu muhlisleri dahi mâh-ı Cemâziye'l-âhirin on sekizinci isneyn günü ordu-yı hümayûn ile Örsek cistrinden ubûr ve mütevekkilen alellahi te'âlâ memleket-i a'dâya doğru azîmete karâr vermişüzdür. Cenâb-ı Hakk tevfiğ ve nusretin rehber-i tarîk eyleye. Bundan böyle dahi bu muhlis-i sîne-sâfların hâtır-ı şerîfden [38a] ferâmuş buyurmayub, dervâze-i feth ü fütûh-ı rû-nümûd-ı asâkir-i İslâma meftûh kılınmak du'âlarıyla istî'âb-ı evkât buyurmaları me'mûl ve der-havâsetdir. Bâkî hemîşe eyyâm-ı fazl u ifzâl dâ'im ve lâ-yezâl-bâd. Sene 94, bu siyâk üzere kâ'im-makâm paşaya ve dârü's-sa'âde ağasına dahi birer mektûb yazılmıştır.

**(71) Şeyhü'l-İslâma, Kâ'im-Makâm Paşa'ya, Dârü's-Sa'âde Ağasına Yazılan
Mektûb Sûretidir**

Budur ki bi-inâyetillahi te'âlâ mâh-ı Recebin altıncı günü Yanık kal'asına karîb olan menzilden de'b-i kadîm üzere alay-ı azîm ile hareket ve devlet-i pâdişâhîde şevket-i İslâm izhâr iderek kal'a-yı mezbûre mukabiline gelinüb Raba'nın öte tarafında olan tabur-ı makhûra karşı ordu-yı hümâyûn ile nüzûl olundu. Taburundan asker-i İslâm alaylarına toplar atub her ne kadar âteş-feşânlık eyledi ise kat'â harekât-ı kâsidlerine iltifât olunmayub, tâ Raba'nın kenarına ordu-yı hümâyûn çadırları kondı ve kal'aya karîb mahallde hıfz u hırâset eyledikleri Kilagoriye? geçidi kenarında yeniçeri ağası neferâtı ile açıktan metris alub yerleşdiler ve sâ'ir vüzerâ ve mîr-i mîran dahi eyâletleri askeriyle kollu kolunca ta'yîn olunub ve bi-lütfillahi te'âlâ göz açdırılmayub üç yerden cîsr binâsına mübâşeret olundu ve yine yevm-i mezbûrede çarkacı ta'yîn olunan Diyârbekir Vâlisi Mehmed Paşa ve Hâleb beylerbeyisi Bekir Paşa eyâletleri askeri ve yanlarına me'mûr olan mîr-i mîran ve ümerâdân yirmi bin mîkdârı salt ve sebûk-bâr asker-i nusret-şi'âr ile ordu-yı hümâyûn konduğu mahallden üç sâ'at yukarı merkez geçidinden geçüb Tatar askeriyle küffârın ardın almak ve a'dâ-yı dînî şaşurub kendü başları kaydına düşürmek esbâbına teşebbüs olundu. Vezîr-i müşârûn-ileyh [38b] dahi varduğu sâ'at mahall-i mezbûrda olan palangayı lütf-i Hakk ile teshîr ve içinde olan melâ'îni tu'me-i şemsîr eyleyüb ve Raba'yı karşı geçmeğe ikdâm eyledi ve ber vech-i ta'cîl cîsr binâsıçün Boğdan voyvodası ol mahalle ta'yîn olundu ve hemân ol gün ol gice içinde oldukça [sağlam] bir köprü binâ olunub, ale's-sabâh bi't-tamâm karşı geçdiler ve Nûreddîn Sultân dahi ol mahalle karîb yerden geçüb zenbûr-ı belâ gibi önde vâki' karyelerde olan küffârın başlarına üşüşdiler.

Bu esnâda küffârın pâ-yı şübbânı mütezilz olub tabur-ı menhûs ile tûlânî iki sâ'at yere uzanub câ-be-câ lâzım olan yerlere metrisler almış iken kendüyi çeküb kal'a tarafında yeniçeri metrisi mukâbilinde müctemi' oldılar. Hemân ol gün metrise elli aded şâhî top ile birkaç kolomborna topu dahi vaz' olunub küffâra havâle kılındı. Bu vechle bi-fazlillahi te'âlâ ahvâlleri müşevveş ve câ-yı karârları mevzi'-i âteş olmağla taburlarında karâr idemeyüb ol gice ki leyle-i cumâ idi memleketleri tarafında vâki' olan Rabça suyun ubûr ve cîsrlerin ihrâk idüb dârü'l-fücûrlarına doğru râh-girâ-yı idbâr oldılar. Ertesi sebt günü müşârûn-ileyh Vezîr Mehmed Paşa yanına me'mûr olan asâkir-i mansûre ile meymene ve meysere alayları bağlayub Raba'nın karşı tarafından

varoş mukâbilinde karâr iden taburun olduğu mahalle kondı ve yanında olan çâbuk-süvârlar hücum idüb varoşa âteş virdiler. Rûzgâr muvâfık olmağla kal'aya varınca varoş-ı azîmi yandı gitdi, asâkir-i Tatar-ı adüvv-şikâr dahi firâr iden taburun akabinden yetişmek ümnîyesi ile Rabça suyun yeldirüb taburı tâkib itdiler ve Altunbarok nâm kal'ası altına varınca gerüde kalan atlusun tu'me-i şemşîr ve kimisi esîr-i bend-i zincir idüb ordu-yı hümâyûna getürdiler. Tabur-ı makhûrun piyâdesinden bir mîkdâr melâ'îni dahi yine Komaran adasına firâr ve tahassun eylediler ve Yanık kal'asının taraf-ı sa'bı dahi nezârete alındı.

Cânib-i berrîsinde üç kat amîk ve vâsi' su ile memlû' hendeği [39a] olduğundan üç tarafın dahi Tuna ve Raba suyuna mu'âdil Rabça suları ihâta idüb ve kal'anın dibinde kârgîr bendler yabub ve yeldüğü zamânda bendin tutub bu sular ile etrâf-ı kal'ayı deryâ-mîsâl ider. Hatta köprüler binâsına mübâşeret olundukda bendlerini sedd itmekle mukaddemâ tabur-ı makhûrun metrisleri olan mahalle dek sular tuğyân itmeğin köprülerimiz binâsına mâni' olmak mertebeleri arttı. Mutlak âsakir-i İslâmı oyalamak ve vakt-i şitâ hulûlüne dek işgâl için sâ'ir memleketin pâ-mâl itmekden hâlâs mülâhazası ile yapılmış bir kal'a idüğü cümle rû'esâ-yı asker müşâhede eyledikten sonra ser-hadd ihtiyârlarının sözlerini tasdîk ile mukaddemâ tahrîr ve işâret olunduğu üzere taraf taraf Nemçe memleketin tahrîb ve düşman-ı dîni kahr itmek ve ahz-ı intikâm idecek yola gitmek münâsib ve ma'kûl görülmekle, mütevekkilen alellahi te'âlâ ordu-yı hümâyûn ve asâkir-i nusret-nümûn ile Raba ve Rabça sularının karşı tarafına ubûr ve bi-avnilahi te'âlâ memâlik-i a'dâ gâret ve askerisi tu'me-i şemşîr ve etfâl ve inâsı esîr olunmak husûsu kel-evvel karâr-dâde-i rû'esâ-yı asker olmağla, mâh-ı Recebin on üçüncü günü cisrden güzâr olunub tahrîb-i memleket ile Macar tâ'ifesini itâ'ate davet ve dârü'l-mülkü olan Beç Kal'ası teshîrine azîmet olunmuştır. Cenâb-ı Hakk hem-vâre cüyûş-ı muvahhidîni fevz ü nusret ile kâm-bîn ve a'dâ-yı dîni envâ'-ı hezimet ve idbâra karîn eyleye âmîn.

Benim sa'âdetlü birâderim gerimizde olan yolları hıfz u hırâset itmek ve bi-fazlillahi te'âlâ kal'adan ve sâ'ir etraftan düşman-ı dîne baş göstertmemek için kifâyet mîkdârı piyâde ve süvârî âsakir ile Özi vâlisı vezîr-i mükerrerrem Mustafa Paşa hazretleri ve kifâyet kadar Tatar askeri dahi alıkonulub ve üzerlerine Budin Muhâfızı vezîr-i mükerrerrem izzetlü İbrahim Paşa hazretleri ser-asger ta'yîn ve gereği gibi kemâl-i basîret ile zehâb u iyâb iden zahîreci ve yolcu tâ'ifesini hırâset eylemesi bâbında sipâriş ve

te'kîd olunmuştır ve Orta Macar Kralı Tökeli İmre ile mukaddemâ müzâkere eylediğimiz üzere ana dahi kifâyet mîkdârı âsakir-i [39b] mansûre ifrâz ve ta'yîn ve sâbıkâ ber-vech-i Arpalık Niğbolu sancağına mutasarrıf Hüseyin Paşa'ya Eğri eyâleti tevcîh ve üzerlerine baş ve buğ ta'yîn olunub Estergon tarafına yollanılmışdı ve kral-ı mûmâ-ileyh ile haberleşub iktizasına göre hareket ile hıdmet vücûda getürmeleri tenbîh olunmuştır. Bi-fazlillahi te'âlâ şimdiye dek Raba'nın beru tarafında olan kılâ' ve palangalardan yirmi bir kal'a ve palanga Devlet-i aliyye tarafına itâ'at ve ubûdiyyet itmekle Tökeli İmre kralın adamları konulub zabt itdirilmiştir ancak Besprim ve Tata ve Papa kal'aları yol üzeri olmağla muhâfazası için tarafımızdan dört ve beşer yüz adam konulmuştır. Bundan böyle dahi cenâb-ı Hakkın dîn ü Devlet-i aliyye'ye nâfi' nice eltâf-ı celîlesi ümidindeyiz. Hemân bu muhlislerin du'â-yı hayrdan ferâmûş buyurmamaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u sa'âdet ve kâm-rânî ber-devâm bâd, sene 94.

(72) Şehzâde Hocasî Feyzullah Efendi'ye Yazılan Sûret-i Muhtasardır

İzzetlü ve fazîletlü ve hakîkatlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i fazîlet-âsâr ve mahfil-i münîf-i hakîkat-şî'ârları savbına, tuhaf-ı tahiyyât-ı zâkiyât-ı muhabbet-nümûn ve tenef-i teslîmât-ı sâlihât-ı meveddet-füzûn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-ziyâya inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Mektûb-ı muhabbet-üslûbları vusûl bulub derûnunda münderic olan le'âlî-i me'ânî-i mihr u vedâd bâ'is-i izdiyâd-ı safâ-yı fu'âd olub, mütâla'asından istifâ-yı hazz olunmuştır. Hem-vâre idâmet-i mücâmele-i sâdıkâne ile ikâmet-i de'âyîm-i hulûs ve muhabbetden hâlî olmayasız. Benim fazîlet-mendim bu tarafın ahvâl-i şa'rîyyesinden istifsâr olunur ise, hâlâ bi-avnillahi te'âlâ cümle cünûd-ı nusret-nümûd-ı muvahhidîn ile mâh-ı Recebü'l-müreccebin altıncı günü izhâr-ı şevket-i İslâm iderek Yanık Kal'ası dibinden cereyân iden nehr-i Raba kenarına nüzûl olunub, karşı yakasında tecemmü' üzere olan Kamenîçe târî-yı makdûrî mertebesi ordu-yı hümayûnı toplayub lâkin şîr-dilân-ı asker-i [40a] İslâmın bî-muhâbâ hücum-ı düşman-şikenlerin müşâhede ile bir vechle ârâm ve firâra mecâlleri kalmayub, ol gice cümle asker-i hezîmet-eseri ile müdbîren ve hâsirîn ve kemâl-i haybet ve inhizâm ile dârü'l-fücûrlarına doğru yıkılıub gitdiler ve akab-girân-ı leşker-i Tatar ile Nûreddîn Sultân hazretleri köprüsüz nehr-i mezbûrî ubûr idüb Altunbarok nâm kal'ası altına varınca tabur-ı makhûrî takib itmekle,

cem‘iyyet-i bî-bereketleri perîşân ve ekser melâ‘îni kantara-i şemşîr-i cengîz-yândan dehlîz-i teng ü nâr-ı cahîme-rîzân olub, bir mîkdârı dahi giriftâr-ı kayd-ı esârî oldı.

Melâ‘în-i hâsirîn bu vecihle sille-i kahr ü hâsâret-i der-kazâ kılınmağla hâlâs olabilen biraz piyâde-i kâfir bîm-i satvet-i İslâmiyândan nîm-cân ile Komaran adasına düşüb tahassun itdiler. Bu esnâda ordu-yı hümâyûn ile varıldığı günden nehr-i mezbûr üzerine üç aded köprü binâsına mübâşeret ve lûtf-u hakk ile üç dört gün içinde itmâma yetiştirilüb, mâh-ı mezbûrun on üçüncü hâmis günü cümle leşker-i cerrâr ile güzâr ve mukaddemâ savâb-dîd-i cumhûr-ârâ ve ittîfâk-ı erbâb-ı şûrâ ile bi-inâyetillahi te‘âlâ feth ü teshîri musammem olan Beç kal‘asına doğru azîmete karâr virilmiştir. Hemân hudâ-yı müte‘âl cünûd-ı müslimîne tevîk ve inâyetin karîn-i hâl idüb hem-vâre ebvâb-ı feth ü zaferi rû-yı teveccüh-ü âsakir-i İslâma güşâde ve düşman-ı li‘âmı vartâ-i kahr ü hizlâna üftâde eyleye âmîn. Bundan böyle dahi bu muhlis-i sâfîü’l-fu‘âd ve âsakir-i zafer-mu‘tâdı hüsn-ü teveccüh-i derûna makrûn du‘â-yı hayr ile tezekkür ve yâd buyurmaları me‘mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü fazîlet ber-devâm bâd. Fî’t-târîhi’l-mezbûr. Bu mazmûn üzere Musâhib Paşa hazretlerine dahi bir mektûb yazılmıştır.

(73) Şehzâde Hocası Feyzullah Efendiye Bu Dahi

İzzetlü ve fazîletlü ve hakîkatlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i fezâ’il-i elîf, mahfîl-i münîf-i ma‘ârif-redîfleri savbına, tahiyyât-ı sâfîyât-ı muhabbet-karîn ve teslîmât-ı vâfiyat-ı meveddet-rehîn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-leme‘âna inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Mektûb-ı muhabbet-üslûbunuz vusûl bulub, vird ü derûnunde mûnderic olan îrâdât-ı muhâleset-şî‘âr ve emârât-ı musâdakât-güzârı mütâla‘asından fevka’l-gâye bâliğ-i nisâb huzûz-ı bî-nihâye olmuşuzdır. Hem-vâre mesned-nişîn suffe-i âfiyet olasız. Benim fazîlet-mendim bu taraf ahvâli su‘âlî buyurulursa, elhamdülillahi te‘âlâ şevketlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı rû-yı zemîn hazretlerinin yümn-i himem-i aliyye-i cihân-güşâlarıyla kesr-i şevket-i müşrikîn ve gâret ve hasâret-ı memâlik a‘dâ-yı dîn iderek iş bu mâh-ı Recebü’l-ferdin on dokuzuncı erba‘a günü Beç sahrâsında nüzûl olunub ve ol gice metrislere girilüb avn ü te’yîd-i melik-i müte‘âl ile mahzur olan melâ‘îni gereği gibi tazyîk ve idrâk-ı sükûn ve ârâmların temzîk iderek leyl ü

nehâr ilerü varmağa sarf-ı ictihâd-ı bî-şümâr ve lutf-ı Hakk ile bir gün evvel feth ü teshîrine bezl-i iktidâr üzereyiz.

Hakk sübhânehu ve te‘âlâ me’mûl ve matlûbumuz olan bu feth-i meymûn u mergûb-husûlu ile cümle ümmet-i Muhammedî dil-şâd ve mesrûr ve a‘dâ-yı dûzah-ma‘âdı münhezim ve makhûr eyleye. Cenâb-ı fazîlet-me‘âblarından dahi me’mûldür ki bu tarafda olan asker-i mansûru ve bu muhlis-i muhabbet-şu‘ûru sıdk-ı derûna makrûn du‘â-yı hayr ile tezekkür idüb bundan böyle dahi lâzımü’l-ifâde olan ahvâl ve âsârı tahrîr ve i‘lâma himmet buyurasız. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izzet ü fazîlet dâ’im-bâd.

(74) Meşâyihdan Rikâb-ı Hümâyûnda Dersiâm Efendi’ye

Takvâ-penâh, fezâ’il-dest-gâh, izzetlü ve fazîletlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i rûhânileri savbına tahiyyât-ı zâkiyye-i muhabbet-nümâ ve teslimât-ı sâliha-i meveddet-intimâ ithâfindan sonra zamîr-i münîr-i mihr-iltimâ‘larına inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Mektûb-ı sâfiü’l-üslûbunuz vâsıl ve derûnunde meknûn olan âsâr-ı hulûs ve muhabbetiniz mütâlâ‘asından huzûz-ı bî-intihâ hâsıl olub, tarafınıza [41a] olan meyil ve incizâb-ı derûnî izdiyâdına bâ’is olmuştur. Bu taraf ahvâlî tefahhus buyurulur ise hamdullahi te‘âlâ cümle cünûd-ı nusret-nümûd-u muvahhidîn ile tahrîb ü gâret-i memâlik-i a‘dâ-yı dûzah-karîn iderek mâh-ı Recebü’l-müreccebin on dokuzuncu günü Beç kal‘ası sahrâsına nüzûl olunub ve ol gice metrislere girilüb şeb u rûz ikdâm ile ilerü varmağa kâr-güzâr ve bi-avnillahi te‘âlâ bir gün evvel feth ü teshîrine bezl-i iktidâr üzereyiz. Cenâb-ı Hakk tevîk ü inâyetin karîn hâl idüb ân-karîb me’mûl ve muntazırımız olan feth ü zafer ihsânı ile cümle ümmet-i Muhammedî mesrûr ve hândân eyleye. Fîmâ-bâd dahi cenâb-ı hakîkat-me‘âblarından me’mûldür ki bu ümnîye-i celîle husûlü için dest-i tazarru‘ ve niyâzı dergâh-ı râhibü’l-merâma güşâde ve bu muhlislerin dahi hüsn-ü teveccüh-i derûna makrûn du‘â-yı hayr-ı icâbet-nümûn ile tezekkür ve yâda himmet buyuralar. Bâkî hemîşe eyyâm-ı fazl u ifzâl dâ’im-bâd.

(75) Şeyhü’l-İslâm Efendi’ye

İzzetlü ve sa‘âdetlü ve fazîletlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i fezâ’il-enîs ve mahfil-i münîf-i efâzil-celîsleri savb-ı bülend evbine mezîd-i ta‘zîm u ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle, tahiyyât-ı tayyibât-ı muhâleset-nümûn ve teslimât-ı

selimât-ı musâdakat-füzûn muthâf u mühdâ ve merâsim-i pürsiş-i hâtır-ı âtırları mü'eddî kılındıktan sonra, mir'ât-ı zamîr-i enverlerinde suver-i sıdk ü velâ-yı muhlisî bu vechle cilve-ger kılınır ki:

Eymen-i evkâtda mektûb-ı mergûb-ı hakâ'ik-üslûbları vâsıl olub, silk-i derûnunda mûnderic olan fehâvî-i musâdakat mutâvî'si mütâla'asından dîde-i dil ü cân-ı karîrû'l-ayn ve hândân ve mevâdd-ı muhabbet ve vedâd-ı sad-çendân olmuştur. Benim sa'âdetlü fezâ'il-mendim efendi hazretleri, ahvâl ve âsâr-ı seferîyye istifsârı güzâriş-pezîr-i sâha-i zamîr-i münîrleri olur ise avn u inâyet-i perverdigârdan istimdâd ve istinsâr ile me'mûr olduğumuz umûr-ı muhâsara tanzîm ve tensîkinde hulâsa-i kâr u efkârımız der-kâr [41b] olınub orta kolda olan metrislerimiz önünde hendek miyânında melâ'înin sedd-i râh-ı mücâhidîn için vaz' ve binâ eylediği tabyaya müsâ'ade-i tevfiq-i ilâhî ile dest-res müyesser olub ve i'mâl-i nakb ile toprağın ifnâ iderek metrislerimiz tabya üzerine çıkub akdam-ı ikdâm ile bir kâdem ileru varmağa müsâra'at ve avn u inâyet-i rabbû'l-izzet ile İnşâ'allâhu te'âlâ verâ-yı tabyada olan kal'a duvarına el urulmağa bezl-i kudret olunmak üzeredir ve yemîn ü yesârımızda olan metrisler dahi hendek başında olan şaranpoları geçüb kubûr ile derûn-ı hendeke inmek üzerelerdir.

Melâ'în-i hâsirînin âteş-gede-i derûnlarında nîrân-ı gayret-i câhiliyeleri gün be-gün fûrûzan olub envâ'-ı mekr u mekîdet ile âteşi ceng ü peykâra gitdikçe işti'âl ve izdiyâd virmek üzeredir. Hemân Hakk sübhânehu ve te'âlâ ân-karîb envâr-ı âsâr-ı feth ü fûtûh ile dîde-i ümîdimizi pür-nûr ve meftûh eyleye. Cenâb-ı fezâ'il-me'âblarından dahi mütevakkı'dır ki mezânn-ı icâbet olan evkât-ı fâ'izetü'l-berekâtta dergâh-ı kâdiyyü'l-hâcâta ref'-i eydî-i münâcât buyurub, maksûd olan sûret-i feth ü teshîr cilve-perdâz-ı sâha-i teysîr olması bâbında tenevvür-i tazarru'-u pûr-tâb ve neyyir-i du'â-yı icâbet-nümâ-yı şüst-u dürüst-hulûsdan pûr-tâb buyurmağa himmet buyurular. Bâkî hemîşe eyyâm-ı fazl u ifzâl dâ'im ve lâ-yezâl-bâd. Sene 94 gurre-i nûn.

(76) Şehzâde Hocası Feyzullah Efendi'ye

İzzetlü ve fazîletlü ve hakîkatlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i ma'ârif-nişânlarına, dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nizâm ve gurer-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-intizâm ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-isâbetlerine inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Mektûb-ı muhabbet-üslûbunuz vâsıl olub kel-evvel hâmil-i esrâr-ı muhabbet ve hamâ'il-gerden-i meveddeten derûn-u hullet-nümûnunda te'sîr-i nâ-girîzî müşâhedesiyle huzûz-ı mevfûre ve inbisât ve selvet-i nâ-mahsûre [42a] hâsıl olmuştur. Hem-vâre müstedâm-ı izz u âfiyet olasız. Benim fezâ'il-mendim rû-nümâ-yı mücellâ-yı zuhûr olan ahvâl-i seferiyye istifsârı havâlî-güzâr-ı hâtırları olur ise orta kolumuz önünde meyân-ı hendekde mânend-i sedd-i âhenin olan tabyaya müsâ'ade-i tevfik-i ilâhî ile dest-res müyesser olub ve lağım ile toprağı ifnâ olunarak metrisler tabya üzerine çıkub rûz be rûz âkdam-ı ikdâm ile bir kâdem ilerü varmağa cân ü başla müsâra'at üzereyiz ve sâ'ir metrislerimiz dahi hendek başında olan şaranpoları geçub kubûrlar ile hendeke irmek üzerelerdir. Melâ'in-i hüsrân-ı âyîn-vâr makdûrîn-i sarf idüb müdâfa'a ve mukâbele bâbında âteş-i mekr ü hileleri gün be-gün işti'âl ve izdiyâd bulmak üzeredir.

Hemân Hakk sübhânehu ve te'âlâ ân-karîb dîde-i ümîdimizi envâr-ı âsâr-ı feth ü zafer müşâhedesi ile münevver eyleye. Cenâb-ı fazîlet-me'âblarından dahi me'mûldür ki mazânn-ı icâbet olan evkât-ı meymenet-simâtta dergâh-ı berârânde-i hâcâta dest-i ber-âverde-i münâcât olub hem-hâbe-i zamîr-i sagîr ü kebîr olan sûret-i feth ü teshîr cilve-ger-i sâha-i teysîr olması bâbında tenevvür ve tazarru' ve niyâzı pûr-tâb kılınmakdan hâlî olmayalar. Bâkî hemîşe fi't-târîhi'l-mezbûr.

(77) Münecim Başî Ahmed Efendi'ye Yazılmıştır

İzzetlü ve fazîletlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîflerine da'vât-ı sâfiye ve teslîmât-ı vâfiye ithâfından sonra muhlisâne inhâ olunur ki:

Mektûb-ı meveddet-mashûbunuz vusûl bulub ve derûnunde tahrîr olunan hulûs ve muhabbetiniz edâları bî-tamâmihâ manzûr ve mefhûmumuz olub istîfâ-yı hazz itmişüzdir. Edâ-yı farîza-i hâcc idüb selâmet ile rikâb-ı hümayûna vusûlünüzü yazmışsınız, hâcc-ı şerîfiniz indillahi'l-meliki'l-gafur mebrûr ve meşkûr ola. Tarîk-i hazret-i mevlânâda men' olunan âyîn icrâsı iltimâs olunmuş. İnşâ'allâhu te'âlâ tâ'lik-i nazar-ı merâm itdüğünüz suver-i feth ü zafer menâssa-i husûlde cilve-ger oldukda recânıza müsâ'ade olunmak [42b] yerinde olur. Fîmâ-bâd dahi tarafımızı du'â-yı hayr ile yâd u tezkâr eylemeniz me'mûlümüzdür. Bâkî izz u fazîlet dâ'im-bâd.

(78) Şeyhü'l-İslâm ve Kâ'im-makâm Paşa ve Dârü's-sa'âde Ağasına

Budur ki âsakir-i mansûre ile mashûbü'l-âfiye Budin sahrâsına gelindikden sonra Leh kralı umûmen asker-i hezîmet-eser ve bi'l-cümle Nemçe melâ'îni ile Komaran adasında olan cisrlerinden geçüb Estergon karşusunda Ciğerdelen kal'ası ihrâk-ı bi'n-nâr ve Tuna üzerinde olan köprüyü hedm idüb ol etrâfda olan karyeleri yakub yıkmak ve ıyâzen billahi te'âlâ Uyvar kal'asın muhâsara itmek fikr-i fâsidinde olduğu ahz olunan dillerden haber alınmağla, Estergon köprüsü ve Ciğerdelen palangası (Sturovo) muhâfazası için Rumili Beylerbeyisi eyâleti âsakiri ile ta'yîn olunub gönderilmişdi. Bu esnâda melâ'în-i hüsrân-âyîn taburı ile mahall-i mezbûra üç sâ'at mesâfe bir mahalle gelüb minvâl-i muharrer üzere hareketi mütehakkık olmağla anda olan asker-i İslâmın bu kadar düşmanı müdâfa'aya iktidârları olamaz mülâhazası ile tekrâr ordu-yı hümayûndan Silistre ve Sivas eyâletleri âsakiri ile Budin Vâlisi vezîr-i mükerrerem Mehmed Paşa hazretleri ser-asker ta'yîn olunub kapusu hâlkı ve cümle Budin eyâleti askeriyle mahall-i mezbûra gönderildi.

Vezîr-i müşârün-ileyh varduğı gün düşman-ı dîn yedi sekiz bin kadar yayası ve sâ'ir Leh ve Nemçe askeri ile alayların bağlayub köprü başında müctemi' olan asâkir-i mansûreden bî-haber ve Ciğerdelen palangası nazarında şey-i muhâkkir olmağla bu kadar külliyyetli askeri görünce içinde olan müstahfızları firâr ve bunlar dahi murâdları üzere kal'a ve köprüyü ihrâk-ı bi'n-nâr itmek zu'mında kemâl-i sühret ve gurûr ile palanga-i mezbûre mukâbiline geldikde, cünûd-ı İslâm-ı cenâbü'l-enâma tevekkül ve istinâd ve hemân ecnâd-ı gâlibiyyete imdâdı ile merdâne ve dilîrâne mukâbele ve mukâteleye âgâz idüb mukaddemât-ı ceng u peykâr birkaç sâ'at [43a] istimrâr buldukda te'yîd ve inâyet-i melik-i mennân ile nesîm-i fevz ü zafer cânib-i islâmdan vezân olub cümle asker-i İslâm yek-dest ve hem-vâre hâmler ve hücum itdikleri gibi bi-emrillahi te'âlâ ve bi-avnihi a'dâ-yı dînin pâ-yı sebâtı mütezelzil olub münhezimen yüz çevirmekle guzât-ı İslâm sell-i seyf-i intikam idüb melâ'înin yedi sekiz bin kadar piyâdesinden meydân-ı kâr-zârda bir ferd şemşîr-i gâziyândan halâs olamadığından gayrı atlı askerini dahi tabur-ı makhûrlarına varınca kıra kıra kovub ve kat'-ı vâfir tabl ve kôs ve bayrak-ı ma'kûsları alunub bu ma'rekede şuhedâ-yı ehl-i İslâm ekall-i kalîl ve a'dâ-yı dînin piyâde ve süvârîsinden on beş binden ziyâde melâ'în tu'me-i şemşîr olduğunda mahall-i ma'rekede olanlar ve sonra varub lâşe-i murdarların görenler ittifâk itdiler.

Lillahi'l-hamd ve'l-minnehu, bu nîmet-i gayr-ı müterakkıbe mahz-ı te'yîd ve tevîk-i rabbânîden ber-atiyye-i celîle ve bir mevhîbe-i azîme oldı. Bunun edâ-yı vezâ'if-i hamd ü şükrü ber-vechle makdûr-ı nev'-i beşer değildir. Hemân Hakk sübhânehu ve te'âlâ asâkir-i dîn-i mübîni berr de ve bahr da muzaffer ve mansûr ve düşman-ı dûzah-karîni galebe-i şevket-i İslâm ile her yerde münhezim ve makhûr idüb bundan sonra dahi şevketlü ve kudretlü ve azametlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretlerinin yümn-ü himem-i cihân-güşâlarıyla a'dâ-yı dîn ü devletlerinden vefk-i merâm üzere ahz-ı intikâm itmeği müyesser ve hem-vâre bu gûne kesr ve kahr-ı müşrikîn ile ümmet-i Muhammedî mesrûr eylemeği mukadder itmiş ola âmîn. Benim sa'âdetlü birâderim, bi-avnillahi te'âlâ bu vechle a'dâ-yı dîne sille-i kahr ü hâsâret der-kazâ kılındıktan sonra anda olan asâkir-i mansûre yine kel-evvel yerlerinde hâzır ve âmâde durub cümle Tatar askeri ile sa'âdetlü hân-ı âlî-şân hazretleri dahi yanlarına gönderilmişdir ve Orta Macar Kralı dahi kendi askeri ile mu'accelen asâkir-i mansûre yanına varub iktizâsına göre hıdmette olması tenbîh olunmuşdur. Elhamdülillahi te'âlâ melâ'înin i'tinâ itdikleri güzîde askerleri avn-ı Hakkla kırılıb fikr-i fâsidleri yine kendü başlarına â'id olmağla hâlâ ol hâl üzere **[43b]** tabur-ı makhûrlarına kapanub kaldılar.

Bundan sonra niyyet-i fâsideleri tekrâr bir gûne tahsîl-i takviyyeti arızâ idüb hareket-i mezbûh ile yine makâm-ı muhârebe de durmak mıdır? yoksa vilâyetlerine doğru yıkılıb râh-girâ-yı idbâr olmak mıdır? henüz ma'lûmumuz olmadığından şimdilik anda olan guzât-ı İslâmiyye pey der-pey cünûd-ı tâze irsâliyle imdâd ve takviyyât virilmek ehemm ve elzem olmağla, eyâleti askeri ile Hâleb Beylerbeyisi ve Şam vâlîsi hasta ve bî-mecâl olmağla anın dahi eyâleti ve kapusu huddâmıyla kethûdasın vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa muhlisleri yanına ta'yîn itmişüzdir. Fîmâ-bâd dahi serâ-perde-i gaybdan nice nice eltâf-ı hafîyye ve fevz ü nusret-i celîyye zuhûrına müterakkıbiz. Cenâb-ı Hakk hüsn-ü ümnîyemizde musaddak ve envâ'-ı firûzî ve fırsata muvaffak eyleye. Düşman-ı dînden alınan bayrak ve kös ve tablın bir mıkdarı intihâb olunub bir sefine aldığı mertebe bin kadar ser-i maktûlâlarıyla rikâb-ı hümâyûn-ı şevket-makrûna gönderilmişdir. Bundan böyle dahi zuhûr iden ahvâl ve âsâr-ı hayriyye her ne ise tahrîr ve i'lâm olunur. Hemân bunda olan asâkir-i nusret-âsârı ve bu muhlis-i muhâleset şi'ârı du'â-yı hayr-ı icâbet medârlarıyla yâd u tezkâr buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe sene 94.

**(79) Minkârizâde Efendi Anadolu Kazaskeri Oldukda Sâhib-i Devlete Mektûbı
Gelmekle Taraf-ı Âsafiden Bu Vech Üzere Mektûb Yazılmıştır**

İzzetlü ve fazîletlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i fezâ'il-zâmîn ve mahfil-i münîf-i ma'ârif-karînleri savbına, tahiyyât-ı zâkiyât-ı muhabbet-simât ve teslîmât-ı sâlihât-ı meveddet-sıfât ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-ziyâyâ inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Mektûb-ı muhâleset-mashûbları vâsıl ve huzûz-ı bî-nihâye hâsıl olmuştur. Sadr-ı ulemâ-bülend kadr-i makâm-ı mu'teberine is'âd olunduğunuz işâret ve [44a] inşâ buyurulmuş. Mübârek ve mes'ûd ola. Cenâb-ı izzet-me'âblarından me'mûldür ki ferîk-i kazânın isti'dâd-ı zât u zamânı mîzânını düstûrû'l-âmel ve her kişi istihkākına göre nâ'il-i emel kılmağla, şevketlü ve azametlü efendimiz pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine isticlâb-ı du'â-yı hayra bezl-i nakdîne-i himmet buyurıla. Fîmâ-bâd dahi taraf-ı muhlisîyi du'â-ı hayr-ı icâbet-nümâlarıyla tezkâr buyurub, ahabâr-ı sârre-i âfiyetlerini muhtevî mektûb-ı belâgat-mashûblarıyla tahrîk-i silsile-i velâdan hâlî olmamaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u fazîlet dâ'im-bâd bi-Rabbi ibâd.

(80) Nakîbü'l-Eşrâfa Yazılmıştır

İzzetlü ve sa'âdetlü ve siyâdetlü efendi hazretlerinin meclis-i şerîf-i bâhirü't-takdis ve mahfil-i münîf-i şerâfet-enîsleri savbına, letâ'if-i tahiyyât-i sâfiye-i muhabbet-şî'âr ve şerâ'if-i teslîmât-ı vâfiye-i meveddet-disâr ithâfiyla nakş-ı levha-ı derûn olan sûret-i dil-nüvâz mir'ât-ı zamîr-i safâ-pezîrlilerine bu vechle aks-endâz olur ki:

Es'ad-ı ahyân ve eymen-i ezmânda nâme-i nâmî-i muhabbet-nümâ ve sahîfe-i kirâmî-i meveddet-intimâları vürûd ve mazmûn-ı muhâleset-makrûnunda meknûn olan mevâdd-ı mihr ü velâdan sad mertebe sıdk u safâ vücûd bulub ve eşref-i tuhâf ve hedâyâ olan mushaf-ı şerîf dahi feyz-bahşâ-yı vusûl ve meşmûl-ı nazar-ı hüsn-ü kabûl olub istîfâ-yı hazz olundu. Hem-vâre lâzıme-i sıdk-ı nihâd olan hüsn-ü teveccüh-ü sâdikânelerine makrûn du'â-yı hayr-ı icâbet-nümûnlarıyla muğtenem ve memnûn buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz ü sa'âdet ve şerâfet dâ'im-bâd.

(81) Meşâyih-i Kirâmdan Şeyh Selâmi Efendiye Yazılmıştır

Ma'den-i esrâr-ı tarikat, menba'-ı enhâr-ı hakikat, mecma'-ı ashâb-ı safâ, müreccih-i idbâr-ı vefâ, sa'âdetlü ve fazîletlü ve hakikatlü efendi hazretlerinin mehbîti-i [44b] envâr-ı kâdemî olan huzûr-ı pûr-nûr-ı feyz-sudûrları savbına tevkîr ve hulûs-ı kesîr ile kavâfil-i du'â ki hâlî-i ez-mesâ'ibe-i reyb u riyadır. Dâhil-i senâ ki makrûn-ı sıdk u safâdır, gâyet-i ihlâs ve i'tikâd ve nihâyet-i ihtisâs ve ittihâd ile muthaf ve mühdâ kılındıktan sonra zamîr-i bî-nazîr-i ilhâm-pezîrlere inhâ-yı muhlisâne ve inbâ-i sâdikâne budur ki:

Mizâc-ı şerîfleri su'âl olunur. Hemîşe riyâz-ı hâlleri nefehât-ı rızâ-yı ilâhî ve reşehât-ı füyûz-ı nâ-mütenâhîden mahzar ve mir'ât-ı suver-nümâ-yı müşâhede ve gayb olan zamîr-i bî-illet ve reybleri hem-vâre envâr-ı tecelliyât ile münevver ola. Bu müncezib-i kullâb-ı mihr ü muhabbetleri tarafından isti'lâm-ı hâl buyurulur ise teveccühün fî-kalbî-hayâl mümessil ve rûhu be-müstemen fî't-tebâ'üd nefis ü nâtika ki şeyh-i buk'a-i bedendir. Huddâm-ı zâviyye-i ten olan kuvâ-yı havâşî, zâhir ve bâtına ile bi-esrihim menâzır-ı muhâyîye-i muhabbet-mezâhirinden ol mücellâ-yı suver-i ilm-i huzûrî olan cemâle nâzırdır. Hâlâ bi-inâyetillahi te'âlâ livâ-i gazâ i'lâ olunub, sahâ-i mülk ü millet-i beyzâdan ref'-i mezâr-ı a'dâ için asâkir-i İslâm ile mukâtele-i küffâr-ı li'âma niyyet-i azîmet ile tecemmü'-i asker-i nusret-encâm için birkaç gün sahrâ-yı Edirne'de hâyme-zen-i tevakkuf ve ârâm olduk.

Sâye-nişîn-i çetr-i kurbet ve sâhib-i livâ-yı asker-i muhabbet olan zât-ı celîlü'l-sıfâtlarında mercû ve mültemisdir ki mahall-i cihâd-ı ekber olan mahfil-i ma'ârif-mazharlarından ceyş-i du'â-yı hayr-ı vâki'ü'd-dayr ile berren ve bahren gazâda olan cünûd-ü İslâm imdâdında bulunalar. Ba'de-menzil-i nâ-bûddur, sefer-i rûhânî bundan akdem iktizâ-yı incizâb ve teveddüd ile izhâr-ı muhabbet ve hulûs için firistâde kılınan mektûb-ı musâdakat-üslûbumuz huzûr-u fâ'izü'n-nûra karîn-i vusûl ve şeref-yâb-ı mesâs-ı yed-i ifazât-şümûl olduğundan, kat'-ı dil-teng ve melûl olmuşuzdur. Cenâb-ı Hakk zât-ı takvâ-sıfâtların hemîşe mesned-i âfiyet ve selâmette ber-devâm eyleye. Bu merbût câzibe-i muhabbet ve vedâd olan muhlis-i sâf-nihâdleri dahi matrah-ı eşi'a-i envâr-ı [45a] hidâyet ve irşâd olan hâtır-ı feyz-me'âsirlerinden ib'âd buyurmayub, hem-vâre hüsn-ü teveccüh-ü derûna-makrûn du'â-yı hayr-ı icâbet-medâr ile yâd ve tezkâr buyurmaları mercûdur. Bâkî hemîşe ser-lâhut-ı hem-nişîn tev-bâd feyz-i ilhâm-ı hakk-karîn tev-bâd.

(82) Dârü's-Sa'âde Ağası Yusuf Ağa'ya Mektûbdur

İzzetlü ve sa'âdetlü ve rif'atlı ve meveddetlü oğlum ağa-yı celîlü'l-kadr hazretlerinin huzûr-u izzet-mevfûr-ı sa'âdet-mahsûrlarına mezîd-i hulûs ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle, cevâhir-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nizâm ve zevâhir-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-intizâm ithâf ve ihdâsından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-dıraşân ve hâtır-ı âtır-ı mihr-firûzâne inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Eymen-i evkâtde mektûb-ı meserret-mashûbları şeref-vürûd bulub derûnî hâvî olduğu me'ânî bi't-tamâm ma'lûm-ı muhlisî oldu. Şevketlü ve kudretlü efendimizin rikâb-ı kâm-yâblarından müfârat ideliden beru ordu-yı hümâyûnlarına gelen paşa kullarının mesâfe-i ba'ideden getürdikleri kısıraklar bir vechle işe yaramadığından mâ'adâ binilmeğe sâlih kendülerinde at bile bulunmamışdır. Bu muhlisînizde olan aslâh at ve kısırak ise mukaddemâ şevketlü efendimizin rikâb-ı hümâyûnlarına arz olunmuşdır. Hudâ-yı Rabb-i kâdir azametlü, mehâbetlü efendimizi kemâl-i pîr eyleye. Devâb ve mevâşî makûlesi değil canım dahi uğur-ı hümâyûnlarında mebzûl ve fedadır. Benim sa'âdetlü ve devletlü oğlum hazretleri Belgrad da meştâ husûsu dahi işâret buyurulmuş, Cenâb-ı Hakk şevketlü ve kerâmetlü pâdişâhımızı taht-ı saltanatlarında sâbit-i kâdem ve a'dâ üzerine gâlib ve muhkem eyleye.

Bi-inâyetillahi te'âlâ bu sene-i mübârekede Engürüs sefer-i hümâyûnuna niyyet-i tâmmeye ile teveccüh ve ikbâl ve bu kadar meşakk-ı hareket-i seferî ihtiyâr buyurub, devlet [45b] ve iclâl ile Belgrada teşrîf buyurdılar ve bu kemter kulların asâkir-i İslâm ile memâlik-i a'dâyâ doğru yavalılادub yolladılar. Du'â-yı hayr-ı mülûkâne ve hüsn-ü teveccüh-ü hıdîvâneleriyle kat'-ı menâzil iderek hudûd-u İslâmiyyeden olan İstolni Belgrada henüz varmak üzeredir. İnşâ'allâhu te'âlâ mahall-i mezkûra varıldıkda yümn-ü teveccüh-i hümâyûnlarıyla re'y ve istisvâb olunan hıdemât-ı aliyyeye tesebbüt ve karâr virilüb kal'a muhâsarası mı iktizâ ider yohsa maslahat-ı âhara mı kasd u niyyet olunur hulûs-ı tâm ve sıdk-ı tamâm ile iktizâ eylediği üzere bir kâr-ı hayr-encâma mübâşeret ve âğâz olunduktan sonra, Allâh-ü azîmü's-şânın avn ve ihsânı ile işimiz alâ vefki'l-me'mûl ve suhûlet ve hayr ile karîn-ı husûl olmak mertebeleri zâhir ve nümâyân olur ise ol zamânda muktezâ-yı maslahat ve hâle göre yine her husûs şevketlü efendimizin rikâb-ı hümâyûnlarına arz olunur. Yohsa kablü'l-vakt pesperde-i gaybda olan meşîyyet ve takdîr-i bârî azzî ismûhu zuhûr ve bürûz itmeden ve henüz asâkir-i İslâm a'dâ-yı li'âm ile cenk ü kıtâl itmeyüb

keyfiyyet-i hâl ne minvâl üzere olacağı ma'lûm olmadan şevketlü ve azametlü pâdişâhımızın Belgrad'da kışlamamaları âvâzesi şimdiden mesmû'-ı dost ve düşman olmak muhlisînzın hâtrına nâ-mülâyim gelür.

Zîrâ şimdiki hâlde melâ'in-i mekîdet-âyîn tabur-ı makhûr ve cem'iyet-i mekfûru ile mukâvemet ve kıtâl kaskında olub bu tarafta her gün bir gûne havâdis zuhûr itmekle nice nice te'emmül ü mülâhaza ve üslûb-ı hakîmâne ile işe mübâşeret olunmak üzeredir. El-hâletü-hâzihî re'y-i muhlisîye hutûr iden budur ki, şevketlü ve mehâbetlü efendimiz iki aya dek safâ-yı hâtır-ı mülûkâne ve inşirâh ve inbisât-ı husrevâne ile evkât geçürseler çok zamân değildir. İnşâ'allâhu te'âlâ ol vakte dek hıdemât-ı Devlet-i aliyyeleri dahi sûret-i yesîre gelmekle iktizasına [46a] göre her ahvâl arz ve i'lâm olunur idi. Her husûsta re'y ve fermân yine şevketlü pâdişâhımızdır. Hudâ-yı müte'âl tab'-ı hümayûn-u savâb-me'âllerin hayırlı tarafa sevk ve i'mâl eyleye. Benim sa'âdetlü oğlum iş bû mah-ı Cemâziye'l-âhirin yirmi üçüncü cumâ günü ordu-yı hümayûn ile Mihaç sahrâsına nüzûl olunmağa İnşâ'allâhu te'âlâ bundan sonra meks ve ârâm olunmayub İstolni Belgrad'a doğru azîmet olunur. Hemân bundan böyle dahi muhlislerin teveccüh-i derûn ve du'â-yı hayr-ı icâbet-makrûnlarından ferâmuş buyurmamaları me'mûldür. Sene 94.

(83) Silâhdar Ağa'ya Tahrîr Olunan Mektûbdır

İzzetlü ve rif'atlı oğlum ağa-yı mükerrem hazretlerinin huzûr-ı izzet-mevfûrlarına, dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-karîn ve gurer-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-zâmîn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-leme'âne inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Benim izzetlü oğlum bu tarafın ahvâl-i seferiyyesi istifsâr buyurulur ise elhamdülillahi te'âlâ asâkir-i nusret-me'âsir-i muvahhidîn ile memâlik-i a'dâ-yı dûzah-karîni gâret ve kemâl-i izhâr-ı şevket ile îsâl-i hasâret iderek iş bu mâh-ı Recebin on dokuzuncu günü feth u teshîri musammem olan Beç kal'ası altına nüzûl olunub ve ol gice üç koldan metrise girilüb asker-i nusret-şî'âr dâne-i tûfeng ile ervâh-ı cünbişe-i küffârı şikâr iderek, akdâm-i ikdâm ile ileruye metrisi almada kâr-güzâr olub leyl ü nehâr bu vech üzere iş'âl-i nevâir-i harb u kâr-zâr ile bir gün evvel feth ü teshîrine bezl ü iktidâr olunmak üzeredir. Hudâ-yı müte'âl tevfk ve nusreti karîn hâl idüb hem-hâbe-

i zamîr-i sagîr ü kebîr olan bu feth-i bî-nazîr husûlu ile ân-karîb cümlemizi mesrûr-ı kâm-yâb eyleye.

Bundan böyle dahi dergâh-ı vâhibü'l-atâyâdan bu ümnîye-i hüsnîye zuhûru için [46b] hem-vâre tazarru' ve niyâzdan hâlî olmayub, şevketlü ve azametlü pâdişâhımız hazretlerinin uğur-u hümayûnlarında dil-hâh-ı mülûkâneleri üzere hıdemât-ı celîle vücûda getirülmek için istid'â-yı tevîk ve inâyet ve istircâ-yı fevz u nusret eylemeniz me'mûldür. Hakk sübhânehu ve te'âlâ cümle umûrumuzu karîn-i teshîl ve teysîr eyleye âmîn. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at dâ'im-bâd. Sene 94, Çûka-dâr Ağa'ya, Rikâb-dâr Ağa'ya, Kapu Ağasına dahi birer mektûb yazılmıştır.

(84) Dârü's-Sa'âde Ağası Yusuf Ağa'ya Mektûbdur

İrsâl buyurulan mektûb-ı şerîfleri bir vakt-i nusret-karîn hulûlünde şeref-vürûd bulub, derûnunda derc ü tazmîn kılınan ahvâl ve me'ânî bi't-tamâm ma'lûm-ı muhlisî olmuşdur. Cennet-mekân-ı firdevs-âşiyân, devletlü Vâlide Sultân isekenahâllahü te'âlâ fî-riyâzü'l-cenân efendimiz, dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâ-ya rihlet eyledüğü haberi bâ'is-i tezâ'uf-u elem ve inkisâr ve mûcib-i tezâyüd-ü hüzn-ü bî-şümâr olmağla derûnımız büryân olmuşdur. Cenâb-ı Allâh azze şânühu şevketlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı âlem hazretlerinin şem'-i cem'-i benî-âdem olan vücûd-ı hümayûnları âfât-ı kevniyyeden masûn ve eyyâm-ı devlet ve saltanatların yevmen fe-yevmen efzûn idüb, gül-gonce-i fu'âd olan şehzâde-gân-ı melâ'ik-nihâd efendilerimizi kemâl-i ömr ile mu'ammer ve pîr itmekle âf-tâb-ı ikbâllerin ufûlden me'mûn eylemiş ola. Benim sa'âdetlü ve sadâkatlü oğlum, merhûme ve mağfûre-lehâ efendimiz hazretlerinin yanlarında olan şehzâdeler hazerâtına münâsib görülen mahall-i karâr için tab'-ı muhlis-i hâlisü'l-efkârdan güzâr iden hulâsa-i mülâhazamız rikâb-ı hümayûn-ı şevket-makrûna telhîs olunmuşdur ve matbah-ı âmireden virilmesi mu'tâd olan ta'yînâtları dahi kel-evvel virilmek için matbah-emîni bendelerine emr-i şerîf gönderilmiştir.

Benim devletlü oğlum ahvâl-i muhâsaradan [47a] dahi istifsâr buyurulur ise, bi-fazlillahi te'âlâ orta kolumuz hendek vasatında vâkî' olan büyük tabyaya varub melâ'în-i hâsirîn ile dest be-girîbân cenk üzerelerdir. Ancak kal'a-ı mezbûre azîm ve metîn olduğundan mâ'adâ içinde olan tob ve mühimmât ve cebe-hânesi dahi ziyâdesi ile kesret ve mahsûr olan melâ'în-i ehl-i siccin bir mertebe anûd ve haşîndir ki ta'bîre gelmez. Şöyle ki hendekde ve tabyalarda mukâtele ve müdâfa'a üzere olan melâ'înden

her ferdin guzât-ı İslâm olduğu yerde katl itmedikçe yerin almak mümkün değildir ve yemîn u yesârımızda olan iki kol dahi hendeğin haricinde ki şaranpo değmelerin geçüb hendek içine girmeğe sa'y ve dikkat itmek üzerelerdir. Bu vech üzere melâ'în ile mukâtele ve mukâbele ve müdâfa'a olunub gün be gün kâdeme kâdeme ilerü yürünmek üzeredir. Cenâb-ı Rabb-ı mu'în te'yîd ve nusretin karîn idüb bu ümnîye-i azîme husûlü ile cümle ümmet-i Muhammedî ân-karîb mesrûr ve kâm-bîn eyleye. Hemân sa'âdetlü oğlum hazretlerinden gâyet me'mûldür ki asâkir-i İslâm ile bu kadîmi pederlerin du'â-yı hayırdan ferâmuş buyurmıyalar. Fî gurre-i nûn sene 94.

(85) Bu Dahi Dârü's-Sa'âde Ağasınadır

Ahbâr-ı sârre-i zât-ı sa'âdet-âyâtı vürûdına manzara-i bâlden nigerân üzere iken irsâl buyurulan mülâtafe-i kirâmîleri bir vakt-i hürrem ve zamân-ı sa'âdet-tev'em hulûlünde Abdülkerim kulunuz yediyle şeref vusûl bulub derûnu hâvî olduğu ibârât-ı lütf-âemiz ve nikât-ı meserret-engîz mütâla'ası inşirâh-ı derûn-ı muhâleset-meşhûnumuza bârî ve inbisât-ı hâtır-ı mahzunumuza sebeb-i ârî olmağla du'â-yı devâm-ı ömr ü devletleri ân-samîmi'l-kalb tekrâr kılınmıştır. Hemîşe mesned-nişîn-i vâlâ-makâm-ı âfiyet ve müttekâ-yı visâde-i zer-beft-i sıhhat olmaktan hâlî olmayalar.

Benim devletlü ve mürüvvetlü oğlum ağa-yı cemîlü's-şiyem hazretleri, bu peder-i kadîmlerinin me'mûr olduğu [47b] umûr-ı mu'azzamânın teshîr ve husûlu bâbında vücûda getürdüğü sa'y ve gûşîşimiz müsmir-i semere-i me'mûl olmadığından hâsıl olan inkıbâz-ı cân-gidârîde iken devletlü ve mürüvvetlü oğlum hazretleri tarafından irsâl olunan hediye-i behîyyeleri vusûlü cümle dert ve hüznümüzün âdem ve indifâ'na ve ilâ-hâze'l-ân bezl-i makdûr kılınan ümnîye-i azîmenin âdem-i husûlunde hâdis olan elem ve inkisârımızın bi'l-cümle inhilâl ve inkişâfına bâ'is ve bâdî olmuştur. Kadîmden ide geldikleri lütf u mürüvvetleriyle bu sîne-sâfların bu defa dahi yâd ve mahcûb buyurdılar. Hem-vâre ömr ü devletleri mezîd ve efzûn ve eyyâm-ı izz u rif'atları sa'âdet-i dâ'ime-makrûn olmağla, ol makâm-ı âlîde ilâ-inkırâzi'd-devrân tesebbüt ve karâr ile şâd ve hândân olalar. Taraf-ı sa'âdetlerin du'â-yı hayr ile mukabele itmekden gayri elimizden ne gelür? Hemân hudâ-yı allâm devletlü oğlumuzu şedâ'id ve âlâm-ı kevnîyeden emin eyleye. Sadâkatlü ve hakîkatlü oğlum hazretlerinin eltâf-ı vâfirelerinden gâyet me'mûl ve nihâyet mes'ûldür ki bundan sonra dahi bu peder-i devlet-cûyların hâtır-ı pâklarından ihrâc buyurmayub, guzât-ı İslâm ile

şeb u rûz bezl-i makdûr kılınan matlab u merâm husûlu ile rû-yi-âlem ân-karîb şâdân olması du‘â-yı hayrlarıyla istî‘âb-ı evkât buyurular. Fî’t-târîhi’l-mezbûr.

(86) Dârü’s-Sa‘âdetü’ş-Şerîfe Ağasına Yazılmıştır

İrsâl buyurulan mektûb-ı mükerrem ve mes‘ûdları bir vakt-i hürrem hulûlünde meserret-bahş-ı vürûd olub, derûn-ı sa‘âdet-meşhûnunda derc ü tahrîr buyurılan me‘ânî-i mihr ü meveddet ve mezâmîn-i muvâlât ve muhabbet-mütâla‘ası safâ-bahşâ-yı hâtır-ı hazîn ve tesliyet-resân-ı derûn-ı sâfvet-karîn olub, mezîd-i inşirâh ve inbisât-ı fu‘âd ile bâ‘is-i terakkî-i hulûs ve vedâd olmuştur. Hemîşe müstedâm-ı ömr ü devlet ve meyve-çîn-i revhâ-i sa‘âdet ve âfiyet olub, bu gûne idâmet-i mucâmele-i dil-nevâzâne ile ikâmet ve de‘ayim-i dil-beste-gî ve ülfetden hâlî olmayalar.

Benim sa‘âdetlü ve devletlü oğlum ağa-yı celîlü’l [48a] -kadr hazretleri şevketlü ve kudretlü ve kerâmetlü ve inâyetlü efendimiz pâdişâh-ı cem-câh hazretlerinin bahr-ı zehhâr-ı avâtıf-ı husrevânîleri bu abd-ı ahkarları hakkında mevc-endâz-ı mekârim ve ihsân olub, izzetlü Silâhdar Ağa oğlumuz ile iltifât ve inâyât-ı mülûkâneyi müş‘îr hatt-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûna mashûb semmûr-ı fâ‘izü’s-sürûra kaplı hil‘at-ı girân-kıymet ve şemşîr-i adüvv-tedmîr-i zafer-te’sîr ihsânı ile bu kulların teşrîf ve taltîf buyurmuşlar. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ şevketlü ve kudretlü ve inâyetlü efendimizin sâye-i inâyet-i aliyyelerin cümlemizin üzerinde dâ‘im eyleyüb taht-ı âlî-baht saltanat-ı rûz-efzûnlarında ilâ-yevmi’l-kıyâm ber-devâm ve eyyâm-ı devlet-i sâhib-kırânîde a‘dâ-yı dînden kemâ-hüve’l-merâm ahz-ı intikâm ile ümmet-i Muhammedî mesrûr ve şâd-kâm eyleye.

Sa‘âdetlü ve meveddetlü oğlum hazretlerinin bu pederlerine olan âsâr-ı hulûs ve muhabbetleridir ki şevketlü, kerâmetlü efendimizin deryâ-yı âtîfet ve ihsânları hakkımızda mevc-zen-i iltifât ve inâyet-i bî-pâyân olmuştur. Cenâb-ı Hakk devletlü oğlumu ol makâm-ı âlîde dâ‘im eyleyüb hüsn-ü vifâk ve gönül birliği ile cümlemizi sa‘âdet-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı tâc-dârîye muvaffak eyleye. Hâlâ cümle cünûd-u muvahhidîn ile Budin sahrâsında ikâmet ve bu taraflarda olan ser-hadd ve kılâ‘ın levâzım ve mühimmâtı tekmîlinde bezl-i vakt üzereyiz. Hudâ-yı müte‘âl her umûrumûzda tevîk ve inâyetin karîn hâl eyleye. Bundan böyle dahi bu muhlis-i sîne-sâfların hâtır-ı meveddet-mezâhirlerinden dûr buyurmayub, du‘â-yı hayr-ı icâbet-

karînleriyle tezekkür ve yâd ve âfiyet-i zât-ı sa'âdet-âyâtların müş'ir mektûb-ı meserret-mashûblarıyla dil-şâd buyurmaları mercûdur. Bâkî hemîşe sene94.

(87) Mîr-Âhûr-ı Evvel Süleyman Ağa'ya Mektûbdır

İzzetlü ve rif'atlı ağa-yı muhterem hazretlerinin huzûr-ı şerîflerine da'vât-ı sâfiyât ve teslîmât-ı vâfiyât ithâfından sonra muhlisâne inhâ olunur ki:

Mektûb-ı muhabbet-üslûbunuz vâsıl olub derûnûnda derc olunan mezâmin-i [48b] meveddet ve hulûsunuz mütâla'asından hazz olunmuşdır. Hâlâ elhamdülillahi te'âlâ cümle asâkir-i mansûre ile sâlimen Budin sahrâsına gelünüb bu etrâf ve havâlîde olan ser-haddlerin nizâm ve intizâm-ı ahvâlî ile takayyüd üzereyiz. Benim rûhum şevketlü ve kudretlü pâdişâhımız hazretlerinin hareket-i hümayûnlarına müte'allik iktizâ iden davar ve mevâşî husûsunda zarûreti mûcib bir hâl olmamak üzere ziyâde sa'y ve ihtimâm eyleyesiz. Eğer o makûle dâ'ire-i hümayûna dâ'ir mühimmât ve levâzımda noksan var ise ucâleten lüzûmu mertebesi i'lâm eyleyesiz ki serî'an tedârîki görölüb ref'-i zarûret ola. Bundan böyle dahi du'â-yı hayırdan ferâmuş eylememeniz me'mûldür. Bâkî izzet dâ'im-bâd.

(88) Rikâb-ı Hümayûnda İshak Efendi'ye Mektûbdır

İzzetlü rûhum İshak Efendi huzûrlarına, da'vât-ı sâfiye ithâfından sonra inhâ olunur ki:

Hâl u hâtrın su'âl ideriz, mizâcının hoşluğu nicedir? Hemîşe sıhhatde olasın. Benim cânım, irsâl ve ihdâ eyledüğün çadır vusûlu vakt-i lüzûmuna müsâdif olub mahz-ı hulûs ve sadâkatin âsârı idüğü zâhir olmağla hüsn-ü tereffüh-ü derûni ile izdiyâdı ile istifâ-yı hazza bâ'is olmuşdır. Bundan böyle dahi tarafımızı du'â-yı hayırdan ferâmuş eylememek me'mûldür. Ve's-selâm.

(89) Dârü's-Sa'âde Ağasına Yazılmışdır

Eymen-i evkât ve eşref-i sâ'atde mektûb-ı mergûb-ı muhâleset-âyâtları vürûd bulub, pîrâye-i silk-i tahrîr kılınan le'âlî-i me'ânî-i muhabbet-nişân mütâla'asından karîrü'l-ayn ve hândân ve bâliğ-i nisâb-ı meserret-i bî-pâyân olmuşuzdır. Hem-vâre müstedâm-ı ömr ü devlet ve ber-devâm-ı sa'âdet ve âfiyet olalar.

Benim sa'âdetlü ve sadâkatlü oğlum ağa-yı celîlü'l-kadr hazretleri bu taraf ahvâlinde istifsâr buyurur ise bundan akdem mufassalan i'lâm olunduğı üzere bu ser-haddlerin iktizâ iden asker ve cebe-hâne ve zehâ'ir [49a] ile alâ-vechi'l-ekmel tedârîki görölüb mâh-ı Şevvâlin yirmi beşinci günü Budin sahrâsından hareket olunmuş idi. Ordu-yı hümayûn ile Seksar nâm menzile gelindikde Hırvat ve Nemçe melâ'îni kendülerine tâbi' Macar tâ'ifesi ile cem'ıyyet ve Drava nehri üzerine yaptıkları cisrlerinden ubûr idüb Kanije ve Sigetvar ser-haddlerine îsâl-i mazarrat kasdında oldukları i'lâm olunmağa, Mihaç menzilinde ikâmet ve Rumili Beylerbeyisi baş ve buğ ta'yîn olunub vâfir eyâletler asâkiri ve beylerbeyiler ile melâ'înin üzerine gönderilmiş idi. Asâkir-i mansûre Peçuy kurbına nüzûl eyledikde, bi-avnillahi te'âlâ a'dâ-yı dîne havf u hirâs müstevlî olub cisrlerinden yine dârü'l-fücûrlarına doğru firâr ve köprülerin ihrâk-ı bi'n-nâr eylemişler. Ösek'e geleceğimiz gün Budin muhâfızı vezîr-i mükerrrem Mehmed Paşa hazretlerinden haber gelüb Ciğerdelen sahrâsında olan Nemçe taburu külliyyet ile beru tarafa geçüb Estergon'u muhâsara eyledüğün ve kifâyet mıkdarı asâkir-i mansûre ile imdâd olunur ise bi-fazlillahi te'âlâ kal'a-i mezbûre üzerinden mazarratları def' olunmak kâbil idüğün i'lâm eylemekle, hân hazretleriyle söyleşüb yeni gelen Tatar tâ'ifesinden üç bin kadar güzîde Tatar askeri ve yine Rumili beylerbeyisi ile me'mûr olan paşalar eyâletler asâkiri mu'accelen Budin'e ve Estergon'a doğru gönderilmek münâsib görölmeğle, mâh-ı Zi'l-ka'denin on birinci günü zikr olunan asâkir-i mansûre ile Tatar askeri mütevekkilen ale'llahü te'âlâ Estergon tarafına ta'yîn ve irsâl olunmuştur. Hakk sübhânehu ve te'âlâ tevfiik ve inâyetin karîn idüb Devlet-i aliyye'ye nâfi' hıdmete muvaffak eyleye.

Bu taraflarda bürûdet-i havâ ile yağmurlar mütemâdî olub tutulan dillerin takrîrleri üzere kal'a muhâsarasında olan melâ'înin dahi galebe-i kaht ile azîm zebûnlukları vardır. Hudâ-yı müte'âl envâ'-ı kahr-ı zü'l-celâlîsine mazhar itmekle fikr-i fâsidlerini başlarına â'id ve istîlâ-yı belâ-yı gûn-â-gûn ile harâbî-i hâllerin mütezâyid eyleye âmîn. Bundan böyle dahi sa'âdetlü, meveddetlü oğlum hazretlerinden [49b] me'mûldür ki hâtır-ı âtır-ı hakîkat-mazâhirlerinden ferâmuş itmeyub, du'â-yı hayr-ı icâbet-âsârları ile tezekkür ve yâd ve ahbâr-ı sârre-i âfiyetlerin muhbîr-i mektûb-ı safâ-mashûbları ile dil-şâd buyurular. Fî't-târîhi'l-mezbûr sene 94.

(90) Mısır Vâfisi Vezîr-i Mükerrerem İbrahim Paşa'ya

İzzetlü ve rif'atlı karındaşım paşa-yı muhterem hazretlerinin huzûr-u izzet-mevfûrları savbına, dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve gurer-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfindan sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-leme'âne inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Benim izzetlü karındaşım, eymen-i evkâtde mektûb-u şerîfiniz vürûd bulub her ne ki tahrîr ve i'lâm olunmuş ise ma'lûm olmuştur. Te'yîd ve tevfik-i Rabbü'l-âlemîn ile bu sene-i mübâreke huccâc-ı müslimîn refâh-ı hâl ile edâ-yı hacc-ı mebrûr idüb ve fermân-ı hümayûn-ı şeh-r-yârî mûcibi üzere Seyyid Berekât mesned-i şerâfete nâsb olunub selefleri Seyyid Sa'd ve Seyyid Ahmed'in ahzı mümkün olmamağla, firâr itdikleri ve mukaddemâ ol tarafa gönderilen asker hâlâ muktezâ-yı vakt üzere şerîf hazretlerinin yanında kalması münâsib görülmekle şimdilik alıkonulub levazımları tedârîki görüldüğü i'lâm olunmuş. Felillahi'l-hamd ve'l-minne fermân-ı cihân-mûta'-ı tâc-dârî muktezâsı üzere hükûmet tevcîhi ve huccâc-ı İslâmın refâh-ı hâl üzere edâ-yı hacc ile nâ'il-i merâm oldukları nîmet-i azîme olub sürûr-u bî-nihâye hâsıl olmuştur. Bu vaktin iktizâsı üzere anda asker ibkâsı dahi gâyet ma'kûl maslahat olmuş. Bârî te'âlâ yine her hâl ile tevfik ve te'yîdin karîn ve firârilerin şerr ve mefsedetlerinden ol havâlîyi emin eyleye. Yine her cihet ile ol tarafın ahvâline takayyüd ve ihtimâm idüb, anda kalan asker levâzımı ile mukayyed olub bundan böyle firârilerin ahvâli ve bi'l-cümle ol tarafın hâli neye münce olur ise i'lâm eylesesiz.

Hâlâ şevketlü ve azametlü pâdişâhımız hazretleri şeh-r-i sâferü'l-hayrın sekizinci günü şevket ve iclâl ile hareket buyurub sefer-i hümayûna [50a] teveccüh ve azîmet olunmuştur ve bi'l-cümle ol tarafların ahvâli re'y-i rezîn-i isâbet-karîniniz ile hüsn-ü ihtimâmınıza müfevvazdır. Me'mûl olduğunuz üzere her cihet ile ol havâlînin umûruna takayyüd idüb gerek Hicaz tarafının gerek Habeş tarafının ahvâli ile kemâ-yenbagî mukayyed olub lâzım ve muktezî olan vech üzere her tarafın nizâm-ı umûrî ile takayyüd ve ihtimâm ve bildirmesi lâzım olan ahvâli tahrîr ve i'lâm eylesesin. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at ve kâm-rânî dâ'im-bâd.

(91) Mısır Vâlisi Vezîr İbrahim Paşa'ya Kılıç Kaftan Gönderildikde Yazılmışdır

Benim izzetlü karındaşım, hâlâ neyyir-i âlem-gîr-i avâtıf-ı cihân-bâni kâşâne-i hâl u şânınıza ziyâ-resân iltifât-ı hâkânî olub bende-i nevâzâne-i inâyet-i husrevâneyi müş'ir hatt-ı hümâyûn-u şevket-makrûna mashûb hil'a-i hâssa-i behcet-ittisâf ve şemşîr-i murassa'-ı gılâf inâyet ü ihsân ve dergâh-ı âlî kapucu başlarından umdetü'l-emâcid ve'l-âyân Şahin Mustafa Ağa zîde mecdühu ile irsâl kılınmıştır. İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-şerefü'l-vusûl, mezîd-i ta'zîm ve iclâl ile icrâ-yı merâsim-i istikbâlden sonra istîfâ-yı levâzım-ı müfâharet ve mübâhât ile iktisâ-yı hil'at ve şemşîr-i girân kıymeti bend-i miyân-ı ubûdiyyet idüb kemâl-i teserrür ile teşekkür-ü ni'am-ı celîle-i cihân-dârî içün devâm-ı ömr ü devlet-i şehr-yârî du'âları tekrâr ve tezkâr kılın. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at.

(92) Bin Seksen Altı Senesinde Edirne'de Olan Sûr-ı Hümâyûn Tebşîriçün Vüzerâ ve Beylerbeyilere Yazılan Mektûb Sûretidir

Budur ki iş bu sâl-i meymenet-iştimâl bahârında, zînet-bahş-ı hadîka-i saltanat-ı zî-bende nihâl-i ravza-i hilâfet sa'âdetlü, necâbetlü, şehzâde-i civân-baht efendi hazretlerinin perver-şiyâfte-i rebî-i fazl-ı lâ-yezâl [50b] olan gülbün-i vücûd-u mes'ûd-ı bülend-ikbâllerinde güşâyış-i gül sûr-i hitân mevsimi olmağla, âyîn-i dîn-i mübîn-i İslâm ve sünnet-i rusul-i âleyhi's-selam üzere bu kâ'ide-i marziyye ve sünnet-i seniyye ikâmetîne şürû' olunub te'yîdât-ı sübhânî ve hüsn-ü tevfikât-ı samedânîden dürrütü'l-tâc-ı devlet-i kirâmî güherül'ferîd-i iffet-i sultân hazretlerinin dahi güher-i girân-kadr-i izdivâc ile isâbe-tırâz-ı ibtihâc olmaları bu evkât-i fâ'izetü'l-meyâmîne müsâdif düşüb, tezâ'uf-ı esbâb-ı meserret ile tertîb-i levâzım-ı sûr-ı hümâyûna mübâşeret olunmuşdur. İmdi böyle sûr-ı fâ'izü's-sürûr vukû'unda sâye-nişîn-i çetr-i zer-nigâr-ı devlet olan sığâr u kibâr dergâh-ı mu'allâ-ı cenâb-ı saltanat ve bârgâh-ı felek-kıbâb-ı hilâfetde şükr-hâ-yı tehniyyet olmaları muktezâ-yı merâsim-i hasene olub, vüzerâ ve mîr-i mîran ve sâ'ir erkân ve a'yân-ı Devlet-i ulyâdan cümle erbâb-ı menâsıb bî-hâsebü'l-merâtib hedâyâ-yı lâyıkla ile arz-ı ubûdiyyetleri kânûn-u kadîm ve de'b-i müstedîm olduğuna binâ'en i'lâm-ı hâl ile mektûb tahrîr ve irsâl kılındı. Bunun gibi sûr-ı küllî ki riyâz-ı âmâl-i cihân-bânîde nâdirü'l-vukû' semere-i şecere-i kâm-rânîdir, böyle ferhûnde-i dem-i sürûr-efzâda kemer-bendân-ı devlet-i uz mâya lâzîb ve lâzım olan resm u râh-ı bende-gî üzere siz dahi lâzime-i hıdmeti yerine getürüb, ri'âyet-i kânûn-ı kadîm ve mülâhaza-i muktezâ-yı hâl ile mu'accelen dergâh-

1 vâlâya irsâl-i hedâyâ-yı lâyika ile arz-ı ubûdiyyete bezl-i himmet eyleyesiz. Bâkî hemîşe.

(93) Sûr-ı Hümâyûn'a Bu Dahi Defterdarlara ve Ümerâ ve Sâ'ir Erkân ve A'yâna Yazılmıştır

Budur ki hâlâ zî-bende-i nihâl-i hadîka-i saltanat, sa'âdetlü, necâbetlü şehzâde-i civân-baht efendi hazretlerinin sünnet-i nebevîye-i seniyye muktezâsı üzere hitân-ı sa'âdet-nişânları iş bu sene-i müteyemmîne bahârında tasmîm olunub ve der-akab pîrâye-bahş hâcel-gâh-ı ismet sa'âdetlü sultân hazretlerinin [51a] dahi tezvîc-i meymenet-nihâdları karâr-dâde olmağla, şevketlü ve kudretlü pâdişâhımızın fermân-ı hümâyûnlarıyla tertîb-i esbâb-ı sûr-ı fâ'izü's- sūrûra mübâşeret olunmuşdur. Sâye-i Devlet-i aliyye'de mansıba mutasarrıf olan vüzerâ ve mîr-i mîran ve ümerâ ve sâ'ir erkân ve a'yân-ı devlet-i ulyâ böyle sûr-ı hümâyûn vukû'unda hâline göre hediye ile arz-ı ubûdiyyet kânûn-u kadîm ve de'b-i müstedîm olmağla sen dahi ri'âyet-i kânûn-u şevket-makrûn ile âmel idüb mu'accelen dergâh-ı mu'allâya irsâl-i hedâyâ-yı lâyika ile arz-ı ubûdiyyet eyleyesin. Ve's-selâm.

(94) Ser-asker Vezîr-i Mükerrerem İbrahim Paşa Hazretlerine

İzzetlü ve sa'âdetlü karındaşım, paşa-yı celîlü'l-kadr hazretlerinin huzûr-u izzet-mevfûrları savbına mezîd-i i'zâz ve ikrâm ile dürrer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve gurer-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-leme'âne inhâ-yı muhlisâne budur ki:

Mektûb-ı muhâleset üslûbunuzun hulâsa-i fehvası Çehrin kal'ası sa'bû'l-mürûr ve düşman-ı dîn dahi Özi suyun ubûr idüb mûmâna'ata âdem-i iktidâr iktizâsı ile bi-irâdetillahi te'âlâ feth ü teshîri düşvâr olmağın, nâ-çâr savâb-dîd-i hân-ı Tatar ile avdet ihtiyâr olunduğu iş'âr olunmuş. Takdîr-i ilâhî iktizâsı ve ceffe'l-kâlem muktezâsı bu imiş. Bundan sonra olacak tedbîrimizi cenâb-ı Hakk takdîr-i ezelîsine muvâfık eyleye. Hâlâ vârid olan fermân-ı hümâyûn-ı cihân-dârî üzere rûz-ı kasıma değin asker-i İslâm ile Bender etrâfında meks ve ârâm ve cem'îyyet-i küffâr-ı hâk-sârın keyfiyyet-i hareketlerinden isti'lâm ile ol ser-hadd-i mansûreyi mazarrat-ı a'dâdan hıfz u hırâsete ihtimâm-ı tâm eylemeniz için mektûb-ı muhabbet-encâm tahrîr olunmuştur. Şimdiki hâlde münâsib-i muktezâ-yı hâl budur. İnşâ'allâhu te'âlâ Devlet-i ebed-peyvend-i pâdişâhîde düşman-ı dîne gereği gibi gûş-mâl ve intikâm ve vücûd-u bed-bûdların

tu‘me-i tîğ-i hûn-âşâm [51b] itmek tarîki her ne ise ana mübâşeret olunmada bezl-i kudret olunub, cenâb-ı velîü’l-feth ve’l-zafer dergâhından envâ‘-ı fütûhat ile iz‘âf-ı muzâ‘af mükâfâtlar müşâhede olunmak ümidindeyiz. Fîmâ-bâd dahi ne mahallde idüğinizi düşman-ı dîn-i bed-âyînden ne gûne haber aldığınızı serî‘an müte‘âkiben yazub i‘lâm eylemekde sa’y u ihtimâm buyurasız. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif‘at ber-devâm-bâd.

(95) Bosna Vâlisi Vezîr Ahmed Paşa’ya

Benim izzetlü karındaşım, inşâ‘allâhu te‘âlâ evvel bahârda bi’z-zât şevketlü ve kudretlü pâdişâhımız hazretlerinin Moskov seferine azîmet-i hümâyûnları mukarrer olub eyâletiniz askeriyle bu kış cenâbınız eyâletinize varub tahsîl-i takviyet ile mükemmel kapu tedârik itmek üzere eyâletinizde kışlamağa şevketlü pâdişâhımızın izn-i hümâyûn-u inâyet-makrûnları sâdır oldu. İmdi gayret mahallidir, nazar-ı hümâyûn-u şehir-yârîde bezl-i kudret ile hıdmetin kemâ-yenbagî kadri bilinecek zamândır. Şevketlü, kerâmetlü pâdişâhımızın sizden kemâl-i gayret ve hamiyet ile ziyâde mükemmel kapu tedâriki melhûz-u hümâyûnlarıdır. Mülâhaza-ı hümâyûnların tasdike cehd idüb bu günlerde bezl-i maktûr ile rızâ-yı yümn-iktizâ-yı husrevânîlerin tahsîl idüb du‘â-yı hayr-ı mülûkânelerine mazhar olmağa sa’y u himmet itmek gereksiz. Eyâletinizde güzîde dilâver levent çok bulunur, Devlet-i aliyye’de şevketlü pâdişâhımızın bir âlî-şân vezîrisiz. Her cihet ile cümleden ziyâde mükemmel kapu sizden istenür. Şevketlü efendimizin mübârek tab‘-ı hümâyûnlarıda melhûz-u mülûkâneleri budur ki cümleden ziyâde siz mükemmel kapu ile ordu-yı hümâyûna revnak-bahş olasız. Me’mûl-ı hümâyûn-u şehir-yârî üzere hareket ve himmet buyurasınız. Kat kat rızâ-yı hümâyûnları tahsîl ile mazhar-ı inâyet-i mülûkâne olursuz. Melhûz-u hümâyûna muvâfık bu husûsda [52a] himmet buyurulmaz ise hod-gazâb ve itâb-ı âteş-tâblarından havf olunub ziyâde hatar mülâhaza olunur.

Size buraları tafsîle hâcet yok, i‘mâl-i fikr-i dûr-bîn ile muktezâ-yı vakt ü hâl olan hareket ve himmeti te’emmül ve mülâhaza buyurub ana göre dâmen-i der-miyân himmet olmanız me’mûldür. Bu seferde cümle eyâletiniz askerin dahi şevketlü ve mehâbetlü pâdişâhımız defterhâne-i âmire kaydı mûcibince bayrakları altında tamâmen mevcûd isterler. Cümleye böyle tenbîh olunmuşdır, siz dahi bu bâbda kemâl mertebe takayyüd ve ihtimâm idüb cümle zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârın alay beyleriyle nazar-ı hümâyûn-u şehir-yârîde tamâmen mevcûd bulunmalarına himmet eyleyesiz.

Ordu-yı hümâyûnda yoklandıkda noksan bulunmaktan kemâl-i ihtirâz ile bu bâbda ihtimâmınız me'mûldür. Bâkî hemîşe.

(96) Kamanîçe Muhâfız Vezîr Ahmed Paşa'ya

Benim izzetlû karındaşım, mektûb-u şerîfleri gelüb Leh tarafından kat'-ı hudûd için âdem çıkub tarafınızdan lâzımı üzere bu maslahata mübâşeret olunmak üzere idüğü i'lâm buyurulmuş ve bu husûs için mukaddemâ Bucac (Bucaş) altında yazılan ahid-nâme-i hümâyûna mürâca'at iktizâ itmekle sûret-i taleb buyurulmuş. Bucac altında virilen ahid-nâme-i hümâyûnun bütün sûreti ve hâlâ müceddeden virilen ahid-nâme-i hümâyûnun bütün sûreti ikisi dahi aslından ihrâc ve irsâl olundu. İktizâ iden ahvâlde ikisine dahi mürâca'at ve mütâla'a buyurub, mûcibi ile âmil olursuz ancak Bucac altında virilen ahid-nâme-i hümâyûnun ba'zı mevâddını ahid-nâme-i cedîdde nâsih olub sonra akd olunan sulh u salâhda afv u terk olunan mevâdd vardır. Öyle mensûhü'l-âmel olan mevâdd da ahid-nâme-i cedîde mazmûnı ile âmil olursuz. Bucac altında virilen ahid-nâme-i hümâyûn mevâddında ahid-nâme-i cedîdeye mugâyir olmayan mevâdd ile amel buyurursuz. [52b]

Benim izzetlû birâder-i azizim, bu bâbda cenâb-ı şerîflerine ta'lîm ve tavsiyeye hâcet değıl. Kemâl-i teyakkuz üzere amel buyurub, Podolya hudûdundan bir karış yer kefare tarafından kalmamak üzere mümkün olan mertebe hudûd-u İslâmîyenin izdiyâdı ile celb-i menfa'ata himmet buyurursuz. Mukaddemâ bir mektûb ile huzûra i'lâm olunduğı üzere hudûd-u kadîm sözünde bir hücnat var ise kadîm sözün lisâna getürmeyüb kadîm ve hâdis Podolya memleketi ile şöhret ve tevâtür bulan yerler hâricde kalmamak üzere ihtimâm ve ikdâm buyurasız. Bu maslahata me'mûr olan asâkir-i mansûre ile Özi Beylerbeyisi Hüseyin Paşa senâ-kârınız gönderilmiştir. Mezbûrun bu işe me'mûr olması mücerred taraf-ı şerîfinizden vekâlet iledir, herhâlde re'y ve münâsib gördüğünüz üzere amel itmek için hâlâ kendüsüne mektûb yazılıb tenbîh olunmuştur. Nice gerek ise ta'lîm ve ifâde ile tevkîl ve istihdâm ve İnşâ'allâhu te'âlâ dîn ü devlete nâfi' olan vech-i ekmel üzere itmâm-ı maslahata ihtimâm buyurula.

Ukrayna hudûdı için dahi işâret buyurulmuş, tahdîd-i hudûd için cenâbınıza sâdır olan emr-i şerîfde bu mâdde yazılmadığına sebep henüz Moskov ile akd-ı musâlaha olunmamışken belki müte'assir olur deyu mülâhaza olunmuş idi, lâkin bu iş üzerinde ol dahi faysal bulsa gâyet ma'kûl olur idi. Hâlâ bunun için dahi emr-i şerîf

gönderilmiştir. Podolya'yı itmâmdan sonra eğer Ukrayna tarafına asker tevcihi ile Moskov ser-haddinde bir ürkündülüğe sebep olmayub kolayınıza gelür ise hemân anın dahi ahid-nâme-i hümayûn mazmûnu üzere Leh tarafı ile hudûdın kat' idüb bu maslahatı dahi faysal ve encâm virmeğe ihtimâm buyurursız. Moskov'un dahi yakınlarda karâr-dâde söz ile elçisi çıkması me'mûl ve muntazırdır. Ol ser-hadd-ı mansûre ahvâline nazar ile Ukrayna hudûdı maslahatında savâb-dîdiniz ne ise bu aralıkda yine i'lâm ve mümkün ve münâsib ise hemân Podolya'yı itmâmdan sonra habere [53a] bakmayub ana dahi mübâşeret ve ihtimâm buyurula. Esîr mübâdelesi husûsunda ordu-yı hümayûndan İslâm esîrlerinin ism ü resmiyle defteri talep buyurulmuş, ser-asger vezîr-i mükerrem izzetlü Mehmed Paşa muhlisînize bu bâbda tenbîh olunmuşdur. Leh tarafında İslâm esîrleri hâzır olub defteri geldikte bu tarafa irsâl ve i'lâm buyurula ki hâzır ve mevcûd olan esîrleri ol tarafa irsâl oluna.

Benim izzetlü karındaşım Ukrayna hudûdu kat'ına mübâşeret olundukda hâtır-ı şerîfde ola ki Ukrayna'dan Lehlüye virilen Byalu Çerkav, Pavliçe kal'aları eğerçi hudûd-ı kadîmesi ile denilmiş, lâkin hudûd-u kadîmeden murâd kal'a havâlîsinde kal'anın medâr-ı ma'îşeti olan mezârî ve Dyâdr Lehlü ise bu iki kal'aya tâbi olmak üzere nice palangalar ile kurâ zabt idüb bu bahâne ile Ukrayna'dan mâye-dâr-ı menfa'at olan yerlere mutasarrıf olmuşdur. Kazak Hatmanı İhmilikçi bu ahvâli eyu bilir, anın re'yi ve ittifâkı üzere takayyüd buyurub ol makûle palangalar ile kurâ-yı Devlet-i aliyye tarafında alıkoyub bu bâbda dahi gereği gibi basîret ü intibâh üzere hareket ve âmel buyurursız. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at ve kâm-rânî dâ'im bâd.

(97) Budin Vâlîsi Vezîr-i Mükerrem Ser-asger İbrahim Paşa'ya

Mektûbunuz vusûl bulub derûnunde her ne derc ü tahrîr olunmuş ise ma'lûm-u muhlisî olmuşdur. Saksoncubaşı ağa dergâh-ı âlî yeniçerileri ve meydân-ı vegâ ve arsa-i heycânın cerîleri Budin sahrâsına vusûl ve me'mur olan asâkir-i zafer-rehber dahi pey der-pey gelmek üzere olmağla, Peşte sahrâsına darb-ı hıyâm-ı nüzûl kılındığı izhâr ve fîmâ-bâd ne yüzden cünbiş ve hareket olunması istîzân ve iş'âr olunmuş. Benim sa'âdetlü birâderim siz yanınıza me'mûr olan vüzerâ-yı izâm ve mîr-i mîran-ı kirâm ve ümerâ-yı zevi'l-ihirâm ve sâ'ir tavâ'if-i asker ve cumhûr-u leşkere serdâr [53b] ve ser-asger olub südde-i seniyye-i şehir-yârîye ilticâ iden Orta Macar tâ'ifesinin dil-hâh ve me'mûlleri üzere nizâm ve intizâm-ı hâlleri ve zulmen ellerinden alınan memleketlerinin istihlâsı ile tetmîm-ı merâmlarına me'mûr olduğunuz vârid olan emr-

i şerîf-i âlî-şânda mezkûr ve bu muhlisîiniz tarafından giden mekâtib-i müte'addidemiz de dahi mastûrdur. İnşâ'allâhu te'âlâ me'mûr olduğunuz hıdmet muktezâsı üzere hareket buyurursuz. Cenâbınızdan matlûb ve me'mûl olan iş budur.

Bi-fazlillahi te'âlâ bunun husûlü âyîne-i hâtırınızda ne yüzden cilve-ger ve ne gûne tertîb-i mukaddemât ile mutasavver ise lâzım olan istişâre ve mülâhaza ve ser-hadd-i mansûre ve asker-i İslâmı muhâfaza ve Tökeli İmre ile mükâleme ile ol kâr-ı hayr-âsâra kâd ü niyyet ve azîmet-i sâdika ile şürû' ve mübâşeret idersiz ve her işi bu tarafa istîzân ile tazyî-i vakt itmeyub şimdiden sonra her gâh fe-izâ azemte fe-tevekkel ale'llah ²²²ile amel buyurursuz. Ma'lûm-u sa'âdetinizdir ki iş işi gösterir ve cenk ü harb umûru her zamân mülâhazalarda olan gibi zuhûr itmez. İktizâsına göre amel ve re'y ve istisvâbınız üzere tevcîh-i emel olunmağa muhtâcdır.

Bu bâbda murâd-ı hümâyûn ve me'mûr olduğunuz kâr-ı âkıbet-i meymûn-bülendi ve bundan akdem vârid olan evâmir-i aliyye ve mekâtibde gereği gibi derc ü tasrîh kılındı. Şimden sonra bu taraftan size ecnâd-ı du'â ile imdâd ideriz ve hem-vâre ahbâr-ı sâ'ire-i nusret-âsârınıza terakkub ve intizârdayız. Mektûbunuzda işâret olunan humbara ve lağımcılar alâ cenâhi'l-isti'câl irsâl olunmak için ol sâ'at ahkâm-ı mutâ' tahrîr olunmuşdur. Sâ'ir mektûb-ı muhâleset-üslûbunuzda nehzât ve hareket husûslarına dahi teşmîr-i bâzû-yı himmet kılınmak üzeredir. Hudâ-yı müte'âl her ahvâl ve akvâlimizi rızâ-yı şerîfine mutabık ve îlâ-yı kelimetullah ile izhâr-ı şevket-i İslâma muvâfık eylemiş ola. Nemçe elçisinin bu zamâna dek olan mükâlemesi [54a] husûsunda iş'ârı lâzım-ı hâlet yokdur. Fîmâ-bâd dahi zuhûr iden i'lâm olunur. Müta'âkiben mektûbunuz ile her umûr ve husûsunuzu tahrîrden hâlî olmayasız. Bâkî hemîşe.

(98) Budin Vâlisi Ser-asger İbrahim Paşa'ya Mektûb

İzzetlü ve sa'âdetlü karındaşım paşa-yı celîlü'l-kadr hazretlerinin huzûr-u izzet-mevfûrları savbına, mezîd-i i'zâz ve ikrâm ile dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve gurer-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfindan sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-leme'ân ve hâtır-ı âtır-ı mihr-fürûzane inhâ-yı muhlisâne budur ki:

²²² Bir işe başlamaya karar verdiğinizde, Allah'a tevekkül edin.

Mektûb-u muhâleset üslûbunuz vusûl bulub derûnunde her ne tahrîr ve i'âm olunmuş ise ma'lûm-u muhlisî olmuştur. Sefer-i hümâyûna me'mûr olan tavâ'if-i asker müctemi' olmağla mütevekkilen alelallahi te'âlâ Peşte sahrâsında ordu-yı hümâyûn ile cünbiş ve hareket ve Eğri üzerinden Kaşa havâlîsine doğru azîmet olunmuş. Hakk sübhânehu ve te'âlâ te'yîd ü nusretin karîn-i hâl eylemeğle esnâf-ı firuzî ve fırsata mazhar itmeğe müyesser eyleye.

Benim izzetlü karındaşım, mektûbunuzda i'âm eylediğünüz üzere Orta Macar tâ'ifesinin recâ ve iltimâs eylediği ahid-nâme-i hümâyûn-u şevket-makrûn ihsân olduğundan mâ'adâ Orta Macar Cenerali Tökeli İmre'ye Orta Macar Krallığı dahi taraf-ı hümâyûn-u şevket-makrûndan tevcîh ve inâyet olunmağla, ahid-nâme-i hümâyûn ile berât-ı âlî-şân dahi huzûr-u şerîfinize irsâl olunmuştur. Şimdiki hâlde tâ'ife-i mezbûreye istimâlet-i küllî ve me'mûllerine göre taraf-ı hümâyûndan is'âf ve müsâ'ade olunmuyanın mahallidir. İnşâ'allâhu te'âlâ vusûl buldukda ahid-nâme-i hümâyûn ile berât-ı âlî-şânı ma'an teslim etmek mi münâsibdir yohsa ahid-nâme-i hümâyûnı virüb krallık berâtın iktizâsı üzere sonra virmek mi istisvâb buyurulur. Bu bâbda lâyük ve münâsibi nice ise re'y-i [54b] rezînlerine havâle olunmuştur. Ahvâl-i ser-hadd-i mansûreye vukûf ve şu'ûru olanlar ile mükâleme ve müzâkereden sonra bi fazlillahi te'âlâ maslahat vakt-i iktizâsıyla amel ve veche-i savâba tevcîh-i emel buyurursuz.

Krallık berât-ı şerîfî virildikde mu'tâd-ı kadîm üzere teşrîfât-ı husrevâne her ne ise lâzîme-i ırz u devlet merâsimi mürâ'âtına himmet buyurulmağa muhtâcdır. Hemân bunı Erdel Kralı ile mukâyese idersiz. Merhûm Serdâr Ali Paşa Apafî Mihâl'i Erdel Kralı nasb eyledikde ne gûne teşrîfât inâyeti ile ri'âyet olunmuş ise buna dahi bi-aynîhî öylece itmek lüzûmu zâhirdir. Şimden sonra bi-avnillahi te'âlâ Orta Macar tâ'ifesinin itmâm-ı merâmları husûsuna şevketlü ve kudretlü ve mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretleri azîmet-i hümâyûn-u sâhib-kırânîleriyle teşmîr-i bâzû-yı himmet buyurmuşlardır ve dâ'ire-i Devlet-i aliyyeleriyle bi'z-zât cenâb-ı celâlet-me'âbları dahi meş tâ-yı Edirne'ye doğru azîmet-i hümâyûnları mukarrer ve muhakkak olmağla, şürûğ-ı pûr-fürûğ-ı cihân-gîrâneleri bâb-ı sa'âdet-me'âb-ı husrevânîlerinde cilve-ger olub sît u sadâ-yı sefer-i hümâyûn için fermân-ı celîlü'l-kadrleri âfak-gîr ve velvele-i nehzât-ı hümâyûnları resîde-i felek-esîr olmak üzeredir.

Bu sefer-i zafer-eserin mebâdîsinde olan mukaddemâta sizin vesâdetiniz ile şürû' olunmuştur. Ümîddir ki her husûsda mülâhaza-i âkilâne ile dilrâne hareket buyurulub, meşîyyet-i ezeliyye mukâreneti ile nice fütûhat-ı cemîle ve füyûzât-ı celîleye zafer bulmak müyesser ve ahz-ı intikâm-ı tâm ve gereği gibi nizâm ile karîn-i hüsn-ü hitâm olmak mukadder ola âmîn. Benim izzetlü birâderim, şimden sonra taraf-ı şerîfinize dîde-i intizâr ile nigerânız. Bi-fazlillahi te'âlâ nev be-nev fütûh ve zuhûr bulan ahhârı müta'âkiben ve mütevâliyen yazub bildirmekde dahi ziyâde ihtimâm ve himmet buyurasız. [55a]

(99) Budin Vâfisi Vezîr İbrahim Paşa'ya

Mektûbunuz vusûl bulub derûnunde her ne tahrîr olunmuş ise ma'lûm-u muhlisî olmuştur. Adüvv-i dînin vücûh ile sulha rağbeti Devlet-i aliyye ile nizâ' ve cidâlden kemâl-i nefretini bildirmişsiz. Ne güzel! Allâh sübhânehu ve te'âlâ adüvv-i dîni dâ'imâ bu makûle recâ ve ilticâdan hâlî eylemeye. Hâyli zamândır ki ol ser-hadd-i mansûrede hükûmetiniz ciheti ile düşman-ı dînin umûruna vukûf ve şu'ûrunuz vardır. Lâyık-ı ırz-ı devlet ve muvâfık-ı nâmûs-u saltanat üzere fi'l-hakîka musâlahaya mürâca'atı var ise dîn ü devlete nâfi' sulhu kim istemez? ve sebebsiz cenk üzerine sulhu kim takdîm itmez? bu mertebe kâleme getirub kerrâren der-i Devlete Nemçe Çasarının kemâl-i rağbeti ve taleb-i sulha olan müdarât ve mülâyemetini yazarsız.

Zâhir hâl budur ki bu sözünüz bir mütâla'aya mebnî ola ve siz dahi ol ser-hadd-i mansûrede vükelâ-yı devletten bir vezîr-i celîlü'l-kadr olduğunuza binâ'en, düşman tarafından size bir söz olsa bu tarafta olan elçisinde sulh u salâha rağbeti mûcib bir söz yokdır, hatta sulh mükâlemesi vezîr-i mûkerrem izzetlü Yeniçeri Ağası muhlisînize sipâriş olunmuşdı. Üçüncü meclisde olan mükâleme ve takrîri aynı ile tahrîr olunub taraf-ı şerîfinize gönderildi. Devlet-i aliyye'nin murâdı üzere mükâlemesi olacak mevâdd dahi yazılub ırsâl kılındı. Vusûlünde ma'lûmunuz olur, eğer cenâbınız bu minvâl üzere Çasar-ı bed-girdârın sulha rızâ ve rağbetini bilürseniz, hemân Devlet-i aliyye tarafından mükâleme-i sulha mübâşeret idüb lââyık-ı ırz-ı Devlet olan vech üzere tarafeynden mükâleme karâr-dâde oldukda ve emr-i musâlahaya bir sûret buldukda vâki' hâlî der-i devlet-me'âsir tarafına arz ve tahrîre himmet eyleyesiz.

Mûcib-i terfih-i hâl-i re'âyâ-yı tarafeyn ve bâ'is-i âsâyış-i fukarâ-yı cânibeyn olacak ve bu bâbda olan sa'y-ı cemîleniz zâyî olmayacak bir işdir. Hemân bu maslahat-

1 hayr-hâtimete [55b] mübâşeret eylesiniz. Ola ki Cenâb-ı Bârî sizin vesâtetiniz ile dîn-i devlete nâfi‘ bu makûle â‘mâl-i hayrın vücûdunu karîn-i husûl itmekle resîde-i rütbe-i istihsân ve pesend olur yüzünüzden bir emr-i mu‘azzam ve sûd-mend zuhûr eyleye. Benim izzetlü birâderim eğer yazduğunuz minvâl üzere sizin tarafınıza düşman-ı dînin bir mürâca‘atı var ise işte bu minvâl üzere Devlet-i aliyye tarafından mükâleme-i sulha murahas ve me‘zûnsuz ve eğer buna müte‘âllik düşman-ı dînin size bir mürâca‘atı yoğise mülûk-ı sâlifeden bir pâdişâh-ı âlî-câh zamânında Nemçe tarafından bu kadar sulha mürâca‘at ma‘hûd ve mesmû‘ değildir deyu Devlet-i aliyye tarafına kerrâren merrâren yazduğunuz kelâm-ı maslahat-encâm ne fikr ile yazılıb ne mülâhazaya mebnî olduğunun vechin beyân buyurasız. Zâhir ol ser-hadde siz şevketlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretlerinin bir ser-asker-i celîlü’l-kadrisiz, yazduğunuz mekâtibin cümlesi manzûr-ı hümayûn olacağın bilürsiz.

Bundan sonra bâdir-i hevâ nakl ü tahrîre nâ-sezâ kelâmı nice yazarsız, bu icmâlin tafsîli ve bu makûle kelâmın te‘vîli sizden su‘âl olunacağı ve aslı ve faslı ne ise aranub bulunacağı fikr ü mülâhaza olunmamak nice olur. Zâhir hâl bu idi ki çünkü Nemçe’nin elçisi der-i Devlete geldi ve her ne mükâleme olundu ise bu tarafda zabt olundu bilindi, siz adüvv-ı dînin sulha rağbet habl-i metîn-i istîmane teşebbüs taleb idüb itmeyeceğini bu taraftan i‘lâm ve tahrîrden sonra ma‘lûm idendiniz siz ise kable’l-vakt yazub i‘lâm ideyorsuz. Elbette bunun bir mebdê‘ ve menşe’i olmak gerekdir, anı dahi vukû‘u üzere takrîr ve hakîkati ile tahrîre muhtâcsın. Cenâb-ı bârî sizi ve bizi dîn-i devlete lâyük ve ırz u nâmûs-ı saltanata muvafık âmâl-i hayra muvaffak eyleyüb, cümle evzâ‘ ve girdârimızı sebep-i âsâyiş-i enâm ve mûcib-i ârâmiş-i hâss ü âm olur hâlât-ı [56a] haseneye mazhar eylemek müyesser eyleye âmîn. Bundan sonra dahi mektûbunuzu eksik etmeyüb lâzımü’l-i‘lâm olan ahvâli tahrîr ve iş‘ârdan hâlî olmayasız. Sene 94.

(100) İstanbul Kâ’immakâmı Vezîr-i Mükerrerrem Mahmûd Paşa Hazretlerine

Budur ki Bosna ser-haddinde vâki‘ hudûd-u İslâmiyye dâhilinde Zemun kal‘asında Venedik cumhûruna tâbi‘ olan Zadra Ceneralinin ahid-nâme-i hümayûna muhâlif ve sulh u salâha mugâyir bundan akdem evzâ‘-ı nâ-şâyestesî mesmû‘muz olmuşidi ancak, Venedik cumhûrnun şerâ’it-i sulh u salâh hıfzında sâ’ir küffâr-ı hâk-sâra nisbet sebâtı ma‘rûf olmamağla bu husûsa i‘timâd-ı küllî hâsıl olmak için vukû‘u üzere keşf ve sıhhati üzere tahrîr olunması Bosna muhâfızı vezîr-i mükerrerrem Hızır

Paşa hazretlerine sipâriş ve tenbîh olunmuşıdi. Anlar dahi vardıkda gereği gibi teftîş ve tefahhusdan sonra bu bâbda azîm şekâvet ve hasârâtı vukû' bulduğun i'lâm itmekle ol cânibde Venedik Baylosu iktizâsına göre mu'âheze olunmak için arz ve mahzarları tarafınıza gönderilmiştir. Zadra kapudanı bilâ-mûcib iki bin kadar müsellah kefare ile hudûd-u İslâmiyye dâhilinde iki yüz on yedi nefer guzât-ı İslâmın üzerine sell-i seyf hücum idüb cenk ile cümlesin şehîd itmek ve iki üç gün mürûrundan sonra kal'a-yı mezbûre kurbında olan Nadin nâm kal'ada olan müslimânların seksen altı menzillerin ihrâk itmek büyük hasârâtdır.

Nâmûs-ı saltanat bunu tahammül itmez ve bu mâdde müsâmaha ve müsâ'ade götürmez. Bâzîrgânları memâlik-i mahrûse-i pâdişâhîde kâr u kesb idüb bir ferd hilâf-ı şer' ve kânûn ve mugâyir-i ahid-nâme-i hümayûn Venedik keferesine ta'addî ve tecâvüz itmez iken ve ser-hadd-i İslâmiyye guzâtı tarafından ser-rişte-i sulh u salâh gereği gibi hıfz olunur iken, Zadra Ceneralinin [56b] kendi bu gûne fezâhâta cesâret eyledüğinden bi'l-cümle Venedik cumhûr şevketlü ve kudretlü ve kerâmetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretlerinin taraf-ı hümayûnlarından mes'ûllerdir. Bu makûle vekâyîn su'âl ve cevâbınâ âsitâne-i Devlet de mukîm olan baylosları vekil olmağla, iktizâsına göre mazhar-ı itâb u ikâb olmaludırlar. İmdi ol cânibde Venedik baylosun huzûrunuza ihzâr idüb lâyıık-ı ırz-ı Devlet-i aliyye üzere itâb ve su'âl ile gûş-mâl eyleyesiz. Ol ser-haddler bi'l-cümle sizin dahi ma'lûmunuzdur. Bu bâbda teskîn-i gazâb-ı âteş-bâr-ı şehryârî ve itfâ'-i nâ'ire-i kahr-ı sâ'ika-girdâr-ı tâc-dârî levâzımı ne ise görülmelüdür. Ana göre mezbûrın âzâr-ı nâ-müveccehîsine bir gûne müsâ'ade itmeyüb bu bâbda ne yüz ile recâ ve niyâza âgâz ve ne tarîk ile cürm ü kusûrları afv itdirmeğe ser-âgâz iderler ise ve huzûr-u hümayûna arza sâlih ne gûne kulluk ve ubûdiyyet arz iderler ise yazub bildiresiz ve üslûb-u mergûb üzere hakîmâne mu'âmele ile lâyıık-ı tahsîn olacak vaz' u hâlet vücûda getürmeğe sa'y u dikkat eyleyesiz. Bâkî hemîşe, Fî 15 Muharrem sene 94.

(101) Cezâyir Beylerbeyisine Mektûbdır

İzzetlü paşa hazretlerinin huzûrlarına, da'vât-ı sâfiyât ve teslîmât-ı vâfiyât ithâfindan sonra muhlisâne inhâ olunur ki:

Âsitâne-i sa'âdet âşiyâne-i şehryârîye gönderilen kethudânız ve Cezâyir'in ocak ihtiyârları yedînden mektûbunuz vusûl bulub, derûnunda her ne tahrîr ve i'lâm

olunmuş ise ittılâ'-ı kâmil hâsıl olmuştur. Devânü'l-cihâd Cezâyir'in ulemâ ve sulehâ ve şürefâ ve etkıyâsı ve guzât ve murâbıtın ve kûmât-ı muvahhidînî tarafından şevketlü ve kudretlü ve kerâmetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hullidallâhu mülkehû ilâ yevmi'l-kıyâm hazretlerinin rikâb-ı hümâyûn-u şevket makrûnlarına gönderilen mahzarın dahi hulâsa-i mazmûnı pâye-i serîr-i [57a] sa'âdet-masîr-i husrevânîlerine arz ve takrîr olunmuştur ve recâ ve iltimâsınız üzere iki kıt'a hâvân topu ihsân buyurulmak bâbında inâyet-i bî-gâyet-i mülûkâneleri mebzûl buyurulmuştur.

Fransız keferesinin donanması gelüb kal'a-yı pâdişâhiyi toplayub iki aydan mütecâviz ızrâr ve ta'cîz kasdı ile tazyîk üzere iken bi avnillahi te'âlâ hâ'iben ve hâsirîn yine dârü'l-fücûrlarına doğru firâr eyledüklerin bildirmişsiz. Cenâb-ı bârî berren ve bahren râyât-ı İslâmı mansûr ve asâkir-i muvahhidînî mazhar-ı fütûhat-ı nâ-mahsûr eyleye. Ol cânibden tavaf-ı Beytullah-ı harâma ihrâm-bend-i azîmet olan kimesnelere hilâf-ı şer' ve kânûn rencide ve remîde olunmamak bâbında Mısır Kâhire muhâfızına hitâben mü'ekked emr-i şerîf-i cihân-mûta' ihsân ve irsâl olunmuştur. Bundan sonra ol aktârda olan sıgâr u kibâr ve ulemâ ve ahyâr devâm-ı ömr-ü devlet-i pâdişâh-ı âlî-vakâr ve kıyâm-ı şevket-i şehn-şâh-ı cem-iktidâr ed'iyyesini bi'l-gaşyî ve'l-ibkâr zamîme-i evrâd ve ezkâr idüb fîmâ-bâd düşman-ı dîn tarafından ne gûne kasd-ı fâsid ve hareket-i kâsid zuhûr ider ise mûta'âkiben tahrîr ve iş'ârdan hâlî olmayasız. Bâkî izz u rif'at dâ'im bâd, bi Rabbi ibâd Fî 4 Sâfer Sene 94.

(102) Cezâyir Dayısına ve Yeniçeri Ağasına Dahi

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân, dârü'l-cihâd-ı Cezâyir'de Dayı olan Hacı Mehmed ve kıdvetü'l-guzât ve'l-mücâhidîn Yeniçeri zâbiti Hacı Abdullah zîde kadrühu humâ ba'de'l-tâhiyyete ve't-teslîm inhâ olunur ki:

Südde-i seniyye-i şeh-r-yârî ve atebe-i aliyye-i tâc-dârîye gönderilen vâlinizin kethudâsı ve ocağınız ihtiyârları yediyle mektûbunuz vusûl bulub, mefhûmu ma'lûmumuz olduktan sonra şevketlü ve kudretlü ve kerâmetlü ve mehâbetlü efendimiz sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn hâdimü'l-haremeynü's-şerifeyn Halîfetullahi fî'l-âlem meddalahü zılâl-ı refetühu alâ mefâriki'l-ümem hazretlerinin rikâb-ı kâm-yâblarına irsâl [57b] olunan mahzarınız hulâsa-i mazmûnu dahi hüsn-ü ta'bîr ile arz ve takrîr olunub, istid'â-yı inâyet-i husrevânî ve istircâ'-yı merhamet-i sâhib-kırânî ümîdinde olduğunuz ma'rûz-u serîr-i sa'âdet-masîrleri kılınmıştır ve recâ

ve iltimâsınız üzere merâhim-i aliyye-i husrevânîden iki kıt'a havan topu ihsân olunmak bâbında inâyet-i celîle-i mülûkâneleri mebzûl buyurulmuştur.

Fransız keferesi donanma-yı nekbet-nümâsı ile Cezâyir mukâbilinde kal'a-yı pâdişâhiye îsâl-i mazarrat kasdıyla birkaç ay lenger-endâz ikâmet ve humbara-i âteş-feşân ile ahâlî-i şehri ta'cîze cesâret eylemişken, bi-fazlillahi te'âlâ hâ'iben ve hâsiren yine dârü'l-fücûrlarına doğru yıkılıb gitdiklerini i'lâm eylemişsiz. Hakk sübhânehu ve te'âlâ berr u bahr da bâzû-yı İslâmı kavî ve ser-i nekbet-eser-i küffâr-ı hâk-sârı derk-i esfele mukârin ve müsâvî kılıvire. Bundan sonra dahi şevketlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretlerinin du'â-yı devâm-ı ömr ü devletlerin ve kıyâm-ı fer u haşmetlerini tezkâr ve etiullahe ve etiu'l-resule ve uli'l-emri minküm²²³ âyet-i hidâyet-gâyet-i samîme-i evrâd ve ezkâr idüb her umûrunuzda istid'â-yı inâyet ile vâki' hâlinizi âsitâne-i Devlet-âşiyâneye arz ve i'lâmdan hâlî olmayasız. Ve's-selâm, Sene 94.

(103) İstanbul Kâ'im-Makâm'ı Vezîr Mahmûd Paşa'ya

Mektûbunuz vusûl bulub derûnunde her ne tahrîr olunmuş ise ma'lûm-u muhlisî olmuştur. Benim izzetlü birâderim, hâlâ Venedik baylosuna tarafımızdan bir mü'ekked mektûb tahrîr olunmuştur. Kendüye îsâl itdirdikden sonra mel'ûnu bir daha davet idüb bu kadar şey ile tahsîl-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı pâdişâhî mümkün olamadı, sana dahi gelen mektûbu okuyub her ahvâli ma'lûm idindik. Bundan sonra sen bilürsin deyu vâfir tazyîk ve tehdîd ile va'd ü va'îd sûretlü kendü ile mu'âmele eyleyesiz. Ma'lûmumuzdur, zâhir bu kadar maktûlün eytâmı vardır, anları dahi birer mîkdâr nesne [58a] ile irzâ' eylemeğe muhtâcdır. Asıl bu işin ecr-i uhrevîsi bunun ile hâsıl olur, bu kadar adam bi-gayrı-hakkın katl olunalar ve verese ve eytâmlarına kâtillerden diyetleriçün bir nesne virilmeye, bu nice olur? hükûmetden mâyeü'l-maksûd icrâ-yı Hakkdır.

Bunun bir mîkdârı cürmleri mukâbelesinde tecrîm ve bir mîkdârı dahi diyetleriçün icrâ-yı ahkâm-ı şer'-i müstakîm olmağa muhtâcdır. Mektûbumuzu kendüye îsâlden sonra rikâb-ı hümayûn-u şevket-makrûna olan hıdmeti şey'-i kalîl-i add eyleyüb rağbet itmemişler ve maktûllerin diyetleriçün vereseleri irzâ' olunmak fermân buyurmuşlar deyu bir mîkdâr idâre-i kalîlen ve kıyl u kâli idersiz. Bi'z-zarûre

²²³ Yazır, a.g.e., c.2, s.354; Nisâ Sûresi 59. Âyet (Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin, sizden olan ulü'l-emre de.)

rikâb-ı hümâyûn için bir nesne izdiyâd itdirmek mümkün olduğu sûretde ola ki verese ve eytâm için elli altmış kise kadar izdiyâd olunması husûsuna gereği gibi bezl-i makdûr buyurasız. Bu iş kuvvet-i karîbeye geldi, İnşâ'allâhu te'âlâ şimdiden sonra lâıyık üzere karîn-i husûl olur. Hemân üslûb-u hakîmâne ile itmâm-ı maslahata himmet buyurula. Benim izzetlü karındaşı bi-eyyi -hâl bu bâbda vereselerine elli altmış kise kadar akçe alıvirmeyince olmaz, bunun hakîkatı budur. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at ve kâm-rânî dâ'im-bâd, Fî 5 Sâfer sene 94.

(104) Cezâyir Beylerbeyisi İsmâ'il Paşa'ya

İzzetlü paşa hazretlerinin huzûrlarına dürer-i ed'iyye-i hâlisâ ithâfindan sonra ve kıdvetü'l-guzât ve'l-mücâhidîn, Cezâyir dayısı Hâcî Mehmed ve Ocak ihtiyârı Bâba Hasan zide kadrühümâ taraflarına selâm-ı selâmet-encâm ihdâsıyla i'lâm olunur ki:

İş bu sene-i amîmetü'l-meymenede şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm ve şehir-yâr-ı zafer-i'lâm hazretleri izhâr-ı şevket-i İslâm ve îlâ-yı kelimetullahü'l melikü'l-allâm niyyeti ile asâkir-i cerrâr ve behrâm-ı intikâm ile makarr-ı devlet ve merkez-i sa'âdetlerinden cünbiş ve hareket ve mülûk-u nâsâra beyninde [58b] Çasar unvânı ile şöhrat-şî'âr olan Nemçe Kralı üzerine sefer-i nusret-esere kemâl-i devlet ve ikbâl ve nihâyet-i şevket ve iclâl ile azîmet buyurub, semend-i sa'âdet-mendlerine süvâr ve bi'z-zât tahrîk-i rikâb-ı kâm-yâb itmeye gazâ ve cihâd ihtiyâr buyurmuşlardır. Hakk sübhânehu ve te'âlâ bâzû-yı nusret-arzû-yı mülûkâneleri te'yîdât-ı ilâhîyyesi ile mü'eyyed ve esnâf-ı feth ü nusret ve envâ'-ı firûzî ve fırsatlar ihsânı ile fer u şevket-i câh ü celâl ve azametlerin ilâ-yevmi'l kıyâm mü'ebbedd eyleye âmîn.

Bu esnâda birkaç seneden beru evtân-ı Tunus da nasb-ı râyât-ı isyân ve ref'-i livâ-yı fesâd ve tuğyân idüb ol memleketde olan guzât ve mucâhidînin nizâm-ı hâlleri muhtel ve sükkân ve ahâlîsinin intizâm-ı ahvâllerin şûriş ve kavgaya mübeddel itmeğe sebep-i aslî ve bâ'is-i küllî olan Ali Bey ve karındaşı Mehmed nâm şâkîlerin fitne ve fesâdları gitdikçe izdiyâd bulub hevâlarına tâbi' urbân eşkıyâsın başlarına cem' ve kadîmden kul tâ'ifesinin zabtında olan kılâ'-ı pâdişâhînin içine urbân-ı şekâvet-nişânı doldurub bu gûne fitne ve âşûbları başdan aşub ve ahâlî-yi memleket-i pâdişâhîye olan zulm ü udvânları sem'-i hümâyûn-u sâhib-kırânîye irişüb, bundan sonra bi-eyyi hâl ol iki hamîr-i mâye-i fitne ve dalâl olan bed-hâl fazl-ı hudâ-yı müte'âl ile ele götürölmek

ve ol memleketde olan ibâdu'llâh üzerinden zulmleri def' itdirilmek aksâ-yı murâd-ı hümâyûn-u pâdişâh-ı rub'-meskûn olmağla, Cezâyir ocağında olan umûmen guzât ve mücâhidîn kulları ile sizi bu hıdmete me'mûr itmek bâbında hatt-ı hümâyûn-u şevket-makrûnları ile fermân-ı vâcibü'l-i'tâları şeref-sudûr bulmağla mûcibince mektûb-ı muhlisî tahrîr ve () ile irsâl olunmuşdır ve bu umûr temşiyetinde her ne tarîk ile mümkün ve mutasavver ise size imdâd ve i'ânet itmeleri husûsu için Tunus [59a] ve Trablusgarb beylerbeyilerine ve ol ocaklarda olan guzât ve mücâhidîn kullarına hitâben, emr-i şerîf-i âlî-şânları dahi ısdâr buyurulmuşdur.

Bu bâbda şevketlü ve mehâbetlü ve kerâmetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hullidallahü te'âlâ hilâfete hu ve ebbede saltanatü hu ilâ-yevmi'l-kıyâm hazretlerinin murâd-ı hümâyûnları ancak âsâyîş-i bilâd ve ârâmiş-i ibâd ile bast-ı bisât-ı adl ü dâd ve çirk-i zulm ü bî-dâdı sâha-i fesîha-i memâlik-i mahrûselerinden ib'âddır. İmdi her birinizin zimmetine farz-ı ayn ve müşâbih-i karz ve deyn olan budur ki, kemâl-i inkıyâd ve itâ'at ve nihâyet merâsim-i hüsn-ü edeb ri'âyeti ile fermân-ı hümâyûn-u şevket-makrûnın mazmûn-u nefâz-nümûnun ısgâ ve te'âvenü ale'l-birri²²⁴ mîsdâkınca cümleliz sözi bir itmekle emr-i uli'l-emri bilâ-tereddüt icrâ idüb, bu iki müfsid-i fesâd-pîşe ve mekr-endîşenin ele getürülmesi husûsunda bi'l-cümle Cezâyir ocağında olan guzât ve muvâhhidin ile mütesâviyyetü'l-akdam bezl-i makdûr ve sarf-ı ikdâm itmekle, tahsîl-i rızâ-yı ilâhî ve tekâmîl-i nâmûs-u pâdişâhî itmekde içinizde bir ferd müsâmaha ve nâ-mertlik itmeği ihtiyâr ve itâ'at-i emr-i uli'l-emrden hurûc ve firâr itmek ile dâreynde şerm-sâr-ı dîn ve beyne'l-halâ'ik melûm ve hâk-sâr olmağı kabûl eylemeye ve bu hıdmetden ser-i mü tekâsülü biriniz münâsib ve ma'kûl görmeye. Hâlâ taraf-ı hümâyûn-u şevket-makrûndan bu hıdmetin bi-fazlillahi te'âlâ ikmâl ve tetmîmine ta'yîn olduğunuz ecilden hakkınızda âf-tâb-ı âlem-tab'-ı husrevânî pertev-efgen ve bihâr-ı bî-kenâr ihsân-ı sâhib-kırânî mevc-zen olub, hâssa-i hil'a-i fâhire-i şehir-yârî ve kisve-i bâhire-i tâc-dârîlerinden size ve mûmâ-ileyhimâya birer sevb hil'at-ı mûrisü'l-behcet-i cihân-tâb-ı inâyet ve erzânî ve mûmâ-ileyh zîde kadrü hu ile irsâl olunmuşdır. Şeref-i vusûlünde hatavât-ı istikbâl ve tebcîl ile dâmen-i sa'âdet-pîrâmenin takbîl ve kemâl-i [59b] izhâr-ı mübâhât-ı lâ-yuhsâ ile rûşen-i ubûdiyyete iktisâ ve mûmâ-ileyhimâ Hâcî Mehmed Dayı ve Baba Hasan zide kadrühümâyı dahi huzûrunuza davet ve ilbâs-ı hil'at-ı pâdişâhî ile kesb-i müfâharet-i nâ-mütenâhî

²²⁴ Yazır, a.g.e., c.2, s.508; Mâide Sûresi 2. Âyet (İyilikte ve takva sahibi olmada yardımlaşın)

itdirdikden sonra, ittifâk-ı tâm ve ittihâd-ı mâ-lâ-kelâm ile bi-lütfullahi te‘âlâ bu iki şakî-i bed-bahtın ele götürülmesi husûsunda gönül birliği ile mübâşeret idüb, bu bâbda isticlâb-ı du‘â-yı hayr-ı pâdişâhî ile kesb-i rızâ-yı ilâhîyye makdûrunuz sarf itmek husûsuna teşmîr-i bâzû-yı ikdâm ve bezl-i kudret ve sarf-ı ihtimâm eyleysiz. Bâkî izzet u rif‘at dâ‘im-bâd, sene 94.

(105) Budin Vâlisi Vezîr İbrahim Paşa’ya

Benim izzetlü karındaşım, inşâ‘allâhu te‘âlâ ordu-yı hümayûn ile Ösek’e vusûl müyesser oldukda, menzil-i mezbûrda umum zehâ’iri ve kul mevâcibi virilmek tasmm olunub, alâ-eyy-i hâl birkaç gün meks ve ârâm olunmak iktizâ itmekle ahvâl-i ser-hadd-i mansûreyi bi’l-müşâfehe müzâkere için Orta Macar Kralı Tökeli İmre’nin Ösek’de ordu-yı hümayûna gelmesi iktizâ itmeyin, kendüsüne mektûb yazılıb ağalarımızdan Ali ağa bendeniz ile gönderilüb cenâbınızın dahi ma‘lûmları olmak için mektûb-u muhabbet-üslûb tahrîr olunmuştur.

İnşâ‘allâhu te‘âlâ kral-ı mezbûr bizim Ali Ağa ile Budin üzerinden gelür ise izhâr-ı meveddet ile hâtırına tesliyyet virüb sâye-i Devlet-i aliyye-i tâc-dârîde her me’mûlüne nâ‘il ve nizâm-ı hâlleri intizâm-ı küllî bulmağla sürûr-u mevfûra vâsıl olacağın ifâde ve i‘lâm ve serî‘an Ösek’de ordu-yı hümayûna ulaştırmağa dikkat ve ihtimâm buyurasuz ve sâ‘ir veķâyî‘ ve tedâbir düşman u dînden gûş-güzârları olan ahbârı ve bi fazlillahi te‘âlâ tesebbût ve vücûda getirilecek [60a] hıdemât-ı aliyyede mülâhaza-i âlileri ile re’y ve istisvâb görülen tedâbir-i hasene ve harekât-ı müstahsene ne ise anı dahi ale’t-tafsîl tahrîr ve iş‘âr buyurmaları me’mûldür. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif‘at ve kâm-rânî dâ‘im-bâd, sene 94.

(106) Eğri Beylerbeyisine Mektûbdur

Ahvâl-i ser-hadd-ı mansûreyi bi’l-müşâfehe müzâkere ve mükâleme için Orta Macar Kralı Tökeli İmre’nin ordu-yı hümayûna gelmesi iktizâ itmekle kendüsüne mektûb yazulub ağalarımızdan Ali Ağa ile gönderilmiştir. Eyâletinize vusûl buldukda önüne mu‘temed kulağuz koşub Ali Ağa’yı kral-ı mezbûra îsâl ve yine avdet idüb kral-ı merkûm ile eyâletinize geldikde merâsim-i meveddet-izhârı ile önlerine mu‘temed ve mukdim kılavuzları ve adamlarınız koşub mezkûrları serî‘an ordu-yı hümayûn-u şehr-yâriye irsâlle ihtimâm eyleyesiz. Düşman-ı dînden ahz ve istimâ‘ olunan ahbâr ve

netîce-i tedâbir ve efkârlarından gûş-güzârınız olan ahvâli dahi serî'an tahrîr ve i'lâm eyleyesiz. Fî't-târîhi'l-mezbûr.

(107) Kapudan Paşa'ya Mektûbdur

İzzetlü ve sa'âdetlü oğlum paşa-yı celîlü'l-kadr hazretleri huzûr-u izzet-mevfûrlarına mezîd-i i'zâz ve ikrâm ile dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve gurer-i teslîmât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i mihr-leme'âne inhâ-yı muhlisâne budur ki:

İrsâl buyurulan mektûb-ı şerîfleri vâsıl olub derûnunde derc ü tahrîr kılınan ahvâl bi't-tamâm ma'lûm-u muhlisî olmuştur. İ'lâm ve iltimâsları üzere cümle mühimmiât ve levâzımât-ı tersâne-i âmire defterdâr efendi senâ-kârlarının tarafından görölüb tersâne emîni bendelerine [60b] yazılıb mektûbda işâret olunduğu üzere bi't-tamâm tekmîl ve tetmîm kılınmıştır ve kalyonlar için iktizâ iden âhen topar dahi İstanbul'da bulunan yerlerden ve sefinelerden iştirâ ve akçesini Mustafa Efendi bendeleri virmek üzere tenbîh olunmuştur. Vech-i meşrûh üzere itmâm-ı hıdmete sa'y ve ikdâm eylemeleriçün cenâbınız dahi tenbîh ve sipâriş eyleyesiz ve bahr-i sefidde vukû' bulan havâdis ve ahbârı dahi ale't-tevâlî tahrîr ve iş'ârdan hâlî olmayasız. Bâkî hemîşe sene 94.

(108) Budin Vâlisi Vezîr İbrahim Paşa'yadır

Budur ki irsâl buyurulan mektûb-u şerîfleri vusûl bulub derûnunde derc ü tahrîr kılınan ahvâl bi't-tamâm ma'lûm-u muhlisî olmuştur. Sirem ve Semendre sancakları bu vakte dek alıkonulduğundan cenâb-ı şerîflerinin bâz-gûne-i ma'nîye zâhib oldukları yazılmış. Sa'âdetlü birâderim ile olan ittisâf-ı derûn muktezâsınca tab'-ı muhlisî sâfvet ve muhabbet üzere olub ara yerde bâ'is-i şûriş ve iğbirâr olacak hâlet mutasavver olmadığı cenâb-ı şerîflerinin dahi hâtır-ı âlilerine lâyah ve nümâyândır ancak ahvâl-i seferiyye gereği gibi tedbîr ve mülâhaza olunmak iktizâ itmekle li-maslahatîn alıkonulmuşlar idi.

Hâlâ bi-fazlillahi te'âlâ muhlisîsiniz dahi ordu-yı hümayûn ile Ösek sahrâsına birkaç güne dek darb-ı hıyâm vusûl olmamız mukarrer olmağla, elviye-i mezbûre dahi ordu-yı hümayûnun hareketinden mukaddem ilerüce bulunulur ve muhlisîsiniz dahi mahall-i mezkûrda birkaç gün meks ile umûm zahîresi ve kul mevâcibi virdikden sonra bilâ-te'hîr ol savb-ı zafer-evbe dahi hareket ve azîmet ideriz. Benim izzetlü karındaşım

el-hâletü-hâzihî a‘dâ-yı dînin küllî tedâriki teşebbüsü olduğu ifâde [61a] buyurulmuş. Beher-hâl memleket sâhibi mel’ündür müdâfa‘a ve mukara‘a fikriyle çâre-sâz ve tedârikcü olması mukarrerdir.

Hemân cenâb-ı Rabbi’l-izzet tedbîr ve tedârikleri ser-i nikbet-eserlerine â’id ve râci‘ idüb dernek ve cem‘iyyetimizi envâ‘-ı fütûhat-ı cemîleye makrûn ve râyât-ı İslâmı esnâf-ı firuzî ve ferrûhî reh-nümûn eyleye. Fîmâ-bâd dahi ahbâr-ı tecessüs ve tefahhusundan hâlî olmayub, netîce-i tedbîr ve efkârların pey der-pey alâ-vukûhî tahrîr ve iş‘ârdan tehâşî buyurmuyalar. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif‘at ve kâm-rânî dâ’im-bâd, fi 27 Cemâziye’l-evvel sene 94.

(109) Yanova Vâlîsi Vezîr Ahmed Paşa’yadır

Benim izzetlü karındaşım ordu-yı hümayûn ile varılmazdan mukaddem cenâbınız li-maslahatîn Budin sahrâsında bulunmanız bâbında bundan akdem birkaç defa yazılmışıdi. Hâlâ bi-fazlillahi te‘âlâ ordu-yı hümayûn ile Ösek sahrâsına varılmak üzere iken el-ân cenâbınız dahi vâsıl olmadığınızı Budin Muhâfızî vezîr-i mükerrem İbrahim Paşa hazretleri i‘lâm itmekle tekrâr mektûb-u muhabbet tahrîr olunmuşdır.

Lede’l-vusûl cenâb-ı şerîfinizin Budin sahrâsında bulunmanızın lüzumu var idüğü ma‘lûmunuz olmağla, inşâ‘allâhu te‘âlâ bir an ve bir sâ‘at te’hîr ve tevakkufa cevâz göstermüyüb sür‘at ve isticâl ile hareket ve me’mûr olduğunuz üzere Budin Sahrâsında bulunmağa şîtab ve dikkat eyleyüb ve şimdiki hâlde kangî mahallde olduğunuzu dahi serî‘an i‘lâm eylesiniz. Bâkî hemîşe, fi’t-târîhi’l-mezbûr

(110) Budin Vâlîsi Ser-asker İbrahim Paşa’yadır

İrsâl buyurulan mektûb-u şerîfleri vusûl bulub derûnunde derc ü tahrîr olunan ahvâl ma‘lûm-ı muhlisî olmuştur. Estergon [61b] mukâbelesinden yıkılub giden melâ‘în-i hâsirîn Uyvar havâlisine güzâr eyledikleri ve sa‘âdetlü hân-ı âlî-şân hazretleri Solnok havâlisine karîb gelmekle melâ‘în-i dûzah-mekînî taburlarında kapatmak üzere mülâhaza buyurdıkları i‘lâm buyurulmuş. Benim izzetlü karındaşım sa‘âdetlü hân-ı âlî-şân hazretlerinden mektûb ve adam geldi, anlar henüz Erdel hudûduna geldiklerin i‘lâm eylediler. On, on beş güne dek ancak Solnok semtine çıkub gelürler. Nihâyet re‘y ve mülâhaza buyurdıkları üzere kendülerine dahi mektûb-ı muhlisî yazılub bu maslahat ifâde olunur. Ümîddir ki fazl-ı hakk ile izhâr-ı merdâne-gî idüb melâ‘în-i bî-dîni izrâr ve tazyîk ile bir maslahat vücûda getirile. Bi hamdillahi

te‘âlâ ol tarafta dahi vâfir asâkir-i İslâm ve ordu hemân sa‘âdetlü birâderim hazretlerinden me‘mûldür ki bundan sonra dahi dîde-güşâ-yı basîret olub, melâ‘în-i dûzah-mekînin harekât ve tedbîrlerinden âgâh ve habîr ve küllî ve cüz’î vukû‘âtı ale’t-tevâlî tahrîrden hâlî olmayalar sene 94.

(111) Uyvar Beylerbeyisinedir

İrsâl olunan mektûbunuz gelüb vâsıl olub mefhûmı ma‘lûm oldu. Hâlâ melâ‘în-i hâsirîn Uyvar kal‘asın muhâsara idüb anda olan guzât-ı müslimîn ile merdâne müdâfa‘a üzere olduğunuzu yazmışsınız. Berhûrdâr olası nân u nîmet-i pâdişâh-ı cihân-dâr size ve kal‘a-yı mezbûrede olan guzât-ı müslimîne helâl olsun.

İnşâ‘allâhu te‘âlâ melâ‘înin bu işi âkıbetinde guzât-ı müslimîne hayırlar vardır. Hâlâ bi-inâyetillahi te‘âlâ Budin’de ser-asker İbrahim Paşa hazretleri yanında otuz, kırk bin kadar asâkir-i İslâm hâzır ve mevcûd idüğü ma‘lûmunuzdur. Sa‘âdetlü hân-ı âli-şân hazretleri dahi umûmen asâkir-i Tatar-ı adüvv-şikâr ile Erdel hudûdunu geçüb [62a] Solnok semtine geldikleri haberi gelmekle ittifâk ve ittihâd ile kalkub serî‘an imdâdınıza yetişüb melâ‘în-i bî-dînin ardların alub bi-lütfillahi te‘âlâ oldukları mahallinde kapatmak üzere hân-ı âli-şân hazretleri ile ser-asker müşârûn-ileyh dahi kahr ü tedmîr-i düşmana me‘mûr ve ta‘yîn olmuşlardır.

Asla bu husûsda elem üzere olmayub merdâne vü dilîrâne mukâvemet ile kahr ü tedmîrlere sa’y ve ikdâm eylesiniz. Allâh’ın avn u inâyeti ile anda olan küffâr ân-karîb tu‘me-i şemşîr-i asâkir-i zafer-girdâr olmasında şübhe yokdur. Hemân kal‘a-yı mezbûrede olan guzât ve mücâhidîn ile birlik olub merdâne elleşesiz, imdâd husûsunda zarûret çekmezsiz. İnşâ‘allâhu te‘âlâ biz dahi ân-karîb ordu-yı hümayûn ile hareket ve memâlik-i a‘dâya doğru hemân varmak üzereyiz. Bu bâbda sebât-ı kâdem ile merdâne gayret ve dilîrâne hamîyyet eylesiniz. Bâkî izzet dâ’im bâd, sene 94.

(112) Ser-asker İbrahim Paşa Hazretlerine Mektûbdır

Mektûbunuz vusûl bulub derûnunde her ne tahrîr olunmuş ise ma‘lûm-ı muhlisî olmuşdır. Birkaç gün mukaddem Estergon altından medîden yıkılıb giden Nemçe askeri Komaran adasından Tuna’yı mürûr ve Uyvar kal‘ası kasd-ı fâsid ile muhâsara eyledikleri i‘lâm olunmuş. Ümîddir ki inşâ‘allâhu te‘âlâ eydî-i müslimînden kahr-ı ilâhîyye mazhar olmaları vakti gelmiş ve kendü ayaklarıyla dâm-ı belâya giriftâr olmuş olalar.

Benim izzetlü birâderim mektûbınız geldüğü sâ‘at alâ cenâhi‘l-isticâl sa‘âdetlü hân-ı âlî-şân hazretlerine mektûb-u muhlisî irsâl olunmuşdur ki mevkib-i İlhanîleriyle her kande bulunurlar ise iktizâsı üzere serî‘an ve âcilen bu bâbda cenâbınız ile haberleşüb sizinle ma‘an hıdemât-ı hümayûnda bulunmağa bezl-i iktidâr [62b] eyleyeler istimâ‘ olunduğu minvâl üzere inşâ‘allâhu te‘âlâ bir zamâna değin ol havâlîye gelmişlerdir. Cenâbınızın dahi bundan akdem yanına Tımışvar ve Bosna askeri ile vezîr-i mükerrerrem Ahmed Paşa ve Hızır Paşa hazerâtı karındaşunuz ve Hersek vâlisi ve eyâleti askeri ve kal‘a neferâtı ile Eğri ve Varad Beylerbeyileri gönderilmeden mâyeü‘l-maksûd bu idi ki ordu-yı hümayûn varmazdan evvel a‘dâ-yı dîn bu gûne kasd-ı fâsid ile harekete cesâret ider ise def‘-i mazarratlarında bi-fazlillahi te‘âlâ teşmîr-i sâk-ı ihtimâm oluna.

Hâlâ ol mülâhazamızın mahallî ve ol gûne fikrimizin vakti geldi, bundan sonra iktizâsına göre serî‘an ve âcilen hareket ve bi-fazlillahi te‘âlâ def‘-i mazarrat-ı a‘dâda bezl-i kudret idecek mahallerdir. Bu bâbda bir sâ‘at mukaddem sâdır olan fermân-ı celîlü‘l-kadr mucibince amel idüb tedâbir-i hasene ile hıdemât-ı pesen-dîde vücûda getürmeğe dikkat buyurasız. Biz dahi Ösek‘de umûm zahîresin virüb ulûfeyi devr itmek üzereyiz, zâhir ordu-yı hümayûn her ne kadar sür‘at ve isticâl üzere hareket eylese yine varınca vakitler geçer ve fırsat vakti elden gider. Bu bâbda yanınıza me‘mûr olan vüzerâ-yı izâm ve mîr-i mîran ve yeniçeri ve sipâh ve sâ‘ir tavâ‘if-i asker ile hıdemât-ı hümayûnda bezl-i kudret ve izhâr-ı şecâ‘at ve merdâne-gî ile sarf-ı miknet idecek vakitlerdir.

Elhamdülillahi te‘âlâ bu kadar asker-i firâvân ile Tatar-ı sabâ-reftâr dahi semtinizde bulundu, bu tarafa bakacak ve te‘emmül ve mülâhaza idecek vakitler değildir. Bir gün mukaddem def‘-i mazarrat-ı a‘dâda bezl-tâb u tüvân idecek evândır. Ümîdim budur ki cenâb-ı bârî nakş-ı sahîfe-i rûzgâr olacak fütûhat-ı cemîle ihsânı ile ibâd-ı muvahhidîni şâd ve a‘dâ-yı dînî kemâl-i hasâret ile ber-bâd eyleye. Cenâb-ı velîü‘l-fâhr ve‘l-zafer te‘yîd ve inâyetin yâr ve yâru [63a] ve tevfik-i hidâyet-nümûnun refik-i nusret-âver eyleye âmîn. Bi-hürmeti seyyidü‘l-mürselîn, fî Cemâziye‘l-âhir 13 sene 94.

(113) Kā'im-makām Paşa Hazretlerinedir

İrsâl buyurulan mektûb-u şerîfleri vürûd bulub derûnunda derc ü tahrîr buyurulan ahvâl ma'lûm-ı muhlisî olmuştur. Benim izzetlü karındaşım bi-lütfillahi te'âlâ ordu-yı hümâyûn ile iş bu mâh-ı Cemâziye'l-âhirin yirmi üçüncü günü Mihaç sahrâsına nüzûl ve inşâ'allâhu te'âlâ bir yerde meks olunmayub kat'-ı menâzil ile İstolni Belgrad'a doğru azîmet ve vusûle şitâb olunur. Oraya varıldıkda dahi umûr-dîde ve cenk-âzmûde olanlar ile meşveret ve kâ'id-i takdîr kangî maslahata sevk ider ise mübâşeret olunub her ahvâl ale't-tafsîl tahrîr ve i'lâm olunur.

Benim izzetlü birâder-i ekremim hazretleri sa'âdetlü hân-ı âlî-şân hazretlerinin dahi Peşte sahrâsına sâye-endâz mevkib-i hânî oldukların muhtevî mektûb-ı şerîfleri geldi. Me'mûldür ki, bundan böyle dahi muhlislerin teveccüh-i derûn ile du'â-yı hayr-ı icâbet-makrûnlarından ferâmuş itmeyüb vâki' olan ahvâl ve âsârı ale't-tevâlî tahrîr ve iş'ârdan hâlî olmayalar. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at ve kâm-rânî dâ'im-bâd, 23 C. Sene 94.

(114) Budin Vâlisi Vezîr İbrahim Paşa'yadır

Benim izzetlü karındaşım inşâ'allâhu te'âlâ ordu-yı hümâyûn ile bu muhlisleri iş bu mâh-ı Cemâziye'l-âhirin selhî günü İstolni Belgrad sahrâsına darb-ı hıyâm-ı nüzûl ideriz. Bi-inâyetillahi te'âlâ feth ü teshîrî tasmîm olunan Yanık kal'asına gidildikde Besperm (Veszprém) [63b] kal'ası yol uğrağı yerde olmağla girüden gelecek asker-i İslâma mazarrat-resân ve sedd-i râh olmamak için şimdilik Besprem palangasının feth ü teshîrî münâsib görölmeğle, cenâb-ı şerîfleri yanınıza müctemi' olan asker-i İslâm ile palanga-yı mezbûre tarafına geçüb bu muhlisleri varıncaya dek bi-avnillahi te'âlâ siz muhâsara idüb izhâr-ı şevket-i İslâm ile feth ve tahrîbe bezl-i iktidâr eylemeniz bâbında sâdır olan fermân-ı celîlü'l-kadr mûcibince mektûb-ı muhabbet-âsâr tahrîr ve irsâl olunmuştur.

İnşâ'allâhu te'âlâ vech-i meşrûh üzere palanga-yı mezbûreyi siz muhâsara ve teshîrine bezl-tâb u tüvân eylesesiz ve Yanık kal'asına asker-i İslâm ile gidilecek yolları ve köprüleri dahi ucâletü'l-vakt gördürüb lüzûmı mertebesi tevsî' ve ta'mîr ile hâzır ve âmâde itdirmeğe sa'y ve ihtimâm buyurasız. Benim sa'âdetlü birâder-i celîlü'l-kadrim hazretleri bu maslahata minvâl-i meşrûh üzere mübâşeret olunmakdan mâyeü'l-kusûr ve cenâb-ı şerîfleriyle söyleşilecek nice umûr-ı ser-hadd olmağla, bi-

fazlillahi te‘âlâ varıldıkda cenâb-ı sa‘âdetleriyle görüşölüb ve bi’l-muvâcehe müzâkere ve mükâleme olunub lâzıme-i dîn ü devlet olan vech üzere hıdemât-ı aliyyede cenâbınız ile meşveret ve ba‘dehû re’y ve savâb görülen masâlih ve umûrda mübâşeret oluna. 26 C. Sene 94.

(115) Kâ'im-makâm Paşa Hazretlerine Mektûbdır

Benim sa‘âdetlü birâderim, bu tarafın ahvâl-i seferiyyesinden istifsâr buyurulur ise hâlâ bi-inâyetillahi te‘âlâ mâh-ı Cemâziye'l-âhirin selhi günü ordu-yı hümayûn ile intihâ-yı ser-hadd-i mansûre olan İstolni Belgrad sahrâsına darb-ı hıyâm-ı nüzûl olunub, şehr-i Recebin ikinci günü menzil-i mezbûrda müşâvere için hân-ı âlî-şân hazretleri ve vüzerâ-yı izâm ve mîr-i mîran-ı kirâm ve ser-asker İbrahim Paşa hazretleri [64a] dahi ordu-yı hümayûna lâhik olmuş bulunmağla anlar ve bi’l-cümle sâ'ir rü'esâ-yı asker davet olunub meclisde bu minvâl üzere iftitâh-ı kelâm olundu ki bi-lütfillahi te‘âlâ bu cem'iyet-i vâfire ve tedârik-i külliye ile Yanık kal'ası teshîrine mi sarf-ı himmet yohsa Nemçe'nin dârü'l-mülkü olan Beç kal'ası fethine mi azîmet olunsun? deyu münâsib-i dîn ü devlet olan vech üzere ifâde-i hâl ve sıdk-ı makâll ile taleb-i cevâb olundukda, cümlelerin re'y-i savâb ile cevâbları böyle oldu ki bi-inâyetillahi'l-melikü'l-müte'âl Devlet-i aliyye-i pâdişâhîde asâkir-i zafer-me'âl ile mühimmât-ı harb ü kıtâl hâzır ve müstevfidir.

Şimdilik Yanık kal'ası teshîrine azîmet olmağla düşman-ı dîne çendân-râhne olmayub iki kılıç arasında olan memâlik harâb ve pây-mâl olmakdan gayrı bir netîce virmez ammâ Beç (Viyana) kal'ası muhâsarasına teveccüh olunsâ bi-avnillahi te‘âlâ memâlik-i a'dâ gâret ve Tuna'nın beru tarafında olan Orta Macar tâ'ifesi dahi Devlet-i aliyye'ye itâ'at itdirilüb ve inşâ'allâhu te‘âlâ Beç kal'asının kabza-i teshîre getürülmesi dîn-i devlete evfak u elyak mülâhaza olunub, inâyet-i hayy-i zü'l-celâl ile nice hıdemât-ı mebrûre dahi vücûda getürülmek ümîd olunur deyu her biri sevk-i takdîr ile re'y ve tedbîrlerine gelen kelâm-ı hayr-encâmı îrâd itmeleriyle, cümlelerin re'y ve ittifâkı ile bi-fazlillahi te‘âlâ Beç kal'asının feth ü teshîrine kasd ü niyet olunub, mâh-ı mezbûrun üçüncü isneyn günü ordu-yı hümayûnla İstolni Belgrad sahrâsından dahi hareket ve mütevekkilen ale'llahi te‘âlâ savb-ı maksûda doğru azîmet olunmuşdır. Hudâ-yı müte'âl cünûd-u mü'minîne tevfik ve nusretin refik ve inâyet-i ezeliyyesin rehber-i tarîk eyleye.

Benim sa'âdetlü birâderim elhamdulillahi te'âlâ kal'a-i mezbûreye varınca önümüzde sa'b-nâk ve duşvâr-güzâr add olunur Raba nehrinden gayrı bir mahall olmayub, sahrâ-yı vasî' olmağla asker-i [64b] İslâma bâ'is-i ıztırâb ve ta'ab olacak bir vadi yokdur. Müyessir-i küllî-asîr olan cenâb-ı hayy-ı kâdir andan ahî zehâb u iyâb-ı asâkir-i mansûreyi karîn-i teshîl ve teysîr eyleye. Bu ana dek her ne cânibe azîmet olunmağa niyyet olundu ise bir illet-i mâni' zuhûrî ile tahvîl vâki' olub el-hâletü-hâzihi cümlelerin re'y ve savâb-dîdi üzere kâ'id-i takdîr inân-ı azm ve tedbîrimizi bu semte ma'tûf kılmışdır. Allâh-ü azîmü's-şân Devlet-i aliyye-i masûnetü'l-zevâle nâfi ve hayurlu olan mukadder ve ihsân ve ân-karîb fütûhat-ı cemîle ile cümlemizi mesrûr ve hândân idüb, hem-vâre düşman-ı dûzah-mekânı gâlebe-i şevket-i İslâm ile karîn-i kahr ü hizlân eyleye. Bundan böyle dahi bu müteveccih-i semt-i gazâ olan muhlis-i bî-riyâ ve asâkir-i zafer-intimâyı du'â-yı hayr-ı icâbet-nümâlarıyla tezekkür ve yâd buyurmaları me'mûldür, fi 2 Receb sene 94. Bir sûreti şeyhü'l-islâma bir sûreti dârü's-sa'âde ağasına bir sûreti musâhip paşaya yazılmıştır.

(116) Hazînedâr-ı Şehr-yârî Ali Ağa ile Rikâb-ı Hümâyûn

Kâ'im-makâmı İbrahim Paşa Hazretlerine

Benim izzetlü karındaşım, bu taraf ahvâli güzâr-ı hâtır-ı âtırları olunur ise mukaddemâ i'lâm olunduğu üzere ordu-yı hümâyûn ile Rabca suyunun beru tarafından hareket ve iş bu mâh-ı Recebin on dördüncü günü Ovar (Uyvar) nâm kal'ası mukâbilinde nüzûl olunub, kal'a-i mezbûre Çasarın mülk-ü mevrûsı olmağla çiftliklerinden ve diğer değirmenlerinden hâsıl olan zehâ'ir ve hubûbatı anda cem' idüb kârban-sarâyılar ve azîm-i fevkânî anbarlarda hıfz eylemiş, mukaddime-i ceys olan vezîr-i mükerrrem izzetlü Mehmed Paşa hazretleri yanına me'mûr olan asâkir-i mansûre ile kal'a-i mezbûre teshîrine ta'yîn olunub [65a] vardıklarında içinde olan melâ'in-i bi-muhâbâ guluvv ve hücum ile müdâfa'aya bezl-i iktidâr idüb asker-i İslâm dahi dâmen-i kal'aya yabışub toprak dolma tabyaları üzerine çıkub üç dört sâ'at istimrâr-ı cenk ü peykâr ile bi-avnillahi te'âlâ kal'a-i mezbûreyi feth idüb tahassun iden melâ'in bi'l-cümle tu'me-i şemşîr ve içinde olan zehâ'ir ve ganâ'im ile asker-i İslâm seyr oldular ve yine ol havâliye karîb bir iki menzil berude Hainburg nâm bir kal'a-i benâm fethine dahi Hâleb beylerbeyi Bekir Paşa vâfir asker ile ta'yîn olundu. Kal'a-i mezbûre ise nehr-i Tuna kenarına vâki' bir kûh-ı refî'a mülâsık hisâr-ı sengîn-bünyâd olmağla, asker-i İslâm cümle piyâde olub cânib-i gûhdan hezâr-meşâk ile

burûc-ı kal‘aya uruc ve bir gün bir gice ceng ve âşubdan sonra bi-inâyetillahi te‘âlâ kal‘a-i mezbûreyi dahi ân-veten feth idüb ricâlini tu‘me-i tîğ-i zafer-te’sîr ve sıbyân ve inâsını cümle esîr idüb ganâ’im-i vâfresi ile muğtenem oldular.

Bundan sonra Eşikel nâm menzile ki Beç kal‘asına dört sâ‘at mesafedir, ordu-yı hümâyûn ile nüzûl olunub cüz’î ârâmdan sonra de’b-i kadîm üzere metris yerin bakmak için salt ve sebük-bâr vüzerâ ve mîr-i mîran ve sâ’ir âyan-ı asâkir ile kalkılıb Beç kal‘ası altına gelindi ve tob altına girilüb cevânib-i kal‘a gereği gibi görüldi. Kal‘a etrâfındaki azîm varoşlarında olan âlî-sarâylar ve bî-nazîr bâğ ve kasırlara asâkir-i mansûre hücûm idüb, içinde bulunan bî-nihâye esîr ve ganâ’im ile muğtenem olub Hatmanlarına âteşler virdiler. Vakt-i asra karîbe dek anda tevakkuf ve yine ordu-yı hümâyûna ric‘at olunub irtesi ki mâh-ı mezbûrun on dokuzuncu günü yevm-i erba‘a idi, umûmen ordu-yı hümâyûn ve asâkir-i nusret-nümûn ile kalkub mu‘tâd-ı kadîm [65b] üzere mükemmel ve müretteb âlâ-yı şevket-nümâyî ile Beç kal‘asının cânib-i cenûbunda darb-ı hıyâm-ı nüzûl olundu ve ol gice üç koldan metrise girilüb ve kal‘a-kûb-ı ra‘d-âşûb topar ile hâvân kumbaraları yerlû yeründe âmâde kılınub tazyîk ve mukâtele-i düşman-ı makhûra mübâşeret olundu.

Mukaddemâ önümüzden firâr iden tabur-ı makhûr bakiyyesi kal‘a ile varoş-ı azîm beyninde cereyân iden suyun karşusunda vâki‘ varoş adasına yerleşüb ve Tuna’nın dört bölük bulunan nehirleri üzerine birer cisr binâ eylemiş. Ordu-yı hümâyûn ile gelindüğü gün taburı ol mahallden dahi kalkub dört köprüsün dahi ubûr ve Tuna’nın öte yakasında karâr eyledi, lâkin köprülerinden yine kal‘aya gelüb gitmek üzere olmalarıyla eyyâm-ı muhâsaranın ikinci günü Şam vâlîsi vezîr Hüseyin Paşa hazretleri otuz pare şâhî tob ile suyun beru tarafından karşıya havâle ve mu‘accelen köprü binâsına mübâşeret olunub, karşı adada tecemmü‘ iden melâ’îni bi-lütfillahi te‘âlâ def‘ ve kal‘aya gelmek için ellerinde olan köprüyü kat‘ idüb adayı zabt itmek üzere Seyyid Mehmed Paşa ile vâfir asker ta’yîn olunmağla, suyu ayakdan geçüb adada pinhân olan düşman ile cenge âgâz itdiler.

Âhir, tevfiğ ve inâyet-i Rabbi’l-enâm ile küffâr-ı hâk-sâra inhizâm el virüb düşman-ı dînden vâfir dil ve kelle alındı ve köprüsüne âteş virilüb murâd üzere ada-i mezbûre zabt olunmağla taburdan kal‘aya ve kal‘adan tabura zehâb u iyâbları bi’l-küllîye munkatı‘ oldı ve ada tarafındaki varoş-ı azîmde bulunan bî-nihâye esîr ve zehâ’ir ve nice ahmâl ve eskâl ile asâkir-i mansûre ger-anbâr olub ve taraf taraf varoşa

âteşler virüb yakdılar. Asâkir-i Tatar ise Beç kal‘asının cevânib-i erba‘asından otuzar kırkar sâ‘at mesafeye [66a] varıncaya dek himâr-ı eserin komayub bî-hadd ve gâye esîr ve hayvanların sürüb hân u mânların ihrâk-ı bi’n-nâr itdiler.

Minvâl-i meşrûh üzere ada-yı mezbûre zabt ve binâsına mübâşeret olunan köprü itmâm olundıktan sonra ol taraftan dahi kal‘ayı muhâsara içün Bosna vâlisi vezîr Hızır Paşa hazretleri eyâleti askeri ve kifâyet kadar yeniçeri ve cebeci ile ta‘yîn olunub metrise girmişlerdir. Elhamdülillahi te‘âlâ kal‘a-i mezbûre dört tarafından dahi muhâsara olunub me’mûr olduğumuz üzere leyl ü nehâr avn u inâyet-i perverdigâr ile feth ü teshîrî umûruna bezl-i iktidâr olunmak üzeredir. Cenâb-ı veliü’l-feth ve’l-zafer ân-karîb fethin müyesser eyleye âmîn. Bundan böyle dahi derûnî du‘â-yı hayr-ı icâbet-âsârlarıyla yâd u tezkâr buyurmaları me’mûldür. Bâkî hemîşe.

(117) Bu Dahi Kenar-ı Mektûba Yazılmıştır

Benim izzetlü ve sa‘âdetlü karındaşım Raba suyunu mürûrdan sonra Beç altına gelinceye dek feth ü teshîr olunan ve arz-ı itâ‘at eyleyen kılâ‘ ve palanga ve varoşun icmâl üzere başka başka defteri gönderilmişdir ve bi-inâyetillahi te‘âlâ bu güne gelince Bakanoğlu ve Raskobce²²⁵ Oğlu ordu-yı hümayûna mu‘temed âdemlerin gönderüb arz-ı itâ‘at ve ubûdiyyet eylediler ve yedlerinde bulunan üserâ-yı müslimîni dahi itlâk itdirilüb mu‘teber vekilleri Orta Macar Kralı askeri yanına gönderildi ve Nadaşoğlu ve Nemçe tarafından Macar Palatinoşu olan mel‘ûnun karındaşı Esterhas ve Nehce? ve Seym? oğlu dahi arz-ı itâ‘at ile izhâr-ı ubûdiyyet idüb, Orta Macar kralının vekilleri yanına vardıkları haberi geldi.

Benim izzetlü birâderim, muhâsaranın beşinci isneyn günü şevketlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretlerinin rikâb-ı kâm-yâbları tarafından hatt-ı hümayûn-ı şevket [66b] -makrûn ve teşrîfât-ı mülûkâne-i sa‘âdet-nümûnları ihsânı ile hazîne-dâr-ı şehir-yârî izzetlü Ali ağa oğlumuz selâmet ile ordu-yı hümayûna şeref-i vusûl bulub, de‘b-i kadîm üzere hezâr ta‘zîm ve tevkîr ile istikbâl ve teşrîfât-ı husrevânî ile müftehir ve mesrûrî’l-bâl olub hatt-ı hümayûn-ı itâ‘at-lüzûmları kırâ‘atı ile dahi îsâle-i dümû‘ iderek devâm-ı ömr ü devletleri ve sebât ve kıyâm-ı fer u şevketleri du‘âları tekrâr ve tezkâr kılınmıştır.

²²⁵ *Rakoczyoğlu

Cenâb-ı Hakk ân-karîb murâd-ı hümâyûnları üzere hıdemât-ı celîle vücûda getürmeğe muvaffak itmekle du‘â-yı hayr-ı mülûkânelerine mazhar olmağı rûz-î ve mukadder eylemiş ola. Rikâb-ı hümâyûn-ı şevket-makrûna dahi tafsîl-i ahvâl-i seferiyye alâ-vukû‘ihî telhîs olunub, ağa-yı müşârûn-ileyh ile irsâl olunmuşdır. Hudâ-yı müte‘âl bundan böyle dahi tevfiğ ve inâyetin karîn hâl eyleye âmîn. Tahrîren fî selhî Receb sene 94.

(118) Rikâb-ı Hümâyûn Kâ'im-Makâmı İbrahim Paşa'ya

İrsâl buyurulan mektûb-ı şerîfleri vusûl bulub derûnunde mûnderic olan ahvâl ve me‘ânî ma‘lûm-u muhlisî olmuşdır. Yanık kal‘ası mukâbilinde köprüler muhâfazası içün ser-asker vezîr-i mûkerrem izzetlü İbrahim Paşa hazretleri ile alıkonulan asker-i İslâm az değildir. Müdâfa‘a-i düşmana iktidârları olabilür mi deyu şevketlü ve kudretlü efendimizin taraf-ı hümâyûnlarından buyurulduğı işâret buyurulmuş.

Benim izzetlü birâder-i azizim, hâlâ kal‘a-i mezbûre mukâbilinde alıkonulan asker-in müfredât üzere defteri gönderilmişdir, manzûrınız oldukda ma‘lûm-ı sa‘âdetiniz olur. Kal‘a-i mezbûrede ve Komaran adasında olan melâ‘în ancak on beş-yirmi bin kadar cehennemî olduğı haber-i sahîh ile [67a] ma‘lûmumuzdır. Yirmi beş-otuz bin kadar İslâm askeri üzerine ân-veten hamle ve hücum itmeğe kırk-elli bin melâ‘în olmağa muhtâcdır ki mûrisü‘l-vehm ü keder ola. Şimdiki hâlde Allâh-u azîmü‘ş-şânın avn ü inâyeti ve şevketlü ve kudretlü pâdişâhımız hazretlerinin yümn-ü himem-i cihân-güşâ ve bu kullarına asâkir-i nusret-ârâ hakkında olan du‘â-yı hayr-ı icâbet-nümâları berekâtıyla önümüze gelen cem‘iyyet-i küffâr ve zümre-i eşrâr-ı lekede hörde-i kahr ü idbâr olub, meded-kârî-i perverdigâr ile hakîr u hâr olmuşlardır. Şimdilik bu etrâfda bir yerde tecemmü‘-u küffâr mesmû‘ olmayub ancak firâr iden tabur bakiyyesi Beç’in karşısında Tuna’nın öte yakasında karâr üzeredir. Anlar dahi avn-ı Hakk ile başları kaygusundadırlar.

Benim sa‘âdetlü ve izzetlü birâderim kal‘a-i mezbûre mukâbilinde kalan asker-i mansûrenin esbâb-ı zahîresi bu vech üzere görilüb cenâb-ı Hakkın hıfz-ı ilâhîsine emânet virilmişdir. Melâ‘în-i hâsîrînin ictimâ‘-i asker ile bir işe iktidârları olsa bile, dârü‘l-mülkü olan Beç kal‘ası gibi bir azîmü‘ş-şân kal‘anın tahsîline çâre-cûy-ı imdâd olmayub sahrâ-nişîn olan asker üzerine mi giderdi? bu fazl-ı inâyet-i ilâhîyye cümle şevketlü ve kerâmetlü pâdişâhımızın kuvvet-i baht-ı hümâyûn ve du‘â-yı hayr-ı icâbet-

nümûnları eseridir. Cenâb-ı Hakk dâ'imâ du'â-yı hayr-ı mülûkâne ve himmet-i celîle-i hidîvânelerin kulları üzerinden ba'îd ve mehcûr eylemeye.

Benim sa'âdetlü birâderim, bi-hamdillahi te'âlâ mukaddemâ re'y ve istisvâb ve savb-ı mu'allâya i'lâm ve işrâb olunduğı üzere tahrîb-i memâlik-i a'dâ ile Orta Macar tâifesinin dahi Devlet-i aliyye'ye itâ'at ve ubûdiyyeti husûsı vücûda getirilüb nizâm ve revnak bulması kuvvet-i karîbeye geldi, ancak el-hâletü-hâzihî matlab-ı âlâmız dest-yârî-i inâyet-i bârî ile feth ü teshîrine bezl-i iktidâr olunan Beç kal'asının dest-i tasarrufa getirilmesidir. [67b] Ana dahi şeb ü rûz hezâr-sa'y ve gûşîş ile bezl-i makdûr kılınmak üzeredir. Hudâ-yı allâm bu matlab ve merâm ile dahi ân-karîb ibâdını şâdkâm eyleye.

Benim izzetlü karındaşım, Beç kal'asının su'ûbet ve metâneti ve tarz-ı resâneti tasavvur ve mülâhaza olunduğı mertebelerden hezâr-güne ber-terdir. Zîrâ kal'a-i mezbûre kendüsi azîm-i metîn ve kârgîr-i binâ-yı üstüvâr olmağla, bir yerinden âteş virilmek muhâl olup hendekleri amîk u arîz olduğundan mâ'adâ, hendeklerinin haricinde dâ'iren mâ-dâr iri ağaçdan yapılmış şaranpoları olup içinde mühimmât ve levâzımat-ı cenk ü cidâli müstevfî ve mahsûr olan melâ'inin dahi müdâfa'a ve mukâbelede ikdâm ve âşûbları kemâl üzere olup, hatta a'yân-ı askerden Rumili beylerbeyisi Hasan Paşa ve kethûdamız Ahmed Ağa şehîdan fevt olup vezîr-i mükerrem Kara Mehmed Paşa hazretleri dahi kumbara ile ve Cebeci Başî Ağa tüfenk ile mecrûh olmuşlardır. Herhâlde cümle cünûd-ı nusret-iştimâl ile cûyende-i cûd ve inâyet-i zevû'l-celâliz.

Hemân sa'âdetlü birâder-i âlî-kadrimden me'mûlümüz oldur ki, hemhâbe-i zamîr-i sagîr ü kebîr olan bu feth-i celîl zuhûrî için dest-i tazarru' ve niyâzî-i dergâh-ı mülk-ü bî-enbâze ber-dâşte buyurub, bunda olan ecnâd-ı zafer-mu'tâd ile bu muhlis-i sâf-nihâdların sıdk-ı derûna makrûn du'â-yı hayrdan ferâmuş buyurmıyalar. Bâkî hemîşe.

(119) Bu Dahi Kenarına Yazılmışdır

Benim izzetlü karındaşım şevketlü ve kudretlü efendimizin uğur-u hümâyûnlarında şehîden fevt olan Rumili Beylerbeyisi Hasan Paşa'nın yanında bulunan metrûkâtı defter olunub defteri rikâb-ı hümâyûna gönderilmişdir ancak, merhûmun eskiden dahi hâli alçak olup ve ziyâdesi ile düyûn-ı kesîresi olduğu

gönderilen defterde [68a] mestûrdur. Metrûkât-ı külliye ve cüz'îyesi ashâb-ı hukûk beyninde guremâyâ muhtâc olmağla, evlâdları tarafından zabt itdirilmiştir ve kethûdamız Ahmed Ağanın dahi yanında bulunan muhâllefâtından intihâb ve rikâb-ı kâm-yâba gönderilen defterde sebt ü tahrîr olunan on iki re's at ve sekiz bâr-gîr ve yaldız ve şerîfî beş bin altun ve beş dûhte-i semmûr-kürk ve bir mîkdâr cevâhir ve sâbîkân gümrük emîni Hüseyin Ağa'ya karz virdüğü yirmi dokuz bin guruş deyn temessükü dahi bulunmağla, eşyâ-yı müntahâbâ-defterî ile rikâb-ı hümayûna gönderilmiştir ki bunda olan eşyâsının intihâba sâlih olanıdır. Bâkî eşyâsı ber-mûceb-i defter eytâmına vasî nasb olunan bendenize teslim itdirilmiştir.

Benim izzetlü karındaşım bu makûle uğur-u hümayûn-ı pâdişâhîde ifnâ-i vücûd idenlerin eytâmı kayırılıb metrûkâtları merâhim-i aliyye-i şehir-yârîden in'âm ve ihsân itdirilmek bâbında hüsn-ü takayyüd ve himmetleri der-kâr buyurulmak lâzımdır. Bâ-husûs birkaç senedir ki kethûdamız olanlara irhâ'-yı inân olunmamağla ne mertebe tengnâ-yı âdem-i ruhsatda oldukları ma'lûmdır. Bundan kat'-ı nazar bu def'a hıdemât-ı dîn-i mübînde ifnâ-yı vücûd eyledi. Onar-on ikişer yaşında iki evlâd-ı zükûr ve bir kızı ve dünyâyâ geleceği dâr-ı metrûkât-ı kalîle-i bakiyyesi ile evlâd-ı hakkların mesrûr ve hândân itdirmekle, şevketlü ve kudretlü efendimize isticlâb-ı du'â-yı hayra himmet buyurmanız me'mûldür. Bu bâbda vücûda getirilen sa'y-ı cemîlleri bâ'is-i zühr-ü âhiret olacağında şübhe yokdır.

Benim izzetlü karındaşım Medîne-i Münevvere de mücâvir kalan Özbek cenânı Abdülazîz Hân'ın fûruht itmek üzere olduğu sorguç ve debûs husûsu dahi isti'lâm buyurulmuş. Hân-ı müşârün-ileyhin bir zî-kıymet sorgucu satılmak üzere olduğu şevketlü efendimizin mesmû'-ı hümayûnları olmağla değer bahâsı ile iştirâ' ve serî'an rikâb-ı hümayûna gönderilmesi için bundan akdem fermân-ı hümayûn ile Mısır muhâfızı vezîr Osman Paşa'ya mektûb yazılmışdı. İle'l-ân haberi gelmedi, ol vakt sâdır olan fermân-ı hümayûnlarında debûs yoğidi ancak sorguç yazılmışdı. Bu defa sudûr bulan fermân-ı âlîleri üzere cenâbınız dahi tekrâr mektûb-ı şerîfiniz ile Osman Paşa hazretlerine âdem gönderüb sorguç ve debûsu su'âl idüb getürdesiz. Fî 4 Şa'bân sene 94.

**(120) Orta Macar Kralı Tökeli İmre ile Hıdmete Me'mûr Olan Eğri
Beylerbeyisi Hüseyin Paşa'ya Yazılmıştır**

Bundan akdem me'mûr ve ta'yîn olunduğunuz üzere Orta Macar Kralı Tökeli İmre ile zâhir şimdiye dek mülâkât olmuşsuzdur. Mukaddemâ, kral-ı mezbûra tenbîh ve sipâriş olunduğı üzere ordu-yı hümâyûn ile Beç kal'ası muhâsarasına mübâşeret olundukda kendüsi ile size dahi Pojon (Pozsony) kal'ası mukâbiline gelmek üzere söyleşilmişdi. Hâlâ bi-inâyetillâh on beş gün kadar vardır ki Beç kal'ası dahi cevânib-i erba'asından muhâsara olunub fazl-ı Hakk ile feth ü teshîri kuvvet-i karîneye gelmiş ümîdindeyiz, sizin ise dahi Pojon tarafına geldiğiniz haberi yoktur.

İş görülecek vakitlerdir, kral-ı mezbûr ile müzâkere ve işin mühimmini takdîm idüb Devlet-i alîyye'ye nâfi' hıdemât-ı celîle vücûda getürmek ve bundan sonra meks ve te'hîr itmeyüb Pojon üzerine gelmeğe ihtimâm ve dikkat eyleyesiz ve şimdiki hâlde ne mahallde ve ne işde olduğunuzu dahi yazub bildiresiz. Zahîren me'mûr olduğunuz üzere sizden dahi hıdemât-ı celîle me'mûl idüğü ma'lûmunuzdur. İmdi tazyî-i evkât itmeyüb kral-ı müşârün-ileyh ile ma'îyyet ve ittifâk üzere hareket ve işin ehemmini takdîm ile hıdmet vücûda [69a] getürmeğe bezl-i kudret eyleyesiz ve sâ'ir vâki' olan ahvâl ve âsârı i'lâmdan hâlî olmayasız. Fî 4 Şa'bân sene 94, orta Macar Kralına dahi bu üslûb üzere bir mektûb tahrîr olunmuşdur.

(121) Eğri Paşası Hüseyin Paşa'yadır

Hâlâ Orta Macar Kralı Tökeli İmre'den mektûb ve âdem gelüb me'mûr olduğu üzere Pojon kal'ası mukâbiline gelüb bir mıkdar Nemçe melâ'îni tecemmü' eyledüğün bildirmiş ve ucâleten beş altı bin Tatar askeri ta'yîn olunub ordu-yı hümâyûna gelen âdemisi delâleti ile Tuna'nın beru tarafından Pojon mukâbiline gönderilmişdir. Vardıklarında kendüleriyle haberleşüb sallâr ve botlar ile mi mümkindür ne hâl ile olur ise sultân-ı müşârün-ileyh ile asker-i Tatarı geçürmeğe ihtimâm eylemesi için kral-ı mezbûra dahi mektûb yazılmışdır.

İmdi siz dahi bu bâbda ihtimâm idüb bu mıkdar asker-i Tatar takvîyet ile Pojon Kal'ası muhâsarası asker görölmez ise münâsib olan vech üzere maslahata mübâşeret eyleyesiz. Eğer bundan ziyâde tedârik ve amele muhtâc ise iltifât itmeyüb kahr ü tedmîr-i a'dâ-yı dîn için ma'îyyet ve ittifâk ile bilâ-te'hîr kalkub, Tuna'nın öte tarafından Beç kal'ası mukâbelesine gelesiz. İnşâ'allâhu te'âlâ geldikde iktizâsına göre

dahi imdâd-ı asker ile takviyet ve a'dâ-yı dîne kahr ü hasâret tedârîki görülmekle ümîddir ki fazl-ı Hakk ile bir hıdmet-ı celîle zuhûrına bâ'is olasız.

Hemân siz dahi bu bâbda izhâr-ı gayret idüb muhâsara-i kal'a-asîr ise yanınızda olan ser-hadd askeri ve Orta Macar askeri ve asâkir-i Tatar ve kral-ı mezbûr ile ma'îyyet ve ittifâk üzere kalkub hıdmet vakti geçmeden ordu-yı hümayûn mukâbelesine gelmeğle ziyâde ikdâm ve ihtimâm eylesiniz. [69b] Sarf-ı himmet ile hıdmet vücûda getürecek vakitlerdir, hemân kemâl-i basîret ve intibâh ile hareket ve hıdmete bezl-i himmet ve keyfiyyet-i hâli ucâleten i'lâma dikkat eylesiniz. Fî't-târîhi'l-mezbûr.

(122) Vezîr-i Mükerrer Ser-asker İbrahim Paşa Hazretlerine

Benim izzetlü karındaşım, hâlâ Budin'de olan mühimmâtıdan cebe-hâne ve zehâ'ir makûlesi ordu-yı hümayûn-ı zafer-makrûna götürülmek için ordu-yı hümayûnda olan develer Budin'e gönderilmiştir. Yanık altına vardıklarında bir gün evvel varub cebe-hâne ve zahîreyi serî'an kaldırub, Yanık altına getürmeleri için siz dahi tenbîh ve te'kîd buyurasız ve inşâ'allâhu te'âlâ cenâbınız dahi yanınızda köprüler muhâfazasına me'mûr olan asâkir-i mansûre ile Beç kal'ası altında ordu-yı hümayûna lâhik olub muhlisîiniz ile ma'an muhâsara hıdmetinde bulunmanız iktizâ itmekle, şimdiden yanınızda olan tavâ'if-i askeri habîr ve âgâh idüb Budin'den gelecek zahîre ve cebe-hâne gelinceye dek askerîden bir ferd bî-haber yabanda kalmamak üzere hâzır olalar ve inşâ'allâhu te'âlâ Budin'e gidenler geldikde muhlisîinize i'lâm idüb tarafımızdan ne güne haber varır ise mûcibi ile amel buyurursız. Vech-i meşrûh üzere şimdiden habîr ve âgâh olub hâzır ve âmâde bulunasız. Bâkî hemîşe, fî 8 Şa'bân sene 94.

(123) Ser-asker İbrahim Paşa Hazretlerine

Benim izzetlü karındaşım, hâlâ Budin'den gelecek zehâ'ir ve cebe-hâne geldikde yanınızda olan cümle tavâ'if-i asker ile kalkub zahîre ve cebe-hâne ile ma'an Beç altına gelmeniz için bundan akdem mektûb-ı muhlisî tahrîr olunmuş idi ancak, cenâb-ı şerîfiniz anda olan tavâ'if-i asker [70a] ile yine kel-evvel Yanık mukâbilinde köprüler muhâfazasında kalmanız iktizâ itmekle, inşâ'allâhu te'âlâ Budin'den gelen zehâ'ir ve cebe-hâne geldikde cebeci başı ağa bendelerinin mektûbunda tasrîh olduğu üzere yanınızda olan cebeci neferâtından bin nefer cebeci ta'yîn ve bilâ-te'hîr

selâmet ile ordu-yı hümâyûna getürmeleri için gereği gibi tenbîh ve te'kîd idüb cenâbınız kel-evvel tavâ'if-i asâkir-i mansûre ile Yanık altında köprüler muhâfazası ile takayyüd ve ihtimâm ve vâki' olan ahvâl ve âsârı pey der-pey i'lâm buyurasız. Fî 13 Şa'bân sene 94.

(124) Eğri Beylerbeyisi Hüseyin Paşa'yadır

İzzetlü paşa hazretlerinin huzûrlarına, da'vât-ı sâfiyât ve teslîmât-ı vâfiyât ithâfından sonra muhlisâne inhâ olunur ki el-hâletü-hâzihi Siret (Szered) sahrâsında ikâmet ve imdâd-ı asker ile takvîyet olunmak i'lâm olunmuş. İltimâsınız üzere bundan akdem dahi on binden mütecâviz asâkir-i Tatar ile Alp Giray Sultân ta'yîn olunub Pojon mukâbiline gönderilmişdi. İle'l-ân asâkir-i Tatar ile Pojon mukâbilinde meks ve ârâm üzerelerdir ancak şimdiki hâlde Komaran adasında olan re'âyâ keferesi Tökeli İmre krala tâbi'yet eyledüğün kral-ı mezbûr i'lâm eyledi.

Bu takdîrce matlûb olan asker Komaran adası semtine gönderilse karşı yakaya geçirilmek mümkün müdür? geçirildiği sûrette ma'îyyet ve ittifâk ile olduğunuz mahallden hareket ve karşı yakadan Beç kal'ası mukâbiline gelmeğe imkân var mıdır? Tökeli İmre kral ile meşveret ve karâr-dâde olan re'y ve maslahat neyi müntic olur ise hakîkatî üzere i'lâm eyleyesiz.

Hâtıra-i mûrisü'l-halecân olan Lehlü'nin on iki bin asker imdâdı yazılmış, kemâl-i sıhhat ile alınan [70b] haber üzere Lehlü'nin imdâdı üç bin ve Nemçe keferesinin taburdan giden askeri dahi beş-altı binden ziyâde olmadığı sahîhdir. İmdi vech-i meşrûh üzere ordu-yı hümâyûndan mahall-i mezbûra asker gönderilmesi me'mûl olduğu üzere Komaran adası semtlerinden bir hâl ile geçirilmek ve ma'îyyet ve ittifâk ile karşı yakadan Beç kal'ası mukâbiline gelmeğe imkân var mıdır? gereği gibi kral-ı merkûm ile müzâkere ve ba'de'l-meşvere hakîkatî üzere i'lâm eyleyesiz. Fî 16 Şa'bân sene 94.

(125) Rikâb-ı Hümâyûn Kâ'im-makâmı İbrahim Paşa Hazretlerine

Benim izzetlü karındaşım, Mısırlı Şaban kulunuz ile mektûb-ı muhabbet-üslûbunuz vusûl bulub derûnunde her ne tahrîr olunmuş ise ma'lûm-ı muhlisî olmuşdur. Şevketlü ve kudretlü ve mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı İslâm hazretleri nev be-nev hüsn-ü teveccüh-i hümâyûnları berekâtıyla asâkir-i mansûre kullarının mazhar

olduğı âsâr-ı fevz ü nusret ahhârının i'âmın fermân buyurmuşlar, ol bâbda fermân şevketlü efendimizindir.

Benim izzetlü birâderim bundan akdem hazîne-dâr-ı şeh-r-yârî Ali Ağa muhlisîniz ile bi-fazlillahi te'âlâ metrislerimiz şaranpo dibine varduğı kudretlü efendimizin rikâb-ı hümâyûn-u şevket-makrûnlarına ve taraf-ı şerîfinize i'âm olunmuş idi. Ol zamândan târîh-i varakaya gelince bu muhlisînizi kolundan kal'a hendeki alınub ve hendekin vâsâtında olan tabyasına iki yerden kubûr ile varılub lağma mübâşeret olunmuşdır ve yemîn u yesârımızda olan iki koldan dahi kubûra mübâşeret olunub, anlar dahi henüz hendeke girmek üzerelerdir. Bi-fazlillahi te'âlâ tafsîl olunduğı üzere iki kubûr ile hendeke girildikde el kumbarası ve petrolî paçavralar atub envâ'-ı hiyel ü mekr ile cenk ü âşûbdan sonra kal'a mefâsıllarından yirmi dörder [71a] vukiyye atar-toplar ile kubûrları döküp siperlerimizi dağıdub yolumızı bozar idi ve oluk içine kazgan kumbaraları koyub kubûrda olan Rumili gâzilerinin üzerlerine lâ-yenfek yuvalar idi. Tabya dîvârına varub yapışıncaya dek tavâ'if-i asâkir-i mansûreden vâfir kimesne şerbet-i şehâdet-nûş itmişlerdir. Melâ'în-i hâsirînin tob ve kumbarası kesretine ve cebe-hâne ve mühimmâtının vefretine söz yokdır. İnâyet-i bârî ile girîbân-ı kal'aya guzât-ı İslâm dahi henüz pençe urmak ve adım adım ileri varmak üzerelerdir.

Bu güne gelince bi-lütfillahi te'âlâ vücûda getirilen hıdmet ve amel budır. Bundan sonra dahi eltâf-ı ilâhîyyeden her ne zuhûra gelür ise pey der-pey yazılub bildirilüb benim izzetlü birâderim erbâb-ı metris kolu üzere bu kal'a-yı vücûh ile sâ'ir ser-hadd kal'alarımızdan birine mukâyese itmiyorlar ve muhâsara ve mukâtele imtidâd bulub tasavvurdan ziyâde vakt giçdi dimiyorlar. Cenâb-ı bârîden recâmız budur ki bî-hâsebü'l-âkl ve't-tahmîn mutasavver olan zamân hulûlünden evvel feth ü teshîrin mukadder ve ân-karîb feth-nâmeler ile rikâb-ı hümâyûn-ı şevket-makrûna ahhâr-ı sârre ırsâlin müyesser eyleye. Vemâ zâlike alellahi bi-azîz²²⁶, hemân du'â-yı hayr-ı icâbet-medârlarından ferâmuş buyurmamaları me'mûldür. Fî 17 Şa'bân sene 94.

²²⁶ Yazır, a.g.e., c.3, s.780; İbrâhim Sûresi 20. Âyet (ve Allah'a göre bu ehemmiyetli bir şey değildir.)

(126) Kenarına Yazılmışdır

Benim izzetlü karındaşım, Abdurrahman Paşa ile Gazi Paşa-zâde Mehmed Paşa Estergon muhâfazasına ta'yîn buyurulmuş, münâsib ve ma'kûl olmuş. Estergon'a on iki sâ'at yerde Budin vâlisî vezîr-i mûkerrem İbrahim Paşa muhlisîniz yirmi bin mîkdârı asker ve Tuna'nın öte tarafında Orta Macar Kralı yirmi beş bin mîkdârı Macar tâ'ifesi ve on bin kadar ser-hadd guzâtı ile Eğri beylerbeyisi Hüseyin Paşa hâzır [71b] ve müheyyâ durur iken, Estergon'un sefer-i hümayûna me'mûr olan zu'amâ ve erbâb-ı tîmârî dahi geri döndürölüb Budin kolundan müstevfî asker ile muhâfaza ve ta'mîri husûsu sipâriş olunmuşidi. Bunların dahi me'mûr olduğu ihtimâm-ı müceb olmağla münâsib-i hâl olmuş.

(127) Ser-asger Vezîr İbrahim Paşa'yadır

Benim izzetlü karındaşım, hâlâ Nemçe keferesi nehr-i Tuna'nın karşı tarafında bir mîkdâr asker-i hezîmet-eseri ile tabur çevirüb Devlet-i aliyye'ye itâ'at üzere olan Orta Macar tâ'ifesine îsâl-i mazarrat kasdında olduğu i'lâm olunmağla, sizinle ma'an cisrler muhâfazasına me'mûr olan Özi vâlisî vezîr-i mûkerrem izzetlü Mustafa Paşa hazretlerini ve ber-vech-i Arpalık hûdavendigâr ve Ankara sancaklarına mutasarrıf olan Ali Paşa ve diğeri Ali Paşa'yı ol tarafda yine cisrler muhâfazasında alıkoyub, mâ'adâ sizinle me'mûr olan dört bölük halkı ve dergâh-ı âlî yeniçerileri ve eyâletiniz askeri ve mükemmel kapunuz ve sâ'ir yanınızda olan tavâ'if-i asker ile mu'accelen kalkub Pojon kal'ası mukâbelesinde nehr-i Tuna'yı hâzır olan botlar ile geçüb Orta Macar Kralı Tökeli İmre ile mülâkî ve kral-ı müşârün-ileyhin yanında olan asâkir-i mansûreye baş ve buğ olub ma'iiyet ve ittifâk ile düşman-ı dînin kahr ü tedmîrine ve bi-fazlillahi te'âlâ tabur-ı hezîmet-âsârlarının feth ü teshîrine ihtimâm ve dikkat eylemeniz iktizâ itmekle, me'mûr olduğunuz minvâl-i meşrûh üzere itmâm-ı hıdmetden sonra hâlâ muhâsara olunan Beç kal'ası mukâbelesine gelüb hıdemât-ı hümayûnda mevcûd bulunmanız bâbında emr-i şerîf-i âlî-şân sâdır olmağla mûcibince mektûb-ı muhlisî tahrîr olunmuşdır.

Lede'l-vusûl vârid olan fermân-ı celîlü'l-kâdirde tasrîh olunduğı üzere amel buyurub, bir sâ'at mukaddem nehr-i Tuna'yı ubûr ve kral-ı müşârün-ileyh ile ma'iiyet ve ittifâk ile vech-i meşrûh [72a] üzere hıdmet vücûda getürmeğre bezl-i mîkdûr buyurub, bi-fazlillahi te'âlâ kahr ü tedmîr-i a'dâ-yı li'âm ile itmâm-ı hıdmetden sonra

mu‘accelen Beç kal‘ası mukâbiline gelmeğe sa’y ve ikdâm eylesiniz. Bu bâbda cenâb-ı şerîfinizden kemâl-i gayret ve hamîyyet ile lâîk-ı dîn-i devlet olur hıdmet-i celîle vücûda getürmek me’mûlümüz olmağla, inşâ‘allâhu te‘âlâ kemâl-i basîret ve intibâh ile müdebbirâne hareket ve uğur-u hümâyûn-ı şehir-yârîde hıdmet-i pesen-dîde vücûda getürmeğe bezl-i dikkat buyurmanız me’mûldür. Bâkî hemîşe.

(128) Kenarına Yazılmışdır

Benim izzetlü birâderim, Yanık kurbında vâki‘ köprüler muhâfazası hâlâ Erdel Kralı Apafi Mihâl’e sipâriş ve havâle ve gelüb giden ebnâ-yı sebîlin dahi selâmet ile zehâb u iyâbı Özi vâlîsi vezîr-i mükerrem Mustafa Paşa hazretlerine tefvîz olunmuştur. İkisine dahi hıdmet-i lâzımelerinden hüsn-i tedbîr ve gönül birliği ile dikkat ve ihtimâm eylemeleriçün tenbîh ve te’kîd eylesiniz ve cenâbınız dahi me’mûr olduğunuz üzere kemâl-i sür‘at ve isti‘câl ile hareket ve izhâr-ı merdâne-gî ve gayret idüb bir gün evvel Eğri beylerbeyisi Hüseyin Paşa ve Tökeli İmre’ye mülâkî olub, sizden me’mûl olduğu üzere hıdmet-i celîlede mevcûd bulunmağa ziyâde şitâb ve himmet eylesiniz. Zerre kadar te’hîr ve ta‘vîke ruhsat göstermiyesiz. Sene 94.

(129) Özi Vâlîsi Vezîr Mustafa Paşa’yadır

Hâlâ Yanık kal‘ası altında köprüler muhâfazasına me’mûr olan vezîr-i mükerrem izzetlü ser-asker İbrahim Paşa hazretleri yanında olan asâkir-i mansûre ile hıdmet-i âhara me’mûr olmağla zikr olunan cisrler muhâfazasına Erdel Kralı ta’yîn olunub, siz eyâletiniz askeriyle [72b] ber-vech-i Arpalık hûdavendigâr ve Ankara sancaklarına mutasarrıf olan Ali Paşa ve diğer Ali Paşa ile ebnâ-ı sebîlin sâlimen zehâb u iyâbına me’mûr olmuşsızdır. İmdi hâkim-i mûmâ-ileyh ile kemâl-i ittifâk ve hüsn-ü tedbîr-i vifâk ile ordu-yı hümâyûna gelüb-giden ebnâ-yı sebîlin selâmet-i hâl ile zehâb u iyâbı husûsuna sa’y ve ihtimâm eylemeniz bâbında sâdır olan emr-i şerîf-i âlî-şân mûcibince mektûb-ı vedâd tahrîr olunmuştur. Lede’l-vusûl mûceb-i emr-i âlî üzere amel buyurub minvâl-i meşrûh üzere kemâl-i basîret ve intibâh ile ebnâ-ı sebîlin selâmet ile zehâb u iyâbı husûsunda bezl-i makdûr ve sarf-ı sa’y-ı nâ-mahsûr buyurasız. Bâkî hemîşe sene 94.

(130) Uyvar Paşası Hasan Paşa'ya

İzzetlü Paşa hazretlerinin huzûrlarına, da'vât-ı sâfiyât ve teslîmât-ı vâfiyât ithâfindan sonra muhlisâne-i inhâ olunur ki, hâlâ Eğri beylerbeyisi olup Orta Macar Kralı Tökeli İmre ile hıdemât-ı aliyyeye me'mûr olan Hüseyin Paşa'nın me'mûr olduğu hıdemet-i mühimme bi-inâyetillahi te'âlâ husûle getirilmek ehemmiyetli ve elzem olmağla, ceng ü harbe kadar olan âdemlerinize kethûdanızı baş ve buğ ve Uyvar'ın dahi atlu askerinden darb u harbe kâdir olanları mümkün olan mertebe kendünüz intihâb ve kethûdanız ile mükemmel ve müsellahtaki ta'yîn idüb serî'an ve âcilen müşârûn-ileyhin yanına irsâl ve isâl eylemeniz bâbında emr-i şerîf-i celîlü'l-kadr sâdır olmağla mûcibince mektûb tahrîr olunmuştur. Vusûlünde gerekdir ki sudûr bulan fermân-ı âlî-şânda ta'yîn ve tasrîh olduğu üzere amel ve mümkün olan mertebe ziyâde asker göndermeğe ve bir sâ'at evvel paşa-yı müşârûn-ileyhin yanında mevcûd itdirmeğe ziyâde takayyüd ve ihtimâm eyleyesiz [73a] ve bundan sonra dahi me'mûr olduğunuz hıfz u hırâset umurunda bezl-i kudret eyleyüb şimdiye dek vekâyi' ve şimdiden ahz ve istimâ' eyledüğünüz ahvâl ve âsârı dahi hakîkati üzere tahrîr ve i'lâm eyleyesiz. Bâkî izzet dâ'im-bâd, fi Şa'bân 22 sene 94.

(131) Bu Dahi Kenarına Yazılmışdır

Benim rif'at-mendim, hâlâ Yanık altında olan ser-asger izzetlü İbrahim Paşa hazretleri dahi yanında muhâfazaya me'mûr olan cümle asâkir-i mansûre ve tavâ'if-i Tatar ile Pojon kal'ası mukâbelesinde vâki' geçidden Tuna'nın karşı tarafına geçüb bir gün evvel Eğri beylerbeyisi Hüseyin Paşa ve Orta Macar Kralı Tökeli İmre ile mülâkât ve hıdemât-ı aliyye de bezl-i sa'y ve dikkat eylemeleriçün mü'ekked emr-i şerîf-i âlî-şân ile tenbîh ve te'kîd olunmuştur. İmdi sizin dahi göndereceğiniz kapunuz askeriyle kethûdanız ve Uyvar'ın atlu askerini vezîr-i müşârûn-ileyh hazretlerinin yanına gönderüb bir sâ'at evvel yanında mevcûd ve hıdemât-ı hümâyûnda bezl-i mechûd eylemeleri için tenbîh ve te'kîd idüb yollayasız.

(132) Eğri Beylerbeyisi Hüseyin Paşa'ya Mektûbdır

İzzetlü Paşa hazretlerinin huzûrlarına, tahiyyât-ı sâfiyât ve teslîmât-ı vâfiyât ithâfindan sonra muhlisâne inhâ olunur ki, hâlâ Yanık altında olan ser-asger vezîr-i mükerrem izzetlü İbrahim Paşa hazretleri dahi yanında muhâfazaya me'mûr olan umûmen tavâ'if-i asâkir-i mansûre ve Tatar askeri ile serî'an kalkub Pojon tarafında olan geçidden bir gün evvel karşı tarafınıza geçmek için mü'ekked emr-i şerîf-i âlî-şân ile me'mûr olmuşlardır. İnşâ'allâhu te'âlâ vezîr-i müşârün-ileyh hazretleri üç dört güne dek bi'l-cümle [73b] asâkir-i mansûre ile size mülâkî olurlar.

Hemân vardıkları gibi bilâ-tevakkuf karşı tarafa geçmelerine kifâyet idecek mertebe sal ve bot ve kayıklar tedârik ve hâzır eyleyesiz ve bi-fazlillahi te'âlâ mütevekkilken alellah bundan sonra te'hîr ve tereddüd itmeyüb ma'îyyet ve ittifâk ile hareket ve kahr ü tedmîr-i a'dâ-yı dîn için bir gün evvel Beç kal'ası mukâbiline gelmeğe gayret ve sür'at eyleyesiz. Bi-inâyetillahi te'âlâ şimdiki hâlde külliyyet ile imdâd ve takviyet olundunuz, hemân bir gün evvel me'mûl olduğu üzere siz dahi hıdmet vücûda getürmeğe bezl-i dikkat eyleyesiz. İnşâ'allâhu te'âlâ bu tarafa geldiğinizde dahi nice nice hayırlı maslahatlar vücûda getürölmek ümîd olunur. Bâkî izzet dâ'im-bâd, fî Şa'bân 25 sene 94.

(133) Rikâb-ı Hümâyûn Kâ'im-makâmı İbrahim Paşayadır

Benim izzetlü karındaşım, irsâl buyurulan mektûb-ı şerîfleri vürûd bulub derûnunde derc ve tazmîn kılınan ahvâl ve âsâr bi'l-cümle ma'lûm-ı muhlis-i muhâleset-şî'âr olmuşdır. Devletlü Vâlide Sultân efendimiz hazretlerinin, dâr-ı fenâdan dâr-ı ukbâya rihlet iyledüğü haberi derd ve hüznümüzün kat kat olmasına bâdî olmağla dîdemiz giryân derûnumuz biryân olmuşdır. Cenâb-ı melik-i mennân şevketlü ve kudretlü efendimiz pâdişâh-ı cihân hazretlerinin mâye-i emn ü emân olan vücûd-ı hümâyûnların âfât-ı kevn ve mekândan emn ü sâlim ve dünyâ durdukça taht u saltanatlarında dâ'im ve kâ'im itmekle gonca-i gül-zâr-ı devlet ve sa'âdetleri olan şehzâde efendilerimizi dahi bağışlamış ola.

Benim sa'âdetlü birâderim, şehîdan fevt olan Hasan Paşa'nın bu tarafda olan eşyâsı ashâb-ı düyûna ihsân olunmağla, âlâ-mâ-farzullah taksîm-i guremâ olmak için teslîm olunub Ahmed kethüdanın [74a] dahi bu tarafda olan eşyâsının defteri ve

Belgrad'da meks-i hümâyûn için virilen akçenin cevâbı dahi defter-dâr efendi senâ-kârlarına kâ'ime itdirilüb gönderilmiştir.

Benim sa'âdetlü birâderim, bu taraf ahvâli su'âl buyurulur ise bi-inâyetillahi te'âlâ Devlet-i aliyye-i cihân-dârîde Bakan-oğlu, Nadaş-oğlu ve Rakoczi-oğlu kendülerine tâbi' olan memleket ahâlisi ile Devlet-i aliyye'ye itâ'at ve vâfir âdemleriyle kendüleri dahi ordu-yı hümâyûn-ı zafer-nümûna gelüb arz-ı ubûdiyyet itmeleriyle, teşrîfât-ı mülûkâne ile ikrâm olundılar ve Komaran kal'asından mâ'adâ Komaran adasında olan Orta Macar re'âyâsı dahi külliyyet ile Tökeli İmre krala teba'ıyyet idüb içlerinden müstevfî âdem dahi kral-ı merkûm yanına gelüb vâki' olan hıdemâtta bulunmalarıyla bi-lütfillahi te'âlâ Tuna'nın öte yakasından ordu-yı hümâyûn tarafına âdemleri ve âdemlerimiz varub gelmek üzeredir. Ve'l-hâsıl Tuna'nın karşı tarafında olan taburdan gayrı melâ'inin bir cem'ıyyeti olduğu mesmû' değildir ve Erdel kralı dahi ağustosun on üçüncü günü me'mûr olduğu üzere Erdel askeri ile ordu-yı hümâyûna gelüb muhlisînizle buluşdı ve de'b-i kadîm üzere teşrîfât-ı mülûkâne ile nevâziş ve iltifât olundu.

Tuna'nın orta yakasında meks üzere olan tabur-ı makhûr ile'l-ân reh-girâ-yı idbâr olmayub karşı yakadan Beç kal'ası mukâbiline gelmeğe me'mûr olan ser-hadd askeriyle, Eğri beylerbeyisi Hüseyin Paşa ve Orta Macar kralına îsâl-i mazarrat kasdında olduğu ve gün be-gün tecemmü' ve izdiyâd bulduğu mesmû' olmağla asâkir-i İslâma takviyyet ile melâ'inin kahr ü tedmîri için Yanık mukâbilinde olan vezîr-i mükerrerem izzetlü İbrahim Paşa hazretleri yanında olan asâkir-i mansûre ile ta'yîn ve serî'an [74b] kalkub kral-ı merkûm ile Hüseyin Paşa'ya mülâkî ve anda olan asâkire baş ve buğ olub bi-fazlillahi te'âlâ dernek ve cem'ıyyet-i küffârı perîşân itmeğe bezl-i makdûr ve Tuna'nın karşı yakası ile Beç kal'ası mukâbelesine gelmeğe sa'y-yı mevfur eylemesiçün tenbîh olunmuştır ve Yanık'da cisrler muhafazasını Erdel kralı der-uhde itmekle mezkûr dahi serî'an varub hıdmet-i lâzımesinde bulunmak için ordu-yı hümâyûndan avdet itdirilüb cisrler muhafazasına yollanmıştır ve ordu-yı hümâyûna gelüb giden ebnâ-ı sebîlin dahi selâmet ile zehâb u iyâbı husûsı Özi vâlisi izzetlü vezîr Mustafa Paşa hazretlerine sipâriş olunub kapusu ve eyâleti askeri ve hûdavendigâr ve Ankara paşaları kapuları ile ve Bosna ser-haddinin piyâde neferâtı dahi Yanık altında alıkonulub vezîr-i müşârûn-ileyh kral-ı mezbûr ile ma'ıyyet ve ittifâk ve hüsn-ü tedbîr ve vifâk üzere edâ-yı hıdmete teşmîr-i sâk eylemeleriçün gereği gibi tenbîh ve te'kid

olunmuştur. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at ve kâm-rânî dâ'im-bâd, fî gurre-i nûn sene 94.

(134) Kenarına Yazılmışdır

Benim sa'âdetlü birâderim, ahvâl-i muhâsaradan dahi istifsâr buyurulur ise bi-inâyetillahi te'âlâ orta kolumuz hendek vâsâtında olan tabya-ı kebîre varub ve lağım ile atub tabyanın yukarısında yeniçeri ve tîmâr serdengeçdileri ve sağ ve sol kol erbâb-ı tîmârı dahi metrisler alub, tabyanın üzerinde melâ'în ile dest be-girîbân ceng itmek üzerelerdir ancak kal'a-i mezbûre metânet ve su'ûbet üzere olduğundan mâ'adâ, mühimât ve cebe-hânesi dahi ziyâdesiyle kesret ve mahsûr olan melâ'în bu mertebe inâd ve huşûnet üzeredir ki ta'bîre gelmez ve yemîn u yesârda olan iki [75a] kol dahi hendeğin haricinde şaranpo ve kümelerin geçüb hendek başına varmışlar ve kubûrlar delûb hendek içine girmeğe sa'y ve dikkat itmek üzerelerdir. Bu vech üzere melâ'în ile mukâbele ve mukâtele olunub gün be-gün ayak ayak ilerü yürünmek üzeredir. Cenâb-ı hayy kâdr-i hayr ile karîn-i teysîr eyleye. Hemân asâkir-i İslâm ile bu muhlislerin du'â-yı hayırdan ferâmuş buyuramaları me'mûldür.

(135) Ser-asger İbrahim Paşa'yadır

Benim izzetlü karındaşım, hâlâ Yanık mukâbilinde olan cisrler muhâfazası Erdel kralına sipâriş ve gelüb-giden ebnâ-ı sebîlin selâmet ile gelüb-gitmesi husûsı dahi Özi vâlîsi vezîr Mustafa Paşa hazretlerine tefvîz olunub cenâbınız sâ'ir tavâ'if-i asâkir-i mansûre ile serî'an Pojon mukâbelesinden ubûr ve ser-hadd askeri ve Orta Macar kralına mülâkî olmanız için bundan akdem emr-i şerîf gönderilmişidi. Nihâyet bi-inâyetillahi te'âlâ Beç kal'ası mukâbilinde köprü başında olan melâ'în reh-girâ-yı idbâr olub köprüler yapılmak üzere olmağla, cenâbınızın ol tarafa varmanız iktizâ itmeyüb Erdel kralı ol cânibe varduğı sâ'at cenâbınız ma'an me'mûr olan tavâ'if-i mansûre ile serî'an ve âcilen kalkub doğru ordu-yı hümâyûna gelüb hıdemât-ı aliyye de mevcûd bulunmanız bâbında sâdır olan emr-i şerîf-i âlî-şân mûcibince mektûb-ı muhlisî tahrîr olunmuştur. Lede'l-vusûl bu defa vârid olan fermân-ı âlîde tasrîh olunduğı üzere amel ve bir sâ'at evvel ordu-yı hümâyûna gelmeğe sa'y ve dikkat buyurub, kat'an avk u te'hîre ruhsat göstermiyesiz. 3 Ramazan Sene 94.

(136) Kā'im-makām Paşa Hazretlerinedir

Benim izzetlü karındaşım, inşâ'allâhu te'âlâ bu sene-i mübârekekte iktizâ [75b] iden kışla husûsı ve menâzil zehâ'iri umûrî ve bu husûs için enderûn-u hümayûndan alınan akçenin havâle emîrleri defter-dâr efendi kullarının mektûbunda tafsîl ve tasrîh olduğu üzere tarafınıza gönderilmiştir.

Bu muhlisleri dahi cümle asâkir-i mansûre ile hâlâ Budin sahrâsında ikâmet üzereyiz. İnşâ'allâhu te'âlâ bu ser-haddlerin umûr ve husûsu temşiyetinde kemâ-yenbagî bezl-i dikkat ve ihtimâm ve gereği gibi nizâm virildikten sonra taraf-ı şerîfinize her husûs tafsîl üzere i'lâm olunur. Hemân Hakk sübhânehu ve te'âlâ tevfiik ve inâyetin karîn hâl eyleye. Bundan böyle dahi rikâb-ı hümayûn-ı şevket-makrûnda iktizâ iden levâzım-ı umûrî pey der-pey tahrîr ve i'lâmdan tehâşî buyurmamaları mercûdur. Bâkî hemîşe, fî Şevvâl 7 sene 94.

(137) Budin'de Taraf-ı Hümayûndan Silâhdar Ağa ile Sâhib-i Devlete Kılınc ve Kaftan Gelüb Yine Müşârûn-ileyh Avdet İtdirildikde Kā'im-Makām Paşaya ve Musâhib Paşaya Yazılmışdır

Benim izzetlü karındaşım, mektûb-ı muhâleset-üslûbunuz vâsıl olub derûn-ı muhabbet-meşhûnunda derc ü tahrîr buyurulan mezâmîn-i muvâlât-ı kadîme ve edevât-ı musâfât-ı müstedîme mütâla'ası mezîd-i huzûz ve inbisât ile bâ'is-i inşirâh-ı fu'âd ve mevâdd-ı mihr ü muhabbete sad-çendân-ı bâdî-i terakkî ve izdiyâd olmuştur. Hem-vâre müstedâm-ı sa'âdet ve âfiyet olalar.

Şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve kerâmetlü efendimiz pâdişâh-ı rû-yı-zemîn hazretlerinin bu kulları hakkında deryâ-yı bi-girân-ı avâtıf ve inâyet-i husrevânîleri mevc-efgen ihsân olub, izzetlü Silâh-dâr Ağa oğlumuz ile semmûr-ı fâ'izü's-sürûra dûhte-i hil'at-ı mûrisü'l-behçet ile şemşîr-i zafer-te'sîr-i cihân-dârîleri şeref-bahşâ-yı vusûl olub, hatavât-ı ta'zîm ve iclâl ile istikbâl ve merâsim-i tevkîr ve ikrâm ikmâlinden sonra hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrûn bir sevb hil'at-ı [76a] fâhiredir ve bir şemşîr-i nusret-peyker bend-i kemer kılınub cümle vüzerâ ve a'yân asker-i muvâcehesinde hatt-ı hümayûn-ı tesliyet-makrûnları kıra'at olunub, envâ'-ı sûz ve güdâz ve göz yaşları ile devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhî ve kıyâm-ı fer u haşmet-i şehin-şâhî du'âları tekrâr kılınmıştır.

Hakk sübhânehu ve te‘âlâ hemîşe şevketlü ve kudretlü efendimizin tîğ-i bî-dirîğ-i cihân-güşâların cilâ-dâde-i miskâle-i fevz u zafer ve nakş-âyet-i feth u nusret ile pûr-zîb ve fer eyleye âmîn. Bundan böyle dahi bu muhlis-i sâfiü’l-fu‘âdların hâtır-ı şerîfden dûr ve du‘â-yı hayırdan mehcûr buyurmayub, rikâb-ı hümâyûn-u şevket-makrûna müte‘âllik muktezî olan levâzım-ı umûru müta‘âkiben mektûb-ı muhabbet-mashûblarıyla tahrîr ve iş‘âra himmet buyurmaları mercûdır. Bâkî hemîşe, fî Şevvâl 9 Sene 94.

(138) Kâ'im-Makâm Paşanın Mektûbı Kenarına Yazılmışdır

Benim sa‘âdetlü birâder-i ekremim, şevketlü ve kudretlü pâdişâhımız hazretlerinin fermân-ı hümâyûnlarıyla Kırım Hânlığı Hâcî Giray Sultân’a tevcîh olunub selefi olan Murâd Giray Hân’a dahi mu‘tâd üzere sâlyânesi ta‘yîn ve kendü talebi ile Yanbolu’ya gönderilmişdir. Müceddeden Kırım Hânı olanlara şevketlü ve azametlü efendimizin taraf-ı hümâyûnlarından ihsân oluna gelen teşrîfât defteri aynî ile huzûr-ı şerîfe gönderildi. İnşâ‘allâhu te‘âlâ minvâl-i meşrûh üzere taraf-ı hümâyûndan bir kulları ile gönderilmeğe himmet buyurasız.

(139) Uyvar Beylerbeyisi Ali Paşa’yadır

Mektûbunuz vâsıl olub, ahvâl-i düşmana müte‘âllik derûnunde her ne tahrîr ve i‘lâm eylemiş iseniz bi’t-tamâm ma‘lûmûmuz olmuştur. Me’mûr olduğunuz umûr-ı muhâfazada sizden me’mûl ve melhûzumız olan vech üzere kemâl-i basîret ve intibâh ile merdâne ve dilîrâne hareket idüb ıyâzen-billahi [76b] te‘âlâ düşman-ı dînin kasd-ı fâsidleri zuhûr ider ise izhâr-ı gayret ve hamîyyet ile gereği gibi müdâfa‘a ve muhâfazada kuvvet-i kalb ile bezl-i kudret ve sarf-ı miknet eylesesiz ve sizinle muhâfazaya me’mûr olan kolağalarına ve sâ’ir a‘yân-ı guzât-ı mansûreye dahi tenbîh ve te’kîd eylesesiz ki bu bâbda kemâ-yenbagî celâdet ve hamîyyet ile uğur-ı dîn-i mübîninde her biri dilâverane hîdmet ve sebât-ı kâdem ile makâm-ı müdâfa‘a da sa’y ve himmet eyleyeler.

Hâlâ biz dahi, cümle asâkir-i mansûre ile Budin sahrâsında hâzır ve âmâdeyiz. Her vechle imdâd ve i‘ânetinizde dakîka fevt olunmayub ziyâdesi ile her umûrunuzda ihtimâm olunur. Tamâm-ı gayret ve hamîyyet ile hîdmet-i celîle vücûda getürecek vakitdir, göreyim sizi. Bi-lütfillahi te‘âlâ kavîyyü’l-kalb olub ve himmet ve celâdetinize kat‘an fütûr vermeyüb, cümle guzât-ı müslimîn ile gereği gibi muhâfaza

umûrunda bezl-i ictihâd eyleyesiz. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ tevîk ve inâyetin karîn idûb a‘dâ-yı dînin fikr-i fâsidîn yine kendü başlarına râci‘ eyleye. Bundan böyle dahi basîret üzere olub, düşman-ı dînin keyfiyyet-i hareketlerin ve fikr-i bedlerin bir hoş tecessüs ve tefahhus ile yine vâki‘ hâli mu‘accelen i‘lâm eyleyesiz ki bu taraftan dahi iktizâ iden hareket ü amel ne ise vücûda getirile. Fî Şevvâl 11 Sene 94.

(140) Kaniye Beylerbeyisi Seydî-zâde Mehmed Paşayadır

Mektûbunuz vâsıl olub, derûnünde her ne tahrîr ve i‘lâm olunmuş ise ma‘lûmumuz olmuştur. Benim oğlum takdîr-i ilâhî muktezâsı bu imiş, bunda müceb-i za‘af-ı kalb olacak hâlet yokdur. Elhamdülillahi te‘âlâ kuvvet-i bâzû-yı İslâm yerindedir, Cenâb-ı Hakkın avn u inâyeti ile bu melâ‘înden inşâ‘allâhu te‘âlâ vakt-i mukadderinde vefk-i merâm üzere ahz-ı intikâm olunur.

Hâlâ biz dahi cümle asâkir-i mansûre ile [77a] Budin sahrâsında ikâmet üzere olub, ol ser-haddlerin umûr-ı lâzimesi tedârikinde sa’y ve ikdâm üzereyiz. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ hudûd-u İslâmiyye’ye hıfz ve vikâye-i samedânîsin karîn eyleye. Bundan böyle dahi me’mûr olduğunuz üzere hıfz u hırâset umûrunda kemâl-i basîret ile bezl-i kudret ve sarf-ı himmet idûb düşman tarafın tecessüsden hâli olmayub zuhûr iden ahvâl ve âsârı serî‘an ve âcilen yazub bildiresiz. Bâkî izzet dâ’im-bâd, sene 94.

(141) Uyvar Beylerbeyisi Ali Paşayadır

Ciğerdelen sahrâsında düşman-ı dîn ile vak‘a-i ûlâ vâki‘ olan hâlet ile vak‘a-i sâniyyede zuhûr iden vak‘a ma‘lûmunuz olmuştur. İmdi siz bu husûsda kat‘an kalbinize za‘af ve gayret ve hamîyyetinize fûtûr getürmeyüb hemân avn u inâyet-i Bârî ile muhafazasına me’mûr olduğunuz kal‘a-i pâdişâhîyi kemâl-i basîret ve intibâh ile gereği gibi hıfz u hırâset ve anda olan guzât-ı İslâmın cümlesi ile izhâr-ı gayret ve celâdet eylemeğe bezl-i kudret eyleyesiz. Elhamdülillahi te‘âlâ kal‘a-i mezbûrenin muhafazasına kifâyet idecek kadar askeri ve sâ’ir mühimmât ve levâzımı yerindedir.

İyazen billahi te‘âlâ sizin kusûr-ı himmet ve gayretiniz sebebi ile düşman tarafından bir zarar u gezend isâbet ider ise bu husûsda siz ve anda olan cümle rû’esâ-yı asker bir vechle cevâb viremeyüb sonra mazhar-ı ukûbet olursız. Hemân göreyim sizi, sizden me’mûl olduğu üzere gayret ve hamîyyet ve kemâl-i teyakkuz ve basîret ile muhafaza umûrunda bezl-i kudret eyleyesiz. Tamâm-ı gayret mahallîdir ve dîn ü devlete hıdmet idecek vakittir. Bu bâbda zuhûra gelen hıdmetinizin kadri bilinüb,

mazhar-ı sa'âdet-i dünyâ ve âhiret olmanızda şübhe yoktur. Fîmâ-bâd dahi yine her ahvâlinizi yazub bildirmekden hâlî [77b] olmayub, me'mûr olduğunuz muhâfaza emrinde cân u baş ile bezl-i makdûr idesiz. Fî Şevvâl 18 Sene 94.

(142) Estergon'da Tımışvar Beylerbeyisi Hasan Paşaya Tezkere

Benim rûhum paşa hazretleri, düşman-ı dînin Tuna üzerinde binâyâ mübâşeret eyledüğü köprüyi bi-avnillahi te'âlâ hedm için bir münâsib mahalle bir-iki tob indirilüb toblansa yapılmasına mâni' oluna bilür mi? eğer nefsü'l-emrde bir mevzi'-i münâsibe bir-iki tob indirilüb atılmağla köprüleri binâsına mâni' olmak mümkün olur ise ve tob indirildiği sûrette ıyâzenbillahi te'âlâ düşman tarafından bir mazarrat irişmek gâ'ilesi yoğise, minvâl-i meşrûh üzere toplanmak yine izhâr-ı şevkete dâ'ir bir ma'kûl maslahat fehmi olunur. Bu husûsı Anadolu Beylerbeyisi Hasan Paşa ve sâ'irleriyle gereği gibi âkıbet-endîşâne müşâvere ve mülâhaza eyleyüb bu bâbda düşman-ı mekrinden bir gâ'ile yoğise bilâ-tevakkuf mümkün olduğu merteye toplamak ile köprüyi yapıdırmamağa sa'y ve dikkat eyleyesiz ve bu husûsın hakikatini mu'accelen yazub bildiriniz. Fî Şevvâl 22 sene 94.

(143) Kâ'im-makâm Paşa Hazretlerine

Benim izzetlü karındaşım, Hızır Paşa ve Mustafa Paşa ve Karaman ve Sivas beylerbeyileri Mehmed Paşa ve Hâlil Paşa'nın metrûkâtları defteri rikâb-ı hümayûn-u şevket-makrûna gönderilmiştir. Benim izzetlü birâderim Adana Beylerbeyisi Emîr Paşa senâ-kârları bu seferde mecrûh ve bî-mecâl olmağla kendüye Musul eyâleti tevcîh ve ihsân buyurulmak bâbında şevketlü efendimizin rikâb-ı hümayûnlarına telhîs olunduğu ma'lûm-ı sa'âdetinizdir. Müfettiş Hüseyin Paşa hazretleri mansıp oldukları sûrette teftîş umûru hâlî kalur, elbette Anadolu'da ise bir müfettiş [78a] ve asker sürücü olmağa muhtâcdır. Emîr Paşa senâ-kârlarının eskiden itdüğü bir maslahattır. Teftîşcilik dahi buna ihsân olursa bu husûsda kendüden hıdmet me'mûl olunur. Bâkî hemîşe, Şevvâl 27 Sene 94.

(144) Bu Dahi Kenarına Yazılmışdır

Benim sa'âdetlü karındaşım, bundan akdem rikâb-ı hümayûn-ı şevket-makrûndan karz alınub mukâbelesinde teslîmi lâzım olan bin beşyüz kise akçenin mümkünü'l-husûl ve sağ olmak üzere havâle emîrleri evvel be-evvel tahsîl olunmak için cenâb-ı şerîfinize teslîm olunmuşıdi. Şevketlü ve kudretlü efendimiz meblağ-ı

mezbûrun çoğu tahsîl olunmaduğına müte‘âllik ba‘zı ahvâl kâlem-i hümâyûnlarına getürmişler.

İmdi benim birâderim, bunun tahsîl olunmaduğının vechi ba‘zı hıdemâtın zabtı hulûl idüb vakt-i taksîti gelmedüğinden midir? yohsa bunun hakîkati ve aslı nedir? ve bundan mâ‘adâ bin kise akçe dahi kul mevâcibine virilmek ve avdet-i seferde hâzır bulunmak üzere cenâb-ı sa‘âdetlerine sipâriş olunmuşıdi. Bu akçeden dahi ne tahsîl olundu ve ne mıkdârı kusûr kaldı bilmeziz. Bizim ise ümîdiz budur ki, bunlar tahsîl olunmağla mevâcib içün bize âzim-i medâr ola. Bu iki mâdde de vâki‘ hâl ne ise tafsîl üzere yazub bildirmek husûsunda ihtimâm buyurmaları me’mûldür. Şimdiki hâlde mevâcib husûsunda olan ihtimâmımız bir işe benzer makûlesi değildir, evvel be-evvel bu husûsı yazub bildirmeğe sa’y ve himmet buyurasız.

(145) Mısır Vâlîsi Vezîr Hamza Paşa’ya

Benim sa‘âdetlü karındaşım, taraf-ı ahvâlimizden tefahhus buyurulur ise mesmû’nız olduğu üzere süm-semend asâkir-i mansûre ile memâlik-i a‘dâ-yı dil-hâh-ı ezrâ üzere kahr u tahrîb ve ahz-ı intikâm-ı a‘dâ, kemâ-yenbagî vücûda gelüb [78b] Nemçe memleketi nüfûs-ı insânîyyeden hâlî kalmağa karîb olmuşken Leh melâ‘îni hilâf-ı sulh u salâh kral-ı bed-sigâlî ile hilâf-ı me’mûl Nemçe’nin imdâd ve i‘ânetinde bulunmak sebebi ile nice guzât ve mücâhidînden bu defa Beç kal‘asın tahlîs idüb bi-avnillahi te‘âlâ asker-i İslâm ile selâmet-i hâl üzere avdet ve ric‘at müyesser olub, Budin sahrâsında ser-haddlere nizâm içün birkaç eyyâm meks ve ârâmdan sonra rûz-ı kasım hulûlî karîb olmağla asâkir-i İslâma kışlalar ta’yîn ve muhlisîiniz dahi mu‘tâd üzere Belgrad’da meştâyâ azîmet ve inşâ‘allâhu te‘âlâ sene-i atıyyede olacak sefer-i zafer-rehber tedârikine tasmîm ve niyyet olunmuşdır.

Benim izzetlü karındaşım, sefer-i hümâyûnın cümle mühimmâtından ehemm ve elzemi barut-ı siyah olmağla, sâdır olan emr-i şerîfde ta’yîn ve tasrîh olunduğu üzere Mısır’dan doksân dört [Senesine] mahsûb olacak iki bin kantar barut-ı mısırî ile bin kantar fitil dahi iştirâ’ ve bir gün evvel kalyonlara vaz’ olunub, vakt ü zamânı ile bu tarafa irişmek üzere Selanik iskelesine irsâl ve îsâle fevka’l-gâye takayyüd ve ihtimâmınız me’mûl-ı muhlisîidir. Bu husûs içün ağalarımızdan () ağa dahi ta’yîn ve irsâl olunmuşdır. Bu bâbda her ne kadar sa’y ve ihtimâm buyurulur ise muhlisîinizi

memnûn ideriz ve ol tarafın ahvâl ve âsârın dahi ahhâr-ı selâmetiniz ile ale't-tevâlî iş'âra himmet buyurasız. Bâkî hemîşe, fî Gurre-i za sene 94.

(146) Rumili Beylerbeyisi Hasan Paşaya Mektûbdır

Budur ki sizinle olan asâkir-i mansûre ile ol ser-haddlere müstevlî olan a'dâ-yı dîn üzerine varduğınızda bi-avnullahi te'âlâ derûn-ı melâ'îne havf u hirâs düşmeğle, nehr-i Drava üzerine yaptıkları köprülerinden yine karşı memleketleri tarafına firâr ve cisrlerini yakub hâ'iben ve hâsiren dârü'l-fücûrlarına doğru yıkılıb gitmişler. [79a] Hakk sübhânehu ve te'âlâ dâ'imâ düşman-ı dîni mehâbet-i şevket-i İslâm ile karîn-i kahr ü inhizâm eyleye. Elhamdülillahi te'âlâ bu bâbda dahi Devlet-i aliyye'ye nâfi' hıdmete muvaffak olduğunuz hâlâ Budin vâlisi vezîr-i mükerrrem Mehmed Paşa hazretlerinden mektûb gelüb Cığerdelen tarafında olan düşman taburundan biraz melâ'în beru tarafa geçüb Estergon'ı muhâsara eyledüğün ve bir mıkdar asâkir-i mansûre ile imdâd olunsa bi-lütfillahi te'âlâ anda olan melâ'în dahi yıkılıb bir tarafa gitmek ağleb-i ihtimâl idüğün i'lâm eylemiş.

Sa'âdetlü hân-ı âlî-şân hazretleri ile söyleşüb hâlâ yeni gelmiş on bin mıkdarı Tatar-ı adüvv-şikâr Tuna'nın öte tarafından ve sizler beru tarafından Budin'e doğru azîmet eylemek üzere şimdilik bu hıdmet dahi sizin zimmet-i himmetinize havâle olunmuştur. İmdi baş ve buğ olduğunuz cümle asâkir-i İslâm ile mu'accelen kalkub ve bilâ-tevakkuf ve ârâm Budin havâlîsine varub, Mehmed Paşa hazretleri ile haberleşüb, bu husûsu gereği gibi anlar ile söyleşdikden sonra ma'kûl ve münâsib görüldüğü vech üzere yanınızda olan cümle tavâ'if-i asker ile Estergon havâlîsine varub, sâdır olan emr-i şerîf-i âlî-şânda ta'yîn ve tasrîh olunduğu üzere hüsn-ü tedbîr ve her husûsu bir hoş mülâhaza ile âkilâne ve âkıbet-endîşâne amel ve hareket idüb, düşman-ı dînin keyfiyyetin ve kıllat ü kesretin gereği gibi ma'lûm idinüb cümlelerin re'y ve ittifâkı ile kal'a-i mezbûreye müstevlî olan a'dâ-yı dîni dahi bi-inâyetillahi te'âlâ ber-taraf kılmağa kemâl-i sa'y ve dikkat eyleyesiz ama a'dâ-yı dînin ahvâlin bir hoş tahsîl idüb, ıyâzenbillahi te'âlâ asâkir-i İslâma zarar ve perîşânlık el virecek bir hâl olmamak üzere her tarafı kemâ-yenbagî müşâvere ve fikr-i mülâhaza iyleyüb bi-te'yîdillahi te'âlâ kal'a-i pâdişâhî-i gezend-i a'dâdan tahlîse bezl-i kudret eyleyesiz, göreyim sizi. Ola ki me'mûlümüz üzere bu hıdmete dahi siz [79b] muvaffak olub bu bâbda dahi dîn ü devlete nâfi' bir hıdmet-i celîle vücûda getürmeğle sa'âdet-i dünyâ ve âhirete fâ'iz olasız. Gayret mahallîdir ve var kuvveti bâzû-yı himmete getürüb, müdebbirâne ve

âkıbet-endîşâne amel ve hareket ile bu hıdmet-i hayır-hâtimî dahi bi-fazlillahi te‘âlâ vech-i lâıyk üzere edâya sarf-ı iktidâr eylesesiz. Bâkî izzet dâ‘im-bâd, fî 9 za Sene 94.

**(147) Rumili Beylerbeyisi İle Me‘mûr Olan Paşalara Dahi Başka Başka Bu
Üslûb Üzere Birer Mektûb Yazılmışdır**

Bundan akdem îsâl-i mazarrat kasdıyla Kanije ve Sigetvar ser-haddlerine müstevlî olan a‘dâ-yı dîne bi-avnullahi te‘âlâ teveccüh-i asâkir-i mansûreden havf u hirâs târî olmağla, nehr-i Drava üzerinde olan cisrlerin yakub hâ‘iben ve hâsiren dârü’l-fücûrlarına doğru yıkılıb gitmişler. Elhamdülillahi te‘âlâ bu hıdmet-i nâfi‘a dahi hayır ile hitâm buldı.

Hâlâ Ciğerdelen tarafında olan düşman taburundan biraz melâ‘în beru cânibe geçüb Estergon’ı muhâsara eyledikleri i‘lâm olunmağla, Rumili beylerbeyisi Hasan Paşa kendü ile olan cümle asâkir-i mansûre ile mu‘accelen kalkub Budin havâlîsine varub bi-te‘yîdillahi te‘âlâ kal‘a-i mezbûreyi gezend-i a‘dâdan tahlîse me‘mûr olmuştır. İmdi siz dahi bu husûsda dâmen-i der-miyân-ı gayret idüb hüsn-ü ittifâk ve gönül birliğı ile paşa-yı müşârün-ileyhin vech ve münâsib gördüğü üzere def‘-i mazarrat-ı a‘dâ husûsunda bezl-i kudret eylesesiz, göreyim sizi. Me‘mûr olduğunuz üzere uğur-ı dîn-i mübîninde paşa-yı müşârün-ileyh ile kemâl-i hüsn-ü tedbir ve ma‘ıyyet ve ittifâk ile bir hıdmet-i celîle vücûda getürmekle sa‘âdet-i dünyâ ve âhirete nâ‘il olasız. Tamâm-ı gayret mahallîdir, var kuvveti bâzû-yı himmete getürüb bi-fazlillahi te‘âlâ bu hıdmet-i hayır-hâtimi dahi vech-i lâıyk üzere edâya bezl-i kudret ve sarf-ı himmet eylesesiz. Sene 94. [80a]

(148) Budin Muhâfızı Vezîr Mehmed Paşaya Yazılmışdır

Benim izzetlü karındaşım mektûb-ı şerîfiniz vusûl bulub, a‘dâ-yı dînin beru tarafa geçüb Estergon kal‘asın muhâsara eyledüğün i‘lâm ve bir mıkdar irsâl-i asker ile imdâd olunmağı iltimâs buyurmuşsınız. Hakk sübhânehu ve te‘âlâ hudûd-ı İslâmiyye’ye hıfz-ı vikâye-i samedânîsin karîn idüb dâ‘imâ düşman-ı dînin fikr-i fâsidîn yine başlarına â‘id eyleye.

Bundan akdem Peçuy ve Sigetvar ser-haddlerine müstevlî olan melâ‘înin bi-avnullahi te‘âlâ def‘-i mazarratları için umûmen Rumili ve Anadolu ve Sivas ve Adana ve Silistre ve Bosna eyâletleri asâkiri ile paşaları ve ber-vech-i Arpalık, Tire ve Manisa ve Bolu sancaklarına mutasarrıf olan paşalar kapuları askeriyle ta‘yîn ve üzerlerine

Rumili beylerbeyisi Hasan Paşa senâ-kârları baş ve buğ ta'yîn olunub ol ser-haddlere doğru gönderilmişidi. Vardıkları gibi bi-fazlillahi te'âlâ kulûb-ı a'dâya havf u hirâs düşüb nehr-i Drava üzerinde olan köprülerinden karşı memleketlerine doğru haybet ve hüsrân ile firâr ve köprülerin ihrâk-ı bi'n-nâr itmişler.

Elhamdülillahi te'âlâ bu hıdmet-i nâfi'a dahi hayır ile hitâm bulmağla, mektûb-ı şerîfiniz vusûlünde zikr olunan asâkir-i mansûre ile mu'accelen kalkub Budin havâlisine varub ve cenâb-ı sa'âdetiniz ile haberleşüb vech ve münâsib görüldüğü üzere amel ve hareket ile bi-inâyetillahi te'âlâ ol taraftan dahi düşman istîlâsın ber-taraf eylemek için Rumili beylerbeyisine mü'ekked emr-i şerîf ile mektûblar yazılıb gönderilmiştir ve sa'âdetlü hân-ı âlî-şân hazretleriyle söyleşüb asâkir-i Tatar'ın güzîdesinden on-on beş bin mîkdârı Tatar askeri dahi ifrâz ve Tuna'nın karşı tarafından iş bu mâh-ı Zi'l-ka'denin on birinci isneyn günü [80b] Budin'e doğru yollanılmışdır.

Benim izzetlü birâderim, hâlâ ol havâlîye ta'yîn ve irsâl olunan asâkir-i mansûre ile Tatar askeri bir cem'iyet-i azîme olurlar ve inşâ'allâhu te'âlâ ucâletü'l-vakt varub yetüşürler ancak cenâb-ı şerîfiniz dahi paşa-yı müşârün-ileyh ile bu husûsı gereği gibi söyleşüb kemâl-i hüsn-ü tedbîr ile âkilâne ve âkıbet-endîşâne hareket olunub asker-i İslâma bir mazarrat irişmek ihtimâli olmamak üzere her tarafı fıkr ve mülâhaza ve iktizâ ider ise Budin'de olan ser-haddliden dahi bunlar ile lüzûmu mertebe asker ta'yîn buyurub, ola ki bi-avnullahi te'âlâ kal'a-i pâdişâhîyi gezend-i a'dâdan tahlîs ile bu hıdmet-i celîle dahi vech-i eshel üzere karîn-i hüsn-ü encâm ola.

El-hâletü-hâzihî bu taraftan lâzım gelen tedârik ve amel ne ise murâdınızdan ziyâde görilüb bundan sonra bu hıdmet-i aliyyede iktizâ iden tedbîr ve harekât sizin zimmet-i himmetînize havâle olunmuştır. Hakk sübhânehu ve te'âlâ tevîk ve inâyetin karîn idüb Devlet-i aliyye'ye nâfi' hıdmete muvaffak eyleye âmin. İnşâ'allâhu te'âlâ asâkir-i mansûrenin ol havâlîye vusûlünü ve keyfiyyet-i hâl neye müncer olduğunu serî'an ve âcilen taraf-ı muhlisîye tahrîr ve i'lâma himmet buyuralar. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at ve kâm-rânî dâ'im-bâd, sene 94.

(149) Kenar-ı Mektûba Tahrîr Olunmuştır

Benim izzetlü birâderim ekremim merhûm Hüseyin Paşa'nın muhâlefâtını bu taraftan gönderilen âdeme teslim buyurub, kethûdası ile kapusu halkını şimdilik

Budin’de alıkoyasız. İnşâ’ allâhu te‘âlâ ol havâlîden düşman gâ’ilesi ber-taraf oldukda kethûdasına dahi izin virüb yollarsız. [81a]

(150) Bu Dahi Vezîr-i Müşârün-İleyhe Mektûb-ı Diğerdir

Benim izzetlü karındaşım, hâlâ ol tarafa ta‘yîn olunan Tatar askeri bizim Murad ağa bendeniz ile gönderilmiştir. İnşâ’ allâhu te‘âlâ vardıklarında iktizâ iden ser-hadd-i mansûre hıdmetinde istihdâm ve zâd u zevâdeleri tedârikinde dahi takayyüd ve ihtimâm buyurasız. Fî’t-târîhi’l-mezbûr.

(151) Kâ’im-Makâm Paşaya Yazılmışdır

Benim izzetlü karındaşım, bundan akdem mâh-ı Şevvâlin yirmi beşinci günü Budin sahrâsından ordu-yı hümâyûn ile kalkıldığı i‘lâm olunmuş idi ve Uyvar ve Estergon ve İstolni Belgrad’ın asâkir ve cebe-hâne ve zehâ’ir ile tedâriki görölüb cenâb-ı Hakka tefvîz kılınmış idi. Estergon’un içine iktizâ hasebi ile rû’esâ-yı askerden dahi Hâleb Beylerbeyisi Bekir Paşa ve Hamid Paşası Arslan Paşa ve zağarcı başı ağa ve seksoncu başı ağa konulub kul kethûdası dahi adüvv-i dîn ol havâlîden ber-taraf oluncaya dek Budin kal’asında meks itdirilmek evlâ görüldi ve ayak sürüyüb ba’zı menzillerde meks ve ikâmet iderek Seksar menziline gelindikde Hırvat melâ’îni ile beş altı bin Nemçe melâ’îni kendülerine tâbi‘ olan Macar tâ’ifesi ile cem’iyyet idüb Kanije’den dört beş sâ’at mesâfe bir mahallde, Drava nehri üzerine cısr yapub geçdüğünü ve Kanije ile Sigetvar beyninde îsâl-i mazarrat ve hasâret üzere olub zu‘m-ı fâsidleri Ösek köprüsüne dek gelmek idüğü müş’ir Kanije ve Sigetvar tarafından arz ve mahzar geldikde, Mihaç (Mohaç) menzilinde ikâmet ve Rumili Beylerbeyisi baş ve buğ ta‘yîn olunub [81b] Anadolu ve Bosna ve Adana ve Sivas Beylerbeyileri eyâletleri askeri ile ve Aydın ve Menteşe paşalarıyla mütevekkilen alellahi te‘âlâ üzerlerine ta‘yîn ve Kanije Beylerbeyisi dahi öte taraftan ser-hadd askeri ile hâzır olub bunlar ile haberleşmesi için mektûb yazılub tenbîh olunmuş idi.

Asker-i İslâm, ordu-yı hümâyûndan ayrılub Peçuy kurbına nüzûl eyledüğün küffâr haber aldığı gibi yapduğu köprüden firâr ve köprüyi ihrâk-ı bi’n-nâr idüb Sigetvar’a karîb olmağla piyâde ve süvârîsi çıkub melâ’îni takib itmişler. Düşman-ı dîn Drava’yı geçüb kendü vilâyetlerine doğru yıkılub gitmişler. Ösek’e geleceğimiz gün Budin muhâfızı Mehmed Paşa’dan haber gelüb Ciğerdelen sahrâsında olan Nemçe taburı külliyyet üzere beru cânibe geçüb Estergon’u muhâsara eyledüğün ve kifâyet

mıkdârı asâkir-i mansûre ile Tatar askeri gönderilür ise kendü yanında olan biraz muhafazacı asker ile dahi cem'iyet idüb kal'a-i mezbûre üzerinden mazarratları bi-fazlillahi te'âlâ def' ü ref' olunması kabil idüğün i'lâm itmekle, hân hazretleriyle söyleşüb yeni gelen Tatar tâ'ifesinden on bin kadar Tatar askeri ve yine Rumili Beylerbeyisi ile me'mûr olan paşalar ile eyâletler asâkiri alâ-cenâhi'l-istîcal Budin ve Estergon tarafına gönderilmek münâsib görölmeğle, Ösek'e gelindüğü günün irtesi ki zil'-ka'denin on birinci günidir zikr olunan asâkir-i mansûre mütevekkilen alelallahü te'âlâ Estergon tarafına ta'yîn ve irsâl olunmuştır.

Bu taraflarda yağmurlar ve soğuklar mütemâdî olub kal'a muhâsarasında olan melâ'inin dahi tutulan dillerinin takrîri üzere istîlâ-yı kaht ile zebûnlıkları vardırılar. Cenâb-ı Allah envâ'-ı kahr-ı ilâhîsine mazhar itmekle hâllerin tebâh eyleye âmîn. Bundan böyle dahi hâtır-ı şerîfden ferâmuş buyurmayub du'â-yı hayr ile tezekkür buyurmaları me'mûldür. Fî 13 Zi'l-ka'de, sene 94. [82a]

(152) Musâhib Paşaya Yazılmışdır

İzzetlü ve sa'âdetlü ve meveddetlü oğlum paşa-yı celîlü'l-kadr hazretlerinin, huzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı sa'âdet-mahsûrları savbına mezîd-i i'zâz ve ikrâm ve medîd-i tevkîr ve ihtirâm birle dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhâleset-nizâm ve gurer-i teslimât-ı vâfiyât-ı musâdakât-intizâm ithâf ve ihdâ ve merâsim-i tefakkud-ı hâtır-ı âtırları mü'eddâ kılındıktan sonra mir'ât-ı zamîr-i münîr-i mihr-incilâyalarına suver-i sıdk ve velâ-yı muhlisî bu vechle irâdet ve inhâ olunur ki:

Benim sa'âdetlü ve meveddetlü oğlim, bu taraf ahvâli istifsâr buyurulur ise hâlâ elhamdülillahi te'âlâ asâkir-i mansûre ile mashûbü'l-gâliye meştâ-yı Belgrad'a vusûl müyesser olub, inşâ'allâhu te'âlâ me'mûr olduğumuz üzere sene-i atıyyede ikâmet-i farîza-i gazâ için şimdiden tertîb-i mukaddemât-ı sefer-i hümâyûna mübâşeret olunmuştır. Hudâ-yı müte'âl hem-vâre tevfik ve inâyetin karîn hâl idüb kâr-bend-i ihtimâm olduğumuz umûr-ı cihâdda teshîl ve teysîr ihsânı ile telâfi-i mâ-fâta mazhar eyleye.

Bundan böyle dahi hemîşe meşâmm-ı dil ü câna safâ-bahşâ olan, şemâ'im-i mihr ü vefâ ve nesâ'im-i sıdk u safâ birle ta'tîr-i meclis-i hubb u velâyâ himmet-i bî-hemtâları masrûf buyurılıb, muharrik-i silsile-i vedâd olan mektûb-ı mergûblarıyla

muhlislerin dil-şâd ve du‘â-yı hayr-ı icâbet-nihâdlarıyla tezekkür ve yâd buyurmaları me’mûldür. Bâkî hemîşe.

(153) Budin Muhâfızı Vezîr Mehmed Paşa’ya

Mektûb-ı şerîfiniz vâsıl olub, mefhûmı ma‘lûm-ı muhlisî oldu. Benim izzetlû karındaşım hâlâ Budin kal‘ası muhâfazası içün müceddeden üç bin nefer-i güzîde darb u harbe kâdir yerlû yeniçerisi tahrîr olunmak bâbında sâdır olan emr-i şerîf-i âlî-şân gönderilmiştir. Mûceb-i fermân-ı [82b] âlî üzere ocaklarından ve kendü tarafınızdan Bosna ve İzvornik ve Çernik sancaklarına makdem ve kâr-güzâr âdemler gönderüb güzîde yiğitler olmak üzere üç bin nefer yerlû yeniçerisi tahrîr itdirüb Budin muhâfazasına varub vâsıl olduklarından sonra lâzım gelen ocaklıkları ta’yîn olunmak içün bu tarafa arz ve i‘lâm ve neferât-ı mezbûrenin cümlesi taşradan yazılub kal‘adan bir nefer yazılmamak üzere ziyâde takayyüd ve ihtimâm buyurasız. Ol tarafda yokladuğunuz sipâh ve silâh-dâr ve tîmâr, serdengeçdilerinin mevcûd olanlarını müfredât üzere ale’l-esâmî defter itdirüb defterin irsâl buyurasız ki ne yüzden olmalu ise cenâb-ı şerîfinize i‘lâm olunur. Bundan böyle dahi vâki‘ olan ahvâl ve âsârı pey der-pey tahrîr ve iş‘ârdan hâlî olmayasız. Bâkî hemîşe, sene 94.

(154) Kaniye Beylerbeyisi Seydî-zâde Mehmed Paşaya Tımsıvar Beylerbeyiliği Tevcîh Olundukda Yazılmışdır

İzzetlû paşa hazretlerinin huzûrlarına, da‘vât-ı sâfiyât ve teslîmât-ı vâfiyât ithâfından sonra muhlisâne inhâ olunur ki mükemmel ve müretteb kapunuz ile sefer-i hümâyûna gelmek üzere inâyet-i aliyye-i tâc-dârîden Tımsıvar beylerbeyiliği size tevcîh ve ihsân olunub i‘lâmiçün sâdır olan emr-i şerîf-i âlî-şân gönderilmiştir.

Vusûlünde tevcîh ve inâyet olunduğu üzere Tımsıvar beylerbeyiliğine siz mutasarrıf olub zabt u rabt-ı memleket ve himâyet ve sıyânet-i ra‘iyyet bâbında ve me’mûr olduğunuz üzere mükemmel kapunuz ile sefer-i hümâyûna gelmek husûsunda ziyâde sa’y ve dikkat eyleyesiz. Bâkî izzet dâ’im bâd, sene 94. [83a]

(155) Şam Vâlisi Vezîr Osman Paşa'ya Diyârbekir Vâlisi Vezîr İbrahim Paşaya Sefer-i Hümayûna Gelmeleriçün Başka Başka Yazılan Mektûb Sûretidir.

İzzetlü ve sa'âdetlü karındaşım paşa-yı celîlü'l-kadr hazretlerinin, huzûr-ı izzet-mevfûrları savbına mezîd-i i'zâz ve ikrâm ile dürer-i da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nümûn ve gurer-i teslimât-ı vâfiyât-ı meveddet-füzûn ithâfından sonra zamîr-i münîr-i hurşîd-dırâhşâne inhâ-i muhlisâne budur ki:

Benim izzetlü karındaşım, inşâ'allâhu te'âlâ evvel bahâr-ı meymenet-âsârda Engürüs keferesi üzerine mukarrer olan sefer-i hümayûn-ı zafer-makrûna me'mûr olmuşsuzdur. İmdi bu seferin iktizâsı üzere ol taraftan mukaddemce hareket buyurub, mükemmel ve müretteb kapunuz ve ceng ü harbe kâdir ve yarar ve güzîde ve müstevfî âdemleriniz ile alâ eyyi-hâl rûz-ı hızırda Belgrad sahrâsında ordu-yı hümayûna mülhak olmanız ehemm ve elzem olmağla, rikâb-ı hümayûn tarafından sâdır olan fermân-ı âlî mûcibi üzere mükemmel kapunuz ile kalkub ve bu zamânı sâ'ire kıyâs itmeyüb bi-eyyi-hâl vakt-i mezbûrda ordu-yı hümayûna mülhak ve mülâkî olmağa sa'y ve dikkat eylemeniz bâbında sudûr bulan emr-i şerîf-i âlî-şân mûcibince mektûb-ı muhlisî tahrîr-i irsâl olunmuşdır.

Benim izzetlü karındaşım, bu sefer-i hümayûnın iktizâsı üzere inşâ'allâhu te'âlâ sâ'ir vakitlerden mukaddem hudûd-ı düşmana dâhil olmak ve bi-avnillahi te'âlâ a'dâ-yı dînden ahz-ı intikâm olunmak muktezâ-yı nâmûs-ı dîn-i Devlet olmağla, bu sefer-i hümayûnda sizin mükemmel ve müretteb kapu ile gelüb rûz-ı hızırda hıdemât-ı dîn-i mübînde mevcûd bulunmanız lâzımdır ve bütün Anadolu'nın askeri size bakacağı ma'lûmunuzdur. Ana göre hareket idüb İnşâ'allâhu te'âlâ vakti ile gelüb hıdemât-ı sefer-i hümayûnda mevcûd bulunmağa celb-i rızâ-yı yümn-iktizâ-yı cihân-dâriye sarf-ı kudret eyleyesiz. İzhâr-ı gayret ve hamîyyet idecek [83b] mahallidir, vaktinde gelinmemek ihtimâli olur ise bir vechle huzûr-ı hümayûn-ı tâc-dârîde özrünüz makbûl olmayacağını mülâhaza buyurub, vaktinde hareket ile mazhar-ı avâtıf-ı celîle-i hüsvânî olmağa sa'y ve himmet buyurasız. Sene 94.

(156) Sâbıkâ Musul Beylerbeyisi Olub Hâleb Eyâleti Tevcîh Olunan

Ahmed Paşaya Mektûbdır

Mektûbunuz vâsıl olub mefhûmu ma'lûmumuz olmuşdır. Benim oğlum, Musul mukâta'âtı malından zimmetinizde kalan on beş yük seksen bin akçeyi ol cânibde bir

mahalle havâle olunur ise edâ idersiz. Eğer ol tarafda havâle olunacak yer bulunmayub havâle olunamaz ise inşâ'allâhu te'âlâ gönderüb bu cânibde bir gün evvel hesâbınızı gördürmek husûsunda takayyüd ve ihtimâm idersiz ve bundan akdem i'lâm olunduğı üzere gereğı gibi umûr-ı seferiyenizi görüb inşâ'allâhu te'âlâ me'mûr olduğunuz üzere vaktinde hareket eylemeye bezl-i kudret eyleyesiz. Bâkî izzet dâ'im bâd bi-Rabbi ibâd.

(157) Ser-asker Vezîr Mustafa Paşa Hazretlerinedir

Benim izzetlü karındaşım, Devlet-i aliyye'ye arz-ı itâ'at ve ubûdiyet ile ilticâ iden Orta Macar Kralı Tökeli İmre'nin der-i Devlete mektûb ve âdemi gelüb şâh-râh-ı sadâkat ve ubûdiyetde sâbit-i kâdem idüğünü iş'âr ve memleketine düşman tarafından kasd-ı bed ile hücum olunur ise biraz asker ile imdâd olunmak husûsun recâ ve iltimâs eylemiş. Şevketlü ve kudretlü ve azametlü efendimiz halîfe-i enâm hazretlerinin zîr-i cenâh-ı müstevcibü'l-necâh himâyelerine ilticâ ve istinâd idenlerin beher-hâl sıyânet ve muhâfazası muktezâ-yı nâmûs-ı devlet-i ebed-peyvend-i tâc-dârîdir.

Bu takdîrce eğer kral-ı müşârün-ileyhin müdâfa'a-i istilâ-yı a'dâ husûsunda istimdâd ve istihzârı mutazammın taraf-ı [84a] şerîfinize iltimâs-nâmesi gelür ise cenâbınız dahi muktezâ-yı hürrem ve ihtiyât üzere i'mâl-i fikr-i dür-bîn ile hareket ve kemâl-ı basiret ve intibâh ile keyfiyyet-i düşmandan habîr ve âgâh olub, ıyâzenbillahi te'âlâ hudûd-ı İslâmiyyeden bir yere ve guzât-ı nusret-rehîne keyd ü mazarrat-ı a'dâdan gezend irişmek ihtimâli olmamak üzere her tarafı gereğı gibi âkilâne ve âkıbet-endişâne fikr ve mülâhaza buyurub, yanınızda müctemi' olan asâkir-i mansûreden kifâyet kadar asker-i İslâm ile imdâd ve i'ânet ve sâ'ir mürâca'at eylediğı umûr ve husûsında dahi muvâfık-ı şerî'at-ı şerîfe ve lâyıık-ı ırz-ı Devlet-i aliyye olan vech üzere müsâ'ade ve himmet buyurasız. Bâkî hemîşe, sene 95.

(158) Özi Vâlîsi Vezîr Mahmûd Paşayadır

Benim izzetlü karındaşım, inşâ'allâhu te'âlâ bu sâl-i ferhûnde-fâlde cem'iyyet-i asâkir-i mansûre ile me'mûr olduğunuz Leh keferesi üzerine cümle asâkir-i Tatar-ı düşman-şîkar ile sa'âdetlü hân-ı âlî-şân hazretleri dahi sizinle ma'an me'mûr olmalarıyla umûmen Kırım askeriyle hâzır ve âmâde ve sizinle haberleşüb münâsib ve ma'kûl görülen mahallde size mülâkî olub, kemâl-i ittihâd ve ittifâk ve hüsn-ü ma'iyyet ve vifâk üzere iktizâ iden hıdemât-ı aliyyede dâmen-i der-miyân-ı ihtimâm eylemeleri

bâbında nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn sâdır olmağla, cenâbınıza dahi i'lâm-ı hâl için mektûb-ı muhlisî tahrîr ve irsâl olundu.

İnşâ'allâhu te'âlâ siz dahi hân-ı müşârûn-ileyh hazretleriyle haberleşüb bir mahall-i münâsibde kendüleriyle mülâkî olup me'mûr olduğunuz hıdemât-ı celîlede gereği gibi anlar ile hüsn-ü mu'âmele ve her ahvâlî kemâ-yenbagî müzâkere ve müşâvere idüb iktizâ iden tedbir ve amel her ne ise ma'îyyet ve ittihâd ve vifâk ve vedâd üzere kâr-güzâr-ı maslahat olmağa sa'y ve ihtimâm ve lâzımü'l-inhâ olan ahvâl [84b] ve âsârı pey der-pey bu tarafa tahrîr ve i'lâm buyurasız. Bâkî hemîşe eyyâm-ı izz u rif'at dâ'im-bâd, sene 95.

(159) İstanbul Kâ'im-Makâmı Vezîr Mustafa Paşa'ya Mektûbdır

Benim izzetlü karındaşım, defter-dâr-ı sâbık maktûl Hasan Paşa'nın, küçük alî hânesinde müteharrik olan mahzende şerîfî ve frengî ve macarî cem'an doksan yedi bin dokuz yüz kırk beş altun bulunduğın i'lâm itmiş idiniz. Hâlâ ber-vech-i karz Mısır askerinin bir senelik mevâcibi için Belgrad'a doksan dokuz kise ile yüz yirmi sekiz guruş ve mühimmât-ı seferiyeleriçün yine karz kırk kise ve kezâlik Şam zu'amâ ve erbâb-ı tîmârına dahi Budin'e otuz kise guruş ki her kisesi beşer yüz guruşdan sonra seksen dört bin altı yüz yirmi sekiz guruş ider, meblağ-ı mezbûre bu tarafdâan âsitâne-i sa'âdete gönderilecek mevâcib akçesinden alınub mahallerine gönderilmekle hâlâ ol cânibde virilecek mevâcib için ol mıkdar esedî guruş zikr olunan akçeden alıkoyub bâkîsin bu tarafa irsâl eylemeniz bâbında fermân-ı âlî sâdır olmağla, mektûb-ı muhlisî tahrîr olunmuşdır. Ber-mûceb-i fermân-ı âlî vech-i meşrûh üzere amel buyurursuz ve maktûl-ü mezbûrun Arnavud câriyesi ile merkûm Küçük Ali'nin hatununu zindandan ıtlâk itmeyüb, medfûn ve mahfî dahi her nesi var ise gereği gibi tefahhus ve su'âl ve sâ'ir câriyelerin bu cânibe irsâl buyurasız. Sene 95.

(160) Şam Vâlîsi Vezîr Osman Paşa'ya ve Diyârbekir Vâlîsi Vezîr İbrahim Paşa'ya ve Adana Beylerbeyisi Ahmed Paşa'ya Bu Üslûb Üzere Mektûblar Yazılmışdır

[85a] Benim izzetlü karındaşım, bu sene-i mübâreke de me'mûr olduğunuz sefer-i hümayûna mükemmel ve müretteb kapunuz ile serî'an ve âcilen vakt ü zamâniyle gelüb irişmeniz için bundan akdem müte'addid evâmîr-i şerîfe ile mekâtib irsâl ve sür'at ve isticâl ile hareket ve azîmetiniz lüzûmı ifâde ve i'lâm olunmuşıdi.

Hâlâ vakt-i sefer hulûl idüb siz henüz dahi bu taraflara gelemeyüb, böyle cünbiş-girân hareket ile geç kalub eylendiğiniz ecilden bir an ve bir sâ‘at te‘hîr ve tevakkuf ve bir yerde meks ve ârâm itmeyüb alâ-cenâhi‘l-isticâl gelüb yetişmeniz bâbında fermân-ı hümâyûn-ı şehir-yârî ile mektûb-ı muhlisî tahrîr ve ırsâl olunmuştur.

Benim izzetlü birâderim, bu vakti sâ‘ire kıyâs itmeyüb [mektûb-ı] muhlisî vusûlünde her ne mahalde bulunur iseniz müceb-i fermân-ı hümâyûn üzere bilâ-vukûf ve ârâm hareket ve kat‘an bir yerde te‘hîr ve tevakkuf itmeyüb kemâl-i sür‘at ve isticâl ile bir gün bir sâ‘at evvel gelüb irişmeğe teşmîr-i sâk-ı himmet ve vefk-i murâd-ı hümâyûn-ı tâc-dârî üzere amel ve harekete şedd-i nitâk gayret ve hamîyyet buyurub, hilâf-ı rızâ-yı hümâyûn te‘hîr ve tevakkufa ruhsat ve cevâz göstermiyesiz. Bâkî hemîşe, sene 95.

**(161) Özi Ser-haddinde Ser-asker Olan Vezîr-i Mükerrerem Süleyman Paşa’ya
Kılıç Kaftan Mektûbudur**

Benim izzetlü ve sa‘âdetlü karındaşım, hakkınızda şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve inâyetlü efendimiz halîfe-i enâm ve şehir-yâr-ı vâlâ-makâm e‘azzallahu te‘ala ensârahu ve zâde iktidârahu ilâ-yevmi‘l-kıyâm hazretlerinin âf-tâb-ı cihân-tâb-ı inâyet-i husrevânîleri pertev-efgen ve bahr-ı zehhâr-ı mekârim-i cihân-bânîleri mevc-zen olub, nüvâziş ve iltifât-ı mülûkâneyi müş‘ir hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile hâssa-i hil‘a-i fâhire-i hâkânîlerinden bir sevb hil‘at-ı mûrisü‘l-behcet-i sultânî [85b] ve esyâf-ı fâtihü‘l-eknâf-ı hıdıvânelerinden bir kabza şemşîr-i mücevher-niyâm-ı sâhib-kırânîleriyle cenâbınızı taltîf ve teşrîf buyurub, dergâh-ı âlî kapucı başlarından () ağa ile ırsâl olunmağın taraf-ı muhlisîden dahi mektûb-ı muhâleset-üslûb silk-i tahrîre keşîde kılındı.

İnşâ‘allâhu te‘âlâ lede‘l-vusûl merâsim-i ta‘zîm ve iclâl ve levâzım-ı tevkîr ve istikbâl ile inâyet ve ihsân buyurılan hil‘at-ı fâhireyi zîver-i dûş-ı müfâharete ve şemşîr-i girân-kıymeti bend-i miyân-ı gayret ve hamîyyet idüb, izhâr-ı kemâl-i ibtihâc ve iftihâr ile devâm-ı ömr-ü devlet-i ebed-peyvend-i pâdişâhî ve kıyâm-ı fer ü haşmet-i düşman-güzâr-ı şehn-şâhî du‘âların tekrâr ve tezkârdan sonra sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûnda mûnderic olan fermân-ı hümâyûn-ı cihân-dârî ve muktezâ-yı tab‘-ı safâ-makrûn-ı tâc-dârî üzere me‘mûr olduğunuz hıdemât-ı dîn-i devlet ve masâlih-ı umûr-ı saltanatda azîmet-i sâdika ve hüsn-ü teveccüh ve himmet-i

fâ'ika ile kemâ-hüve'l-lâyık ber-zede-i dâmen-i sa'y u ictihâd ve kemâ-yenbagî bezl-i hamiyet-i kâmile ile hüsn-ü tedbîr ve re'y-i rezîn-i isâbet-pezîri pîş-i nihâd buyurub, havâle-i gerden-i ihtimâmınız olan bu kâr-âkıbet-i mahmûdde, inşâ'allahi'l-meliki'l-vedûd nakş-ı sahîfe-i rûzgâr olur âsâr-ı cemîle vücûda getürmeğe bezl-i mechûd ve sarf-ı nakdîne-i sa'y-ı nâ-mahdûd buyurmaları me'mûldür. Sene 95.

[86a] (BOŞ)

[86b]

(162) Kamanîçe Kal'ası Feth Olundukda Yazılan Feth-Nâme Mektûbudur

Budur ki bi-inâyetillahi te'âlâ ve tekaddes şevketlü ve kudretlü ve azametlü ve mehâbetlü efendimiz pâdişâh-ı âlem-penâh ve şehn-şâh-ı düşman-tebâh hazretleri, bu sâl-i ferhûnde-fâlde Leh keferesi üzerine nehzât ve azîmet buyurdukları sefer-i zaferme'âl ile mûntehâ-yı ser-hadd-i mansûrede olan nehr-i Turla kenarına sâye-endâz-ı şevket-iclâl olduklarında, nehr-i mezbûr üzerine keh-keşân-nümûd bir cîsr-i memdûd binâ olunub ve bilâ-tevakkuf cünûd-ü cerrâr-ı İslâm ile güzâr buyurub, hudûd-ı a'dâ-yı seyr-i matâyâ-yı gazâ oldukda, düşman-ı dînin cem'iyeti zâhir ve hüveydâ olmamağla havza-i memleketde olan kılâ'ın cümleden ziyâde metânet ve menâ'at ile eşheri Kamanîçe kal'ası ki bir seng-istân içinde üç aded hisâr-ı saht-bünyândan ibaretdir. Evvelâ bir sevâd-ı mu'azzam ki etrâfında dâ'ire-i mâ var tîşe-kârî-i kudret ile yek-pâre kayadan tirâşide-i amîk ve arîz hendek olub, şimâl cânibinden cârî bir nehr-i azîm derûn-ı hendeğe rîzân olur ve etrâfın deverân ile cânib-i cenûba cereyân ider. Pîrâmen-i hisârda halka var ol cûy-bâr güyâ bir tılsım-ı düşvâr-güşâde pîçide-i mâr-hâbîdeye dönmüş veya bir pehlivân-ı âhen-dil rû-yı ten-miyânına nitâk-sîm-în dolanmış iki ucu bir yerde geldiği mahallde taraf-ı garbîden verâ-yı nehrde yine hendek zemîninden ser-keşide kûh-sîmâ bir sahrâ-i sammâ üzerinde kulel ve burûc-u bülend ile bir hisâr-ı kavî-peyvend dahi ki sengîn-bünyân bir cîsr-i rasînü'l-erkân ile büyük hisâra ittisâl bulmuş ve anın dahi taraf-ı garbîsinden yine köprü ile geçilür.

Tabya denilen mahall ki hakikat-i hâlde bir metîn ve muhkem ter-kal'adır, sengîn-i bünyâd ve toprak dolma dîvâr ile derûnı kârgîr kemerlü binâ-yı köhne-kâr olub, birbirine mukabil [87a] iki peşte mânendi iki kal'a-i bülendi-mikrâz dar ağız açmış ve üzerinde her tarafa nazîr topları âmâde olub etrâfın bir sengîn-zemîn hendek ihâta idüb bilâ-fâsıla büyük hendeğe ulaşmıştır. Böyle hasânet-i nâ-mahsûr ile mevsûf

olan sürekli ki bi'l-cümle şimâl semtinde olan ser-haddlerin sedîd-i Rus ve Moskov ve Leh memâlikinin kilidi olup, ol aktâra zehâb u iyâb iden tüccarın memerri ve envâ'-ı sanâyî ve emti'anın benderi ve kal'a-i amîmetü'l-nef'a olmağla, mahsûr-ı mülûk-ı etrâf olup üzerine yine milel-i nasâradan nice mülûk-ı sâhib-i iktidâr-ı leşker-keş teshîr olup zafer bulmamağla haybet ve hüsrân ile bâr-ı bî-dest-hırmân dönüb, ol hisâr-ı menî'ü'l-cenâba ecânibden yer kesen, dest-res bulmamağla, fenâ'-ı hasânet ve imtinâ ile kalmış bîkr-i mestûr ve bânîsinden gayri kimesnenin eli irişmemiş bir binâ-yı menî' ve mahcûr iken, sevk-i tevîk-i bârî ve sâz-kârî-i baht ve ikbâl-i şehir-yârî ile bi-avnullahi'l-âlîyyü'l-kebîr ol hisâr-ı bî-nazîr teshîrine inân-ı azîm-i cihân-gîrâne ma'tûf olup, şehir-i Rebî'ü'l-âhirin yirmi üçüncü günü pîrâmen-i kal'aya vusûl ve muhâsara-ı hisâr ile nüzûl müyesser oldukda, gicesi bilâ-te'hîr ve ârâm şîr-dilân-ı asâkir-i İslâm taraf-ı garbîden üç koldan metrise girüb ve irtesi gice her koldan kal'a-kûb ve ra'd-âşûb toblar ile havan kumbaraları yerlû yerinde âmâde kılınub ceng-cûyân-ı İslâmdan tüfenk-endâzân düşman-ı dûz-dâne-i tüfenk ile ervâh-ı habîse-i küffârı şikâr iderek ikdâm ikdâm ile ilerüye metris almada kâr-güzâr ve rû-yı ten ve ejder-dehen toplar ile ra'd-girdâr-ı havan kumbaraları düşman-ı makhûrın meskenlerinde tarâka-i sâ'ika-mânend ile bünyâd [87b] -şiken ve merd-efkenliğe der-kâr olup, küffâr-ı tebâh-kâr dahi cân-ı dûzah-nihâdlarında fûrûzan olan nîran-ı gayret-i câhiliyyeyi elden komayub ve zannû ennehum mâni'atuhum husûnuhum²²⁷ mîsdâkı üzere hasânet-i hisârlarına i'timâd ve istinâd ile ehl-i cihâd üzerine tob ve tüfenk ve kumbara ile kudretleri yetişdüğü kadar âteşler saçmada iken, inâyet-i kâdir-i bî-çûn ile eyyâm-ı muhâsaranın beşinci günü tabya hendeki başına varılub, hark-ı zemîn ile hendeğe girilüb, iki gün içinde tabya dîvarına el urılub derhâl lağımlar i'mâl olunmak için nakbe mübâşeret olunub, düşman ber-hirâs lağım sadâsın ihsâs idicek tabyanın istihlâsından nâ-ümîd olup eyyâm-ı muhâsaradan sekizinci gice sabâha karşı çekilüb verâsında olan hisâra tahassun idüb, tabya tarafına tob ve tüfenk ve kumbara ile âteş-endâzlığa âgâz itdikde, mücâhidîn-i dîn-i mübîn bi-avnullahi'l-meliki'l-mu'în ol gün tabyayı zabt ve teshîr itdiklerinden gayrı ilerisine dahi metrislenmekle hisâr dîvarına pençe-zen-i dilâverî olup, ol hisn-ı bülend-bünyânın dîvâr-ı aslîsine muttasıl bir tabyası ki iki kule arasında nümâyân idi, nakbe mübâşeret olundu ve irtesi ba'de'l-asr atılub zîr ü zeber kılınmağla derhâl asıl dîvâra varılub birkaç yerinden lağımlar i'mâl olunmak üzere nakbe

²²⁷ Yazır, a.g.e., c.5, s.473; Haşr Sûresi 2.Âyet (onlar da zannettiler ki kendilerini Allah'tan koruyacak mâni'alarındır kaleleri, istihkâmları.)

mübâşeret olundukda, gürûh-u dalâl bu hâli göricek lâ yestatî'üne hîleten velâ yehtedûne sebîlâ(n)²²⁸ mefhûm-ı şerîfî üzere mukâvemet ve mukâbeleye mecâlî kalmayub irtesi ale's-seher matla'-ı te'yîd ve tevîk-i rabbânîden hurşîd-i cihân-tâb feth u nusret tâbân ve dırâşân olub, gürûh-u küfr u tuğyân istîmân itmekle, mekârim ve mürüvvet-i husrevânîden ol zümre-i kahr u hizlânın cân-ı dûzah-mekânlarına emân ihsân buyurılıub ol mezâhir-i hasîrû'd-dünyâ ve'l-âhireye taraf-ı Hakdan ta'alluk iden ukûbet ve hüsrân bakiyyesi kalmış ki ellerine emân [88a] kağıdı virilüb kal'ayı teslîm itmek için keferenin ekserisi orta hisârda ictimâ' üzere iken henüz ehl-i îmân kal'aya girmezden evvel bir kulede olan baruta nîran-ı kahr-ı zü'l-celâlden âteş düşmekle lağım mânendi atılıub bin aded nüfûs-ı habîse mîkdârı küffâr altında kalmağla tu'me-i nâr-ı bevâr olub, bu vâhibelerinden sonra leşker-i mansûr içerü girüb eyyâm-ı muhâsaranın onuncu günü ki sene-i sülûs ve semânîn ve elf-i Cemâziye'l-evvelinin dördüdür, lehû'l-hamd ve'l-minne ol sûr-ı azîme nûr-ı İslâm-ı ziyâ-küster olub bi'l-cümle tob ve cebe-hânesi ile ser-tâ-ser kilid-i feth ü teshîri inne'l arda lillahi yurisiha men yeşau min i'bâdihi'²²⁹ fehvasınca şevketlü ve azametlü ve şecâ'atlü efendimiz pâdişâh-ı cem-câh hazretlerinin kabza-i tasarruf-ı mülûkânelerinde mazbût ve müsahhar olub, bu feth-i meymûn ve teshîr-i hümayûnu tebşîr ve i'lâm ve üç gün üç gece şenlikler olmak için emr-i şerîf-i âlî-şân sâdır olmağla mûcibince mektûb tahrîr olmuştur.

Hazreti Allâh-ı celle şânühu, mihr-i münîr-i şevket-i İslâmı çâr-ı cihet-i cihâna ziyâ-resân ve âlem-gîr eyleye. Ber-mûceb-i fermân-ı âlî âmil olub, dergâh-ı zü'l-celâl vâhibü'l-âmâle sıdk ve hulûs ile hamd ü senâdan sonra fermân-ı hümayûn mûcibi üzere üç gün üç gice şenlikler idüb ve gâm-ı düşmanân için icrâ-yı merâsim-i sürûr ve şâd-mânî eylesiz.

(163) Şâh-ı Acemin İ'timâdü'd-Devlesi Şeyh Ali Hân'a Kıbel-i Âsafîden Yazılan Mektûbdır

Cenâb-ı vezâret-me'âb, eyâlet-nisâb, kiyâset-intisâb, kifâyet-iktisâb, sâhib-i sâ'ib-i fikret, hâris-i kavânîn-i devlet, vezîr-i âsâf-râ, müdebbir-i mülk-ârâ, emîn-i umûr-ı memleket, nigîn-i yemîn-i saltanat () hazretlerinin, mahzar-ı me'âlî-nişânlarına

²²⁸ Yazır, a.g.e., c.2, s.407; Nisa Sûresi 98. Âyet (ancak hakikaten zebun olanlar hiçbir çareye gücü yetmeyenler ve hicret için yol bulamayanlar)

²²⁹ Yazır, a.g.e., c.3, s.102; A'raf Sûresi 128.Âyet (Her hâlde Arz Allah'ındır, ona kullarından dilediğini vâris kılar.)

dîbâce-i pîrâye-i sahâ'if-i sıdk u safâ ve unvân-tırâz-ı tavâmîr-i mihr ü vefâ olmağa sezâ [88b] letâ'if-i tahiyyât-ı tayyibât-ı muhâleset-efzâ ve şerâ'if-i teslîmât-ı zâkiyât-ı musâdakât-efzâ ki şemâ'im-i hurûf-ı hullet-işmâmı ta'tîr-i mecâlis-i hulûs ü vedâd ve cedâvil-i sûtûr-u ülfet-i inficârı sır-âb-ı sâz-ı gül-zâr yek-cihetî ve ittihâd ola mühdâ ve münhâ kılındıktan sonra mukâbele-i mir'ât-ı zamîr-i münîr-i cihân-nümâlarında bigâyı hâme-i hakâ'ik-serâ bu resme makâle-senc-i tahkîk-i hâl olur ki:

Rumiye hâkimi Mehmed Ali Hân Afşar ki izâ'at-ı zâbita-i kâr u bâr ile ahz-ı ikbâlî, semt-i istikâmetden râci' ve kâr-nâme-i ahvâlinde kûre-i nâ-savâb vâki' olmağla, teng-nâ-yı vâhiye-i dehyâdan bîm-i ahz-ı elîm ile tîmâr-peymâ-yı girîz-i nâ-girîz olmuş ve pîrâye-i dîr-pehnâ-yı hayret ve ser-gerdânîde bî-ser ü sâman kalmış tesebbüt-i ezyâl-i şefâ'at-i dostâneden gayrı muhlis bulmamağla, cânibinde mazbût-ı kavâ'id-i salâh zâtü'l-beyn olan burhân-ı müslimü'l-sübût müsâlemet ve musâfât delâleti ile bu âsitân-ı mekârim-âşiyân-ı husrevânîye âzim ve dergâh-ı âlem-penâh-ı cihân-bânîden halka cünbân istişfâ'-ı afv-ı cerâ'im olub, gine gürûh-u bende-i müstemende melce ve makarr ki şefâ'at-gâh-ı ihlâ-dâd-ı re'y-i hûdavenddir.

Müşârûn-ileyh her çend ki muktezâ-yı hatâ-yı beşerîyyet ile dârü'l-emne salâh ve sedâddan âvâre ve ser-pençe-i fesâd ile dâmen-i girdârı sad-pâre ise de bu mâddede, müteheyyic-i muktezâ-yı hâl üzere bu gûne intihâc-ı selâmet-intâcî mülâhaza-ı mürâ'ât-ı nevâmîseyn Devlet-i tarafeyne nisbet ile makbûl ve müstahsen görölüb, recâsı intibâ' kalıb kabûlde rast-nümâ ve emr-i cüz'î olduğuna binâ'en tasdî'-i cenâb-ı saltanata nâ-revâ olmağla, vükelâ-yı devlet vesâteti ile sahîfe sâhife-i sehv ü hatâsı rakam-pezîr afv ve atâ olmak için cenâb-ı vekâlet-me'âb ve eyâlet-âyâtlarına imlâ-yı nemîka-ı şefâ'at ile tahrîk-i silsile-i velâ kılındı. [89a]

Ol sadme-hôrde-i kazâ hatâ ki teferrüş-pâ-yı hâlel ü zelev ile üftâde-i vahal sû-yı ameldir. İstîfâ-yı günâhında şâh-râh-ı cünbiş-i şâyesteye tevcîh-i emel eylemesi haline nazar ile sezâ-yı mekârim ve bahşâyış-i şâhî ve herâyîne mülâhaza-ı mânâ-yı celîlü'l-me'âni ve'l-kâzîmini'l-gayza ve'l-afine anin nasi,²³⁰ mu'âheze ve tağyîb-i muhtî ve mesâhîden mâni' ve nâhî idüğü, zamîr-i sâf-ı hakâ'ik-ittisâf-ı âsafilerinde nihân ve hafî değildir.

²³⁰ Yazır, a.g.e., c.2, s.164; Âl-i İmrân Sûresi 134. Âyet (kızdıklarında öfkelerini yutarlar ve nâsın kusurlarını affedicidirler.)

Binâ-berrîn bî-hükm-i bedân-gûş tâ-dûr mâni‘ ze-haşm be merdi be hâb ez günâh-kâr çeşm²³¹ ol bir hem-zede-i mihnet-elîmenin cerîde-i cerîme-i şîmesine hâme-i afv u sâfh-ı hûdavendî keşîde olub, ni‘am-ı Devlet-i Sâfeviden fazla-hôr tena‘um olduğu havâce-i hükûmetde cây-gâh-ı karâr-ı mukarrer ve erzânî ve nân-pâre-i sâbıkı ile seyr-i havsala makziyyü‘l-amânî kılınması me‘mûldür. Bâkî der-heme ân-âf-tâb-ı cihân-tâb, afv u ihsân bir hâl zîr-i destan müstemendân-ı tâbân-bâd ve berrîn-i mâye-i pâye-i kadr u rif‘at, kerem-karânî beraber eyvân ne kıbâb âsumân-bâd.

**(164) Fas Pâdişâhı Olan Şerîf İsmâ‘îlin Atebe-i Aliyyeye Nâmesi Gelmekle
Taraf-ı Saltanat-ı Aliyyeden Yazılan Cevâb-Nâme-i Hümâyûndır**

Cenâb-ı emâret-me‘âb, eyâlet-nisâb, melikiyyü‘l-fi‘âl, melekiyyü‘l-hısâl, hâris-i sugürü‘l-İslâm, fâris-i heycâü‘l-i‘tisâm, sâhibü‘l-izz ve‘l-mecd ve‘s-sa‘âdet, el-Mevlây İsmâ‘îl edâmallahü te‘âlâ bi‘l-izz ve‘s-sa‘âdet, savb-ı sa‘âdet evbine karîha-i sabîha-i mülûkâneden sâdır-ı letâ‘if-i tahiyyât-ı muhâleset-nümâ ki ve elkaytu aleyke mehabbeten minni²³² matla‘ından nümâyân ola ve hâtır-ı hümâyûn-ı husrevâneden mütebâdir şerâ‘if-i teslîmât-ı musâdakât-intimâ ki ve ceale beynekum meveddeten ve rahmeh²³³ menba‘ından cereyân bula.

Esnâf-ı tekrîm ile takdîm ve şerâ‘it-i hubb u velâ birle tekmîl ve tetmîm olunduktan sonra hâtır-ı dakîka-şinâs [89b] ve tab‘-ı hikmet-istînâslarına hayır-hafâ ve mâverâ-yı meşk ve imtidâda olmaya ki merci‘-i selâtîn-i gerdûn-cenâb ve mîsdâk-ı müfettihe lehmü‘l-ebvâb olan pişkâh-ı saltanat-ı rûz-efzûn ve sūdde-i sa‘âdet adde-i hümâyûnumuza iki kît‘a nâme-i muhabbet-hitâmeleri vusûl ve ol tercümân-ı esrâr-ı muhabbet-hâlvat sarây-ı bî-mîsâle müsûl idüb, mazmûn-ı sadâkat-simât, teveccüh-i bâl ile ikbâl ve sevk-i kelâm-ı şevk-encâmından cenâb-ı vâlâ-menziletlerinin hândân-ı muhâlleddü‘l-erkân ve dūd-mân-ı müşeyyedü‘l-bünyânımıza olan ihlâs ve muhabbet ve safâ-yı taviyyetlerine istidlâl olunub ve fâtiha-i matla‘-ı safâ-makrûnundan, hâtıme-i mukatta‘-i ihlâs-nümûnuna varınca manzûr-ı nazar-ı hümâyûnumuz olub, bast-ı bisât-ı mukaddemât-ı sâdikalarından netâyic-i ihlâs mâ-fî‘l-zamîrleri bülend-i kadîmeden memâlik-i mahrûsemiz muzâfâtından olan Halkulvâd’ın ihtilâli ve Cezâyir’de olan kul tâ‘ifesinin âdem-i itâ‘at ile zulm ve bî-dâda iştigâli inhâ ve gûş-

²³¹ Gazaptan uzak durmaya çalış. Yiğitlik yap cesaret göster ve gözünü günaha kapa.

²³² Yazır, a.g.e., c.4, s.97; Tâhâ Sûresi 39.Âyet (ve üzerine benden bir sevgi koydum.)

²³³ Yazır, a.g.e., c.4, s.485; Rûm Sûresi 21.Âyet (aranızda bir sevgi ve bir esirgeme yapmış)

mâlleri taraf-ı şerîflerine havâle olunmağla, iddihâr eyledikleri mâl ve hazîneleri yedlerinden intizâ olunmak husûsuna dahi işâret ile iş'âr ve îmâ olunmuş.

Anlar hakkında bu zamâna değin fermân-ı âfâk-gîrimiz ne yüzden güzârîş-pezîr olmuş ise itâ'at ve inkıyâdda mıkdâr-ı zerre taksîr itmeyüb, her ne vakit hıdmete me'mûr oldılar ise uğur-ı hümayûnumuzda sarf-ı nakdîne-i hayât ile bezl-i makdûr ve nice nice nakş-ı sahîfe-i eyyâm ve dühûr olur. Gazâvat-ı cemîleleri dahi zuhûr eylediği müte'ârif ve meşhûrdur ve ile'l-ân vülât ve hükâmı taraf-ı hümayûnumuzdan mansûb ve me'mûr olmağla içlerinden ba'zı müstehakk-ı sû-i cezâ olan mürtekib ef'âl-ı nâ-sezâlarına dahi mikrâs-ı riyâset ve siyâset ile şer'an ve örfen mücâzât-ı fermân olundukda, bir ferdin âdem-i itâ'ate zehriyesi olmayub fermân-ı kazâ-mezâmız icrâsında [90a] tekâsül itmek ihtimâlleri dahi olsa birkaç baht-ı ber-küşte ve hûn-girifte ve ser-küşte-i bî-mülk-i perânemizden ihrâc itmekde sâ'ir ashâb-ı taht u tâc it'âba ihtiyâc yokdur.

Bu bâbda cenâb-ı sa'âdetleri meşgûl oldukları farîza-i gazâ ve cihâddan ferâgat ve mezbûrların te'dîb ve gûş-mâline azîmet ile izâ'at-i vakti revâ görmeyi müceb-i hâlet olmaduğu ma'lûm-ı hâtır-ı bâhirü'l-hulletdir. İddihâr eyledikleri hazîne-i cüz'iyeleri dahi vakt-i iktizâda mesârif-i gazâyâ sarf içün idüğü muhtâc-ı ifâde değildir, ma'a-hâzâ bi-fazlillahi te'âlâ tâc-ı ibtihâc-ı pâdişâhânemiz hazâ'in-i gayr-ı mütenâhî-i ilâhîden ve âtâkum mâ lem yu'ti ehaden minel âlemin²³⁴ ile tarsî' ve tezyîn olunduğu ma'lûm-ı sâkinân-ı ekâlîm-i rû-yı-zemîndir. Bu takdîrce âşiyân-sâz kule-i Kaf istiğnâ olan şâh-bâz-ı hâtır-ı savâb-perdâzımız ol dereceden bülend-pervazdır ki bu makûle ni'ame-i firîfte tâze-pervaz bu el-hevesân?-ı cihân olan velâ yugni min cû²³⁵ mîsdâkının nişîb-zikr ve izhârına mütenezzil ola ve bi'l-cümle nâme-i bedîyyü'l-beyânın vürûd ve isbâtı izdiyâd-ı hulûs ve vedâda bâdî ve muhabbet-i hafîyye-i hâtır-fürûzun bürûzuna sebeb-i âdî olub, dûr-i sûrî ve mübâdil-i zarûrının tezâ'ufu sebebi ile tevârüd-i rûsul ve resâ'il ve terâdüf-i kütüb ü vesâ'il emr-i düşvâr olmağla, nice zamân munkatî' ve zâ'il olduğunun iğdar-ı makbûlesi âşikâr ve i'tizâr-ı mergûbları zâhir ve bedîdâr idüğü ke's-şemsî fî-vâsâtü'n-nehâr vâzıh ve nümûdâr iken süveydâ-yı dil-i bî-hâlelerinde olan fart-ı sevdâ-yı muhabbetimiz îcâb ve iktizâsı ile sünnet-i seniyye-i âbâ-yı kirâmîlerin ihyâ ve ol müstağrak rahmet-i hûda olan mülûk-u merziyyetü'l-

²³⁴ Yazır, a.g.e., c.2, s.597; Mâide Sûresi 20.Âyet (Ve size âlemînden hiçbirine vermediği şeyi verdi.)

²³⁵ Yazır, a.g.e., c.6, s.395; Gâşîye Sûresi 7.Âyet (Ne besler ne açlıktan kurtarır.)

sülûkun eser-i şeref-eserlerin iktifâ eyledikleri ecilden südde-i sidre-peymâmıza olan muhabbet-i samîmîlerin işâ'at ve ittihâd-ı dînî ve alâka-i derûnî sebebi ile urvet-i vüskâ-i muhabbet [90b] ve hulûsumuza tesebbüt ve tevessülünüzü i'lâna himmet ile mutasarrıfân kişver-i mevrete mukarrer, nâme-i hümayûn mesâbesinde olan nâme-i sa'âdet hitâme-i şevket-makrûnumuzun irsâlin iltimâs ve bu vechle kasr-ı bî-kusûr muhabbete vaz'-ı esâs eylemeleriyle mültemisleri karîn-i hüsn-ü kabul ve bu bâbda müsâ'ade-i celîle-i husrevânemiz mebzûl kılınmıştır.

Zihn-i beyzâ-izâ'atlerine bu mânâ hüveydâ ve nakş-emkin-i süveydâ ola ki, cenâb-ı hilâfet-me'âbımız mesned-ârâ-yı serîr-i Osmânî ve çâr-bâliş-i nişîn-i evreng-i sâhib-kırânî olalıdan beru ve yed-i kadîme-i ecdâd-ı cennet-rif'atımız üzere ve tucâhidûne fî sebîli(A)llâhi bi-emvâlikum ve enfusikum²³⁶ emr-i vâcibü'l-imtisâli mûcibince kâh bi'z-zât nefis-i nefisimiz ve gâh serdâr-ı celîlü'l-mikdâr nusret- enîsimiz ile gazâ vü cihâda, bezl-i ictihâd ve asâkir-i cerrâr-ı encüm-şümârımız ile rû-yı-zemînden izâle-i kelime-i küfr ü fesâdı pîş-nihâd edinmekle bi-te'yîdillahi te'âlâ ve bi-mefharet-i resulîhi'l-müctebâ samsâm-ı hûn-âşâm-ı behrâm intikâmımız ile abede-i esnâm-ı münhezim ve makhûr ve tevsî'-i bilâd ve terfîh-i i'bâd ile mazhar-ı fütûhat-ı nâ-mahsûr olub, pîrâmen-i dâmen-i gül-zâr-ı memâlik hâr u hâşak-ı mezâlimden dûr ve vedâyi-i hâlikü'l-berâyâ olan re'âyâ dahi ser-nihâde-i bâlin-i âsâyîş ve huzûr olmuşlardır ve ile'l-ân bi-te'yîdillahi'l-melikü'l-müste'ân eğer memâlik-i İslâmiyyede fermân-fermâ olan şâhân-ı cihân ve eğer sâ'ir edyânda sâhib-i tâc ve nigîn olan kayasire-i devrân bi'l-cümle Devlet-i aliyyemizin izzet ve hürmeti ri'âyetinde tek ve pûde ve rızâ-yı hümayûnumuz tahsîlinde cüst u cûde oldukları müttefakun aleyh-i havâss ve avâm ve ma'lûm-ı kulûb-ı cümle-i enâmdır.

Enne-şemsu kadran ve'l-mülûk-ü kevâki'bu²³⁷ enel bahrü cuden vel-kirâmu cedâvilu Zâlîke fadlullâhi yû'tîhi men yeşâu, vallâhu zûl fadlil azîm²³⁸ bu mânâ dahi ma'lûm-ı hâtır-ı vekkâd ola ki, nâme-i nâmîlerinin vürûdu e'âdî-i dîn ve küffâr-ı dûzah-karînden kral-ı dâlleri [91a] mülûk-i Nasarâ beyninde Çasar unvânı ile ta'yîn ve iştihâr bulan Nemçe keferesi üzerine techîz-i asâkir-i bî-şümâr ile serdâr-ı zafer-

²³⁶ Yazır, a.g.e., c.5, s.598; Saf Sûresi 11.Âyet (Mallarınız ve canlarınızla Allah yolunda mücadele eylersiniz.)

²³⁷ Benim kıymetim güneş gibidir ve krallar gezegenler gibidir. Benim cömertliğim deniz gibidir cömert olanların cömertliği ırmak gibidir.

²³⁸ Yazır, a.g.e., c.5, s.609; Cum'a Sûresi 4.Âyet (İşte o Allah'ın fazlıdır, onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir.)

girdâr ta'yîn ve irsâl eyledüğümüz sâl-i meymenet-iştîmâle müsâdefe itmekle, davetü's-sultânü'l-âdil müstecâbete mîsdâkına mâ-sadak olan du'â-yı hayr-ı serîü'l-icâbeyi arş-ı peymâlarından hisse-efrâzına azîmet ve sâ'ir ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibârda mazınne-i icâbet-i du'â olan meşâyih ve ulemâ ve etkîyâ ve sulehâdan asâkir-i muvahhidînin gâlib-i âlîü'l-a'dâ olmalarıçün isticlâb-ı du'â-yı hayra himmet olunmada bezl-i ictihâd ve bî-gâyât ve fîmâ-bâd ebvâb-ı mekâtîbât-ı muhâleset-âyât meftûh kılınmağla, muhabbet-i mevrûse-i mâder-zâdî isbât eyleyeler. Tahrîrân fî evâsıt-ı c. sene 93.

(165) Bu Dahi Müşârün-İleyhe Kıbel-i Âsafîden Yazılan Mektûbdır

Cenâb-ı emâret-me'âb, sa'âdet-nisâb, siyâdet-intisâb, câlis-i serîrü's-saltanatü'l-âlâ, lâbis-i libâsü'l-adâleti ve't-takvâ, tırâz-ı hil'at-i ille'l-meveddete fî'l-kurba²³⁹, mülkiyyü'l-fi'âl, melekiyyü'l-hisâl, kâ'id-i cüyûşü'l-İslâm ve'l-müslimîn, melâzü'l-neferât ve'l-mücâhidîn, mü'essis-i erkân-ı dîn-i mübîn, bi'l-fi'l fermân fermâ-yı memâlik-i Fas ve Mağrib zemîn olan, el-mevlâ eş-Şerîf İsmâ'îl hıfzü'l-melikü'l-celîl savb-ı sa'âdet evbine, ülûf-ı i'zâz ve ikrâm ve sunûf-ı tevkîr ve ihtirâm birle da'vât-ı müstecâbe-i sâfiye-i miskîyyetü'l-fevehât ve teslîmât-ı müstetâbe-i vâfiye-i dürriyyetü'l-nefehât ki dimâğ-ı rûhânîyânı ta'tîr ve çerâğ-ı kerûbîyânı tenvîr eyleye. Mûsri'-i sabâ ve şimâl ve berîd-i eyyâm ve leyâl ile ithâf-ı meclis-i sâmi ve iblâğ-ı mahfîl-i kirâmî kılındıktan sonra, mir'ât-ı zamîr-i münîr ve âyîne-i kalb-i feyz-te'sîrlerine rû-yı-arûs-mekâl bu gûne perde ber-endâz hâl olur ki:

Avn u inâyet-i hudâ-yı bî-çûn ve savn ve hidâyet-i fermân-fermâ-yı kün feyekûn²⁴⁰ ile matla'-ı hurşîd-i saltanat-ı rûz-efzûn ve mahall-i ümîd-i tâc-dârân-ı rub'-meskûn [91b] olan, şevketlü ve kudretlü ve azametlü pâdişâhımız sultân-ı selâtîn-i rû-yı-zemîn meddallahü zillehu fî'l-ardîn hazretlerinin hânedân-ı muhâlledü'l-erkân ve dûd-mân-ı müşeyyedü'l-bünyânlarına eben'ân-ced vâki' olan, muhabbet-i mevrûselerin izhâr ve teveccüh-i mahsûsaların iş'âr için kilik-i süreyyâ-silk ile tasvîr ve kâlem-i anberin-rakam ile tahrîr olunmuş ve hilâl-i sûtûr-ı muhabbet-sudûrunda nice nikât-ı rengîn ve me'ânî-i muhâleset-âyîn derc ve tazmîn buyurulmuş.

İki kıt'a nâme-i nâmî ve bu devlet-hâh-ı bî-iştîbâhlarına olan mülattife-i kirâmîleri mefhâr-ı ashâbü'l-sıdk ve's-safâ, emîrû'l-hâcc Seyyid Mehmed

²³⁹ Yazır, a.g.e., c.4, s.849; Şûrâ Sûresi 23.Âyet (Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir karşılık istemem.)

²⁴⁰ Yazır, a.g.e., c.4, s.683; Yâsîn Sûresi 82.Âyet (Ona sade "ol" demektir, o olur.)

evsallahühlahü te‘âlâ ilâ aksâü’l-menî‘ yedinden vusûl ve derûn-i izzet-meşhûnı hâvî olduğu kelimât-ı sihr-âyât mütâla‘asından mahzûz ve memnûn ve vâsıl-ı îlâ-i derecât-ı sürûr-ı gûn-â gûn olub, rikâb-ı kâm-yâb-ı şehir-yârîye irsâl buyurulan nâme-i müşkîn-hâmelerin dahi bir vakt-i hümayûn ve sâ‘at-i meymenet-makrûnda îsâl ve ihlâs-ı samîmiyemiz iktizâsı ile cenâb-ı mu‘allâ-yı saltanatın huzûr-ı hümayûnlarında taraf-ı karînü’ş-şeref-i husrevânîlerine olan fart-ı hulûs-ı derûnları hüsn-ü edâ ile arz ve inhâ olundukda, ol reşk-âver-i nigâr hâne-çîn olan tomar-ı muhabbet-âyînin harem-i sarây-derûnunda tahsîn-gerde-i bih-zâd ve mâni‘ olan suver-i ebkâr özr-i âzâr me‘ânîsinden dest-i kerem-peyvest-i sâhib-kırânîleriyle keşf-i nikâb buyurmalarıyla, rütbe-i ihlâs ve meveddetleri huzûr-ı lâmi‘ü’n-nûr-ı husrevânîlerinde bedîhîü’z-zuhûr olduğu ecilden taraf-ı hümayûn-ı şevket-makrûnlarından dahi nâme-i sa‘âdet-nümûnları ihsân ve inâyet buyurilub, rusul-ı mu‘temedü’l-kavllerine teslîm ve levâzım-ı mihmân-nevâzî mürâ‘âtı tekmîl ve tetmîm kılınmağla avd u insirâfına izin ve ruhsat virilmiştir.

İnşâ‘allâhu te‘âlâ bir vakt-i fer-ruh-dem ve zamân-ı sa‘âdet-tev’em hulûlünde vusûl buldukda, [92a] ittihâd-ı mezheb ve dîn ve in‘ikâd-ı ukûd-ı uhûd-dîrîn muktezâsınca fîmâ-ba’d, ebvâb-ı mürâselât-ı muhabbet-âyât güşâde ve esbâb-ı mu‘âmelât-ı kadîme fevka’l-âde hâzır ve âmâde buyurulmak melhûzdır. Hudâ-yı bî-hemtâ ittifâk-ı kelime ile tarafeynden nâmûs-ı dîn ü devlete lâyük ve izhâr-ı şevket-i İslâm ile i‘lâ-yı kelimetullahü’l-ulyâya muvâfık ameller müyesser ve devlet-i bi-bekâ için tefrîka-i kulûb-ı millet-i beyzâya müte‘âllik kâr-ı nâ-sezâdan ictinâb ve hazere mazhar belki bu makûle havâtır-ı sâha-i hâtırdan güzâr itmemek mukadder itmiş ola. Bâkî hemîşe bâb-ı Devlet-me‘âbları merci‘ ve melâz-ı şeyh ü şâbb ve melce-i ahhâb-ı zevî’l-elbâb olmakdan hâlî olmaya.

(166) Özbek Pâdişâhı Abdülazîz Hâna Yazılan Mektûbdır

Cenâb-ı devlet-me‘âb, rif‘at-nisâb, hâ‘iz-i kemâlât-ı sûrî ve mânevî, câmi‘-i sa‘âdât-ı dînî ve dünyevî, müstecmi‘-i hasâ’il-i hamîde-i müstetbî‘, şemâ’il-i pesendide-i hâvî-âyât-ı nısfet ve dîndarî, müsteclib-i emârât-ı âkıbet-endîşî, nîkû-kârîü’l-müstağnî ani’t-tavsîf ve’l-beyân, Abdülazîz Hân hazretlerinin savb-ı bâ-savâblarına behiyyât-ı envâ‘-ı cevâhir-i tahiyyât-ı hâlisât-ı muhâleset-âyât ki perverde-i sıdk-ı safâ-yı derûn ve hîzâne-i hulûs-taviyyetde fahrûn ola, ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra samîme-i hâtır-ı mir‘ât-nazîrlere dekâ’ik-ı mâ-fî’l-bâl bu resme ile tahrîr olunur ki:

Eymen-i evkât mersûdetü'l-âdât hulûlünde bu muhlis-i ihlâs-gâyât tarafına ırsâl buyurılan mektûb-ı şeref-mashûb-ı muhâleset-üslûbları kıdvetü'l-erbâbü'l-rüşî ve's-sedîd Mezid Bey bendeleri yedînden vusûl bulub, netîce-i mukaddemât-ı ihlâs-ı mâlî fart-ı sıhhat ve âfiyetlerine dâll ve hulâsa-i fehvâ-yı sıdk-iştimâli, selâmet hâllerine bâ'is-i istidlâl olduğu cihetden mütâla'ası derûn-ı safâ-meşhûna mihr [92b] ü muhabbet-sâfi ihdâs ve taraf-ı bâhirü's-şerîflerine meyl ve incizâb-ı vâfi îrâs etmiştir. Sâniyen ol tûr-mârr-ı muhabbet-âsârda bundan akdem, şevketlü ve kudretlü ve azametlü pâdişâhımız sultân-ı selâtîn-i rû-yı zemîn meddallahü zillehu fi'l-arzîn hazretlerinin âsitâne-i sa'âdet-âşiyânelerine hıdmet-i risâlet ile ırsâl buyurdıkları Hoca Mehmed Emin ahvâlinden su'âl ve hayta-yı memâlik-i fasîhetü'l-mesâlik-i husrevânîde dâr-ı bekâyâ irtihâl itmek mülâhazası ile metrûkâtı husûsunda müte'âllik tahrîr olunan kelâm-ı muhabbet-me'âl ma'lûm-ı muhlis-i muhâleset-makâl olmuştur.

Zamîr-i münîrlerine pûşîde ve setîr buyurulmaya ki, mûmâ-ileyh sefir-i maslahat-pezîrleri bundan akdem nâme-i miskîyyü'l-hitâmeleriyle atebe-i aliyye-i sâhib-kırânîye vusûl buldukda, kâ'ide-i kadîme-i tâc-dârî ve debdebe-i müstedîme-i şehir-yârî üzere lâzîme-i mihmân-nevâzî mürâ'âtı kemâ-hüve'l-lâyık mer'î tutulub, bir zamân-ı sa'âdet-encâmıda pâdişâh-ı İslâm ve şehir-yâr-ı memâlik-i gulâm hullidallahü mülkehu ilâ- yevmi'l-kıyâm hazretlerinin rikâb-ı kâm-yâb-ı sa'âdet-me'âllerine çehre-fersâ ve ilbâs-ı hil'a ve teşrîfât-ı sâhib-kırânî ile kesb-i müfâharet-i lâ-yuhsâ eyledikten sonra, nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûnları ihsânı ile avd u insirâfına izn-i hümâyûn-ı husrevânî erzânî kılınmışıdı ve âsitân-ı sa'âdetden edâ-yı farîza-ı hâc ile tavâf-ı beyt-i mükerreremeye niyyet idüb ve ol taraftan dahi mashûbü'l-âfiye diyâr-ı Hind'e doğru şedd-i râhile-i azîmet eylemişıdı.

Bu takdîrce memâlik-i mahrûse-i şehir-yârîde vefâtı hilâf-ı vâki' olduğu tab'-ı âlîlerine zâhir ve lâmi'dir ve mûmâ-ileyh Mezid Bey zîde-kadrûhü ile rikâb-ı hümâyûn-ı şevket-makrûna olmak üzere ırsâl buyurılan nâme-ı miskîyyü'l-hitâm yine kendüye teslîm olunub, taraf-ı karînü's-şerîflerine îsâl itmesi husûsunda tavsiye-i [93a] tâmm olunmuştur. Manzûrları oldukda keyfiyyet-i hâl ma'lûm-ı hâtır-ı sa'âdet-me'âlleri olur. Bâkî hemîşe eyyâm-ı devlet ve kâm-rânî ve hengâm-ı sa'âdet-câvidânî der-terakkî ve memdûd-bâd bi-Rabbi ibâd

(167) Şâh-ı Aceme Nâme-i Hümâyûndır

Âlî-hazret, sâmi-rütbet, gerdûn-bastet, kamer-tal'at, hûşeng-hôş, dû-ârâ-dirâyet, sencer-cür'et ve Keykavus-kiyâset, Hüsrev-dûd-ı kisrâ-mâ'delet, serîr-âra-yı evreng-i Cem, dâver-i dâd-âver-i mülk-ü Acem, mesned-nişîn-i iklîm-i İran, mâlik-i ser-zemîn-i safâ-hân, fermân-fermâ-yı Fars ve Horasan, hıdîv-i gerdûn, hısm-ı hıttâ-i Kaşan, revnak da ikbâl-i vicâh-ı şâh-ı felek, bâr-gâh-ı izzet-dest-gâh, veffakahullahu te'âlâ lima-yuhibbehu ve yerdahu savb-ı sa'âdet-penâhlarına, mü'ekked-i mebânî-i müsâlemet ve muvâlât-ı hulâsa-i da'vât-ı sâfiyât-ı meveddet-sıfât ve mü'eyyed-i kavâ'id-i mu'âhede ve musâfât nakkâde-i teslîmât-ı sâlihât-ı muhabbet-simât ile senâbil-i hedâyâ-yı tehâyâ-yı bilâ-gâye ki nesîm-i anber-şemîm mihr ü velâ ile rişte-i hadîka-i ve ceale beynekum meveddeten ve rahmeten²⁴¹ ve masdûka-i kerîme-i fî-küllî sünbületin mietü habbetindir²⁴² ol mâlik-ü memâlik-i mihr ü vefâ ve sâlik-i mesâlik-i sıdk u safâ-yı ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra mir'ât-ı tab'-ı safâ-ittisâf-ı şâhiye suver-i sıdk u velâ-yı muhâleset-intimâ bu vechle irâ'et ve inhâ olunur ki:

Hazret-i hudâ-yı lâ-yezâl ve vâhibü'l-atâyâ ve vâlâ-mâl cellet a'zametuhu ve allet kudretehunun tevfiğ ve hidâyet-i rabbânî ve te'yîd ve inâyet-i sübhânîyyesi ile serîr-i saltanat-ı Süleymanî ve evreng-i bâ-şevket-i Osmânî cenâb-ı celâlet-me'âbımız ile karîn-i fer u zînet-i câvidânî olalıdan beru, ecdâd-ı dâd-ı i'tiyâdımızın âdet-i seniyye ve kâ'ide-i marziyyeleri pîş-nihâd ve hem-vâre [93b] ihrâz-ı mesûbât-ı gazâ vü cihâda sarf-ı ictihâd kılmağla, merzübûm-ı Rumda civâr ser-hadd-ı mansûremizde vâki' memâlik-i düşman-melûmden mevtî-i ikdâm matâyâ-yı asâkir-i zafer-encâmımız olan nice memleket ve kılâ'-ı asîretü't-teshîr kabza-i zabt ve iktidâr-ı husrevânemizde nümâyân ve bilâd-ı küffâr ve dalâlden nasb-ı livâ-yı cihâd olunan her kişver düşvâr-gîr-i makarr-ı zulûmât-ı küfr ü tuğyân iken bi-hamdillahi te'âlâ bârîka-i seyf ve meslûl-i cihân-güşâmız ile mahall-i leme'ân-ı nûr-ı îmân olub, etrâf ve eknâf-ı memâlik-i mahrûsemizde olan a'dâ-yı hezîmet-fercâmdan ahz-ı intikâm ve kemâ-yenbagî kahr ü tedmîrleri emri itmâm olunmağla, mülûk-ü Nasârâ atebe-i aliyye-i gerdûn-nümâmıza arz-ı itâ'at ve inkiyâda râgıb ve devlet-i ebed-pevvendimiz ile tarh-ı esâs-ı sulh u salâha tâlib olub, râhat-ı ra'iiyyet-i bende ve refâhiyyet-i zîr-i destân-ı aceze içün her biriyle tecdîd-i libâs-ı sulh u salâha rızâ-yı hümâyûnumuz erzânî buyurılıb, şevâgil-i

²⁴¹ Yazır, a.g.e., c.4, s.485; Rûm Sûresi 21.Âyet (Aranızda bir sevgi ve bir esirgeme yapmış.)

²⁴² Yazır, a.g.e., c.1, s.950; Bakara Sûresi 261.Âyet (yedi başak bitirmiş, her başakta yüz dâne.)

ceng ü harbden ferâğ-ı bâl ile terfih-i ahvâl-i re'âyâ ve tanzîm-i umûr-ı Devlet-i aliyyemize iştigâl üzere iken civâr-ı hudûd-ı memâlik-i cenûbiyyemizde vâki' Nemçe melâ'îni muktezâ-yı adâvet-i dînîyye ve iktizâ-yı me'lanet-i cibillîyesi üzere ser-hadd-i İslâmiyyeye dest-i tetâvul ve te'addî-i bî-dırâz ve mesdûd-ı eydî-i himmet-i cihân-gîrânemiz olan ebvâb-ı fitne ve âşûbı bâz idüb, ol mahâzîl-i bed-mâle bi-inâyetillahi te'âlâ tertîb-i cezâ ve gûş-mâle satvet-i kâhire-i husrevâne ve savlet-i bâhire-i hıdîvânemiz havâle kılınub, nasb-ı serdâr-ı zafer-şî'âr ve irsâl-i leşker-cerrâr olundukda üzerlerine zebâne-keş olan âteş-ceng ve perhâşden hâlî, ber-küşte ve perişân olmasın tahakkuk idüb nice hücum-ı İslâmiyândan tahlîs-i cân için girîve-i ihtiyâle sülûk ile perestiş-i asnâm ve salîbde kendüye [94a] şerîk ve hemtâ olan sâ'ir mülûk-i nasârâya irsâl-i peyâm istinfâr u istinsâr ve rûbeh-i sıfâtân-ı müşrikîni müş'iran cünûd-ı muvahhidîn ile makâm-ı adâvet ve hısâma davet için, nâ'ire-i mekr ve nîrengîn şerer-bâr idüb anlarda mâbeynde vesîle-i emn ü emân olan rişte-i ahd ü peymâna mikrâs-zen-i tebâyün ve tehâlûf ve ber-muktezâ el-küfrü milletün vâhîde²⁴³ miyân-ı şekâvet-nişânlarında vaz'-ı bünyân-ı tevâfuk ve tevâlîf ile takviyyet-i dîn-i bâtilâ ve te'yîd-i millet-i âtilâ için zünnar-ı bend-miyân-ı gayret olub, her birisi kudreti mertebesi gül-zâr-ı bî-hâr memleketimize her tarafından zâğ ve kelâğ-vâr hücum ile izhâr-ı şî'âr-ı kasd-ı ızrâr ve iş'âl-i nevâ'ir-i harb ü peykâre birbirin medâr-ı istihzâr itmeleriyle, iki üç senedir ki cevânib-i memâlik-i mahrûsemize vüzerâ-yı nîk-i re'y-i sâf-ârâyimizden müte'addid serdâr ve ser-askerler ile asâkir-i zafer-rehberimiz techîz ve irsâl olunub inâyet-i bî-gâyet-i ilâhiyyeye tevekkül ve hâdî-i sübûl-illet gâ'îyye-i îcâd-ı cüz ü kül Hazret-i Muhammedü'l-Mustafa Seyyidü'l-rusul salla'llâhu te'âlâ aleyhi ve's-sellemenin mûcizât-ı kesîretü'l-berekâtına tevessül ile ve câhidu bi emvâlîkum ve enfusikum zalikum hayrun lekum²⁴⁴ emrine imtisâlen küffâr-ı füccâr ile gazâ vü cihâda bezl-i iktidâr ve havza-i dârü'l-emân-ı İslâmiyyeden bi-inâyetillahi te'âlâ def'-i mefsedet ve ızrâr-ı müşrikîne sarf-ı sa'y-ı bî-şümâr olunmak üzeredir.

Melâ'în-i hâsirînin her biri galebe-i şevket-i Devlet-i aliyyemiz ile nice defa karîn-i kahr ü hizlân ve satvet-i bâhire-i hıdîvânemizden behre-yâb-ı hezîmet ve hüsrân olduğundan, kânûn-ı derûn-tîre-nümûnlarında pûşîde-i hâkister havf u hirâs olan ahker-i adâvet-dîrîneleri, sarsar-ı enfâs-bârde-i te'âvün ve tezâhür ile şerâre-bâr-ı

²⁴³ *Küfür Tek Millettir

²⁴⁴ Yazır, a.g.e., c.3, s.381; Tevbe Sûresi 41.Âyet (mallarınızla canlarınızla Allah yolunda cihad ediniz, eğer bilir takımdan iseniz bu sizin için hayırdır.)

gayret-câhiye olub, pîrâmen-i kişver-perânımızda îkâd-ı nevâ'ir-i te'addî ve hâsâret ve sâkinân-ı [94b] hıttâ-i müslimânî olan ibâdu'llâha itâle-i eyâdî-i cevz ve eziyyet idüb asâkir-i zafer-me'âsirimiz dahi berhûrdâr ve hemîşe ni'am-ı celîle-i fevz u zaferden behre-dâr olsunlar. Taraf-ı hümâyûn-ı celâdet-makrûnumuzdan me'mûr oldukları üzere etrâf ve enhâdan def'-i gezend-i a'dâ-yı bed-nihâda sa'y ve ictihâdda ser-i mü izhâr-ı fevz ve kelâl itmeyüb gayret ve hamîyyet-i dînîyyeleri muktezâsınca tefrîka-endâz-ı cem'îyyet, hezîmet-i ma'îyyet-i küffâr ve ihlâk ve i'dâm-ı eşrar-ı bed-tebâr ile der-kâr olub, bu resme nakz-ı ahd ü peymân iden milel-i muhtelif-i nasârâ ile cenk ü peykâr ber-hasb-i fermûde katilullezine yelunekum minel küffâr²⁴⁵ istimrâr üzere iken hûk-nişân-ı küffâr-ı füccârdan risâlet-i seyyidü's-sakaleyni inkâr ile me'nûs ve dalâlet ve tuğyân ile meslek-i hidâyet ve tevfikden me'yûs olan Moskov-ı menhûs keferesi ki bu ana dek atebe-i aliyye-i felek-fersâ ve südde-i seniyye-i sipihr-âsâmız ile akd-i râbita-i musâlahât ve musâfât birle menhec-i sadâkat ve hulûsdan lâfzen dâvâ-yı dostî olub, avâtıf-ı aliyye-i husrevâne ve avârif-i celîle-i mülûkânemizden hemîşe dâbbe-gîr-i mürüvvet ve ihsân ve memleket ve re'âyâsı eyyâm-ı huçeste-fercâm-ı hümâyûnumuzda karîn-i emn ü emân olub ve ahd-ı karîbde te'kîd-i mebânî-i sulh u salâh için dergâh-ı mu'allâ bâr-gâh-ı hıdîvânemize darâ'at-nâmesi ile rûy-mâl iden elçisi mekârim-i aliyye-i dâsitân-nevâzımızdan muhassalü'l-emânî ve tecdîd-i musâlaha ve sâ'ir istid'â ve iltimâsına müsâ'ade-i celîle-i pâdişâhânemiz erzânî kılınub, taraf-ı eşref-i hümâyûnumuzdan münâfî-i ahd ü emân bir gûne hâlet müşâhede itmemişken hâlâ Devlet-i aliyye-i masûnetü'z-zevâlîmizin düşman-ı bed-bîn-i şeyâtîn-însi ve kendünün hem-civâr ve hem-cinsi olan Leh kral-ı bed-fî'âline sâhib çıkub, cünbiş ve hareket-i fâsidesine mâye-i tezâ'uf ve izdiyâd ve muhârebe-i [95a] kûmat-ı muvahhidîn için asker-i hezîmet-mu'tâd ile müte'ahhid-i i'ânet ve imdâd olub cibilletinde merkûz olan ahlâk-ı reddiyyesi muktezasınca, mukâbele-i ihsânda izhâr-ı esâret ve küfrân ile ibrâz-ı zinâ ve şekâ ve fesâda ser-cünbân oldu.

İnşâ'allâhu te'âlâ bi-inâyetillahi'l-meliki'l-müste'ân akreb-i ezmânda pâdâş-kâr ve cezâ-yı girdârını dest-i ber-dâr-ı bâb-ı mucâhededen müşâhede idüb fe men nekese fe innema yenkusu ala nefsih²⁴⁶ ba'id-i şedîdîne mazhar olması mukarrerdir. Bena kerdni niki ezmen buved bedira bedâhet zeduşmen buved²⁴⁷ çünkü bâ'is-i ihtilâl

²⁴⁵ Yazır, a.g.e., c.3, s.473; Tevbe Sûresi 123.Âyet (Kafirlerin size yakın olanlarıyla çarpışın.)

²⁴⁶ Yazır, a.g.e., c.5, s.75; Fetih Sûresi 10.Âyet (Onun için her kim cayarsa sırf kendi aleyhine cayar.)

²⁴⁷ İyiliği ben inşa ettim, ben tesis ettim. Kötülüğü düşman yapıyor, yürütüyor.

ve teşvîş olan gürûh-ı mekrûh-ı a'dâ-yı muhâl-endîş bu gûne te'addî ve tecâvüz ile nasb-ı râyât-ı isyân eylediler. Herâyine-i penâh-ârende-i sâye-i hamîyyetimiz olan e'izze-i müslimîn ber-hem-zede-i hasâret-ı ezille-i müşrikîn olması revâ görülmeyüb, iktizâ-yı gayret ve hamîyyet-i dîn-perverî ve ibtigâ-yı nâmûs-ı saltanat-ı re'fet-küsteri üzere sayf u şitâda cevânib-i meştâyâ tertîb ve tekmîl-i levâzım-ı sefer ve techîz ve irsâl-i asker-i zafer-eser ile muhâfaza-i beyza-i millet-i beyzâda dakîka nâ-mer'î koyulmayub, katulûl müşrikîne haysu vecedtumûhum²⁴⁸ vefkince edâ-yı farîza-yı cihâda hem-vâre cell-i himmet-i husrevânemiz mebzûl ve masrûf kılınmaktadır lâkin küffâr-ı hâk-sâr ki te'yîd-i edyân-ı mensûheleriçün ittifâk ve ittihâd ile bilâd-ı İslâmiyyeye îsâl-i gezend ve hâsârete pâ-ber-câ-yı cesâret olalar.

Î'lâ-yı kelime-i dîn ve icrâ-yı ahkâm-ı şerî'at-ı seyyidü'l-mürselîn ile kesr-i şevk-i şevket-i müşrikîn içün gazâ vü cihâd ber-fehvâ-yı ve câhidu fillahi hakka cihâdih²⁴⁹ âmme-i müslimîn ve kâtibe-i muvahhidîn üzerine farz-ı ayn olub husûsan Devlet-i aliyemiz ile musâdakat ve muhâleset üzere olan tâc-dârân-ı dîn-penâhî ve hüküm-dârân-ı fermân-fermâ-yı evâmir ve nevâhî-i selâtîn-i İslâm-zamân ve havâkîn-i asr ve evâne bî-hüküm-i fermûde-i vâcibü'l-ittisâl [95b] te'âvünâ âle'l-birr ve't-takvâ²⁵⁰ tefrîk ve ictimâ-i düşman-ı dîn ve temzîk-i evrâk-ı ittihâd-ı a'dâ-yı bed-âyîn ile te'lif ve terfih kılub, müslimîn içün bu kâr-ı celilü'l-i'tibârda cenâb-ı celâdet-âsâr ve hilâfet-şî'ârımız ile kemer-bend-i miyân-ı vifâk ve râyât-ı efrâşte-i arsa-i ittifâk olmaları lâzıme-i hamîyyet ve salâbet-i dînîyye olmağla bu bâbda cilve-perdâz-ı sâha-i zuhûr olan âsâr-ı himem-i celâdet-şümûlleri bâ'is-i hoşnûdî-i hudâ ve rusul olub, hemîşe riyâz-ı âmâl ve emânîlerinde nesâ'im-i eltâf-ı hafîyye-i sübhânî-vezân ve ezhâr-ı makâsıd-ı dû-cânîleri şükufte ve hândân olması bî-reyb u gümândır.

Binâ-ber-în, sevâlîf-i ezmândan ecdâd-ı emcâd-ı âlî-nejâdımız ile eslâf-ı âlâf-ittisâf hilâf-ı tardınız beynlerinde ebvâb-ı envâ'-ı muvâlât ve musâfât-güşâde ve esbâb-ı esnâf-ı meveddet ve muvâhât-âmâde olub irsâl-i rusul ve resâ'il ile tarafeynden kar'-ı bâb-ı muhabbet-i kadîme ve tahrîk-i silsile-i meveddet-i kavîme-merâsimi icrâsı âdet-i hasene ve deydene-i müstahseneleri olduğundan mâ'adâ, müddet-i medîde zât-ı huçeste-sıfât ve şehâmet-âyâtlarıyla mâbeynde ma'kûd-ı veted-i lâ-inkisâm-lehâ olan revâbıt-ı musâfât u velâ müşeyyed ve müstahkem olmağla, ittihâd-ı dînî ve alâka-i

²⁴⁸ Yazır, a.g.e., c.3, s.291; Tevbe Sûresi 5.Âyet (müşrikleri nerede bulursanız öldürün)

²⁴⁹ Yazır, a.g.e., c.4, s.169; Hac Sûresi 78.Âyet (ve Allah uğrunda hak cihâdıyla mücadele eyleyin.)

²⁵⁰ Yazır, a.g.e. c.2, s.508; Mâide Sûresi 2.Âyet (İyilik ve takva sahibi olmada yardımlaşın.)

derûnîyye elyak ve ahrâ ve evfak ve evlâ olduğu üzere cenâb-ı vâlâ-nisâbların dahi ber-vefk-i hırzû'l-mü'minîn ale'l-kıtâl ihrâz-ı mesûbât-ı gazâ ve tahsîl-i menâfi'-i dünyâ ve uhrâyâ tahrîs ve tergîb için nâme-i hümayûn-ı muhâleset-meşhûnumuz tahrîr ve imlâ olunub () ile taraf-ı şeref-iştimâllerine irsâl kılındı.

İnşâ'allâhu te'âlâ bir hîn-i meymenet-karînde hayyiz-i vusûle mevsûl olub meşmûl-i nazar-ı muhabbet ve manzûr-ı dîde-i meveddetleri oldukda mâbeynde zâbîta-i kavâ'id-i salâh-ı zâtü'l-beyni olan mevâdd-ı müsâlemet ve musâfâtı isbât ve zemîn-i dil-i [96a] ülfet-zâmînde kimyâ-yı mihr ü muhabbet-i bî-riyâyı isbât için bu vaz'-ı hullet-i iktizâ mahall-i irtizâda cây-gîr ve mir'ât-ı hüsn-ü kabulde sûret-pezîr olub, ser-hadd ve sügûr-ı memleketlerine kurb-ı civârı olan sâlifü'z-zikr Moskov-ı bed-fîkr üzerine te'yîd-i dîn-i mübîn ve tesfil-i kelime-i küfr ü dalâlet-karîn için cânib-i vâlâ-yı diyânet-intimâlarından sipâh-ı nusret-penâh irsâliyle ref'-i livâ-yı sa'âdet-iltivâ-yı gazâ ve zât-ı nîgû-sıfâtlarında mermûz olan gayret ve hamîyyet-i dînîyyeyi icrâ buyurub, harman-ı hâşâk-ı encümen ittifâk-ı a'dâya âteş-endâz-ı tefrika ve perişânî ve bâ'is-i şeml ve te'lîf-i kulûb-ı müslimânî olmağla, tahsîl-i rızâ-yı sa'âdet-iktizâ-yı ilâhî ve iclâb-ı feyz-i hoşnûdî-i cenâb-ı risâlet-penâhîye himmet-i celîle-i nâ-mütenâhî-i şâhî masrûf ve bî-dirîğ buyurulmak melhûzdır. Cânibeynden muhkem ve üstüvâr olan esâs-ı muhabbet ve istînâs mübteğâsınca sevk ve ilkâ olunan ve muktezâ-yı merâsim-i mihr ü ülfet olan bu haslet-i hayr-hatmet icrâsına inşâ'allâhu te'âlâ kemâ-yenbagî mübâderet ile mevâdd-ı hullet ü vedâd izdiyâdına himmet buyurular ki envâr-ı âsâr-ı ittifâk-ı şâhân-ı zamân ile zulmet-i külfet-i İslâmiyân müntefî' ve mürtefi' ve esbâb ve illet-i istirâhat-i cihânîyân müheyyâ ve müctemi' ola ve inşâ'allâhu'l-melikü'l-müte'âl şâyeste-i şîme-i hulûs ve gayret-keşî ve bâyeste-i şîve-i yek-cihetî ve nîk-endîşî olan vech-i lâyıf üzere nâme-i meveddet-hitâmemiz cevâbı ile elçimizi yine bir gün evvel cânib-i i'lâm-ı hümayûnumuza i'âde ve irsâl buyurular. Bâkî hemîşe ahter-i Devlet-i şâhî der-burc-ı bahtiyârî pâyende ve dirahşân ve âf-tâb-ı ikbâl-i cem-câhî ber-evc-i şehîr-yârî lâmi'-i envâr-efşân bâd. [96b]

(168) Fas Hâkimi Olan Şerîf İsmâ'îl el-Hasenî'ye Nâme-i Hümayûndır

Cenâb-ı emâret-me'âb, eyâlet-nisâb, melikiyyü'l-fi'âl, melekiyyü'l-hisâl, hâris-i sugûrû'l-İslâm, fâris-i heycâü'l-i'tisâm, sâhibü'l-izz ve'l-mecd ve's-sa'âdet, hâkim-i hitta-i vesî'a-i Fas olan, el-mevlâ eş-Şerîf İsmâ'îl el-Hasenî edâmallâhu te'âlâ zâtehu ve ibkâhu savb-ı sa'âdet evbine derârî-i bedriyyetü'l-leme'ât, tehâyâ-yı icâbet-

âyîn-i şâhâne ki gencîne-i zamîr-i semâhat-semîr-i husrevâneden mütesâdır ve le'âlî-i mütelâlî-i beyzâ-i sabâ-yı teslimât-ı muvâneset-karîn-i pâdişâhâne ki muhît-i bî-kerân-ı hâtır-ı sa'âdet-me'âsir-i mülûkâneden mütebâdirdir. Ârâyîş-i tîcân-ikrâm ve zîver-i efser-i tevkîr ü ihtirâm kılınub, levâzım-ı vedd ü muhabbet ve merâsim-i sıdk-ı taviyyet-mürâ'ât olunduktan sonra mücellâ-yı zamîr-i safvet-ittisâf ve mir'ât-ı safâ-nümâ-yı hâtır-ı âtır-ı müşîkâflarına mütevârî-i perde-i hafâ olmaya ki mevki'-i ikbâl ve hilâfet ü azamet ve mahatt-ı rihâl-i mecd ve ulüvv ve şevket olan surâdık-ı saltanat ve cihân-bânî ve bârgâh-ı refî'-i sipihr-iştibâh-ı husrevânemize umdeti ahfâdü'r-Rusul es-Seyyid Abdü'l-melik dâme şerefe siyâdet yediyle münbâ'is olan muhabbet-nâme-i nüzhet-efzâ-yı dostâneleri vüzerâ-yı izâmımız vesâteti ile izz-i huzûr-ı fâ'izü'n-nûr-ı husrevânemize arz ve matla'ından makta'ına varınca meşmûl-i nazar-ı meymenet-eser-i hâkânîmiz olub, mazmûn-ı sevâd-ı müşk-âgîninden revâyih-ı mihr ü vifâk ve nefha-i yegâne-gî ve ittifâk-ı istinşâk olunmağla, ihkam-ı ahkâm-ı muvâlât ve te'sis-i esâs-ı sıdk u musâfât olunub taraf-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnumuzdan dahi nâme-i hümâyûn-ı mülâtafet-meşhûnumuz tahrîr ve ısdâr ve taraf-ı muhâleset-nümânıza intisâb u intimâsı olan iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim el-Hâc Halîl dâme mecdühu ile irsâl ve o habîbiyyet-i muhabbetiyyü'l-mütehabbeyni feyyi işâret-i [97a] pür-beşâreti ile cenâb-ı vâlâ-menziletlerine tevcîh-i fevâ'id-i muhabbet ve sarf-ı süveydâ-yı ta'alluk ve meveddet olunmuşdır.

Hakk sübhânehu ve te'âlâ bu mukaddemât-ı vedâda netîce bahş-ı germiyyet ve imtidâd olub, bu hilâl-i matla'-ı muhabbeti bedr-i dırahşân ve bu neyyir-i ufk-ı firûz-ı muvâneseti mukantara-i vasatü'n-nehâr yek-cihetden tâbân ve nûr-efşân eyleye. İnşâ'allâhu te'âlâ fîmâ-ba'd mâbeynde iyâb u zehâb-ı resul ve resâ'il inkıtâ' u infisâm bulmayub, icrâ-yı şerâ'it-i ittihâd-ı dînî vâcibât-ı merâsim-i ittifâk-ı derûnîye himmet ile bünyân-ı kadîmü'l-esâs-ı ihtisâsa metânet ve istihkâm virmeğe sarf-ı nakdîne-i ihtimâm eyleyüb, lâyıkk-ı da'vâ-yı muhabbet ve muvâfık-ı müdde'â-yı meveddet olur. Kelâm-ı musâdakat-encâm ile mûmâ-ileyhi yine taraf-ı eşref-i husrevânemize i'âde eyleyeler. Tahrîran fî evâsıt-ı şehri Şa'bânü'l-mükerrem, sene 99. Müşârûn-ileyhin nâmesi mücerred-i gayret ve hamîyyet-i dînîyesi muktezâsınca hazîne ve asker ile Devlet-i aliyye'ye i'ânet ve imdâd itmeğe niyyet ve azîmetin müş'ir idi.

(169) Bu Dahi Kibel-i Âsafiden Tahrîr Olunan Mektûbdır

Cenâb-ı emâret-me‘âb, sa‘âdet-nisâb, siyâdet-intisâb, câlis-i serîrû’s-saltanatü’l-âlâ, lâbis-i libâsü’l-adâleti ve’t-takvâ, tırâz-ı hil‘at-i ile’l-meveddete fi’l-kurba, melikiyyü’l-fi‘âl, melekiyyü’l-hısâl, kâ‘id-i cüyûşü’l-İslâm ve’l-müslimîn melâzü’l-guzâtı ve’l-mücâhidîn, mü‘eyyed-i erkân-ı dîn-i mübîn, bi’l-fi’l fermân-fermâ-yı memâlik-i Fas ve Mağrib-zemîn olan, el-mevlâ eş-Şerîf İsmâ‘îl hafazallahü melikü’l-celîl savb-ı sa‘âdet evbine ülûf-ı i‘zâz ve ikrâm ve sunûf-ı tevkîr ve ihtirâm birle da‘vât-ı müstecâbe-i sâfiye-i miskiyyetü’l-fevehât ve teslîmât-ı müstetâbe-i vâfiye-i [97b] virdiyyetü’l-nefehât ki dimâğ-ı ruhânîyânı ta‘tîr ve çerâğ-ger ve beyânî tenvir eyleye. Müsri‘-i sabâ ve şimâl ve berîd-i eyyâm ve leyâl ile tuhfe-i meclis-i sâmi ve hediye-i mahfil-i kirâmî kılındıktan sonra, mir‘ât-ı zâmîr-i münîr ve âyîne-yi-i kalb-i feyz-te’sîrlerine rû-yı arûs-makâl bu gûne perde-ber-endâz hâl olur ki avn u inâyet-i rabbânî ile sultânü’l-berreyn ve hâkânü’l-bahreyn ve tevîk ve hidâyet-i sübhânî ile hâdimü’l-haremeynü’ş-Şerîfeyn olan şevketlü ve azametlü ve kudretlü ve kerâmetlü ve nisfetlü ve izzetlü pâdişâhımız şehir-yâr-ı âlî-tebâr ve cihân-dâr-ı sikender-vakâr hullidet hilâfetühu ilâ-yevmi’l-karâr hazretlerinin atebe-i aliyye-i sipihr-âsâ ve südde-i seniyye-i gerdûn-sâllerine muhabbet ve meveddet-i dîrîne-i dînîyeyi müş‘ir firistâde buyurılan nâme-i nâmî-i muhâleset-şi‘ârları mefhar-ı ahfadü’r-Rusul es-Seyyid Abdü’l-melik el-Eyyübî dâme şerefehu ve siyâdetehu yediyle karîn-i vusûl ve fehvâ-yı musâdakât-ihtivâsı manzûr-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-şümûl olub, sahîfe-i derûn-ı safvet-nümûnunda âlâyîş-i reyb u riyâdan mu‘arrâ ve envâ‘-ı sıdk u safâ ile nakş-pezîr-i imlâ olan mazmûn-ı hakâ‘ik-makrûnı bi’l-cümle muhât-ı deryâ-yı ilm-i âlem-i muhît-i husrevânî ve çemen-istân-ı hurûf-ı meveddet-zurûfunda nesîm-i hüsn-ü niyyet ile şükûfte-i gül-deste-i hubb u velâdan münteşir olan fevâiyih-i revâiyih-i mihr ü vefâ resîde-i şâmme-i sadâkat-ihsâs-ı cihân-bânîleri olmağla, te’sis-i bünyân-ı kavâ‘id-i vedâd ve tahrîk-i silsile-i yek-ciheti ve ittihâd için cânib-i ilâ-yı hilâfet-penâhîlerinden dahi şeref-sudûr bulan nâme-i hümâyûn-ı şevket-makrûnları taraf-ı bâhirü’l-mecd ve’ş-şereflerine intisâbı ve bu makûle masâlih-i sâlihaya tavassutda âdem-i insilâbı zâhir olan iftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim el-Hâc Halîl dâme mecduhu’ya teslîm olunub, rusul-i mu‘temedü’l-kavllerine mashûb savb-ı sa‘âdet-iştimâllerine irsâl olunmuşdur.

İnşâ'allâhu te'âlâ [98a] nâme-i hümayûn-ı mülâtafet-meşhûn vusûle karîn ve meşmûl-ı nazar-ı savâb-bînleri oldukda, zamîr-i münîr-i feyz-te'sîr ve hâtır-ı âtır-ı hurşîd-nazîrlerine cânib-i cenâb-ı mülhemü'l-gayb-ı lâ-reybden feyezân iden dâ'îye-i âliye-i mihr ü vifâk ve sâniha-i sâliha-i hüsn-ü ittifâk ki lâzîme-i ittihâd-ı dînî ve müstelzim-i isti'dâd-ı dünyevîdir, bu hânedân-ı celîlü's-şân-ı pâdişâhî ve dûd-mân-ı şâfiü'l-erkân-ı cihân-penâhî ile olan hulûs ve muhabbet-i samîmî ve mihr ü ülfet-i kadîmî muktezasınca hayyiz-i zuhûrda cılve-ger ve te'yîd-i dîn-i mübîn ve teşyîd-i kavâ'im-i sünnet-i seyyidü'l-mürselîn için ikâmet-i de'âyim-i cihâd ki fermûde-i hazret-i hâlikü'l-i'bâddır, zât-ı diyânet-âyâtların te'âvünâ âle'l-birre ve't-takvâ²⁵¹ fehvâ-yı sa'âdet-nümâsına mazhar kılmağa mübâderet ile nâm-ı nâmîlerin ilâ-yevmi'l-kıyâm zikr-i cemîl ile mevsûf-ı elsine-i havâss u avâm-ı Devlet-i aliyye-i rûz-efzûn-ı cihân-dârî ile sâbit olan esâs-ı muhabbet ve istînâsı temkîn için tekâmîl-i mevâdd-ı resânet ve istihkâm buyurub, şâyeste-i müşâreket ve muvâfakat-ı tarafeyn ve bâyeste-i müdde'â-yı musâdakât-ı cânibeyn olur. Cevâb-ı hakikat-nisâb ile yine mûmâ-ileyhi taraf-ı saltanat-ı i'lâ-ya i'âde ve irsâle himmet buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe âf-tâb-ı baht ve ikbâlleri âsumân-ı şevket ve kemâlde masûnû'l-zevâl ve mâh-tâb-ı sa'âdet ve iclâlleri sipihr-câh ü celâlde dâ'im ve lâ-yezâl olmakdan hâlî olmaya. Fî't-târîhü'l-mezbûr sene ez'af-ı ibâdu'llâhi'l-meliki'l-ekrem Mustafa el-vezîrû'l-a'zam. [98b]

(170) Şâh-ı Aceme Nâme-i Hümayûndır

Âlî-hazret, sâmi-rütbet, gerdûn-besatet, keyvân-menzilet, müştêrî-sa'âdet, hurşîd-izâ'et, nâhîd-sohbet, erdeşîr-savlet, keykubâd-şevket, hüsrev-dûş, sencer-meniş, Feridûn-fer, hümayûn-eser, şehir-yâr-ı hâver-zemîn, hıdv-i keyv-temkîn, der-sa'âdet-sadef, Bercîs-i burc-şeref, zî-bende-i taht-ı dâverî, ârâyî-i serîr-i ser-verî, mütesaddır-ı mesned-i cihân-bânî, müstenid ve sâ'id-i devlet-âgîn-i keyânî, uhuvvet-me'âb, fütüvvet-nisâb, sikender-i şükûh ve süreyyâ-cenâb, sa'âdet-nihâd ve me'âlî-nisâb, şâh-ı adl-küster, mâh-ı burc-dâd, bûd-ı bezm-râ'îş, sipihr-vedâd, sa'âdet-ber ve sa'd-ekber, ezv-pezîr ve ziyâ-ı mihr-enver, ezv-Feridûn-câh ve felek-dest-gâh, cihân-dâr-ı zî-şân-ı Süleyman Şah, lâ-zâle şümûs ikbâlehu munsarifetün ani'z-zevâl, ve mâ-burc-ı bedr-i iclâlehu, talî'ân ân-matla'i'l-kemâl, savb-ı bâ-savâb-ı şâhî ve evb-i müstetâb-ı cihân-penâhîlerine vesîle-i iltimâ'-ı neyyir-i vedâd-ı samîmî ve zerî'a-ı

²⁵¹ Yazır, aynı yer; Mâide Sûresi 2.Âyet (İyilik ve takva sahibi olmada yardımlaşın)

irtifâ'-ı medâric-hurşîd, ittihâd-ı kadîmî olan eltâf-ı le'âlî-i da'vât-ı ekîdetü'l-muvâlât-ı muhabbet-efzâ-yı pâdişâhâne ve eşref-reyâhîn tahıyyât-ı sedîdetü'l-musâfât, selâmet-nümâ-yı şâhâne ki perverde-i muhît-i kadîm, tehiyyetuhûm yevme yelkanehu selâm²⁵² ve'n-nümâ-yâfte riyâz-ı müstedîm, ve yulekkavne fihâ tahıyyeten ve selâma²⁵³ der-şerâ'it-i ta'zîm ve tekrîm ile merâsim-i ithâf ve îsâr takdîm olunduktan sonra reşk-fermâ-yı levh-iskender olan âyîne-yi zamîr-i beyzâ-ziyâ ve muhabbet-küsterlerine rûşen ve hüveydâdır ki:

Berîn-kâh-ı firûze-gûn her-şebî firûzân ve tâlî'-şod kevkebî mantûkî üzere mâlikü'l-mülk olan cenâb-ı vâcibü'z-zât mûcidü'z-zevât takaddeset asmade ıslâh-ı âsâr-ı nüfûs-ı ra'ıyyet ve terbiye-i fevâkih emânî-i kuttân-ı memleket içün [99a] her asrda bir âf-tâb-ı sipihr-i hilâfetî-rahşân ve bir neyyir-i matla'-ı saltanatı dirahşân ve her kurûn-ı şeref-iktirânda himâyet-i şer'-i mutahhar ve hırâset-i sünnet-i seniyye-i seyyidü'l-beşer hıdmetine bir abd-i sa'd-ahterini ihtiyâr ve ol hıdmet-i sâmiye ile kün-küre-i tâc-ı süreyyâ-ibtihâcını sâbide-i sipihr-i üstüvâr idüb samsâm-ı berk iltimâ'-ı hasm-iltikâmı ile i'lâ-yı i'lâm-ı dîn ve tevhîd ve teşyîd-i kavâ'id-i şer'-i mecîde ikdâm eylemek sünnet-i câriye-i hazret-i fâ'il-i muhtar olmağla hazret-i vâhibü'l-mevâhib Vaadallahullezine amenü minkum ve amilus sâlihâti leyestahlifennehum fil ard²⁵⁴ vâde-i kerîmesi üzere zât-ı ma'delet unvânımızı müteveccih-i efser inna cealname Halîfeten fil-ard²⁵⁵ ve yâfte-i kâr-gâh-ı medlûl-i innel arda lillahi yurisuha men yeşau min i'bâdih, vel âkıbetu lil muttekin²⁵⁶ olan hil'at-ı sa'âdet-nesîc ile müftehir idüb serîr-ârâ-yı hilâfet ve cihân-bânî ve zînet-efzâ-yı taht-ı süleymanî kıldı.

Elhamdülillahi faddalena ala kesîrin min i'bâdihil mu'minin²⁵⁷ zebân-ı hulûs ile mes'ûldür ki hazret-i hayrû'l-ebrâr hürmetine her hâlde tevfiğ-i ezeliyesin refîk ve inâyet-i lem-yezeliyesin bedreka-i tarîk eyleyüb fahkum beynen nasi bil hakkı²⁵⁸ fermân-ı kerîmü'ş-şânına ittibâ' ve teba'ıyyet şevâgil-i hevâdan imtinâ ile ahabü'n-

²⁵² Yazır, a.g.e., c.4, s.571; Ahzâb Sûresi 44.Âyet (O'na kavuşacakları gün tahıyyeleri selamdır.)

²⁵³ Yazır, a.g.e., c.4, s.321; Furkan Sûresi 75.Âyet (Orada sağlık ve selam ile karşılanacaklar)

²⁵⁴ Yazır, a.g.e., c.4, s.268; Nûr Sûresi 55.Âyet (Sizden iman edip sâlih ameller işleyenlere Allah şöyle vaad buyurdu: kasem olsun ki onlardan evvelkileri istihlâf ettiği gibi kendilerini Arz'da mutlak ve muhakkak istihlâf edecek.)

²⁵⁵ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halîfe kıldık.)

²⁵⁶ Yazır, a.g.e., c.3, s.102; A'râf Sûresi 128.Âyet (Her hâlde Arz Allah'ındır, ona kullarından dilediğini vâris kılar, âkıbet ise müttakilerindir.)

²⁵⁷ Yazır, a.g.e., c.4, s.361; Neml Sûresi 15.Âyet ("Hamd o Allah'a ki" dediler, "bizi mü'min kullarından birçoğunun üzerine tafdil buyurdu.)

²⁵⁸ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (İmdi nâs arasında hak ile hükmet)

nâsî ilâ Allah u te'âlâ ve akrabuhum ileyh es-sultânü'l-adl beşâretine mazhar olan selâtîn-i nısfet-âyîne iktifâ-ı mukadder itmiş ola âmîn ve lâkin hengâm-ı hilâfet-i fâhire ve eyyâm-ı saltanat-bâhirimiz resîde-i mesâmi'-i übhet mecâmi'-i keyânîleri olmak gerekdir. Havâlî-i memâlik-i vesî'amızda zahm-hôrde-i guzât-ı muvahhidîn hândân-ı cihân-intimâ' olan milel-i muhtelif-i nasârâ el-küfrü milletün vâhide ²⁵⁹me'âlîne sûret-nümâ-yı tahakkuk ve ittifâk ve ittihâd ve istinfâr ve istinsâr ile bilâd-ı İslâmiyyeye istilâ'ları vaktine müsâdefe itmeğin iza a'zamte fe tevekkel alallah ²⁶⁰[99b] mefhûmun cûş-ı bâlâ-yı azîmet ve men yetevakkal alallahi fe huve hasbuh ²⁶¹müfâd-ı celîlû's-şânın ser-penâh fark-ı niyyet idüb âlâ-i kelimetullahi'l-ulyâ ve ihkâm-ı ahkâm-ı şerî'at-ı garrâ içün ilâhî çû der-niyyetim ekhi çû niyyet bi-hayır est hayrim dahi zemzeme sen temîme-i mehîce-i râyât-ı zafer-nigâr darâ'at iderek reh-nümâ-yı tevîk-i hudâ-yı müte'âl ve bedreka-kârî-i te'yîd-i hazret-i zü'l-celâl ile makarr-ı saltanat-ı ebed-peyvendimiz olan dârü's-saltanatü's-seniyye mahmiyye-i Konstantiniyye'den âlem-efrâz-ı azîmet olmağla, i'lâm-ı cülûs-ı sa'âdet iştîmâl-i şâhâne ve iş'âr-ı nehzât-ı nusret-me'âsir-i husrevânemiz zımnında mücerred tarsî'-i peymân-ı vedâd ve tezyîn-i iklîl-i dostî ve ittihâd içün nâme-i hümayûn-ı musâdakat-meşhûnumuz çekîde-i yerâ'a-i mü-ülfet ve teblîğ-i risâlet ve izhâr-ı musâdakat içün () ile ol cenâb-ı felek-iktidâr ve refî'ü'l-mıkdâr savb-ı sa'âdet evbine irsâl olunmuşdır.

Memâlik-i vesî'alarıyla hem-düş-ı ittisâl olan memleketlerimiz zât-ı uhuvvet-simâtlarına Allah emâneti olsun. Ol taraflarda nigâh-bân-ı sügür olan hükkâm ve vülâtımıza merâsim-i hürrem ve ihtiyâta mürâ'ât olunmak üzere tenbîh ve inzâr olunmuşdır. Cenâb-ı sa'âdet-intisâblarına dahi şâyeste ve şâyân olan budur ki hâssa-i sîr-âb-ı zülâl-himmet müsteclibü's-salâh ve hazret-i yâfte-i sehâb hırâset-i uhûd ve mûrisü'l-felâhları olan riyâz-ı huld-âsâr muhabbet fîmâ-ba'd dahi deydene-i müstahseneleri üzere âb-yârî-i nev-bahâr-ı mihr ü meveddet ile ser-sebz ve reyyân ve ezhâr-ı teveddüd ü hullet-güşâde ve hândân olmağla vedâ'i-i hâlikü'l-berâyâ olan re'âyâ ve berâyâ sâye-i eşcâr-ı mültefitü's-sâk-ı mîsâk ve hadâ'ik-i teellûf ve ibkâ-ı vifâk ve vesâkda âsûde-nişîn râhat ve gül-çîn-i âsâyiş veistirâhat olub tâc-rân-ı tarafeyn ve sevdâ-girân-ı cânibeyn dahi kemâ-fi'l-evvel [100a] ger-anbâr-ı tereffüh ve

²⁵⁹ Küfür tek millettir

²⁶⁰ Yazır, a.g.e., c.2, s.191; Âl-i İmrân Sûresi 159.Âyet (Emirde reylerini al, sonra da azmettin mi artık Allah'a mütevekkil ol.)

²⁶¹ Yazır, a.g.e., c.5, s.699; Talâk Sûresi 3.Âyet (ve her kim Allah'a tevekkül kılsa O ona yetişir.)

itmînân ve hoş-hâl ticaret-i râbiha-i emn ü emân olalar ve vâkı‘a be-nîş mihân ve be-bîş-kihân bâzâr-ı mûrî neyyir-i zed-cihân-ı mehâsin-i hubb u vedâd hâk-sâr-ı havsala-i ta‘bîr ve ta‘dâd olub, ez-cümle istiksâr-ı emnü‘l-ihvân fermân-ı şerîfî üzere te‘sis-i esâs-ı istinâs ve teşyîd-i kavâ‘id ve erkân-ı îtilâf-ı mümteni‘ü‘l-indirâs ile tevkîr-i dostâne ve teksîr-i asdikâ‘ ve hullân için müşemmir-sâz-ı sâ‘id-ihitimâm olanlar dünyâda vâye-gîr-i mazmûn-ı hikmet-insicâm r‘asûlakl-i ba‘dâliman-i el teveddüd-ü linnas-i inne‘l mütehâbbine fillah-i te‘âlâ fi zilli‘l-arş²⁶² hadis-i şerîfine mazhar olub, bâ-husûs küffâr-ı şirk-irtisâm ve abede-i salîb ve asnâm olan melâ‘înin nevk-i sinân şîr-âzmâyân-ı muvahhidîn meyl-i çeşm-iktidârların ve tîğ tîr-i zehir-âb-dâr-ı guzât-ı rüstem-sitîz-i müslimîn âteş-endâz-dâr u diyârları olub, her biri bîm-i cân ile el-aman el-aman gûyan-ı keşf-vâr birer köşeye baş çeküb, tahassun ve ilticâ eylemişler iken gayret-keşî-i edyân batılâlarıyla kesb-i ittihâd-ı kulûb-ı nuhûset-mashûb ve tâb-âver-i muâ‘dât olalar da leşker-i perverân dîn-i ahmedî ve hamiyyet-keşân-ı nâmûs-ı şerî‘at-ı Muhammedî el-mü‘minu li‘l-mü‘mini ke‘l-bünyânî yeşuddu ba‘duhû ba‘dân²⁶³ hısn-ı menî‘-i teşyîd eylemek dâhil-i havza-i insâf değildir.

Binâ-ber-în zât-ı hamîde-sıfât-ı tâc-dârîlerinden kemâl-ittihâd-ı dîni ve derûnî ile hüsn-ü mu‘âmele-i dostî ve yek-cihetî ve gayret-keşî millet-i beyzâya ihtimâm ve âdemimiz bendeleri peygâm-ı mihr-i irtisâm-ı şâhâneleriyle i‘âde ve tensîm-i nesîm-i ruh-efzâ-yı ve ceale beynekum meveddeten ve rahmeten²⁶⁴ ile ebvâb-ı mürâselât-küşâde kılınması müntakış-ı zamîr-i sa‘âdet-semîr-i husrevânemizdir.

Hemîşe ta ki bûd-ı şehir-yâr mihr-i münîr, **[100b]** zî-taht-gâh-ı sipihr-i berîn-i âlem-gîr, sügür-ı ahd ü emân-bâd, ezz-fiten me‘mûn-ı hudûd-ı sulh-ı hûdâyâ şevved ezz-râhne masûn. Bâkî hemîşe neyyir-i sipihr-besâlet ve şevket-i hâkânî rahşân ve bedr-i âlem-fürûz, burc-u şeref-i übhet ve iclâl-i cihân-bânî lâmi‘ ve dirahşân-bâd bi-hakki en-nûni ve’s-sad. Tahrîran fî evâil-i Muharremü‘l-harâm, sene 1100 tuğra çekilmeyüb kenarına imzâ-yı hümâyûn yazılmışdır.

(171) Bu Dahi Kibel-i Âsafiden Şâh-ı Aceme Yazılan Mektûbdır

Her-sepîde-dem ki şehir-yâr-ı gerdûn-süvâr, hâverî-zâd, vedâd-sipihr ve dâr-ı kevâkib-i ecnâd-ı evreng, pîruze-reng-i gül-gûn, ufk-dân bayrak-ı zer-enduz, leme‘ât-

²⁶² Allah rızası için birbirini sevenler, Allah’ın arşının altındalardır. Yani Allah’ın gölgesinde olurlar.

²⁶³ Hadîs-i Şerif (Mümin mümine karşı birbirine kenetlenmiş binalar gibidir.)

²⁶⁴ Yazır, a.g.e., c.4, s.485; Rûm Sûresi 21.Âyet (aranızda bir sevgi ve bir esirgeme yapmış.)

1 cihân-peymâ ve ilm-i âlem-efrûz-ı şu‘â’-ı zulmet-zidâ ile zâhir ve hüveydâ ola. Ol burc-u âsumân-ı şevket ve ikbâl ve rûh-ı feyz-resân şebh-i câh ü celâl, revnak-efzâ-yı saltanat ve bahtiyârî, zî-bende-sâz-ı müttekâ-yı cihân-dârî, râyet-efzâr-ı arsa-yı şehâmet, hıdîv-i sipihr-i ihtîşâm-kişver-i celâdet, âlî-hazret, sâmi-rütbet, gerdûn-besatet, kamer-tal‘at, keyvân-menzilet, behram-savlet, hurşîd-izâ‘at, nâhid-sohbet, key u mars-satvet, keykavus-şevket, cemşîd-bezm, erdeşîr-rezm ve dârâ-temkîn, iskender-âyîn, an ki sad-sâl eğer endişe koned kilik-i hayâl ne-tivâned ki kuşed yek rakam ez-mahmedeteş²⁶⁵, şehn-şâh-ı serîr-i kâm-rânî, feridûn-zamân, hüsrev-i sâni, pîrâye-bahş-ı dîhîm ve gâh-ı şâh-ı cem-câh-ı hurşîd-külâh, sitâre-sipâh, dâme el izzû ve‘ş-şevketühu ve‘l-übhetehu bi-avnillah hazretlerinin ârâyîş-ger, riyâz-ı saltanat-ı kisrevî ve âsâyîş-ger, penâd-âverân-ı hıttâ-i hâverî olan dıraht-ı bîh-saht fer u iclâl-i cihân-dârîleri, hemîşe rîşe-fer ve bürde-i zemîn-temkîn zâmîn-i pâ-y-dârî ve nihâl-i şâhî [101a] der-şâhî-mecd ü ikbâl-i tâc-dârîleri hem-vâre âb-yârî-i cûy-bâr tevfik-i perverdîgâr ile pûr-berk ve bâr-gâh-ı mekârî olmak da‘vât-ı müstetâbe-i icâbet-âsârına müdâvemet ve muvâzabet râtibe-i lâzime-i muhabbet-i sâfiü’l-fu‘âd ve kâide-i dâ‘ime-i senâ-kâr-ı hulûs-i‘tiyâd idüğü mir‘ât-ı zâmîr-i münîr-i hurşîd-ziyâ-yı şâhî ve mücellâ-yı hâtîr-ı mihr-i incilâ-yı hikmet-penâhiye ki âyîne-i iskender ve câm-ı cihân-nümâ-est bu resme cilve-ger ve inhâ kılınır ki:

Her nevbeti zaman bîni mikoned sipihr her müddeti zemin bîni mid hod zaman nâ beher ilticâ-yı temdîd kân-ı dehr bâşed serîr-i ma‘deletes mâye-i emân vıfkınca, minber-i çend-pâye-i her vakt ve asrda hutbe-i mütedâvîle-i izz ü nasr bir pâdişâh-ı celîlü’l-kadr nâm-ı nâmîyesine kırâ‘et ve safâhat-ı vücûh-ı derâhim ve denânîr her gâh bir şehir-yâr-ı cihân-penâhın ism-i sâmişi sebt ve irâ‘et olunmak sünnet-i seniyye-i hudâ-yı lâ-yezâl da‘vât-ı behîyye-i kâdir-i müte‘âl olmağla, ber-muktezâ-yı nâs-ı i‘câz-ı muhtass tilke’l-eyyâm nidâ ve lehâ-beyne’n-nâs nevbet-i dârâyî-i mülk-i Osmanî ve fermân-fermâyî-i taht-ı cihân-bânî inâyet-i rabbânî ve mevhibet-i yezdânîden güzîde-i selâtîn-i zamân ve zübde-i havâkîn-i devrân ân-ki bülend-ahter ve dîn-perver-est sâye-i hakk-ı nâ‘ib-i peygamber-est taht-ı felek-i tal‘at-ev âf-tâb-ı mülk-ü sıdk-ı hâk, verş-gevher-est şehir-yâr-ı hayr-mukdim ve cihân-dâr-ı zafer-tev‘em-i mazhar-âsâr, zalike fadlullahi yu‘tihi men yeşau²⁶⁶ matrah-ı envâr, ma yeftehillahu lin

²⁶⁵ Eğer yüzyıl düşünse bile hayal kalemiyle onun methini yazamaz.

²⁶⁶ Yazır, a.g.e., c.5, s.609; Cum’a Süresi 4.Âyet (İşte o Allah’ın fazlıdır, onu dilediğine verir ve Allah çok büyük fazl sahibidir.)

nasi min rahmetîn fe la mumsike leha²⁶⁷ el-fâ'ik alâ sûveri'l-hilâfetihi bi'l-irs ve'l-istihkâk el-dârîc ilâ alâ-medâricü's-saltanatîhi bi'l-icmâ ve'l-ittifâk umde-i sülâle-i imtizâc ve izdivâc-ı eflâk ve erkânü'l-sultân Süleyman Hân meddallahu zıll-i devletühû alâ mufârikü'l-enâm ve müşeyyed-i hıyâm-ı [101b] şevketuhû-bâdına ve'd-devâm îlâ-yevmi'l-kıyâm hazretlerine müyesser ve neşûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı hilâfet ve dâverî-i dîvân-ı ezeli-bünyân tu'til mulke men teşau²⁶⁸ ve ne bîr-sitân-ı ebedî feyezân yef'allahü men yeşau'dan nam-ı huçeste-encâm-ı hümâyûnlarına muharrer olub, cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı husrevânîleriyle taht-ı âlî, baht-ı saltanat-ı rûz-efzûnî, karîn-fer ve behî ve tâc-ı ibtihâc-ı hurşîd-nümûnî müftehîr ve mübâhî buyurdılar.

Vilâyet ez-adleş ber avaze güşt bed ü tâc u taht felek tâze güşt, cenâb-ı vehhâb-ı ze'vî'l-minen cellet-azametuhû ve illet-kudretehû zât-ı sûtûde-sıfât-ı nısfet-ittisâfların, âmme-i âlime, vesîle-i âsâyîş ve râhat, vürûd-ı ma'delet-i inficâr-ı uhûdu ve hümâyûnların kişt-zâr-ı ahvâl, katıbe-i benî Âdeme bâ-dân bî-hengâm-ı mânendi zerî'a-i tarâvet ve nedâret ile âvân-ı saltanat-ı sa'âdet-iktirân ve zamân-ı hilâfet-i adâlet-unvânları, etrâf-ı vesî'etü'l-eknâf-ı memâlik-i mahrûselerinde ve eyzan-ı mezâmîr-heycâ ve mübârizân-ı mehâmm-ı gazâ olan şîrân-ı azîz-i hândân kavîü'l-bünyânlarından çend-bâr zahm-horde-i pençe-i demâr olan abede-i esnâm-ı bed-tebârın birbirlerinden istinfâr ve istinsâr ile dâ'ire-i bilâd-ı İslâmiyyeye bâzil-i hasâret ve istîlâ olmaları hengâmına müsâdefe itmekle, fe-iza a'zamte fetevekkal alallah²⁶⁹ mîsdâk-ı kerîmin temîme-i bâzû-yı azîmet ve men nasru illa min indallah²⁷⁰ fehvâ-yı şerîfin vera'-ı bâlâ-yı niyyet buyurub, i'lâ-yı kelime-i ulyâ-yı dîn-i mübîn ve icrâ-yı şerî'at-ı garrâ-yı hazret-i seyyidü'l-mürselîn içün makar-ı hilâfet-i seniyye dârü'l-saltanatü'l-aliyye mahmîyye-i Kostantiniyye'den bürûzî ki nîk-ahterî yâr-bûd-nümûd er-devlet bedîd er-bûd bi'z-zât devlet ve ikbâl-i hıdîvâne ve şevket ve iclâl-i cihân-gîrâne ile süvâr-semend-i celâdet [102a] ve himmet ve reh-nümûnî-i tevîk-i cenâb-ı ehadiyyet ile râyet-efrâz-ı teveccüh ve azîmet olmalarıyla, inhâ-i peyâm-ı cülûs-ı meymenet-şî'âr-ı şâhâne ve inbâ'-i nehzât-ı nusret-iş'âr-ı pâdişâhâneleri zımnında tahrîk-i silsile-i muvâlât ve vedâd ve tehyîc-i ve dâ'î-i musâfât ve ittihâd içün nâme-i

²⁶⁷ Yazır, a.g.e., c.4, s.625; Fâtır Sûresi 2.Âyet (Allah, insanlara rahmetinden her neyi açarsa onu tutacak, kısacak yoktur, her neyi de tutar kısarsa onu da O'ndan sonra salacak yoktur.)

²⁶⁸ Yazır, a.g.e., c.2, s.65; Âl-i İmrân Sûresi 26.Âyet (Ey mülkün sahibi Allah'ım dilediğine mülk verirsin.)

²⁶⁹ Yazır, a.g.e., c.2, s.191; Âl-i İmrân Sûresi 159.Âyet (azmettin mi artık Allah'a mütevekkil ol.)

²⁷⁰ Yazır, a.g.e., c.3, s.229; Enfâl Sûresi 10.Âyet (yoksa Nusret Allah'ın kendindendir.)

hümâyûn-ı hullet-nümûn-u muvâhat-efzûn husrevâneleri sâdır olub, cânib-i a'lâ-yı mülûkânelerinden () kullarıyla taraf-ı şeref-iştîmâl-i şâhî ve savb-ı haşmet-nisâb-ı sa'âdet-dest-gâhlarına firistâde kılındı.

Müzekkere-i ahd ve lâzımetü'l-hulûd-ı salâh-ı zâtü'l-beyn olan nâme-i hümâyûn-ı meveddet-meşhûn-ı hudâvendigârî, inşâ'allâhu'l-melikü'l-mu'in hayyiz-i vusûle karîn ve meşmûl-i nazar-ı hakâ'ik-bînleri olub ol taraflarda olan kumât ve vülât-ı memleket-i şehir-yârî ve nüvvâb-ı kâm-yâb-ı cihân-dârîye muhâfaza-i şerâ'it-i ahd ü mîsak ve mürâ'ât-ı merâsim-i mihr ve ittîfâk emrinde kemâ-yenbagî tenbîh ve tehdîd-i mevfûr ve böyle ikâmet-i farîza-i cihâda ictihâd esnâsında ki resm ve âyîn-i şâhân-ı pişîn ve dîde ve kavânîn-i selâtîn-i dîn üzere muvâde'â-i ser-hadd ve sügûr olunduğı lâyiha-ı tab'-ı safâ-makrûn-u bâhirü's-su'ûrları oldukda şâyeste-i şân-ı mekârim-nişân-ı şâhî ve bâyeste-i zât-ı huçeste-sıfât-ı haşmet-penâhî dahi budur ki hem-vâre müfci-i uyûn-ı sâfvet-nümûn yek-cihetî ve ülfetleriyle gül-zâr-ı bî-hâr muvâfakat ve muhâleset-i tarafeyn muhazzir ve tarî ve mehebb-i hubb-ı kadîmden vezân olan nesîm-i muvâneset ve meveddetleriyle hemîşe hadâ'ik-i ahvâl-i re'âyâ-yı cânibeyn feyz-yâb-ı tâze-gî ve terî olub sâ'id-i sıdk u safâ ile livâ-yı îlâ-yı mihr ü velâya ol-mertebede ruhsat-ı i'tilâ buyurular ki, mir'ât-ı eşkâl-nümâ-yı rûzgâr da likâ'-yı safâ-yı bâ-yek-diğer şoned pâdişâh-ı dost **[102b]** ez-düşmenân kunend-tiğ-i vifâk-post zâhir ve bedîdâr ola.

Çünkü sâz-kâr-ı meşreb-i mihr ü muhabbet ve muvâfık-ı mizâc-ı vird-ülfet olan sâ'ir zülâl-i makâl-i tû zûd mihr-i füzûnî-fezâ-yı ravzâtü'l-safâ-yı nâme-i hümâyûnün cedâvil-ı sûtûr-ı hakâ'ik-nümûnunda bî-çûn u çerâ icrâ buyurıldı. Tekrâr o vâdîde kemmiyyet-i siyeh zânû-yı kâleme irhâ-yı inân münâsib ve çes-bân görülmeyüb, tâ-yı nevâl-i itnâb ve isbât-ı müdde'â-yı hüsn-ü musâfât-ı tâc-dârî de sûret-i sıdk u savâbdan bu mertebe ile ref'-i nikâb-ı irtiyâb olundu. Bâkî hemîşe itnâb-ı surâdıkât-ı câh u celâl-i şâhî-bâd tâ ve hulûd ve câvidânî-üstüvâr ve âf-tâb-ı cihân-tâb fer u iclâl-i cem-câhî der-evc-i burc-ı şevket ve kâm-rânî, lâmi'ü'l-envâr-bâd bi-Rabbi ibâd, ez'af-ı ibâdu'llâhî'l-melikü'l-ekrem Mustafâü'l-vezîrû'l-a'zam.

(172) Hân-ı Hânân'a Yazılan Mektûbdır

Cenâb-ı vezâret-me'âb, vekâlet-iyâb, eyâlet-nisâb, dirâyet-intisâb, sâhib-i sâ'ib-i fikret, emîn-i nigîn-i saltanat, vezîr-i âsaf-râ, müdebbir-i memleket-ârâ, nâzım-ı umûr-ı cumhûr-ı mülk-i Acem, hâris-i kavânîn-i kistrâ vü cem, refî'ü's-şân, hân-ı hânân hazretlerinin mevkif-i me'âlî-nişân ve mahzar-ı sâmi-mekânlarına perveriş-yâfte-i asdâf-ı sıdk u safâ, le'âlî-i tahiyyât-ı zâkiyât-ı muhâlesât-fezâ ve şâyeste-i gerdûn u gûş, nev-arûs-ı mihr ü vefâ, cevâhir-i teslîmât-ı sâlihât-ı musâdakât-nümâ ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra levha-i zâmîr-i safâ-pezîr-i kiyâset-lüzûmuna kitâbe-i makâl-i hakâ'ik-me'âl-i muhlisî bu vechle mersûm kılınır ki:

Hazret-i hudâ-yı cihân-âferîn ve nigâh-dârende-i âsmân u zemîn celle şânehu ve te'âlânın bârika-i şârîka-i irâdet-i ezeliyyesi ile her devr-i şâmilü'l-hayr [103a] bî-hayf vücûda matla'-ı mevâhib-ger u kârîden berîn-i ufk-ı furûz-ı saltanatın lâmi'ü'n-nûr zuhûr ve sâ'ika-i sâbıkâ-i meşîyyet-i lem-yezeliyyesi ile taht u tâc-ı hilâfet ve cihân-dârî bir şehir-yâr-ı gerdûn-vakâr mukârenetinden feyz-yâb-ı ibtihâc ve sürûr olması ki âdet-i müstemirre ve kâ'ide-i müstedîmedir, binâ-ber-în perverde-i sade-i kâm-kârî berâverde-i lücce-i inâyet-i perverdigârîdir. Şeh-vâr-ı tâc-ı hilâfet-cevher-i vişâhü's-sadr-ı saltanat-ı şeh-n-şâh-ı dârâ-temkîn, hıdîv-nîv-i sikender-âyîn, müzeyyen-sâz-ı mesned-i cihân-bânî, alem-efrâz-ı arsa-i fermân-rânî, gıyâsü'l-islâm ve'l-müslimîn mu'înü'l-millete ve'd-dîn, hâmî-i havza-i müslimanî, kâ-râ ve şer'-râ nîgeh-bânî hudâ-yegân-ı azîmü's-şân şevketlü ve azametlü ve inâyetlü ve kerâmetlü pâdişâhımız Sultân Süleyman Hân e'azzallahu te'âlâ ensârahu ve a'vânahu ve hullide mülkühû ve sultânühû hazretleri bir rûz-ı kîti-furûz-ı behcet-endûzda, yümn ü ikbâl-i şâhâne ve sa'âdet ve iclâl-i hıdîvâne ile serîr-i saltanat-ı Osmanî ve evreng-i bâhir-mihenk-i cihân-bânîye, teşrîf-i cülûs-ı mülûkâne erzânî buyurub lâkin hengâm-ı hilâfet-i bâhire ve eyyâm-ı saltanat-ı kâhireleri havâlî-i memâlik-i mahrûselerinde ser-cünbân-ı muâ'dât ve fesâd olan milel-i muhtelif-e-yi nasârânın takvîyet-i edyân-ı bâtilâları için zünnâr-bend-i miyân-ı ittifâk oldukları vakte müsâdîf olmağla, mütevekillen alellahi'l-meliki'l-gaffâr ve mütevessilen ilâ mu'cizât-ı nebîyyü'l-muhtar bir haseb-i fermûde katilullezine yelunekum minel kuffari²⁷¹ muhâfaza-i millet-i beyzâ ve mu'azide-i şerî'at-ı garrâ niyyet-i takvîyet-fezâsı ile dârü'l-saltanatü'l-aliyyelerinden nehzât ve hareket ve mukârenet-i hızır-mu'âvenet-i rabbi'l-

²⁷¹ Yazır, a.g.e., c.3, s.473; Tevbe Sûresi 123.Âyet (Kafirlerin size yakın olanlarıyla çarpışın.)

izzet ile veche-i müveccehe-i gazâ vü cihâda imâle-i licâm-ı yekrân-ı azîmet buyurub, cânibeynde mazbût kavâ'id-i salâh-ı zâtü'l-beyn olan burhân-ı müsellemlü'l-sübût müsâlemet ve muvâlât ve mâye-i itmînân-ı re'âyâ-yı cânibeyn olan **[103b]** mevâdd-ı müştemiletü'l-fu'âd-ı muhâleset ve musâfât muktezâsınca nüvîd-i behcet bedîd-i cülûs-ı meymenet-nihâdlarıyla tahrîme-bend farîza-i cihâd oldukların i'lâm ve inşâd için taraf-ı bâhirü's-şeref-i husrevânî ve cânib-i eşref-i hâkânîlerinden bâlâ-nişîn-i evreng-i dâverî, fermân-fermâ-yı hıttâ-i hâverî, şâh-ı âlî-câh-ı ikbâl-penâh, veffekahullahü lima-yuhibbihi ve yerdahû hazretlerine nâme-i hümayûn-ı meveddet-meşhûnları sâdır olmağla, müdirân-ı devâ'ir-i devlet ve müdebbirân-ı umûr-ı memlekete tanzîm-i ahvâl-i mülk ü milletde lâzım ve lâ-büdd olan yegâneğî ve musâdakât ve yek-cihetî ve muvâfakat iktizâsınca taraf-ı muhlisîden cenâb-ı vekâlet-me'âb ve eyâlet-intisâblarına varaka-i muhâleset-intimâ tahrîr ve imlâ kılındı.

Hudâ-yı mennân-ı evân hilâfet-i ma'delet-nişân ve zamân-ı saltanat-ı nısfet-unvânların mukârenet-i envâ'-ı feth u nusret ile mâye-i infitâh kılub dostâne ve mâyeü'l-ibtihâc evdâd-ı hullân idüb tığ-i bî-dirîğ-i zafer-nigârların hem-vâre ömr-fersâ-yı udvân-ı delâlet-nümûn ve leşker-i cerrâr-ı firuzî-medârların mazhar-ı fehvâ-yı ve inne cünûdena le humul gâlibun²⁷² eyleye âmîn. Fi'l-hakîka, serîr-ârâ-yı ser-firâzî-yi pâdişâhımız yesserahullahü te'âlâ bi'l-fütûhât ve'l-megâzî hazretlerinin, zât-ı melekî-sıfâtları esnâf-ı a'tâf ve inâyet-i perverdigâr ile müteattıf ve inân-ı teveccüh-i hümayûnları îlâ-yı kelime-i dîn ve icrâ-yı şerâyi'-i hâtemü'l-mürselîn ile vedâyi'-i hâlikü'l-berâyâ olan re'âyâ-yı terfih ve himâye cânibine mun'atıf olub bu taraftan hemîşe aceze ve zîr-destân-ı ra'iyetin himâyet ve siyânetinde âsâr-ı şefkat ve merhamet-i cihân-dârîleri ber-karâr ve şerâ'it-i dostî ve muvâfakat-ı ri'âyeti ile esâs adîmü'l-indirâs-ı musâlaha ve istînâs ahkâmında levâzım-ı hürrem ve ihtiyât kemâ-yenbagî der-kâr kılınmak emri aksâ-yı murâd-ı hümayûnları olmağla, hârisân-ı ser-hadd ve sügûr olan hükkâm ve vülâta münâfî-i **[104a]** şerâ'it-i mu'âhede ve meveddet bir gûne vaz' ve hâletden mücânib olmaları bâbında fermân-ı hümayûn-ı cihân-mutâ'-i husrevânîleri sâdır olmuştır.

Râst-revân-ı vükelâ-yı devlet ve kâr-âgehân-ı evliyâ-yı umûr-ı saltanata muvâfık olan şâh-râh-ı cünbiş-şâyesteye tevcîh-i hâtır-ı derrâk ve hem-vâre mülâhaza-

²⁷² Yazır, a.g.e., c.4, s.709; Sâffât Sûresi 173.Âyet (Ve elbette bizim askerlerimiz mutlak onlara galib geleceklerdir.)

i mürâ'ât-ı nevâmîs devlet-i tarafeyn ile menhec-i merâsim-i ülfet ve muhabbete intihâc ve insilâk ki gûş-güzâr olduğu üzere hâssa-i seciyye-i âsafî ve şîme-i marziye-i tab'-ı sâfîleridir. Müsteclâb-ı rızâ-yı hudâ ve müstevcib-i hoşnûd-i hûdavend-dâd da bir haslet-i hayr-hatmet olmağla ba'de'l-yevm dahi kemâ-fî'l-evvel idâmet-i mücâmele-i yegânegî ve muvâlât ve ikâmet-re'âyim-i yek-cihetî ve musâfâtâ sarf-ı nakdîne-i himmet olunub, cilâ-dâde-i miskala-i ahd u mîsâk olan manzar-ı sâfvet-şî'âr-ı muhâlesât ve vedâd-jeng ve küdüret-i muhâlefetden masûn ve me'mûn ve pîrâste-i meşşâta-i musâlaha ve vifâk olan ruhsâr-ı zîbâ-yı şâhid-i mihr ve ittihâd-ı isâbet-i aynî'l-kemâl mübâyenetden pûşîde-i bürka-i hırâset gûn-â gûn kılınmağla, âf-tâb-ı âlem-tâb salâh-ı zâtü'l-beyn-i çâr-cihet-i cihânda lâmi'ü'l-işrâk ve cihân ve mezârî-i âmâl ve emânî-i sükkân-ı cânibeyne mâye-i feyz-nümâ ve ziyâ-resân olmasına iki cânibden dahi bâd-ı sehâb-rân muvâfakat ve musâdakat-vezân ve best-i veted lâ-infisâm lehâ olan silsile-i mihr ü muhabbet-i müteharrik ve cünbân olmak için irsâl-i rusul ve resâ'il ile kar'-ı bâb ve vedd-i ülfet ve bu cânibden hıdmet-i nâme-resânî ile ta'yîn olunan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân () zîde-mecdühunun inşâ'allâhu te'âlâ muvâfık-ı nesak velâ'-cevâb-ı meveddet-nümâ ile bir gün evvel 'avd u insirâfına himmet buyurulmak me'mûldür. Bâkî hemîşe mu'âmelât-ı hüsn-ü musâfât-ı tarafeyn ber- [104b] menhec-i sadâkat ve istikâmet dâ'im ve mücâmelât-ı mihr u muvâlât-ı cânibeyn ez-şevâ'ib-i nevâ'ib-i sakâmet-sâlim bâd. Ahlâsü'l-fu'âd Mustafa.

(173) Hind Pâdişâhı Evrengzîb Hân'a Nâme-i Hümâyûndır

Le'âlî-i mütelâ'lî-i hamd u sipâs-ı bî-hadd ve cevâhir-i zevâhir-i şükr ü sitâyîş-i lâ-yuhsâ velâ yu'ad, cenâb-ı mâlikü'l-mülk te'âlâ, ân-derkü'l-evhâm, kemâl-i zâtühu ve celle azze müsâbakatü'z-zunûn celâle sıfâtühû hazretlerinin dergâh-ı kibriyâ ve azamet-penâhlarına lâyük ve sezâ-vârdır ki:

Cevâhir-i mâhiyyât-ı mümküneyi küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü en u'rafe²⁷³ hizâne hânesinden ibdâ' ve nev'ü'l-envâ' olan nüshâ-i câmi'a-i insânî, keyfiyyet-i behcet-efzâ-yı lekad hâlâknel insâne fî âhseni takvim²⁷⁴de inşâ ve ihtirâ' ve hâme-i zîbâ-yı ve savverekum fe ahsene suverekum²⁷⁵ ile tezyîn ve her heft mâşita-

²⁷³ Hadîs-i Kutsî (ben gizli bir hazineydim bilinmek istedim.)

²⁷⁴ Yazır, a.g.e., c.6, s.547; Tîn Sûresi 4.Âyet (Ki biz insanı en güzel bir biçimde yarattık.)

²⁷⁵ Yazır, a.g.e., c.5, s.676; Tegabün Sûresi 3.Âyet (Size suret verdi, suretlerinizi de güzel yaptı.)

i medlûl summe enşe'nahu hâlkân âhara fetab'erekallahu ahsenul hâlikin²⁷⁶ ile tahlîye ve tahsîn eyledikten sonra, ittisâk-ı ahvâl-i benî âdem ve ittirâd-ı umûr-ı kâr-hâne-i âlem ve ref'-i rûsûm-ı bid'at ve hedm-i kavâ'id-i dalâlet ve izhâr-ı şî'âr-ı şerî'at ve îzâh-ı menâhic-i mülk ü millet için her vakt-i sa'âdet-iktirânda havâss-ı i'bâd-ı kerem-mu'tâdlarından bir bende-i sa'd-ahterîni ihtiyâr ve menşûr-ı âmâlini nişân-ı zî-şân inni cailuke [lin nasi] imama²⁷⁷ ile müzeyyen ve tuğrâ-yı garrâ-yı inna cealnake Halîfeten fil-ard²⁷⁸ ile mu'anven ve câhidu [fillahi] hakka cihâdih²⁷⁹ fermân-ı şerîfiyle farziyyet-i gazâ-yı müberhen eyleyüb, nizâm-ı umûr-ı enâm ve kam'-ı a'dâ-yı li'âm için ve ceale beynekum meveddeten ve rahmeten²⁸⁰ fehvâ-yı sa'âdet-ihativâsı ile teveddüd ve ittihâd-ı kulûb-ı eviddâ-yı tergîb ve elkaytû aleyke mehabbetem minni²⁸¹ kerîme-i kerâmet-nişânî ile te'ellûf ve tahâbbüb-ü ehîbbâyı tahbîb eyledi.

Te'âllâlahü ey ez-tûv bûd [105a] vücûd heme vücûd-tev vücûd-ı heme zemîn ve zamâna sun'-ı per-kâr ost te'âllâlahü in kariha kâr ost nedânem men nâ-şinâs ki ber-ter bûd zaniçe girem kıyâs ve inâdil nâme sarây-ı salavât ve hezâr hôş el-hân zemzeme-pîrâ-yı tahiyyât ol vird-i mutarrâ-yı gülîstân vemâ erselnake illa rahmeten lil âlemîn²⁸² ve ol gül-i zînet-i izâr-ı gül-şen-i lî-mâ'âllahi-vakt olan hazret-i Muhammedü'l-Mustafa sâllahî te'âlâ aleyhî vesellemin vakf-ı ravza-i mutahharaları olsun ki def'-i herc ü merc ve ref'-i habt u hebt için es-sultân zıllullahi fi'l-ard yâvî-i ileyhî'z-za'îf ve yente sara bihil mazlûm ve men ekrem sultân Allâhü fi'd-dünyâ ekramehullahü yevme'l-kıyâmeti ileyhî temyîz-i miyân-ı hâdim ve mahdûm ve tebyîn-i pâye-i hâkim ve mahkûm idüb, iza eradallahü en yeh lûka hâlkân lil hilâfete meshi na-siyetehu beyne ikrâm ve ihtirâmı ile beyne'n-nâs şedd-derîçe-i sevdâ-yı istibdâd ve zabt-ı memeri vesvese-i istiklâl ve istimdâd eyleyüb, hayrû'n-nâs râcûl-i mümessek bi-inân fersehu fi-sebîlilâh kelâm-ı dürer-bârlarıyla tervîc-i gazâ ve i'lâ-yı kelime-i ulyâ için istekseru minel ihvân ve'l- mütehâbbîn fi'llahi fi-zıllil arş kelime-i câmi'alarıyla tevkîr-i dostân ve teksîr-i hullâna ısdâr-ı fermân eyledi.

²⁷⁶ Yazır, a.g.e., c.4, s.177; Mü'minûn Sûresi 14.Âyet (Sonra ona diğer bir hilkat neş'eti verdik. Bak ne şanlı O Allah, yaratanların en güzeli.)

²⁷⁷ Yazır, a.g.e., c.1, s.582; Bakara Sûresi 124.Âyet (Ben seni bütün insanlara imam edeceğim.)

²⁷⁸ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halîfe kıldık.)

²⁷⁹ Yazır, a.g.e., c.4, s.169; Hac Sûresi 78.Âyet (ve Allah uğrunda hak cihâdıyla mücadele eyleyin.)

²⁸⁰ Yazır, a.g.e., c.4, s.485; Rûm Sûresi 21.Âyet (ve aranızda bir sevgi ve bir esirgeme yapmış.)

²⁸¹ Yazır, a.g.e., c.4, s.97; Tâhâ Sûresi 39.Âyet (ve üzerine benden bir sevgi koydum ki hem nezaretim altında yetiştirilesin.)

²⁸² Yazır, a.g.e., c.4, s.134; Enbiyâ Sûresi 107.Âyet (Ve seni sade alemine rahmet olarak göndermişizdir.)

Rusul-ü Arab-şâh, ümmî-lakab, delîl-i Acem, reh-nümâ-yı Arab, ezv-hüccet-i dîn-i mükemmel şode, be-her nübüvvet-i müseccel şode ve derârî-i dürûd-ı nâ-ma'dûd ve hulefâ-yı râşidin ve âl ve evlâd ve ashâb ve tâbi'în rıdvânullahi te'âlâ aleyhîm ecma'înin hediye-i pîş-gâh-ı huld-âyînleri olsun ki, şâh-süvârân-ı mızâmâr es-sâbikun es sâbikun ²⁸³ve reh-nümâyân-ı mesâlik bi eyyihim iktideytüm ile ser-firâz ve mümtâz olmuşlardır.

Ammâ-bu'd, âlî-hazret, sâmi-rütbet, melek-haslet, sûtûde-menkabet, hurşîd-izâ'at, neyyir-emâret, gerdûn-besâtat, utârid-fitnat, Feridûn-meniş, iskender-dâniş, keyhüsrev [105b] -hikmet, nûşirevân-fitrat, murabba'-ı saltanat-ı müstenid ve sâ'id-i adâlet, bâsitü'l-emn ve'l-emân, nâşiri'l-adl ve'l-ihsân, dâver-i saltanat-pîrâ, hıdîv-i fermân-fermâ-yı kişver-küşâ, hulâsa-i selâtîn-i mücâhidân, nekâve-i esâtîn-i hüsrevân, ehl-i îmân, reşk-i revân, râyân-ı ekâlîm-i Hind, pesendîde-i tâc-dârân-ı memâlik-i vesî'a-i Sind el-müstağnî zâtehu, ani't-ta'rif ve't-tavsîf ve't-ta'bîr el-mahfûf-ı bisunûf, avâtîfû'l-melikü'l-kâdr, nizâmü'd-devletehu ve's-saltanatehu ve's-sevket ve'l-übhet ve's-şân der-sipîhr-i kemâl-i bedr-i münîr, Şâh Evrengzîb-i âlem-gîr, şeyyidetü'd-dîn ve'd-dünyâ, bekâ hümâallahü ibkâke li'd-dünyâ ve'd-dîn, savb-ı bâ-sâvâb-ı sa'âdet-karîn ve evb-i müstetâb-ı musâdakât-rehînlerine muhafâzât-ı istisâbet-i teveccüh-ü vedâd ve dîde-bânî-i istifâzât-ı şebnem-i yegâneğî ve ittihâd ile demîde-i gül-şen-i behîşt-âsâr, vecebet muhabbeti li'l-mütehabbîn-i fîh olan gül-berg-i meşk-bîz-i hubb u velâdan çekîde-i ıtır-ı şâhî, tehâyâ-yı muhabbet-efzâ-yı pâdişâhâne ki mu'attar-sâz-ı mecâmî'-icâbet ve lahlaha-fersâ-yı müctemî'ân-ı mecâlis-i üns-â-üns muhâlesetdir.

Zîver-i şîşe-i hullet ve yek-cihetî kılınub, bedâyi'-i ta'zîm ve tekrîm ve kavâ'id-i tevkîr ve tefhîm birle, tuhfe-i bezm-i irem-tev'emleri kılınmak zımnında, merâsim-i selâtîn-i uhuvvet-me'âb ve levâzım-ı kavânîn-i havâkîn-i meveddet-intisâb üzere tefakkud-ı hâtır-ı feyz-me'âsir-i sa'âdet-me'âl-i bahtiyârî ve tefahhus-ı ahvâl-i rif'at-ı iştîmâl-i kâm-kârîleri tetmîm ve takdîm olunduktan sonra, haclet-resân-ı safvet, pîşânî-i âf-tâb ve gıpta-fermâ-yı revzene-i tâb-dâr-ı huld-ı vâlâ-kıbâb olan levha-i zamîr-i serîre-dân mihr-i incilâ ve mücellâ-yı zihn-i beyzâ-ziyâlarına perverde-i halvet-i serâ-yı ihlâs ve ribâtü'l-hacel-i ihtisâs olan ârâyîş-i âmâl bu vechle irâ'et olunur ki:

²⁸³ Yazır, a.g.e., c.5, s.369; Vâkı'a Sûresi 10.Âyet (İlerde sâbikun işte o sâbikun.)

Mâlikü'l-mülk ve vâhibü'l-âmâl sübhâne min tenezzehu zâtehu **[106a]** ani'z-zevâl ve tekaddes-sıfâtehu ani'l-intikâl hazretlerinin ifâza-i berr ve a'tâf-ı şâmîle ve ifâde-i cûd ve eltâf-ı kâmile siyle, li-küllî zamân-ı devlet ve ricâl mısdâkınca zimâm-ı hâll ü akd-i memâlik-i İslâmiyye her vakitte bir bende-i kemînesinin keff-i kifâyet ve uhde-i himmetine tefvîz ve taklîd olunmak sünnet-i seniyye-i ilâhîyyeden olub, kısmet-hâne-yi ezel-i âzâlde zât-ı bahtiyârî ve cealnake halifeten fi'l-ardı²⁸⁴ ni'am-ı celîlesinden hisse-dâr ve sihâm-ı mukaddere-i enne'l arde yeri-suha ibâdiyes sâlihun²⁸⁵ min ciheti'n-neseb müstahikk-i sehm-i i'lâ ve nasîb-i evfâ olmağın ve tilkel eyyâmu nudaviluha beynen nas²⁸⁶ medlûl-i şerîfî üzere mürûr-u eyyâm ve kürûr-ı dühûr ve a'vâm ve ittifâk-ı meşâyih ve ulemâ ve atbâk atbâk mütecennide ve re'âyâ ile serîr-i saltanat-ı Osmanî ve evreng-i hilâfet ve cihân-bânî bu vâlâ-cû-yı musâdakat-perverlerine müyesser olmağın, ârzû-yı şeref-i hıdmet-i haremeynü'l-şerîfeyn ve dâ'îye-i icrâ-yı ahkâm-ı şerî'at-ı mutahhara-i cenâb-ı rusulü's-sakaleyn ile bu bârgirân-ı emânet-i uzmâ ve ufevvidu emri illallah innallahe basirun bil i'bâd²⁸⁷ tazarru' ile zîver-i gerden kabûl kılınmıştır.

Cenâb-ı bârî azze ismehu dergâh-ı icâbet-penâhından mes'ûldür ki fahkum beynen nasi bil-hakkı²⁸⁸ fermân-ı şerîfini mültesem-i şifâh-ı imtisâl idüb adl-i sâ'atehu hayrun min ibadelti seb'ine seneh²⁸⁹ hadîs-i şerîfine mazhar olan selâtîn-i nısfet-âyîn ve esâtîn-i adâlet-rehîne iktifâ-i mukadder etmiş ola âmîn. Resîde-i mesâmi'-i şevket mecâmi'-i hâkânîleri olmak gerekdir ki, zât-ı kadîm lem yelid velem yüled²⁹⁰ vâsf-ı şerîfî ile mevsûf olan cenâb-ı vâcibü'l-vücûd ve muvahhid-i bi'z-zâtî sâlis-i selâsete tavsîf-i nâ-hakîkî ile irtikâb-ı dalâlet ve nübüvvet ve risâlet-i fahr-i kâ'inât sallahü te'âla aleyhi vesselemi inkâr ile ahşâb ve ahcârdan kendü sanî'a-yı dest-i mel'anetleri olub, ittihâz-ı ilâh eyledikleri **[106b]** asnâm ve salîbe ibâdet iden milel-i muhtelif-e-i nasârâ ittifâk-ı kulûb-ı şekâvet mashûblarıyla zâğ ve kelâğ-ı sıfât gülîstân-ı bilâd-ı İslâmiyyeye tahrîk-i bâl-i cesâret ve itâle-i pençe-i hasâret itmeleriyle, küllüküm ra'in

²⁸⁴ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halîfe kıldık)

²⁸⁵ Yazır, a.g.e., c.4, s.130; Enbiyâ Sûresi 105.Âyet (Herhalde Arz, ona benim sâlih kullarım varis olacaktır.)

²⁸⁶ Yazır, a.g.e., c.2, s.170; Âl-i İmrân Sûresi 140.Âyet (Hem o günler biz onları insanlar arasında evirir çeviririz.)

²⁸⁷ Yazır, a.g.e., c.4, s.784; Mü'min Sûresi 44.Âyet (Ben emrimi Allah'a tefvîz ediyorum, herhâlde Allah kullarını görür gözetir.)

²⁸⁸ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (İmdi nâs arasında hak ile hükmet)

²⁸⁹ Bir saat adaletle hükmetmek 70 sene ibadetten daha hayırlıdır.

²⁹⁰ Yazır, a.g.e., c.6, s.901; İhlâs Sûresi 3.Âyet (Doğurmadı ve doğurulmadı.)

ve küllüküm mes'ulün an raiyyetihi²⁹¹ tenbîh-i şerîfî üzere bi-avnillâhi te'âlâ zeyl-i islâmdan kat'-ı eydî-i a'dâ-yı li'âm ve havza-i tevîd ve yakînden ref'-i şevk-i şirk-i küffâr-ı dalâlet-irtisâm ve himâyet-i mevâtın-ı mü'minîn ve sıyânet-i mesâkin ve emvâl ve evlâd-ı muvahhidîn için Allâh-ı azîmü's-şânın lutf u keremine tevekkül ve mu'cizât-ı kesîretü'l-berekât sultânü'l-enbiyâya tevessül olunub ve ervâh-ı mukaddese-i hulefâ-i râşidin ve âl ve evlâd ve ashâb ve tâbi'în ve sâ'ir evliyâ-yı kerâmet-irtisâmdan istimdâd olunub, men kenallahe kaneallahü lehu²⁹² muktezâsınca niyyet-i sâdika ve azîmet-i hâlise ile katilul müşrikîne kâffeten kemâ yukatilunekum kâffeh²⁹³ fermân-ı lâzîmü'l-imtisâli üzere ıskât-ı farîza-i gazâ ve ibkâ-i millet-i beyzâ için ve men nasru illa min indillahi innallahe azîzun hâkim²⁹⁴ in yansurkumullahu fe la gâlibe lekum²⁹⁵ mantûk-ı kerîmü's-şânın nakş-tırâz-ı râyât-ı azîmet ve faddalallahul mücâhidîne bi emvalihim ve enfusihim alal kâ'idîne dereceh ve kullen vaadallahul husna²⁹⁶ işâret-i pür-beşâretleriyle eşref-terîn-i ezmine de makarr-ı hilâfetimiz olan dârü's-saltanatü's-seniyye-i mahmiyye-i Kostantiniyye himâhâllahü te'âlâ ani'l-âfât ve'l-beliyyeden nehzât ve serv-i çemân-ı çemenistân-ı nusret olan livâ-yı hadrâ-yı Muhammedî mühtez-i nesîm-i azîmet kılınmağın te'sîs-i esâs-ı istînâs ve uhuvvet ve te'yîd ve teşyîd-i me'âsir yegânegî ve dostî ve meveddet için üsve-i hasene-i şâhân ve seciyye-i müstahsene-i tâc-dârân-ı cihân üzere nevîd-i hilâfetî hâvî ve peyâm-ı nehzât-ı mülûkânemizi muhtevî nâme-i hümayûn-ı muhâleset-meşhûnumuz nigâşte-i yerâ'a-i [107a] berâ'a-i musâdakât kılınub, mu'teber ve mu'temed âdemlerimizden () ile ol cenâb-ı refî'ü'l-mikdâr vâlâ-nisâbın, savb-ı müstetâblarına firistâde kılınmıştır.

İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-vusûl nakş-ı ahvâl ve sûret-i âmâl-i aks-endâz âyîne-i zamîr-i sa'âdet-semîrleri oldukda dâ'vehu'l-melik'ül-âdil müstecâbete mefhûmunca cünûd-ı ed'iyye-i icâbet-nümûdlarıyla mu'âvenet-i vezîr-i cenâh-ı bâhirü'n-necâh-ı cihân-bânîlerinde âsûde olan ulemâ-ı izâm ve meşâyih-i kirâm ve mazîne-i icâbet olan sulehâ-yı zevî'l-ihtirâmdan isticlâb-ı du'â-yı hayr ile gayret-keş-i dîn-i ahmedî ve

²⁹¹ Hadîs-i Şerif (Hepiniz çobansınız ve raiyyetiniz altındaki insanlardan mesulsünüz.)

²⁹² Kim Allahtan yana olursa allahta onun yanında olur.

²⁹³ Yazır, a.g.e., c3, s.362; Tevbe Sûresi 36.Âyet (Müşrikler size kâffeten harb ettikleri gibi siz de onlara kâffeten harb edin.)

²⁹⁴ Yazır, a.g.e., c.3, s.229; Enfâl Sûresi 10.Âyet (Yoksa nusret Allah'ın kendindendir, hakikat Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.)

²⁹⁵ Yazır, a.g.e., c.2, s.191; Âl-i İmrân Sûresi 160.Âyet(Eğer Allah size nusret verirse o vakit size gâlib yoktur.)

²⁹⁶ Yazır, a.g.e., c.2, s.407; Nisâ Sûresi 95.Âyet (Allah, mallarıyla ve canlarıyla mücâhid olanları oturanların derece itibarıyla üzerine geçirdi. Gerçi Allah ikisine de hüsnâyı (cenneti) vaad buyurmuştur.)

nigeh-dâştı-i hâfiz-ı şerî'at-ı mutahhara-ı Muhammedîde her vechle izhâr-ı cell-i himmet buyurulub, nâ'il-i ecr-i cihâd olmaları me'mûldür. Peygâm-resân-ı müşârûn-ileyh bendeleri taraf-ı meveddet-cûylarından izhâr-ı muhâleset ve edâ-yı hıdmet-i sefâret eyledikten sonra mü'ekked-i zavâbıt-ı hullet ve müşeyyid-i revâbıt-ı râsiha-i uhuvvet olub, peyâm-ı hâme-i şâhâneleri ile i'âde ve fimâ-ba'd âf-tâb-ı ebedü'l-işrâk mihr ü vifâkları sipihr-i muvâlâtı nûr-efşân-ı ittifâk olub bu'd-ı mesâfe-i mâbeyn-i işrâk ve izâ'etine perde-keş-i sehâb-ı mûmâna'at olmayub şol ki lâzıme-i ittihâd-ı mezheb ve millet ve mühimme-i ittirâd-ı zî-şerî'atdır. Alâ-rağmi'l-a'dâ kemâ-hüve hakkâhu ri'âyet ve ale'd-devâm irsâl-i rusul ve resâ'il ile te'yîd-i vedâda sarf-ı himmet buyurıla.

Bâkî madâm bu hayme-i pür-zîb ve zer-endûd gerdûn ve bu çetr-i vâlâ-kıyâm-ı sipihr-i bî-sütun bî-tınâb ve kavâyim ve evtâd-ı Süreyyâ ve sahn-ı pehnâsında Hüsrev-i hâver seyyâre-sipâh-ı cilve-nümâ ola. Bâr-gâh-ı şevket-i übbehet-penâh-ı cihân-bânîleri ve sâye-bân-ı devlet ve iclâl-i refî'ü'l-bünyânları müştemi'-i vikâye-i yezdân ve harîm-i himâyet-i müste'ân ile masûn ve cenâb-ı saltanat-nisâb ve hullet-intisâbları [107b] mükedderât-ı rûzgârdan mahfûz ve me'mûn olalar âmîn. Bi-hürmeti seyyidü'l-mürselîn, sene 1100. Buna dahi tuğrâ çekilmeyüb kenarına altun ile imzâ-yı hümâyûn yazılmışdır.

(174) Nâme-i Hümâyûn Mûcibince Hind Pâdişâh'ına Yazılan Mektûbın

Dîbâcesidir

Madâm ki çetr-i bî-sütûn felek-devvâr-ı melsâ-yı pehnâ-yı rû-yi zemîne sâye-bân ve neyyir-i burûc-ı göz ve fâ'izü'l-envâr-ı ekâlim-i seb'a âlem-i nâsûta nûr-efşân ola. Ol mihr-i sipihr-i bahtiyârî, der-sedef-i lücce-i saltanat-ı dürrî, burc-ı evc-i hilâfet, âlî-hazret, sâmi-rütbet, melek-haslet, sûtûde-menkabet, gerdûn-besâtat, Utârit-fitrat, hurşîd-irâ'et, neyyir-enâret, Feridun-nişîn, İskender-dâniş, Keyhüsrev-cenâb, Nûrşirevân-kıbâb, Dârâ-dirayet, Cemşîd-kiyâset, erîke-nişîn-i şehâmet-müstenid ve sâ'id-i adâlet-i bâsîtü'l-emn ve'l-emân, nâşirü'l-adl ve'l-ihsân, hulâsa-i selâtîn-i bâ-miknet, nekâve-i esâtîn dîn ü millet, güzîde-i râyân-ı iklîm-i Hind, pesendide-i dâverân-ı memâlik-i vesî'a-i Sindü'l-müstağnî, zâtü's-şerîf ani't-târif ve't-tavsîf ve'l-beyân el-mahfûf bi-sunûf-ı avâtıfû'l-Melikü'l-mennân, nizâmü'd-devletehu es-saltanatehu ve's-şevketehu ve'l-übbehetehu ve's-şân, dâver-i mesned-i ikbâl-masîr, Şah Evrengzîb-i Âlem-gîr, hullidallâhu mülkehu ve ebbedde saltanatehu hazretlerinin

zât-ı sûtûde-sıfât-ı amîmü'n-nevâlleri hem-vâre mesned-i şevket ve ikbâl-i saltanatda mânend-i hurşîd-i tâbân ve dırahşân ve kutb-ı dâ'ire-i hilâfet olan vücûd-ı bihbûd-ı bülend-ikbâlleri sadr-ı mu'allâ-yı cihân-bânîde dâ'imü'l-evkât-ı müfîz-i envâ'-ı bered-ihsân olmak da'vât-ı icâbet-iştîmâline müdâvemet ve iştigâl-i âdet-i müstemîrre-i [108a] senâ-kâr-ı bî-riyâ ve kâ'ide-i müstedîme-i dâ'î-i sadâkat-intimâ idüğü pîş-gâh-ı mu'allâ-ı bâr-gâh-ı hudâvendigârîlerine bu resme arz ve inhâ kılınır ki hâtimesi dahi bâkî hemîşe eyyâm-ı ömr-ü devlet-i cihân-bânî der-mesned-i şevket ve celâdet ve fermân-rânî ber-devâm ve hurşîd-i âlem-efrûz-ı baht ve ikbâl-i husrevânî der-burc-ı şeref ve kemâl ve kâm-rânî müstedâm-bâd.

(175) Özbek Pâdişâhı Abdülazîz Hân'a Nâme-i Hümâyûndır

Âlî-cenâb, saltanat-me'âb, şevket-intisâb, übbehet-iktisâb, fihrist-i mekârim-i ahlâk, kânûn-u menâzım-ı âfâk, hâris-i hıttâ-i dîn-i mübîn, kâmi'ü'l-keferetü ve'l-müşrikîn zâhib-i mezheb-i Nu'manî, hâmî-i havza-i vesî'a-i müslimanî hulâsa-i selâtîn-i Hanefiyye, nekâve-i dûdmân-ı havâkîn-i Özbekiyye, nizâmü'd-devletehu ve's-şevketehu vel-übbehetehu ve's-şân, Abdülazîz Hân harresallahu zıllahu'l-âlî savb-ı me'âlîlerine ta'tûr-i meşâm-ı vedâd ve tebhîr-i dimâğ-ı hullet ve ittihâd ider ed'iye-i aliyye-i miskîyetü'n-nesâyim ve esniye-i celîye-i verdîyetü's-şemâ'im ki âmîhte-i ezkâr-ı mütevâlîyetü'l-vukû' müstecân-ı mele-i alâ ve dûş-â-dûş evrâd-ı müterâdifetü'l-vürûd-ı kudsiyân-ı icâbet-intimâdır. Kavâ'id-i ta'zîm ve merâsim-i mergûbe-i tevkîr ve tekrîm ile pençe-i lifâfe-i muvâlefet kılınub ihdâ olunduktan sonra hâtır-ı âtır-ı mihr-incilâ ve zâmîr-i münîr-i beyzâ-ziyâlarına ki mir'ât-ı sûver-nümâ-yı hakâ'ikdir. Şemâ'il-i vifâk ve eşkâl-i dil-peziir-i visâk bu vechle irâ'et olunur ki:

Levlâ es-sultân le-ekele'n-nâsü ba'zahum ba'zâ kelâm-ı hikmet-insicâmı üzere te'sîs-i esâs-ı şerîf-i Muhammedî ve teşyîd-i de'âyim-i kavânîn-i dîn-i Ahmedî ve tanzîm-i umûr-ı âlem ve tensîk-i ahvâl-i benî âdem ve sedd-i selm-i hudûd-ı tuğyân ve hedm-i bünyân-ı buğz u udvân ve tenfiz-i evâmîr ve nevâhî ve icrâ-yı ahkâm-ı ilâhî ve ref'-i [108b] livâ-ı gazâ ve neşr-i râyât-ı cihâd-ı fezâ'il-intimâ için her vakt-i sa'âdet-iktirânda havâss-ı ibâd-ı kerem-mu'tâdından bir bendesini istifâ' ve intihâb ve eltâf-ı seniyye-i şeref-i mazharîde hitâb-ı müstetab, inni cailûke li'n-nasi imama²⁹⁷ ile rütbe-i vâlâsını sâmi ve a'tâf-ı aliyye-i () nidâ-yı kerem-nisâb, innâ ce'alnâke Halîfeten fil-

²⁹⁷Yazır, a.g.e., c.1, s.582; Bakara Sûresi 124.Âyet (Ben seni bütün insanlara imam edeceğim.)

ard²⁹⁸ ile nam-ı nâmîsini kirâmî idüb sâ'irlerinden tâc-ı kerâmet ile mümtâz ve serîr-i satvet ve saltanat ile ser-efrâz eylemek âdet-i kadîme-i rabbânî ve sünnet-i seniyye-i müstedîme-i samedânîden olub, kısmet-hâne-i ezel-i âzâlde nev'-i benî beşer alâ-kadri'l-istihkâk rîze-çin hân-ı kısmet-i merâtib ve erzâk olduklarında, bi yedihil mülkü ve hüve alâ külli şey'in kadîr²⁹⁹ olan cenâb-ı Hûdâ-vend-i hallâk ve mâlikü'l-mülk-i ale'l-ıtlâk celle celâlehu ve amme nevâlehu inâyet-i aliyye-i bî-gâyesinden benim zât-ı bahtiyarımı hisse-mend-i na'mâ-ı saltanat ve sezâ-vâr âlâ'-tâc-ı bâ-ibtihâc-ı hilâfet buyurmağın, binâ'en alâ-zâlik müddet-i medîdeden beri inkıtâ'-ı lezâ'iz-i dünyevîye ve imtinâ'-ı huzûz-ı nefsanîyye ile dergâh-ı ehadiyyet-penâh-ı lâ-yezâle tâ'at ve ibâdet ile nâ'il-i saltanat-ı ma'nevîye iken ve tilke'l-eyyâmu nudâviluhâ beyne'n-nâs³⁰⁰ fehvâ-yı sa'âdet-ihtivası üzere tedâvül-ü eyyâm ve te'âkub-ı dühûr ve a'vâm ennel arda yerisuha i'bâdiyes sâlihun³⁰¹ fehvâ-yı şerîfi üzere nesîm-i rebî'-i nevbet-i şâhî ve şimâl-i nev-bahâr hengâm ma'delet-i şehn-şâhî çemen-sitâ-i âmâlimizde vezân olmağın, ittifâk-ı meşâyih ve ulemâ ve atbâk atbâk tavâ'if ve râyât ile mecâlis-i evreng-i Osmanî ve mülâbese-i tâc ve kabâ-yı zîbâ-yı cihân-bânî bu vâlâ-cûylarına müyesser olub, dâ'îye-i şeref-i hıdmet-i Haremeyn ve temennâ-yı huffâz ve himâ-yı şerî'at-ı rusulu's [109a] -sakaleyn ile nigâh-dârende-i zemîn u zamân olan Allâhü azîmü's-şânın lutf u keremine tevekkül ve mu'cizât-ı kesîretü'l-berekât-ı cenâb-ı fahrü'l-enbiyâya tevessül olunub ve ufevvidu emri ilâllah tazarru' ile bu bâr-girân-ı emânet-i uzmâ tekabbül olmuştur.

Hazret-i feyyâz-ı mutlak fahkum beynen nasi bil-hakk³⁰² fermân-ı şeref-iştimâlini temîme-i gerden-i mutâba'at ve imtîsâl idüb, ihyâ-yı avâlim-i emn ü emân ve ibkâ-yı merâsim-i adl ü ihsâna muvaffak eyleye âmîn. Lâkin bi-emrillahi te'âlâ zamân-ı hilâfet ve evân-ı saltanatımız abede-i asnâm ve müşrikîn-i dalâlet-irtisâmın ittifâk-ı kulûb-ı şekâvet-mashûb ve istinfâr ve istinsâr ile ahz-ı bilâd-ı müslimîn ve sefk-i dimâ-i mü'minîn içün taraf taraf memâlik-i İslâmiyyeye istîlâları vaktine

²⁹⁸ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halîfe kıldık.)

²⁹⁹ Yazır, a.g.e., c.5, s.795; Mülk Sûresi 1.Âyet (Ne yücedir O ki mülk O'nun elinde ve O her şeye kadîrdır.)

³⁰⁰ Yazır, a.g.e., c.2, s.170; Âl-i İmrân Sûresi 140.Âyet (Hem o günler biz onları insanlar arasında evirir çeviririz.)

³⁰¹ Yazır, a.g.e., c.4, s.130; Enbiyâ Sûresi 105.Âyet her hâlde Arz, ona Benim sâlih kullarım vâris olacaktır.)

³⁰² Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (İmdi nâs arasında hak ile hükmet)

müsâdefe itmekle katilul müşrikine kaffeten kema yukatilunekum kaffeh³⁰³ fermân-ı lâzımü'l-imtîsâli üzere ıskât-ı farîzâ-i gazâ ve ibkâ-yı millet-i beyzâ için ve men nasru ilâ min indullahi'l-azîzi'l-hakîm³⁰⁴ ve in yansurkumullahu fe lâ gâlibe lekum³⁰⁵ mantûk-ı kerîmü's-şânın nakş-ı râyât-ı temennî ve azîmet ve faddalallahul mücâhidîne bi emvâlîhimve enfusihim ale'l kâ'idîne dereceh ve kullen va'adallahu'l-husnâ³⁰⁶ işâret-i pür-beşâret, nüvişte-i mehce-yi i'lâma sıdk-ı niyyet kılınub, eşref-terîn-i ezminede dârû's-saltanatü's-seniyye mahmiyye-i Kostantiniyye'den nehzât ve serv-i çemân-ı çemenîstan-ı nusret olan livâ-yı hadrâ-yı Muhammedî tahrîk olunmağın te'kîd-i revâbıt-ı vedâd ve teşyîd-i zavâbıt-ı hullet ve te'elûf ve ittihâd için kâ'ide-i dostî-rev yedine pesendîde-i yek-cihetî üzere nüvîd-i hilâfete hâvî ve peyâm-ı nehzât-ı mülûkânemizi muhtevî nâme-i hümâyûn-ı musâdakat-meşhûnumuz ısdâr ve mu'teber ve mu'temed âdemlerimizden() ile savb-ı bâ-savâblarına irsâl olunmuştur.

Cenâb-ı hayrû'n-nâsirîn meb'ûsu's-seyf hazret-i **[109b]** nebîü'l-merâhim sallallahu aleyhi vesselem hürmetîne inâyet-i ezeliyesin refik ve hidâyet-i lemyezeliyesin bedreka-i tarîk eyleyüb, rimâh-ı müslimîn müşebbek-sâz siyer-i seniyye-i a'dâ-yı dîn-i mübîn ve esyâf-ı fâtihatü'l-eknâf-ı muvahhidîni sîr-âb-ı dimâ-ı müşrikîn eyleyüb, asâkir-i İslâmı karîn-i âyât-ı feth u nusret ve a'dâ-yı li'âm-ı pâ-mâl-i sûtûr-ı kahr ü dumâr ve zucret eyleye.

Bi-mennihi da'vetû's-sultânü'l-adl müstecâbetü medlûli üzere hüsn-ü teveccüh-i şâhâne ve memâlik-i vesî'alarında olan ulemâ-yı izâm ve meşâyih-i kirâm ve sâ'ir mazinne-i icâbet olan sulehâ-yı zevi'l-ihtirâmdan isticlâb-ı da'vât ve her vechle mu'âzadet-i dînî ve mu'âvenet-i derûnîleri me'mûldür ve peygâm-resân-ı müşârün-ileyh bendeleri edâ-yı hıdmet-i sefâret eyledikden sonra lâyıf-ı muhabbet ve muvâfık-ı merâsim-i teveddüd ve hullet olan peyâm-ı mihr-ittisâf-ı şâhâneleri ile i'âde buyurulub fîmâ-ba'd dahi âdet-i râdiyeleri üzere ebvâb-ı rusul ve resâ'il-küşâde ve mekşûf ve şîme-i kadîme-i marzıyyeleri muktezâsınca himmet-i vâlâ-nehmetleri te'sîs-i esâs-ı hubb u velâya masrûf buyurıla. Bâkî hemîşe mazalle-i hânî ve sâye-bân-

³⁰³ Yazır, a.g.e., c3, s.362; Tevbe Sûresi 36.Âyet (Müşrikler size kâffeten harb ettikleri gibi siz de onlara kâffeten harb edin.)

³⁰⁴ Yazır, a.g.e., c.3, s.229; Enfâl Sûresi 10.Âyet (Yoksa nusret Allah'ın kendindendir, hakikat Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.)

³⁰⁵ Yazır, a.g.e., c.2, s.191; Âl-i İmrân Sûresi 160.Âyet(Eğer Allah size nusret verirse o vakit size gâlib yoktur.)

³⁰⁶ Yazır, a.g.e., c.2, s.407; Nisâ Sûresi 95.Âyet (Allah, mallarıyla ve canlarıyla mücâhid olanları oturanların derece itibarıyla üzerine geçirdi. Gerçi Allah ikisine de hüsnâyı (cenneti) vaad buyurmuştur.)

1 saltanat ve cihân-bânî merbût-ı evtâd-ı hulûd-bâd bi-Rabbi ibâd ve bi-hakkı'n-nûn ve's-sâd fî 19 Z sene 1099.

**(176) Özbek Pâdişâhı Subhân Kulu Hân Tarafından Tebrîk-i Saltanat-ı Aliyye
içün Nâme ve Elçi Gelmekle Tekrâr Taraf-ı Saltanatdan Dahi Sâdır Olan
Cevâb-Nâme-i Hümâyûndır**

Âlî-cenâb, me'âli-me'âb, rif'at-nisâb sa'âdet-iktisâb, siyâdet-intisâb, câmi'-âyât-ı nısfet ve dîn-dârî râfi'-i râyât-ı übbehet ve kâm-kâri hâmî-i havza-i sünnet ve cemâ'ât, mâhî-âsâr-ı bid'at ve dalâlet, müstecmi'-i hasâ'il-i hamîde-i velâ-küsterî müstetbi'-i şemâ'il-i pesendîde-i [110a] serverî, müşeyyid-i erkân-ı dîn-i mübîn, fermân-fermâ-yı memâlik-i Turan-zemîn el-müstağnî, ani't-tavsîf ve'l-beyân, el-muhtass-ı bi-mezîd, inâyetü'l-melikü'l-müste'ân, nizâmü'd-devletehu ve'l-hükûmetehu ve's-şevketehu ve'l-ikbâl, es-Seyyid Subhân Kulu Hân lâ-zâlet neyyirât-ı devletehu tâli'ate min meşârikü'l-izzü ve'l-ikbâl ve şümûs-ı sa'âdetehu masûnet-i ân-vasmetehu'l-küsûf ve'z-zevâl savb-ı bâ-savâb ve cânib-i felek-cenâblarına sıdk-ı musâfât ve hüsn-ü nakîdet ve muvâlâtdan münba'is garâ'ib-i regâ'ib-i tahiyyât-ı sâmiyât-ı meveddet-füzûn ve bedâyi'-i revâyih-i teslîmât-ı zâkiyât-ı muhâleset-meşhûn ki envâr-ı sıdk u safâsı rûşen-ger-i merâyâ-yı ervâh-ı rûhâniyân ve âsâr-ı behcet ve behâsı ziyâ-bahş-ı zevâyâ-ı kulûb-ı kudsiyândır ithâf ve ihdâ kılındıktan sonra mücellâ-yı suver-i esrâr-ı rumûz olan zâmîr-i münîr-i âf-tâb-nazîr nükte-âmûzlarına pûşide olmuya ki miftâh-ı gencîne-yi meserret ve şâdmânî ve misbâh-ı kâşâne-i muhabbet-i câvidânî olan müfâvaza-i dil-küşâ-yı dostâne ve mülattife-i behcet-nümâ-yı muhibbâneleri vâsîtatü'l-akd-ı leyâlî ve eyyâm ve dürretü'l-vişâh-ı şühûr ve a'vâm olan bir-vakt-i meymenet-iktirân-ı sa'âdet-encâmı umde-i huddâm-ı vâcibü'l-ihtirâmınızdan fahrü'l-emâsil ve'l-akrân, Abdülmümin beg *dâme mecdehu* vesâtetîyle şeref-vürûd bulub, mebâdî ve gâiyât-ı sadâkat-âyâtı mütâla'a olundukda, lutf-ı ibârât-ı vesîka ve hüsn-ü isti'arât-ı enîkası müjde-resân-ı fütûhat-ı kudsiyye ve beşâretde nefehât-ı ünsiye olmağın, mûris-i selvet ve hubûr ve bâ'is-i sürûr-ı mevfûr-ı gayr-ı mahsûr olmuştır.

Bi-hamdillahi te'âlâ mesned-i hükûmet ve serîr-i hânîyete isti'lâ ve is'âd ile zîb-bahş-ı evreng-i hüküm-rânî olalıdan berü teşekkürân alâ-celâ'il-i ni'amullahi te'âlâ isti'mâr-ı bilâd ve istikâmet ve âsâyış-i ibâd içün inân-ı azîmet-i [110b] hem-

vâre faddalallahul mucâhidîne alal kaidîne ecran azîma³⁰⁷ müfâdı savbına ma'tûf ve şerâif-i evkâtî ihrâz-ı mesûbat-ı gazâ vü cihâda masrûf kılub, ol tarafda memâlik-i İslâmiyyeye musâkıb ve mütâhım olan ashâb-ı küfr ve hizlân ve erbâb-ı bagy ve udvân ile ser-zede-i vukû' bulan savlet ve ikdâmları ve'l-hamdülillahi alâ-tevfikihi ve ma'nevîtihi avn u yârî-i cenâb-ı bâri ile mansûrû'l-livâ ve zâfirân-ı ale'l-a'dâ fâ'iz-i fevz u nusret olub, pîrâmen-i bilâd-ı İslâmî levs-i vücûd-ı bed-bûd-ı küffârdan pâk ve me'âbid-i asnâm ve mevâzı'-ı küfr u zalâm-ı mesâcid ve cevâmi' ehl-i îmân kılınub, envâr-ı ma'âlim ve şe'â'ir-i İslâm ile münevver ve tâb-nâk ve nice bikâ' ve ribâ' ve büldân ve emsâr istihlâs ve inzimâmıyla memâlik-i me'mûnetü'l-mesâliklerinin ittisâ'-i ibbâne kılınub, ber-fehvâ-yı hayriyet-ihtivâ-yı innemel mu'minune ihvetun³⁰⁸ mabeynde mübrem ve müstahkem olan murâd ve te'ellûf-i kadîmî ve evâmir-i hubb-ı samîmî dâ'îye-i uhuvvet-i dînî ve râbîta-i muvâfakat-ı akâ'id-i yakînî mürâ'âtıyla gayret-i millete Hanîfiyye-i beyzâ ve hamîyyet-i havza-i şerî'at-ı garrâda derûnî mu'âzâdet ve munâsâret ensâr-ı dîn ve kam' u kahr-ı küffâr-ı dûzah-karîn için ol diyâr-ı ferhûnde-âsârda olan ulemâ ve sulehâ ve meşâyih ve etkîyâdan isticlâb-ı da'vât ve dergâh-ı kâdiyyü'l-hâcâta ref'-i ukûf-ı darâ'at ve münâcât kılındığı iş'âr ve izhâr olunmuş.

Ber-mûceb-i mazmûn davetü'l-melikü'l-adl müstecâb-ı hadeng-i arş-âheng du'â-yı icâbet-mevsûlleri hedef-i icâbete vusûl bulub, bu cânibde dahi sene-i mâzîyede te'yîd-i dîn-i mübîn ve te'bîd-i sünnet-i seniyye-i fahrü'l-mürselîn ve tahakküm-ü bilâd-ı İslâmiyyeden def'-i mekîdet ve kam'-ı mazarrat-ı siyeh-dilân-ı müşrikîn ve ihmâd-ı nevâir-i şerr ü fesâd-ı küffâr-ı muhâribîn [111a] içün hamîyyetü'l-İslâm ve'l-müslimîn ve sikâtebillahi Rabbi'l-âlemîn techîz ve a'dâd-ı esbâb-ı gazâ vü cihâd ve ictimâ' ve ihtîşâd-ı ecnâd-ı zafer-i'tiyâda himmet masrûf kılınub, ber-muktezâ-yı ve kane hakkan aleyna nasrul mü'minin³⁰⁹, bi-avnullahi te'âlâ ve tevfikihi mehâzil-i küffâr ve melâ'în-i hâk-sârın sînîn-i hâlîyede istîlâ' eyledikleri nice husûn-ı menî'a ve siyâsî-i refî'a ve kılâ' ve bikâ' ve büldân ve emsâr eydî-i tasallutlarından nez' ve istihlâs olunub, sutûh-ı nûr-ı İslâm ile zalâm-ı küfr ü dalâl münkeşif ve mürtefi' ve âsâr-ı nuhûset-i şirk-ezyâl memâlik-i mahrûseden mündefi' ve münkatî' olub, şîr-i

³⁰⁷ Yazır, a.g.e., c.2, s.407; Nisâ Sûresi 95.Âyet (Allah, mallarıyla ve canlarıyla mucâhid olanları oturanların derece itibariyle üzerine geçirdi.)

³⁰⁸ Yazır, a.g.e., c.5, s.118; Hucurât Sûresi 10.Âyet (Müminler ancak kardeşirler.)

³⁰⁹ Yazır, a.g.e., c.4, s.503; Rûm Sûresi 47.Âyet (Mü'minlere ise nusret uhdemizde bir hak oldu.)

dilân-ı arsa-i heycâ ve hizberân-ı pîşe-i vegâ olan kumât-ı muvahhidîn ile mukâvemet zu‘mında olan a‘dâ-yı dîn bi‘l-cümle araza-i süyûf-ı kavât‘-ı mücâhidîn ve tu‘me-i mürr-hafân-ı savârim-ı guzât-ı müslimîn olub zâfereyn ve gânimeyn-i hâmiddeyn ve şâkireyn-i kâ‘ileyn elhamdülillahi Rabbi‘l-âlemîn dârü‘l-saltanatü‘l-aliyye-i Kostantiniyyeye esbeallah alâ-ehlîhâ ni‘amü’s-seniyyeye hem-inân feth u zafer-i avdet müyesser olmuş idi. Lâkin abede-i evsân ve müşrikîn-i dalâlet-nişân ve demmehümullahi te‘âlâ şiddet-i mu‘âdât-ı dînîyye ve tebâyün ve muhâlefet-i suverîyye ve ma‘nevîyyeden nâşî inâd ve ısrâr ve nahvet ve istikbâllerinden kavâri‘-i süyûf ve revâdi‘-i hutûf ile mürtedî‘ ve münzecir olmayub, birbirinden istinfâr ve istinsâr ile henüz ser-küşte-i tîh-i gavâyet ve tuğyân ve bâd-peymâ-yı bâdiye-i bagy ve udvân olmalarıyla ve katlü‘l müşrikîn kâffeten³¹⁰ merreten ba‘de uhrâ sebîl-i dîn-i mübînde gazve-i müşrikîn için tehiyye-i esbâb-ı cihâd ve a‘dâ-yı va‘de ve inâd ve ihtîşâd-ı asâkir-i gazâ-i‘tiyâd esnâsında küttâb-ı müstetâblarının vürûd-ı asâkir-i zafer-me‘âsirimizin nehzât **[111b]** ve azîmetleri vaktine müsâdife itmeğin berâ‘at-i istihlâl-i fevz u nusret add olunub, teysîr-i metâlib için savb-ı maksûda tesyîr olunmuştır.

Cenâb-ı vâhibü‘l-âmâl-i celle-şânühu ve be-her burhâne dergâhından kemâl-ı darâ‘at ve ibtihâl ile mes’ûldür ki cünûd-ı kuvvet ve kudret ve vüfûd-ı avn ü inâyetin kâ‘id-i cüyûş-ı ensâr-ı dîn eyleyüb, hemîşe mehçe-i i‘lâm-ı ehl-i İslâmî envâr-ı fevz u nusret ile lâmi‘ ve dirahşân ve ashâb-ı küffâr ve dalâli hâviye-i bei’sü‘l-masîrde fütâde-i kahr u hizlân eyleyüb, katiluhum yuazzibhumullahu bi eydikum yuhzihim ve yansurkum aleyhim ve yeşfi sudûre kavmin mu‘minin³¹¹ te‘âkub-ı fütûhat-ı celîle ile kulûb-ı muvahhidîni şâdmân eyleye âmîn. Bi mennihi ve keremihi sefir-i müşârün-ileyh âdâb ve merâsim-i risâleti vech-i cemîl üzere mü’eddî kılub mevsim-i hâc karîb olmağla ber-mûceb ve lillahi alen nasi hiccul beyti menîstetaa ileyhi sebîlâ³¹² edâ-yı farîza-i hâc ve ikâmet-i şe‘â‘ir-i secc ü accı murâd itmeğin hüsn-ü insirâf ile me’zûn olub Mekke-i mükerreme şerefûha ve ta‘zîmen tarafına irsâl olunmağın teşyîd-i mebânî-i vedâd ve te‘kîd-i mu‘âkîd-ı ittihâd için nâme-i muhâleset makrûnumuz ısdâr ve müşârün-ileyh ile firistâde-i savb-ı me‘âlî-âsârları kılınmıştır. İnşâ‘allâhu te‘âlâ

³¹⁰ Yazır, a.g.e., c3, s.362; Tevbe Sûresi 36.Âyet (Müşrikler size kâffeten harb ettikleri gibi siz de onlara kâffeten harb edin.)

³¹¹ Yazır, a.g.e., c.3, s.313; Tevbe Sûresi 14.Âyet (Muharebe edin onlara ki Allah sizin ellerinizle kendilerini muazzeb kılsın, rüsvâ etsin, nusretiyle sizi üzerlerine muzaffer buyursun ve mü‘min bir kavmin yüreklerine su serpsin.)

³¹² Yazır, a.g.e., c.2, s.140; Âl-i İmrân Sûresi 97.Âyet (Yoluna gücü yeten her kimsenin o Beyt’i haccetmesi de l insanlar üzerine Allah’ın bir hakkıdır.)

vusûlünde melhûzdur ki esra'ü'd-du'â icâbete du'âü'l-gayib-i lilgayib³¹³ tarîke müstahsenesi tarafından meslûk oluna. Bâkî hemîşe eyyâm-ı sa'âdet ve ikbâl ebediü'l-ittisâl ve te'yîd-i hâlik-i zü'l-celâl-i lâ-yezâl-bâd. Sene 1103 Şa'bân 6.

(177) Nâme-i Hümayûn Mûcibince Yazılan Mektûbdır

Cenâb-ı me'âlî-nişân, devlet-me'âb, haşmet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, murabba'-nişîn-i mesned-i şehr-yârî, mu'allâ-mekân-ı [112a] mahfil-i tâc-dârî, te'âlî-i âyât-ı nısfet ve dîn-dârî, hâvî-i emârât-ı ma'delet ve kâm-kârî, hulâsa-i hândân-ı selâtîn, mülk-ârâ-yı nekâve-i dûdmân-ı havâkîn, sâ'ib-i re'y refî'ü's-şân seniyyü'l-mekân nizâmü'd-devletehu ve'l-haşmetehu ve's-sa'âdet ve'l-ikbâl Subhân Kulu es-seyyid Muhammed Hân lâ-zâlet eyyâm-ı devletehu makrûneten bi-hüsni'l-intizâm ve mâ-berhatt ıtnâb-ı hıyâm-ı saltanatehu meşdûdete bi-evtâdi'd-devâm hazretlerinin, tâ'ir-i ferah-bâl-ı baht u ikbâlleri hem-vâre sa'id-i evc-i'tilâ ve cünûd-ı firûz-u nümûd-câh u celâlleri hemîşe âyet-i nasr ve te'yîd-i melik-i mecîd ile pür-zîb ü behâ olmak da'vât-ı sâliha-i icâbet-intimâsı kemâ-yenbagî mü'eddî kılındıktan sonra pişkâh-ı devlet-penâh ve nâdi-i sa'âdet-dest-gâhlarına inhâ-i dâ'î-i sadâkat-penâh oldur ki:

Gıyâsü'l-İslâm ve'l-müslimîn mu'inü'l-millete ve'd-dîn sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn hâdimü'l-haremeynüş-şerîfeyn şevketlü ve kerâmetlü ve inâyetlü ve atûfetlü pâdişâhımız e'azzalahü ensârehu hazretlerinin handân-ı azîmü's-şân ve dûd-mân-ı müşeyyidü'l-erkânlarına lâzîme-i mihr ü vedâdî izhâr ve i'lân için bermuktezâ-yı kerîme-i ve iza huyyitum bi tahıyyetin fe hayyu bi ahsene minhâ³¹⁴ sunûf-ı tehâyâ-yı lâyika-i muhabbet-fezâyı hâvî firistâde buyurılan, nâme-i nâmî-i muhâlesetde zâminleri ve bu devlet-hâhlarına olan mülattife-i kirâmî-i fâ'izetü'l-meyâminleri eşref-i ezmân ve eltâf-ı ahyânda fahrü'l-havâss ve'l-mukarrebîn Abdülmümin Bey dâme mecduhu ile vâsıl olub ve nâme-i miskîyyü'l-hitâmları bir vakt-i meymenet-karînde müşârün-ileyh yedînden huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı cihân-bânîye arz ve teslîm olunub, sıdk-ı derûn-ı hakâ'ik-meşhûnunda mevzû' ve meknûn olan ferâ'id-i le'âlî-i me'ânî-i mihr ü vedâd ve silk-i sûtûr-ı hullet-sudûrunda manzûm ve mersûm [112b] olan dürer-i gurer-i mezâmîn-i sıdk u safâ bi-tamâmihâ manzûr-ı nazar-ı hûdavendigârî ve meşmûl-i ilm-i cihân-ârâ-yı şehr-yârî olmağla fehvâ-yı musafât

³¹³ Hadîs-i Şerîf: Hiç şüphesiz en sûratlı kabul edilen dua bir müminin bir mümine gıyabında yaptığı duadır.

³¹⁴Yazır, a.g.e., c.2, s.369; Nisâ Sûresi 86.Âyet (Size herhangi bir suretle selam verildiği zaman siz de ondan daha güzeli ile selam verin veya aynıyla mukabele edin.)

ihativâsından istidlâl olunan vüfûr-ı mihr u muhabbet ve mezîd-i safâ-yı taviyyetleri taraf-ı bâhirü's-şerîflerine bâ'is-i incizâb-ı hâtır-ı hümâyûn ve müheyyic-i dâ'îye-i meveddet-i rûz-efzûn oldu.

Bu cânibde olan guzât-ı müslimin ve humât-ı dîn-i mübîn için ulemâ-yı izâm ve meşâyih-i kirâm ve sâ'ir sulehâ ve etkiyâ-yı zevi'l-ihtirâm ile dergâh-ı ehadiyyet ve bâr-gâh-ı samedîyyetden istid'â-yı avn u nusret ve imdâd-ı du'â-yı mazmûnû'l-icâbe ile imdâda himmet buyurulduğı i'lâm ve iş'âr buyurulmuş. Zât-ı huçeste-sıfâtlarında müstevda' ve merkûz olan mahz-ı gayret-keşîyy-i dîn-i Ahmedî ve kemâl-i salâh-endîş-i şer'-i Muhammedî muktezâsınca savâlih-i da'vât-ı müstetâbeleri karîn-i kabûl ve icâbet olub âm-ı mâzîde tevfiik ve inâyet-i rabbânî cüyûş-ı muvahhidîne rehber olmağla, etrâf ve enhâ-yı memâlik-i mahrûse levs-i vücûd-ı hâbâset-âlûd-ı a'dâ-yı dînden tathîr ve zulmet-hâne-i küffâr ve dalâlet olan nice kılâ' ve husûn ve büldân ve emsâr hamdullahi'l-ale'l-kebîr vâhiden darb-ı şemşîr-i adüvv-tedmîr ile feth u teshîr olunub, her biri makarr-ı zulmât-ı dalâl ve tuğyân olmuşken li-minnetillahi velîyyü'l-ihsân yine mahall-i leme'ân-ı nûr-ı îmân olub kemâ-kân cümle memâlik-i mahrûse-i husrevânîye mülhak ve munzamm olmağla, bi-avnillahi te'âlâ ve tevfiikihi bu gazâ-yı mesûbet-fezâdan husûl-ı merâm ve iğtinâm-ı hüsn-i hitâm ile avdet ve ric'at müyesser olmuştur.

Hakk sübhânehu ve te'âlâ bevârik-i süyûf-ı muvahhidînî çâr-cihet-i cihâna ziyâ-resân ve bâsıra-sûz-ı dîde-i düşmenân idüb mehçe-i a'lâm-ı zafer-irtisâm-ı guzât-ı [113a] müslimîni envâr-ı âsâr-ı fevz u nusret ile pür-nûr ve abede-i asnâm-ı dalâlet-karînî hemîşe galebe-i şevket-i İslâm ile pây-mâl ve makhûr eyleye. Hâlâ bu sâl-i ferhûnde-fâlin rebî'-i meymenet-iştîmâlinde dahi merreten ba'de'l-uhurâ bu dâ'î-i sâfiü'l-velâları bi havlillahi te'âlâ ve te'yîdihi cihâd-ı küffâr ve inkişâf-ı a'dâ-yı bed-tebâr için âsakir-i nusret-şî'âr ile menâhizâyâ me'mûr olub küttâb-ı behcet-nisâblarının vürûd ve ityânı cünûd-ı mansûretü'l-niver-i husrevânînin istikmâl-i adde ve inâd-ı cihâd ile nehzât ve hareketleri hengâmına müsâdefe itmekle mukaddemât-ı tebâşîr-i sabâhü'l-hayr-ı feth u zafer zuhûrına berâ'at-ı istihlâl add olunmuştur ve sefir-i sadâkat-semîrleri âdâb ve merâsim-i risâlete kemâ-yenbagî mü'eddî kılub edâ-yı farîza-i hâc-ı şerîfe ihrâm-bend niyyet ve azîmet olunmağla hüsn-i insirâf ile me'zûn olub makzîyyü'l-âmâl Mekke-i mükerreme şerefehullahü te'âlâ taraf-ı pür-şerefine irsâl olunmağın, te'kîd-i mebânî-i vedâd ve te'yîd-i müdde'â-yı ittihâd için cânib-i

âlâ-yı cihân-bânîden nâme-i hümayûn-ı muhabbet-makrûn sâdır olub mücebince taraf-ı dâ'î-yi sâfi-zamîrden dahi varaka-i musâdakât-nümâ tahrîr ve imlâ olunmağla, müşârûn-ileyh ile savb-ı mu'allâ ve pişkâh-ı sa'âdet-intimâlarına firistâde kılınmıştır.

İnşâ'allâhu te'âlâ bir hîn-i meymenet-şümûlde hayr-ı vusûle mevsûl oldukda hâssa-i seciyye-i hânî ve şîme-i marzıyye-i hâkânîleri üzere yine nusret ve fırsat-ı âsakir-i müslimîn için du'â-yı hayr-ı icâbet-nümûn ile imdâd ve yümn-ü himmet ve hüsn-ü teveccüh-i derûn ile es'ad buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe esbâb-ı şevket ve ikbâl-i hânî ber vefk-i âmâl ve mücebât-ı sa'âdet ve iclâl-i kâm-rânî dâ'im ve lâ-yezâl bâd bi-Rabbi ibâd. Fî evâ'il-i Şa'bân 1102, el-mu'temed alellahi'l-melikü'l-kâdir mustafa el-vezîr. [113b]

(178) Taraf-ı Âsafîden Şâh-ı Aceme Yazılmışdır

Hurşîd-i nûr-efşân, âsumân-ı saltanat ve iclâl, mâh-ı ziyâ-resân burcu's-şeref-i şevket ve ikbâl, mecma'-âyât-ı mefâhîr-i cihân-dârî, menî'-âsâr-ı meyâmin-i şehr-yârî, zevî'l-izzetü'l-bâhiretü ve'd-devletü'z-zahîretü zî-bende-i erîke-i dâverî, hıdv-i gerdûn-ihtişâm, hıttâ-i hâveri, der-şeh-vâr-ı lücce-i isti'dâd, güher-yekta-yı kân-ı adl u dâd, şâh-bâz-ı evc-i kâm-kârî, şikâr-endâz, vâsf-ı mihr-iştihârî, şehr-yâr-ı dârâ-temkîn, fermân-fermâ-yı memâlik-i İran-zemîn, umde-i tâc-dârân-ı mülk-ü Acem, zübde-i taht-nişînân-ı kistrâ vü cem, nâsır-ı şer'-i mutahhar-ı Mustafavî, hulâsa-i dûde-i sûtûde-i Sâfevî, mu'izzü's-saltanatü's-seniyye zahîrû'd-devletü'l-behîyye bâsîtü'l-emn ve'l-emân nâşirü'l-adl ve'l-ihsân, âlî-hazret, mu'allâ-serîr, sâmi-rütbet ve dârâ-nazîr, revnak-ı deh-dîhim ve gâh-şâh-ı vâlâ-câh, saltanat-penâh, felek-dest-gâh, meddallahü ser-evkât-i gurre ve devletehu, ale's-safâhatü'l-eyyâm ve rabt-ı itnâb-ı ömrühu ve sa'âdetehu-bâd, tâ-ve'l-bekâ ve'd-devâm hazretlerinin âf-tâb-ı cihân-tâb-ı devlet ve iclâlleri hemîşe zirve-i ulyâ-yı şerefde ber-karâr ve kevkeb-i âlem-efrûz-ı baht u ikbâlleri evc-i burc-ı kemâlde lâmi'ü'l-envâr olmak da'vât-ı sâliha-ı mazmûnetü'l-icâbetine müdâvemet ve iştigâl-i pîrâye-i sahîfe-i i'mâl kılındığı inhâsından sonra zamîr-i hikmet-semîr, dakîka-şînâs-ı şâhî ve hâtır-ı dûr-bîn-i hurşîd-iktibâs-ı sa'âdet-penâhîye ma'rûz-ı dâ'î-i ihlâs pîşe-i sadâkat-endîş oldur ki:

Mukaddemâ te'kîd-i mebânî-i vedâd ve teşyîd-i kavâ'id-i ittihâd için cennet-mekân, firdevs-âşiyân, merhûm ve mağfurun-leh, Sultân Süleyman Hân aleyhi'r-rahmeti ve'l-rıdvân cenâbına tebrîk-i saltanat-ı aliyye zımında mu'temedân [114a]

Devlet-i aliyyelerinden kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim, zübde-i erbâbü'l-mehâmid ve'l-mekârim Ziyâd oğlu Kaçarlu Kelb Ali Bey zide mecdühu bendeleriyle firistâde buyurılan nâme-i nâmî-i muhabbet-âyîn ve müfâvaza-i kirâmî-i meveddet-ekinlerinin vürûd ve ityânı hâlâ tevfik-i inâyet-i sübhânî ile câlis-i serîr-i saltanat-ı Osmanî ve vâris-i tâc u taht-ı süleymanî mâlik-i ser-zemîn-i cihân-bânî, hâmî-i havza-i müslimânî, kutb-ı felek-i saltanat ve cihân-dârî, merkez-i dâ'ire-i hilâfet ve kâm-kârî, sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn hâdimü'l-haremeynü'l-şerîfeyn mugîsü'l-İslâm ve'l-müslimîn, râfi'-i i'lâmü'l-şer'ü'l-mübîn, bâ'is-i emn ü emân-ı âlem-yân, mûcib-i itmînân-ı kulûb-ı cihân-yân, şevketlü ve inâyetlü ve atûfetlü ve celâdetlü pâdişâhımız e'azzallahu ensâruhu ve zâ'ifi iktidârühu hazretlerinin zamân-ı saltanat-ı zahîre ve hengâm-ı hilâfet-i bâhirelerine müsâdefe idüb o tehniyet-nâme-i minû-nümânın riyâz-ı sûtûr-ı behcet-fezâsında reşehât-ı hâme-i kehribâr ile rûste ve nesîm-i hüsn-ü niyyet ve sâbâyı safâ-yı taviyyet ile şükûfte-ezhâr-ı ibâdât-ı mihr-engîz, riyâz-ı isti'ârât-ı velâ ve neyyir-i işmâm itdüğü revâyah ve ferâyah-i me'ânî-i sıdk u safâ-yı meclis-i hass-ı muhabbet-ihtisâs-ı husrevâneyi, ıtır-sâd-ı evvel-i aynü'l-hayât kelimât-ı bedî'adan tereşsuh iden reşâşe-i lûtf-ı edâ-yı muhâleset-şi'ârı gül-berg-i tab'-ı letâfet-âmiz-i mülûkâneye tarâvet-efzâ-yı tezâ'uf-ı mihr ü velâ olub, tuhaf ve hedâyâ-yı şâhâneleri dahi resânide-i pişkâh-ı nazar-ı hümâyûn ve hüsn-ü kabûl-ü hıdîvâneye müyesser ve makrûn olmağla, te'kîd-i mebânî-i tehâbb ve tevâlûf idüb dıraht-ı kühen-sâl dürer-i vifâk-ı âb-yârî cûy-bâr-ı mehâsin-i yek-cihetî ve muvâlefet ile evc-i sipihre [114b] mümâsen ve bünyân-ı hubb u ittifâk mi'mârî, meyâmin-i hüsn-ü musâdakât ve mehazetleriyle üstüvâr ve kavîyyü'l-esâs olmuştur.

Şeref-vürûd-ı şeh-nâme-i izzet-şümûllerine binâ'en bu dâ'î-i sadâkat-intisâbları dahi bâliğ-i nisâb-ı ibtihâc-ı bî-hesâb olub du'â-yı bekâ-yı zât-ı celîlü'ş-şân ve senâ-yı devâm-ı fer ü şevket-i übbebet-nişânlarıyla azbü'l-lisân olmuştur ve müşârûn-ileyh bendeleri takbîl-i bisât-ı izzet-inbisât-ı pâdişâhî ile mübâhî ve manzûr-ı nazar-ı iltifât-ı cihân-penâhî olub, merâsim-i risâletî kemâ-yenbagî edâ ve levâzım-ı sefâreti muktezâ-yı hüsn-i edeb üzere mü'eddî kıldıktan sonra cânib-i vâlâ-yı haşmet-ittisâflarına avd u insirâfa me'zûn olmağla fûnûn-ı me'ânî-i yegâneğî ve muhabbet ve sunûf-ı fehâvî-i mihr ü meveddeti mutazammın sâdır olan nâme-i hümâyûn ile savb-ı mu'allâ-yı haşmet-fezâlarına revâne kılınmıştır. İnşâ'allâhu'l-melikü'l-âlâ nâme-i hümâyûn-ı hullet-ihtivâ hayr-ı vusûlde cilve-ger ve meşmûl-i nazar-ı sa'âdet-küster oldukda ba'de'l-yevm dahi mâbeynde müte'âkid olan revâbît-ı musâlaha ve musâfât-

1 kadîme ve tarafeynde muhkem ve üstüvâr olan zavâbıt-ı mu‘âhede ve muvâlât-ı müstedîme bu cânibden himâyet ve sıyânet olunduğu gibi taraf-ı bâhirü’ş-şereflerinden dahi bu hânedân-ı azîmü’ş-şân ve dûd-mân-ı müşeyyedü’l-erkân ile levâzım-ı dostî ve muvâfakat ve merâsim-i ülfet ve musâdakât ri‘âyeti kemâ-kân melhûz-ı hâtır-ı feyz mekâtır-ı sa‘âdet-me‘âsirleri buyurulub ve İnşâ‘allâhu te‘âlâ bu sene-i müteyemmine de dahi îlâ-yı kelime-i dîn-i mübîn için eşrâr-ı küffâr ve abede-i asnâm-ı bed-tebâr ile cihâda kâsd ve niyyet ve tasmîm ve azîmet olunmağla bâ‘is-i infitâh-ı kulûb-ı dostâne ve müceb-i inşirâh ve irtibâh-ı havâtır-ı İslâmiyân [115a] olan feth u nusret-i ebvâbı avn u inâyet-i melik-i vehabb ile rû-yi teveccüh-ü guzât-ı muvahhidîne meftûh kılınmak için zîr-i sâye-i cihân-dârîlerinde âsude olan ulemâ ve sulehâ ve etkıyâdan isticlâb-ı savâlih-i da‘vât-ı müstecâbe ile imdâda himmet-i vâlâ-nehmet-i nâ-mütenâhî-i şâhî masrûf buyurulmak me‘mûldür. Bâkî hemîşe ömr ü devlet-i cihân-banî, der-mesned-i bâ-şevket-i fermân-rânî, ber-devâm ve ahter-i münevver-i baht ve ikbâl-i husrevânî der-burc-u izzet ve kâm-rânî, müstedâm-bâd bi’n-nebî ve âlihi’l-emcâd.

(179) Özbek Pâdişâhına Nâmedir

Âlî-cenâb, saltanat-me‘âb, rif‘at-nisâb, übbehet-iktisâb, siyâdet-intisâb, câlis-i mesned-i iklîm-i Turânî, hâris-i havza-i müslimânî, adâlet-âyîn, sa‘âdet-karîn, hulâsa-i selâtîn-i Hânefiyye, nekâve-i havâkîn-i Özbekiyye, mecma‘-ı hasâ‘il-i hamîde-i velâ-küsterî, müstetbi‘-i şemâ‘il-i pesendide-i serverî, nizâmü’d-devletehu ve’l-hükûmetehu ve’l-übbehetehu ve’ş-şân Es-Seyyid Subhân Kulu Muhammed Bâhadır Hân lâ-zâlet neyyirât-ı devletehu şârikaten min-meşârikü’l izz ü ve’l-ikbâl ve şümûs-ı sa‘âdetehu talî‘aten min-metâli‘ü’l-mecd ve’l-iclâl savb-ı me‘âlî evbine ta’tîr-i meşâm-ı hubb u vedâd ve tebhîr-i dimâğ-ı hullet ve ittihâd ider ed‘iye-i aliyye-i miskîyyetü’l nesâ‘im ve esniye-i celîyye-i verdîyyetü’ş-şemâ‘im, merâsim-i tevkîr ve tekrîm ile ihdâ olunduktan sonra hâtır-ı âtır-ı mihr-incilâ ve zâmîr-i münîr-i hurşîd-ziyâlarına ki mir‘ât-ı hakâ‘ik-nümâ-yı eşyadır. Nakş-ı dil-keş-i hubb u velâ bu resme inhâ olunur ki:

Hûdavendigâr-ı sâbık karındaşım Sultân Mustafa Hân hazretlerine takdîm-i merâsim-i tehniyet ve tetmîm-i levâzım-ı vedd ü ülfet için umdetü’l-emâsil ve’l-iştibâh korucu başı Hacı Ali zide kadrihu [115b] vesâtetiyle firistâde kılınan nâme-i nâmî-i meveddet-hitâmınız tebliğinden sonra hazret-i hudâ-yı müte‘âl celle ani’ş-şebîh

ve's-misâlin, meyâmin-i te'yîdât-ı ezeliyye ve teyâmün-ü terfîkât-ı lem-yezeliyyesiyle nâsiye-i ahvâl-i sa'âdet-iştîmâl-i mülûkânemizde olan istihkāk-ı kâmile ve isti'dād-ı şâmile muktezâsı üzere ittîfāk-ârâ-yı vüzerâ-yı izâm ve ulemâ-yı kirâm vâcibü'l-ihtirâm ile iş bu bin yüz on beş senesi şehri Rebî'ü'l-âhîrînin dokuzuncu günü serîr-i saltanat-ı Osmanî ve evreng-i bâ-şevket-i cihân-bânîye cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-me'nûsumuz vâki' olub, memâlik-i vasî'atü'l-mesâlikimizde hutbe ve sikke nâm-ı şerîfimizle müşerref ve mükerrem ve hâl u akd-i umûr-ı enâm ve kabz u bast-ı mesâlih-i hâss u âmm menşûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı inna cealnake Halîfeten fil-ard³¹⁵ ile yed-i mü'eyyed-i mülûkânemize müfevvaz ve müsellemler olmağla, kadîmü'l-eyyâmdan ilâhâze'l-hîn çâr-bâliş-i saltanat ve hilâfetde sadr-nişîn olan âbâ vü ecdâd-ı ma'deletkarînimiz dostâne-i Devlet-i aliyeleri kemâl-i ittihâd-âyîn idünüb levâzım-ı muvâlât ve musâfâtı ri'âyet ide geldiklerine binâ'en el-hubbu yetevariz ³¹⁶mısdâkınca bizim dahi zimmet-i himmetimize ahbâb-ı evlâü'l-elbâbımızla hüsn-ü mu'âmele semtinden feth-u bâb ve rû-yi arûs-ı meveddetden ref'-i nikâb-ı irtiyâb eylemek iktizâ itmekle, derûn-u safâ-makrûnumuzda cây-gîr ve mir'ât-ı kalb-i ihlâs-meşhûnumuzda sûret-pezîr olan tehâbb ve te'ellûfün iş'ârı ve mülûk-ü sûtûde-sülûk beynlerinde karâr-dâde olan âdet-i hasene deydene-i müstahsene muktezâsı üzere cülûs-ı sa'âdet-me'nûsumuzun ihbârı için nâme-i hümâyûn-ı muhâleset-nümûnumuz tahrîr ve sefir-i mûmâ-ileyh bendeleriyle irsâl-i savb-ı bâ-savâb ve ısdâr-ı cenâb-ı ni'me'l-me'âb kılınmıştır. İnşâ'allâhu te'âlâ **[116a]** lede'l-şerefü'l-vusûl ber-fehvâ-yı sa'âdet-ihtivâ-yı esra'ü'd-du'â-ı icâbete du'â'ü'l-gâ'ib-i li'l-gâ'ib³¹⁷ da'vât-ı darbe-i icâbet-âyâtlarıyla tezkâr tarîkası meslûk-ı kâdem-i himem buyurıla. Bâkî hemîşe eyyâm-ı devlet ve kâm-rânî ve hengâm-ı sa'âdet ve fermân-rânî câvidânî-bâd bi-Rabbi ibâd.

(180) Özbek Pâdişâhına Nâme-i Hümâyûn Mûcibince Mektûb Sene 1115

Cenâb-ı devlet-me'âb, rif'at-nisâb, sa'âdet-iktisâb, siyâdet-intisâb, mü'eyyed-i kavâ'im-i şer'-i kavîm-i Muhammedî, müşeyyid-i de'âyim-i kânûn-ı müstakîm-i Ahmedî, mazhar-ı eltâf-ı celî ve hafî, nâsır-ı mezheb-i hakk-ı Hanefî, dâver-i hurşîd-fer, cihân-dâr-ı bülend-ahter, refî'ü's-şân-ı seniyyü'l-mekân, nizâmü'd-devletehu ve'l-haşmetehu ve's-sa'âdet ve'l-ikbâl Subhân Kulu Es-Seyyid Muhammed Bahadır Hân

³¹⁵ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halîfe kıldık.)

³¹⁶ Muhabbet tevarüs eder.

³¹⁷ Hadîs-i Şerîf: Hiç şüphesiz en süratli kabul edilen dua bir müminin bir mümine gıyabında yaptığı duadır.

lâ-zâlet âyât-ı hasenâtehu-mektûbeti ale's-safâhati'z-zamân hazretlerinin savb-ı bâ-savâblarına cevâhir-i da'vât-ı hâlisât-ı musâdakât-me'âl ve zevâhir-i teslîmât-ı selimât-ı muhâleset-iştimâl ki perverde? sedef-i sıdk-ı derûn ve hızâne-i hulûs-ı taviyetde mahzûn ola ithâf ve ihdâ kılınduğı siyâkında zâmîr-i münîr-i hurşîd-tenvîr ve hâtır-ı âtır-ı mir'ât-nazîrlerine inhâ-i muhlis-i sadâkât-semîr budur ki:

Bundan akdem câlis-i serîr-i saltanat-ı husrevânî olan sa'âdetlü necâbetlü Sultân Mustafa Hân hazretlerine merâsim-i tehniyet için mu'temedân-ı Devlet-i ulyâlarından kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân Korucu Başî el-Hâc Ali zide mecdühu ile gönderilen nâme-i nâmî-i belâgat-unvânları tebliğinden sonra ittifâk-ârâ-yı vüzerâ-yı izâm ve ulemâ-yı kirâm-ı zevî'l-ihtirâm ile a'del-i kayâsıra-ı devrân, eşref-i fermân, ridâ'-yân-ı cihân, sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn hâdimü'l-haremeynü's-şerîfeyn [116b] mugîsü'l-İslâm ve'l-müslimîn nâsirü'l-guzât ve'l-mücâhidîn azametlü, şevketlü, inâyetlü, kudretlü efendim pâdişâh-ı İslâm-penâh ve zıll-ı zalîl-i ilâhî Sultân Ahmed Hân ebbedâllahü te'âlâ saltanatehu ilâ-yevmi'l-mîzan hazretlerinin serîr-i saltanat-ı Osmanîye ku'ûd ve mesned-i hâtır-i müstevcibü'l tevkîre su'ûd-ı hümayûnları vâki' olup, kâ'ide-i kadîme-i tâc-dârî ve deydene-i müstedîme-i şehir-yârî üzere sefir-i mûmâ-ileyhe lâzîme-i mihmân-ı nevâzî-i mer'î ve avd u insirâfına izn-i hümayûn-ı husrevânî erzânî buyurulub, sadr-nişîn-i çâr-bâliş-i hilâfet olan mülûk-pîşîn-i ma'delet-karînin âdet-i müstahseneleri üzere cülûs-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnları i'lâmı için şeref-yâfte-i sudûr olan nâme-i mülâtafet-mastûr mûmâ-ileyh ile firistâde-i nâdî-i sa'âdet-mevfûrları kılınmağın cânib-i senâ-kârından dahi mektûb-ı muhâleset-âyât tahrîr olunmuştur. İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-şerefü'l-vusûl müceb-i nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn üzere levâzım-ı ittihâd-ı dînî ve alâka-i derûniye ri'âyet ve taraf-ı bâhirü's-şereflerin da'vât-ı icâbet-âsârlarıyla tezkâra himmet buyurmaları me'mûldür. Bâkî himmet-i esbâb-ı şevket ve ikbâl-i hânî, ber-vefk-i âmâl ve mücebât-ı sa'âdet ve iclâl-i kâm-rânî lâ-yezâl-bâd el-mu'temedî âle'llahi'l-melikü'l-ekrem Ahmed el-vezîrî'l-âzam.

(181) Ser-asker Vezîr Mustafa Paşa'ya mektûb

Benim izzetlü karındaşım, mektûb-ı şerîfiniz vâsıl olub mefhumu ma'lûm-ı muhlisî oldı. Budin muhâfazasında olan Karaman Beylerbeyisi Abdülmü'min Paşa'nın şehîdân fevtini i'lâm ve mansıbı merhum Budin vâlîsi Mehmed Paşa kethûdası Rüstem Ağa'ya ihsân [117a] olunmak üzere hâlâ Budin vâlîsi vezîr-i

mükerrem izzetlü İbrahim Paşa hazretlerinin arzını irsâl buyurmuşsuz. Bundan akdem ağa-yı mûmâ-ileyh Karaman Beylerbeyiliği pâyesi ile ber-vech-i Arpalık Antab ve Malatya sancakları tevcîh ve emr-i şerîfî size gönderilmişidi. Hâlâ vezîr-i müşârün-ileyhin arzı mucibince müsâ'ade olunub tekrâr Karaman beylerbeyiliği tevcîh olunub emr-i şerîfî yine taraf-ı şerîfinize gönderildi. İnşâ'allâhu te'âlâ vusûlünde kendüye îsâl buyurursuz.

Benim izzetlü karındaşım sefer-i hümâyûna me'mûr olub ol taraflara karîb yerlerde kalan askerî tâ'ifesini tarafınızdan emr-i şerîf ile âdemler ta'yîn ve sürüb yanınıza getürtmeniz için bir iki defa cânib-i şerîfinize yazılmışidi. Hâlâ istimâ' olundu ki o makûle askerî tâ'ifesi ol havâlîye karîb havâle ve sâ'ir yerlere kulübeler ile oturub evkât geçürürler imiş. Bu husûsun böyle olması garîb görünür, sâbıkân Hatvan sancak beyi olan Dilâver Bey bendelerine Karaman beylerbeyiliği pâyesiyle Ayıntab ve Malatya sancakları tevcîh olunub, o makûle sefere gitmeyüb evlerinde kalan ve firâr idüb cevânib ve etrâfa perâkende olan askerî tâ'ifesini sürüb ve kimine iktizâsına göre tertîb-i cezâ idüb yanınıza götürmek üzere mükemmel ve müretteb kapusu ile taraf-ı şerîfinize gitmeğe me'mûr olmuştur. Ol dahi İnşâ'allâhu te'âlâ vech-i meşrûh üzere karîben vârid ve vezîr-i mükerrem Siyavuş Paşa hazretleri şimdiye dek varub vâsıl olmuşlardır. Budin da [117b]

(182) Hârizm Hânı Bâhadır Şadbaht Hân'a Nâme-i Hümâyûn Sûretidir Sene

1116

Âlî-tebâr, me'âlî-disâr, memleket-medâr, şecâ'at-şî'âr, melikîyyü'z-zât, melekîyyü's-sıfât, hâris-i sugûrû'l-İslâm, fâris-i mızmarû'l-iftihâm, hâmî-i aktârû'l-bilâd, mâhî-âsârû'l-bağy ve'l-fesâdü'l-mahfûf-ı bi-sunûf, avâtıfû'l-melikü'l-mennân, Hârizm Hânı Bâhadır Şadbaht Hân dâme mahrûsen bi-inâyetillahi'l-müste'ân fî-küllî-hîn ve ân-savb-ı bâ-savâb-ı izzet-iktirânlarına ferâ'id-i kalâ'id-i tahiyyât-ı mülâtafât-encâm ki ârâyîş-i tâc-ı tefhîm ve ikrâm olmağa sezâ ve le'âlî-i mütelâ'lî-i teslimât-ı muvâneset-fercâm ki efser-i bâ-zîver-i ihtirâma zînet-bahşâ ve fûrû'-efzâ ola. Kavâfil-i teveccühât-ı bî-intihâ ve vesâ'il-i telattufât-ı safâ-peymâ ile iblâğ ve ihdâ olunduktan sonra zâmîr-i sâfvet-nümâ-yı mihr-incilâlarına mâverâ-yı perde-i hafâ'da olmaya ki:

Meşîyyet-i bî-illet-i îzed-i müte'âl ve irâdet-i bâ-kudret-i kâdir-i ber-kemâl ile menşûr-u âmâl-i hilâfet-me'âl-i mülûkânemize dîvân-hâne-i tu'til mulke men teşau³¹⁸ hâme yahtassu bi rahmetihi men yeşa³¹⁹ ile tuğrâ-yı garrâ-yı inna cealnake Halîfeten fil ard³²⁰ keşîde kılınmağla, el-hâletü hâzihî ol feyz-i ezeli ve fazl-ı celî-i lâm-yezeli hayyiz-i kümûndan ma'raz-ı zuhûra ve mekmen-i butûndan mecelle-i sudûra gelüb, şân-ı şevket-feşân-ı şâhânemizde muzmer ve zât-ı huçeste-sıfât-ı pâdişâhânemizde muhammer olan isti'dâd-ı hudâ-dâd ve istihkak ve istihâl-i sa'âdet-ma'âd muktezâsı üzere alâ-vechi'l-istiklâl ve'l-istibdâd ittîfâk-ârâ-yı vüzerâ-yı izâm ve ittihâd-ı ecille-yi ulemâ-yı fihâm ve icmâ' ve ittîrâd-ı hâss u âmm ile vâsîtatü'l-akd-i eyyâm ve a'vâm olan bir-vakt-i şeref-encâm-ı sa'd-irtisâmde tâc u taht-ı fer-ruh-ı baht-ı cihân-bânî fark-ı ferkad-sâ ve kâdem-i meymenet **[118a]** tev'em-i bâhirü'l-bahâmız ile şeref-yâfte ve neyyir-i meyâmin-i cülûs-ı sa'âdet-me'nûsumuz levâ'ih-i ahvâl-i âlem-yâna tâfta olub ebvâb-ı emn u ârâmiş-i kâffe-i enâma küşâde ve esbâb-ı âsûde-gî ve âsâyış-i cümle-i hâss u âmma âmâde memleket ve kişver-i şümûle insâf ve zehûk-ı i'tisâf ile ma'mûr ve ra'îyyet ve leşker-i nüşûr-ı adl ve vüfûr-ı bezl ile mücevver ve mecbûr olmağla bu atıyye-i behîyye-i subhânî ve bu mevhîbe-i adîmü'l-müdânî-i samedânî sâmi'a-i zîb-i ekâsî ve edânî oldukda, icrâ-yı merâsim-i tehânî içün cânib-i izzet-murâkıblarından ırsâl olunan nâme-i ihlâs-allâmeleri emâret-me'âb, müfâharet-iktisâb, Mehmed Rızâ Bey zide mecdühu ile bir-vakt-i fer-ruh-fâl-i yümn-iştîmâlde âsitâne-i sa'âdet-âşîyânemize vâsıl olmağla, vüzerâ-yı izâm ve vükelâ-yı fihâm-ı ze'vî'l-ihtirâmımız vesâtetiyle makarr-ı Devlet ve ikbâl ve mevrîd-i azamet ve iclâl olan dergâh-ı ma'delet-penâh-ı saltanat dest-gâhımıza arz olunub, mebâdî ve gâ-yât-ı sadâkat-âyâtı meşmûl-i nazar-ı meymenet-eser-i şâhâne ve mîsâk ve mîsdâk-ı vîfâk-ı ittîsâk-ı makrûn mülâhaza-i aliyye-i şâhânemiz oldukda, cânib-i cenâb-ı ni'me'l-me'âblarına tevcîh-i fu'âd-ı vedâd ve ta'lîk-i süveydâ-i yek-cihetî ve ittîhâd olunub taraf-ı hümâyûnumuzdan dahi nâme-i sa'âdet-makrûn-ı mülâtafet-meşhûnumuz tahrîr ve tersîm ve sefir-i mûmâ-ileyh teslîm olunduktan sonra taraf-ı bâ-şereflerine avd u insirâfa murahas ve me'zûn kılınmışdır. İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-vusûl melhûz ve me'mûldür ki bu mukaddime-i vedâd ve gâzîyye-i müselleme-i tehâbb u tevâdd netîce-bahş-ı te'ekküd ve imtidâd olub bu matla'-ı muvâlefetden tulû' iden hilâl-i teveddüd-

³¹⁸ Yazır, a.g.e., c.2, s.65; Âl-i İmrân Sûresi 26.Âyet (Ey mülkün sahibi Allah'ım dilediğine mülk verirsın.)

³¹⁹ Yazır, a.g.e., c.2, s.130; Âl-i İmrân Sûresi 74.Âyet (Rahmetiyle imtiyazı dilediğine bahşeder.)

³²⁰ Yazır, a.g.e., c.4, s.723; Sâd Sûresi 26.Âyet (Muhakkak ki biz seni Arz'da bir halife kıldık.)

i rûhânî nûr-ı te'yîd-i samedânî ile bedr-i rahşân ve bu maşrik-ı muvânesetden sûtû'iden neyyir-i ufk-efzûn tevâfuk-ı vicdânî [118b] mukantara-i vasatü'l-nehâr-ı te'yîd-i yezdânîde tâbân ve nûr-efşân olmak müyesser ola.

(183) Sadr-ı A'zam Sa'âdetlü Ahmed Paşa Hazretlerinden Dahi Mektûb

Âlî-cenâb, me'âlî-iktisâb, celâdet-me'âb, memleket-nisâb, zîver-i evreng-i hânî, tırâz-ı eyvân-ı emn u emânî, râfi'-i râyât-ı dîn-i mübîn, nâsır-ı cünûdü'l-muvahhidîn, mazhar-ı eltâf-ı hazret-i melik-i mennân, imâme-i sübha-i hânân-ı Hârizm-yân nizâmü'd-devlet ve's-şân ve'l-übbehetehu ve'l-mekân, Bâhadır Şadbaht Hân hazretlerinin nâdî-i refî'-i sa'âdet-medâr ve mahfil-i menî'-i mekremet-enârları savbına âlâf-ı da'vât-ı sâlihât-ı tekrîmât-şî'âr ve esnâf-ı teslîmât-ı zâkiyât-ı ta'zîmât-disâr ihdâsı siyâkında zâmîr-i münîr-i mihr-incilâ ve hâtır-ı âtır-ı beyzâ-ziyâlarına nümûde sa'âdet-hâh-ı bî-riyâ budur ki:

Ber-muktezâ-yı hubb-ı ezeli ve mübteğâ-yı vedd-i celî müşeyyid-i erkân-ı şerî'at, mümehhid-i bünyân-ı saltanat olan a'zam-ı selâtîn-i güzîn ve ekrem-i havâkîn-i evreng-nişîn mugîsü'l-İslâm ve'l-müslimîn zahrü'l-guzât ve'l-mücâhidîn sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn hâdimü'l-haremeynü'l-şerîfeyn pâdişâh-ı serîr-i câh ü celâl neyyir-i evc-i izzet ve ikbâl zıll-ı taht-şer'-i penâh, ehl-i cihân-ı sıyânet, add-ı şen-i nev-bed'-i emn ü emân, şevketlü, kerâmetlü, kudretlü, mehâbetlü efendimiz es-Sultân Ahmed Hân hazretlerinin teşrîf-i serîr-i mülk-i İskenderî ve taltîf-i evreng-i dâd-küsterîlerin tehniye ve tebrîkini hâvî nâme-i nâmî-i belâgat-unvân ve bu devlet-hâh-ı bî-iştibâhlarına olan sahîfe-i kirâmî-i fesâhat-bünyânları fahrü'l-havâss ve'l-mukarribîn Mehmed Rızâ Bey dâme mecdühu vesâtetiyle bir-hîn-i [119a] meymenet-karînde vâsıl olub bu senâ-kârlarına olan risâle-i anberîn rakamlarında âbâ'-ı izâm ve ecdâd-ı kirâmları bu Devlet-i aliyye-i ebed-peyvende arz-ı ihlâs ide gelmeleriyle el-hubbu yetevârîz³²¹ fehvâ-yı sa'âdet-ihtivâsı üzere cenâb-ı izzet-me'âbları dahi eserlerine iktifâ eyledikleri işâret ve îmâ ve nâme-i muhâleset-nümâları huzûr-ı lâmi'ü'n-nûr-ı şeh-n-şâhiye arz olunması rakam-zede-i hâme-i istid'â buyurulmağla mûmâ-ileyh yedînden huzûr-ı müstevcibü'l-hubûr-ı cihân-bânîye arz ve teslîm ve iktizâsı üzere her ahvâl ifâde ve tefhîm olunduğundan mâ'adâ sedef-i derûn-ı hakâ'ik-meşhûnunda meknûn olan ferâ'id-i le'âlî-i me'ânî-i mihr-vedâdları manzûr-ı nazar-ı

³²¹ Muhabbet tevârüs eder.

hûdavendigârî ve meşmûl-ü ilm-i cihân-ârâ-yı tâc-dârî olub taraf-ı bâhirü'ş-şereflerine bâ'is-i incizâb-ı hâtır-ı hümayûn ve müheyyic-i dâ'îye-i meveddet-i rûz-efzûn olmağla fûnûn-ı me'ânî-i yegâneğî ve muhabbet ve sunûf-u fehâvî-i mihr ü meveddetî mutazammın cevâb-ı kitâb-ı musâdakât-nisâbları olan nâme-i müstetâb-ı bedî'ü'l-elkâbları keşide-i silkü'l-lâl sûtûr ve izn ü insirâf ile vedî'a-i uhde-i sefir-i mesfûr kılınmağın cânib-i senâ-kâr-ı ihlâs-şî'ârlarından dahi mektûb-ı muhâleset-nümâ tahrîr ve firistâde-i nâmî-i nâdî-i devlet-masîrleri kılınmıştır. İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-şerefü'l-vusûl ber-mûceb-i nâme-i hümayûn-ı şevket-makrûn levâzım-ı ittihâd-ı dînî ve alâka-i derûniye ri'âyet ve taraf-ı bâhirü'ş-şereflerin da'vât-ı hayriyye-i icâbet-âsârlarıyla tezkâra himmet buyurmaları me'mûldür. [119b]

(184) Fas Hâkimi Olan el-Mevlâ Şerîf İsmâ'île Yazıldı. Fî 9 Rebî'ü'l-âhir Sene

1117

Cenâb-ı emâret-me'âb, eyâlet-nisâb, sa'âdet-iktisâb, siyâdet-intisâb, mü'eyyed-i kavâ'im-i şer'-i kavîm-i Muhammedî, müşeyyid-i de'âyim-i kânûn-u müstakîm-i Ahmedî, lâbis-i libâsü'l-adâlethu ve't-takvâ, tırâz-ı hil'at-ı ille'l-meveddete fi'l-kurbâ³²² kâ'id-i cüyûşu'l-İslâm ve'l-müslimîn melâzü'l-guzât ve'l-mücâhidîn, fermân-fermâ-yı memâlik-i Fas, zevi'l-mecd ve'n-necdete ve ilbâs, el-mevlâ eş-Şerîf İsmâ'îl hafazâllahü'l-melikü'l-celîl hazretlerinin savb-ı sa'âdet-evbine mezîd-i tevkîr ve tekrîm ve tebcîl ve ta'zîm birle dürrer-i tahiyyât-ı sâfiyât-ı muhâleset-me'âl ve gurer-i teslîmât-ı vâfiyât-ı musâdakât-iştîmâl tuhfe-i meclis-i sâmi ve hediye-i mahfil-i kirâmî kılındığı siyâkında mir'ât-ı zâmîr-i münîr-i hurşîd-isnâne-i suver-i ahvâl-i muhâleset bu gûne ibbâne ve irâ'et olunur ki:

Mukaddemâ te'yîd-i de'âyim-i dîn-i mübîn ve teşyîd-i kavâ'im-i sünnet-i seyyidü'l-mürselîn için bu Devlet-i aliyye-i ebed-peyvend ile erbâb-ı küfr u dalâl beyninde vâki' olan harb ve kıtâl esnâsında dergâh-ı âlî-dâme mahfûfen bi-avni'l-melikü'l-müte'âl Yeniçerileri ocağının otuzuncı bölüğün çorbacısı olan Mehmed Ağa nâm çorbacı küffâra giriftâr olub hâlâ İspanya'ya tâbi' Alicante nam mahallde bir papaz hem-şîresinin esîrî olduğun ve mâlikesinin cenâb-ı ni'me'l-me'âblarına Popercan? nâmında esîr olan karındaşı ile mübâdeleden gayri bezl-i me'âl ve âhar vechle halâsa imkân olmaduğu mûmâ-ileyh Çorbacı Mehmed Ağa vâlidesine i'lâm

³²² Yazır, a.g.e., c.4, s.849; Şûrâ Sûresi 23.âyet (Buna karşı sizden yakınlıkta sevgiden başka bir karşılık istemem.)

eylemekle mektûb-ı muhâleset-menşûr keşîde-i silk-i sûtûr ve âdemleriyle firistâde-i [120a] nâdî-i devlet-mevfûrları kılınmıştır. İnşâ'allâhu te'âlâ lede'l-vusûl bermuktezâ-yı iltimâs-ı muhlis-i devlet-hâh ibtiğâ'en li-marzâtillah mûmâ-ileyh Mehmed Ağa'yı yed-i küffâr-ı rikkıyet mezelletinden tahlîs içün esîr-i mesfûrî i'tâ ve teslîme himmet buyurmaları me'mûldür. Bâkî hemîşe âf-tâb-ı baht u ikbâlleri ve mâh-tâb-ı sa'âdet u iclâlleri sipihr-câh u celâlden dâ'im ve lâ-yezâl-bâd ez'af-ı ibâdü'l-melikü'l-ekrem Mehmed el-vezîrû'l-a'zam.

SONUÇ

Tezimizin amacı münşeât mecmualarının tarih alanındaki yapılan çalışmalarda daha çok yer alabileceği ve kaynak niteliği taşıyabileceğini göstermektir. Bu amacı kanıtlamak doğrultusunda tezimizin giriş bölümünde tarih çalışmalarında kaynak niteliğinde kullanılabilecek Türkçe münşeât mecmuaları örneklerine yer verip birinci bölümde eserimizin özellikleri ve muhtevasına değindikten sonra ikinci bölümde eserimizdeki mektuplarda geçen önemli olaylara değinip, okuyucunun mektuplarımızda hangi konulara dair içerik bulabileceğini gösterdik ve ardından metnimizin transkripsiyonunu okuyucuya sunduk.

Bir münşeât mecmuasının tarih alanında kaynak olarak kullanılabilmesi için içerisindeki mektupların varlığının ve doğruluğunun teşhis edilebilmesi gerekmektedir. Bu teşhisi yapabilmek içinde arşiv veya ana kaynaklar üzerinden bir araştırmada bulunmak elzemdir. Bizde bu sebeple mektuplarımızın arşiv içerisinde bulunan kayıtlarla eşleştğini görebilmek açısından Bâb-ı Âsafî – Nâme-i Hümayûn Defterleri fonunda, 5 ve 6 numaralı dosyada incelemede bulunduk. 5 numaralı dosyanın 2, 17, 27,28, 29, 55 ve 134 gömlek numaralı kayıtlarının, 6 numaralı dosyada da 27 ve 38 gömlek numaralı kayıtların eserimizdeki nâme-i hümayunlarla eşleştğini tespit ettik ve bu eşleşmelere dipnotlarımızda ve metnimizin içerisinde yer verdik.

Nâme-i Hümayun Defterleri fonu haricinde, eserimizdeki birçok mektup sadrazamlara ait olduğu için Bâb-ı Âsafî Mektubî Kalemi – A.MKT fonu ve Bâb-ı Âsafî Sadâret Kethüdalığı Kalemi – A.SKT fonunda incelemede bulunduk. Bu iki fon üzerinde incelemede bulunmamızın sebebi sadrazamlar tarafından çeşitli makam ve kişilere yazılan resmî mektupları, emirleri ve buyruldukların bu kalemler tarafından yazılmasıydı. Yaptığımız incelemede A.MKT fonunun sadece 2 numaralı dosyasının içerisinde bulunan 30 adet belgenin incelediğimiz eserin tarih aralığına uymakta olduğunu gördük ancak bu belgeleri incelediğimizde elimizdeki mektuplarla eşleşmediğini görmüş olduk³²³. Bunun sebebi her iki fonda da 1688 tarihinden itibaren kayıtların artarken bizim eserimizdeki mektupların neredeyse tamamının 1672-1687 yılları arasında olmasından dolayıdır ve ayrıca 17. Yüzyılın ikinci yarısında sadrazam mektuplarının düzenli olarak bir deftere kaydedilmemiş olmasıdır.

³²³ BOA, A.MKT. 2.

Arşivde bulunan sadrazam mektuplarının düzenli olarak kaydedildiği Sadaret Mektubî Kalemi Defterleri hicrî 1760 yılına aittir³²⁴, bu sebeple 17. Yüzyıla ait sadrazam mektupları daha çok münşeât mecmualarında yer almaktadır, bu durum da incelediğimiz eserin kıymetini arttırmaktadır. Her ne kadar eserimizin arşivdeki kayıtlarla eşleşmemesi kıymetini arttırsada aynı zamanda varlığını ve doğruluğunu şüpheye düşürebilecek bir durum olduğu için ana kaynaklar üzerinden mektup içeriklerimizin takibini yaptık. Özellikle Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa'nın *Zeyl-i Fezleke*, Defterdar Sarı Mehmed Paşa'nın *Zübde-i Vekayiât*, Abdurrahman Abdi Paşa'nın *Vekâyi'nâme*, Teşrifatçıbaşı Ahmed Ağa'nın *Viyana Kuşatması Günlüğü (Vekayi-i Bec)*, İsâ-zâde'nin *Târih'i* gibi dönemin kronikleri üzerinden 1672-1687 yılları arasında verilen bilgileri takip ettiğimizde eserimizdeki mektupların içeriğiyle eşleştiğini gördük.

Transkripsiyon sürecinde tarihi verilmemiş mektupların tarihlerini tespit etmek ve mektupların kiminle gönderildiği, gelen mektupların da kim tarafından getirildiğini öğrenmek için ana kaynaklar en büyük yardımcımız oldu. Ayrıca yine bu mektuplar vesilesiyle sadrazamların Osmanlı Devleti görevlileri ile mektuplaşırken kullandığı üslûp ile Mekke Şerifleri ve Kırım Hanları gibi Osmanlı Devleti'nin yönetimine bağlı olan yerlerdeki yöneticilerle olan mektuplaşmalarında kullandığı üslûbu görmüş olduk.

Nâme-i hümayunlarda ise yine Osmanlı padişahlarının islâm ülkeleri: Özbek, Acem, Hind, Harezm ve Fas hakimleriyle olan mektuplaşmalarında hangi elkâbı kullandığını, islâmın ve müslümânlığın ittihâdı ve terakkîsi için mücadele çağrısı yaptığını görmüş olduk. Bu durum bize Osmanlı Devleti'nin 1687-1705 yılları arasındaki dış diplomasisi hakkında nitelikli bilgiler sunmuş oldu.

Tez çalışmamızın neticesinde vardığımız sonuç transkribe ettiğimiz münşeât mecmuasının arşiv ve ana kaynakların doğrultusunda özellikle Kamaniçe ve II. Viyana Kuşatması hakkında kaynak olarak kullanılabilecek bir eser olduğu düşüncesidir.

³²⁴ BOA, A.MKT.d, 1020. 1018 ve 1019 numaralı defterler daha erken tarihli olmakla birlikte bu defterlerden 1018 numaralı defter tek varaktan oluşmakta ve hulâsa kayıtlarının üzerinde tarih bulunmamaktadır. 1019 numaralı defter ise sadrazam mektuplarını değil, buyuruldu kayıtlarını içeren bir defterdir. Bkz. BOA. AMK.d, 1018, 1019.

KAYNAKÇA

1.ARŞİV BELGELERİ

BOA, A.DVNSNMH.d, 5/2, 5/134, 5/17, 5/27, 5/28, 5/29, 5/55, 6/27, 6/38.

BOA, A.E. SMMD.IV., 6/630.

BOA, A.MKT. 2.

BOA, A.MKT.d, 1018,1019,1020.

2.KİTAPLAR

Afyoncu, Erhan (2018). Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Ahmed Rasim (1908). İlâveli Hazine-i Mekâtib Yahud Mükemmel Münşeât. İstanbul: Asr Matbaası.

Defterdar Sarı Mehmed Paşa (1995). Zübde-i Vekayiât Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704). (haz. Abdülkadir Özcan). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Derdiyok, İbrahim Çetin (1999). “Osmanlı Devrinde Mektup Yazma Geleneği” Osmanlı. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Devellioğlu, Ferit (2006). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Erzi, Adnan-Lugal, Necati (1956). Fatih Devrine Ait Münşeât Mecmuası. İstanbul: İstanbul Matbaası.

Erzi, Adnan-Lugal, Necati (1956). Tâcî-Zâde Sa’dî Çelebi Münşeâtı. İstanbul: İstanbul Matbaası.

Evliyâ Çelebi, (2011). Seyahatnâme, 9.Cilt, 2.Kitap. (haz. Seyit Ali Kahraman). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Gökbilgin, Mustafa Tayyib (1992). Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmi. İstanbul: Enderun Yayınları.

Hacı Ali Efendi, (2007). Târih-i Kamaniçe. (haz. Ayşe Hande Can). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

Halîm Girây, (2019). Gülbün-i Hânân. (haz.İbrahim Gültekin). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

İnalcık, Halil (2020). Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar III. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnbaşı, Mehmet (2004). Ukrayna’da Osmanlılar. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

Kırca, Ersin (2020). Sadrazamlardan Mektuplar. İstanbul: Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık.

Küçük Çelebi-Zâde İsmâ'il Âsım Efendi (2013). Münşe'ât-ı Âsım (haz. Fahri Unan). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kütükoğlu, Mübahat (1998) Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik). İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

Özcan, Abdülkadir (2020). Osmanlı'da Tarih Yazımı ve Kaynak Türleri. İstanbul: Kronik Kitap Yayınevi.

Şakul, Kahraman (2021). II. Viyana Kuşatması Yedi Başlı Ejderin Fendi. İstanbul: Timaş Yayınları.

Şakul, Kahraman (2021). Kamanice Kuşatması. İstanbul: Timaş Yayınları.

Türkal, Merve Karaçay (2023). Münşeât Mecmuası 1676-1681. İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2019). Osmanlı Tarihi III.Cilt 2.Kısım. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (2021). Mekke-i Mükerreme Emirleri. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yahya bin Mehmed el-Kâtib (2014). Menâhicü'l-İnşa (haz. Fahri Unan). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi (2021). Hak Dini Kur'an Dili Cilt 1-6. (haz. Asım Cüneyd Köksal-Murat Kaya). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Yılmaz, Ziya (1996). İsâ-zâde Târihi, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti

3.TEZLER

Atasğun, Şerife Şule (2013). Konya Mevlâna Müzesi İhtisas Kütüphanesi 5278 Numaralı Münşeât Mecmuası (İnceleme-Metin). Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Atay, Bahar (2014). Yazılı Anlatıma İlişkin Bir Eser: Ahmet Rasim'in "İlâveli Hazine-i Mekâtib Yahud Mükemmel Münşeât" Adlı Eserinin İncelenmesi ve Metni, (s.195-415). Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Ateş, Şuayp (2015). 17. Yüzyılın İkinci Yarısına Ait Anonim Bir Tarihçe "Vekâyi-i Viyana" (Transkripsiyon ve Değerlendirme) (1075-1099 / 1664-1688). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Bostancı, Damla (2018). Zeynîzâde Hüseyin Münşe'âtı (Transkripsiyon ve Değerlendirme). Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Çal Yılmaz, Gül (2016). Osmanzâde Tâ'ib Ahmed'in Münşeâtı "Gevher-i Yektâ" (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme ve Türkçe Kelime Grupları). Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Daş, Abdurrahman (2003). Osmanlılarda Münşeât Geleneği, Hoca Sadeddin Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Münşeâtı. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, Uğur (2006). Târîh-i Mehmed Giray (Değerlendirme-Çeviri Metin). Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Derin, Fahri Çetin (1993). Abdurrahman Abdî Paşa Vekâyi' nâme'si Tahlil ve Metin Tenkidi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duman, Filiz (2010). Bir Gazavat-Nâme Türü Olarak Hüseyin Behcetî'nin Mi'râcû'z-Zafer Adlı Zafer-Nâmesi. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Erdoğan, Meryem Kaçan (2001). II. Viyana Kuşatması. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin, Hasan (2007). Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Haksever, Halil İbrahim (1995). Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisî'nin Münşeâtı. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- İnan, Göker (2017). Hasan Esîrî'nin Mi'yârü'd-Düvel ve Misbârü'l-Milel İsimli Tarih ve Coğrafya Eseri (İnceleme-Transkripsiyon). Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Kırış, Ahmet (2017). Hicrî 1096 (1684-1685) Yılına Dair Bir Münşeât Mecmuası ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Konuk, Hamza (2001) Vâni Mehmed Efendi'nin Münşe'âtı (Transkripsiyon Tahlil ve Değerlendirme). Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Metin, Nihal (2014). Viyana Avusturya Kütüphanesi Nr. H.O. 180D'de Kayıtlı Münşeât-ı Divân-ı Hümayûn (Nâme-i Hümayûn Sûretleri) (Muharrem 1099-Cemaziyelahir 1108/ Kasım 1687-Ocak 1697). Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Oğuz, Osman (2017). Osmanzâde Ahmed Tâib'in Münşeâtı (İnceleme-Metin). Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Öz, Veysel (2010). Ferîdûn Bey'in Münşeât Mecmuası'nda Bulunan İstimâlelnâmeler ve Osmanlı'da İstimâlet Siyaseti. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özel, Abdülkadir, (2014). Koca Râgıb Mehmed Paşa'nın Münşe'ât ve Telhîsâtı. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, İlknur (2022). Okçuzâde Mehmed Şâhî ve Münşeâtı: Münşe'âtü'l-İnşâ (İnceleme Metin). Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Öztürk, Mustafa (2015). Münşe'ât-ı Nâbî (İnceleme-Tenkitli Metin) ve Münşe'ât-ı Nâbî'de XVII.Yüzyıl Yansımaları. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Şevik, İsa (2008). Şah Tahmasb (1524-1576) İle Osmanlı Sarayı Arasında Teati Edilen Mektupları İçeren “Münşe'ât-ı ‘Atık”ın Edisyon Kritiği ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Türkal Karaçay, Nazire (2012). Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyl-i Fezleke (1065-22 Ca.1106 / 1654-7 Şubat 1695). Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, Mehtap (2006). Vekayi' name (Vekayi-i Bec) (Metin ve Değerlendirmesi). Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

4.MAKALELER ve BİLDİRİLER

Alp, Gökhan (2023). “Kurgudan Gerçekliğe: Edebiyatımızda ve Bir Numune Olarak İnşâ Mecmualarında Sebeb-i Teliflere Dair”. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi: Sayı 15, s.72-89.

Bayram, Fatih (2020). “Sarı Abdullah’ın Düstûru’l-İnşâ’sındaki Serdarlık Beratları”. FSM İlmi Araştırmalar ve Toplum Bilimleri Dergisi: Sayı 15, s.1-32.

Daş, Abdurrahman (2004). “Türkiye Selçukluları ve Osmanlı Dönemi Hakkında Tarihî Kaynak Olarak Münşeât Mecmualarının Değerlendirilmesi”. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi: C.45, Sayı 11, s.205-218.

Gökbilgin, Mustafa Tayyib (1976). “Thököly İmre ve Osmanlı-Avusturya İlişkilerindeki Rolü” İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk-Macar Kültür Münasebetleri Işığında II. Rakoczi Ferenc ve Macar Mültecileri Sempozyumu. s.178-210.

Gürbüz, Meryem (2013). “Büyük Selçuklular Devrine Ait Münşeât Mecmûalarında Yer Alan Bir Belge Türü: ‘İhvâniyat’”. Tarih Okulu Dergisi: Sayı 15, s.43-55.

Kırca, Ersin (2016). “Münşeât Mecmuâlarının Tarihi Gelişimi ve Râmi Mehmed Paşa’nın “Hulâsa-i İnşâ” İsimli Eseri”. Tarih ve Gelecek Dergisi: C.2, Sayı 3, s.84-100.

Kırca, Ersin (2021). “Münşeât Mecmualarının Tarihi Değerinin Tespitinde Arşiv Belgelerinin Rolü: Râmi Mehmed Paşa Münşeâtı Örneği”. Tarih ve Gelecek Dergisi: C.7, Sayı 4, s.844-871.

Kütükoğlu, Bekir (1988). “Münşeât Mecmualarının Osmânî Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti” İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri. s.169-176.

Ülker, Halil (2019). “Osmanlı-Özbekistan Siyasi İlişkileri (1514-1873)”. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi: C.8, Sayı 4, s.3977-4006.

5.ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

Ahışhalı, Recep (2007). “Râmi Mehmed Paşa”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.349, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 449-451.

Ayan, Hüseyin (1993). “Cevrî İbrâhim Çelebi”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.7), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 460-461.

Azamat, Nihat (2009). “Sarı Abdullah Efendi”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.36), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 145-147.

Emecen, Feridun (1992). “Berekât”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.5), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 486-487.

Erünsal, İsmail E. (2010). “Tâcîzâde Sâdî Çelebi”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.39), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 356.

İnbaşı, Mehmet (2020). “Bucaş Antlaşması”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.1), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 211-213.

Karahan, Abdülkadir (2006). “Nâbî”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.32), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 258-260.

Özaydın, Abdülkerim (1993). “Canoğulları”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.7), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 154-155.

Özcan, Abdülkadir (1993). “Çehrin Seferi”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.8), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 249-251.

Özcan, Abdülkadir (2006). “Münşeâtü’s-Selâtîn”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.32), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 20-22.

Uzun, Mustafa İsmet (2006). “Münşeât”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.32), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 18-20.

Uzun, Mustafa İsmet (2009). “Seci”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.36), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 275-276.

Woodhead, Christine (2007). “Okçuzâde Mehmed Şâhî”. TDV İslam Ansiklopedisi. (C.33), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 335-336.

ÖZGEÇMİŞ

Abdülkadir ŞEKER, ilköğretim eğitiminin ardından İzmit Anadolu Sağlık Meslek Lisesi'nin Acil Tıp Teknisyenliği bölümüne kaydolmuş ve bu bölümden 2014 yılında mezun olduktan sonra 2014 yılı eylül ayında başladığı Kocaeli Üniversitesi İş ve Uğraşı Terapistliği Ön Lisans bölümünden 2016 yılında mezun olmuş ve 2017 yılında da Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümündeki eğitimine başlamıştır. 2021 yılının haziran ayında bu bölümü bitirdikten sonra aynı yılın eylül ayında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır. Eğitimi “Nuruosmaniye Kütüphanesi 4297 Numaralı Münşeât Mecmuası (1672-1705) İnceleme-Metin” tezi ile devam etmektedir.